

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

Türk Ceza Hukukunda
UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE
İMAL ve TİCARETİ SUÇLARI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Muharrem ÖZEN

Hazırlayan
Mehmet Zülfü ÖNER
06921816

Ankara
2010

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	I
Kısaltmalar	V
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE KAVRAMI, TANIMI, TASNİFİ, TARİHSEL GELİŞİMİ, UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDELER İLGİLİ ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR, SUÇ VE CEZA SİYASETİ ve BAZI YABANCI ÜLKE HUKUKLARINDAKİ DÜZENLEMELER

I - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kavramı, Tanımı ve Tasnifi	4
1 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kavramı	4
2 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Tanımı	8
3 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Tasnifi	10
II - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanımının Tarihsel Gelişimi.....	13
1 - Dünyada Tarihsel Gelişim	13
2 - Türkiye’de Tarihsel Gelişim	17
III - Uluslararası Hukukta Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler	20
1 - Uluslararası Örgütler	20
2 - Uluslararası Sözleşmeler	23
A - 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi	26
B - 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi	29
C - 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme	31
IV - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler ile İlgili İzlenen Suç ve Ceza Siyaseti.....	33
V - Bazı Yabancı Ülke Hukuklarında Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ile İlgili Düzenlemeler	38
1 - Amerika Birleşik Devletleri	38
2 - Kanada	41
3 - İngiltere	41
4 - Almanya	42
5 - Fransa	44

6 - Hollanda.....	45
7 - İsviçre.....	46
8 - Çin Halk Cumhuriyeti.....	48
9 - Rusya.....	49

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK CEZA KANUNU'NDA
UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE
İMAL ve TİCARETİ SUÇLARI

I - Genel Olarak.....	51
II - 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki Düzenlemeler	53
III - Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti	
Suçları.....	60
1 - Genel Olarak	60
2 - Hukukî Konu.....	69
3 - Maddî Konu	72
A - Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde.....	72
B - Başlıca Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler	80
a - Afyon.....	80
b - Esrar	82
c - Morfin	84
d - Eroin.....	85
e - Kokain.....	86
f - Depressantlar (Yatıştırıcılar), Halüsinojenler (Hayal Gördürenler) ve Stimulantlar (Uyarıcılar	87
g - Uçucu ve Çözücü Maddeler.....	90
4 - Fail	91
5 - Maddî Unsur	94
A - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal veya İhraç Etmek (TCK m.188/1	95
a - İmal	95
b - İthal	99

c - İhraç.....	103
B - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme ve Bulundurma (TCK m.188/3	107
a - Satma.....	109
b - Satışa Arz Etme.....	112
c - Başkalarına Verme	113
d - Sevk Etme	115
e - Nakletme	116
f - Depolama.....	118
g - Satın Alma	119
h - Kabul Etme	120
ı - Bulundurma	121
C - Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmamakla Birlikte, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan ve İthal veya İmali İzne Bağlı Olan Maddeleri İmal, İthal, İhraç, Satma, Satın Alma, Sevk Etme, Nakletme ve Depolama(TCKm.188/7)	123
6 - Hukuka Aykırılık	125
7 - Manevî Unsur.....	130
8 - Suça ve Cezaya Etki Eden Nedenler.....	133
A - Cezayı Ağırlaştırıcı Nitelikli Haller	133
a - Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenme (TCK m.188/5.....	133
b - Suçun Maddî Konusunun Eroin, Kokain, Morfin ve Baz Morfin Olması (TCK m.188/4	140
c - Failin Sıfatı (TCK m.188/8.....	141
B - Cezayı Hafifleten Nedenler	142
a - Suçun Maddî Konusunun Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğuran Her Türlü Madde Olması (TCK m.188/6	142
b - Cezayı Kaldıran ve Azaltan Suç Sonrası Pişmanlık (TCK m.192	144
aa - Cezayı Kaldıran Suç Sonrası Pişmanlık (TCK m.192/1	145
bb - Cezayı Azaltan Suç Sonrası Pişmanlık (TCK m.192/3	150
9 - Suçun Ortaya Çıkış Biçimleri	155
A - Teşebbüs.....	155
B - İştirak.....	164

C - İçtima.....	166
10 - Yaptırım	173
A - Ceza.....	174
B - Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbiri Uygulanması	178
C - Müsadere ve İmha	180
D - Mahsup (TCK m.188/2.....	190
11 - Soruşturma ve Kovuşturma.....	193
IV - Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Diğer Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ile Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarının Karşılaştırılması	203
1 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma ve Alenen Özendirme Suçu.....	204
2 - Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak Suçu.....	209
3 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeyi İnfaz Kurumuna veya Tutukevine Sokmak Suçu	211
4 - Diğer Suçlar.....	213

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖZEL KANUNLARDA
UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE SUÇLARI

I - Genel Olarak.....	216
II - 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun	218
1 - Genel Olarak	218
2 - Esrar Elde Etmek İçin Kenevir Ekme Suçu.....	220
3 - İzinsiz ve İzne Aykırı Kenevir Ekme Suçu.....	224
III - 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun.....	225
1 - Genel Olarak	225
2 - İzinsiz ve İzne Aykırı Haşhaş Ekimi Yapma	226
Sonuç	230
Kaynakça.....	237

Kısaltmalar

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	: Anonim Şirket
A.B.	: Adalet Bakanlığı
AD	: Adalet Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
C.G.K.	: Ceza Genel Kurulu
C.D.	: Ceza Dairesi
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CND	: Uyuşturucu Maddeler Komisyonu
DEA	: A.B.D. Uyuşturucu Yönetimi Bürosu (Drug Enforcement Agency)
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
ECAD	: Uyuşturucu Karştı Avrupa Kentleri Birliği (European Cities Against Drugs)
ECO	: Ekonomik İşbirliği Örgütü (Economic Cooperation Organization)
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EMCDDA	: Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction)
FAO	: Gıda ve Tarım Teşkilatı (Food and Agriculture Organisation)
HONLEA	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları (Heads of National Drug Law Enforcement Agencies)
HÜEFD	: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
INCB	: Uluslararası Uyuşturucu Kontrol İdaresi (International Narcotics Control Board)

İTERPOL	: Uluslararası Polis Örgütü (International Police Organisation)
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
No.	: Numara
K.	: Karar
m.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SECI	: Sınırışan Suçlarla Mücadele Bölgesel Merkezi (Southeast European Cooperative Initiative)
T.	: Tarih
TADOC	: Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi (Turkish International Academy Against Drugs And Organized Crime)
TBBĐ	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBBM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
TİĞ	: Türk İdare Dergisi
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TÜBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
UNDCP	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (United Nations International Drug Control Programme)
UNFDAC	: Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (United Nations Fund for Drug Abuse Control Programme)
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (United Nations Office on Drugs and Crime)
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Ver.	: Versiyon
Vol.	: Volume
vs.	: ve saire
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

Giriş

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, geçmişten günümüze insanların sağlığını ciddi bir biçimde tehdit eden bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması; bireyin sağlığına verdiği zararların yanında, toplum sağlığına, ekonomik ve kültürel yapıya da çeşitli zararlar vermektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler konusunda yapılan çalışmalar ve hazırlanan raporlar, bu maddeleri kullanan kişilerin sayısının son yıllarda düzenli olarak arttığını göstermektedir¹. Bu maddelerin kullanımı ve buna bağlı olarak üretimi ve ticareti, bütün devletler ve toplumlar için endişe uyandırmaktadır².

Özellikle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretiminden kullanıcıya ulaştırıldığı ana kadar geçen süreçler dikkate alındığında, bütün devletlerin bu sorunla yüz yüze geldiği ve bu süreçlerin birbirinden bağımsız olmadığı görülmektedir. Belirli üretim alanlarında yetiştirilen bitkilerden veya sentetik olarak imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler; dünyanın değişik bölgelerindeki kullanıcılara ulaştırılırken hem üretim ve imal yapılan devletler, hem de bu maddelerin geçiş güzergâhı olan ve ulaştırılan devletler açısından bir mücadele sorununu gündeme getirmiştir. Günümüzde terör örgütlerinin finansal kaynağının büyük bir kısmının uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticaretinden elde edilen gelirlerin oluşturması hususu göz önüne alındığında, bu maddelerin kullanılmasını meşru amaçlarla sınırlandırmak amacıyla alınacak tedbirlerin belirlenmesi ve etkin şekilde uygulanması için evrensel işbirliği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

---

1 2004 Yılı Birleşmiş Milletler verilerine göre; dünya genelinde 185 milyon uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı varken, bu sayı 2005 yılı verilerine göre yaklaşık 15 milyon artarak 200 milyona yaklaşmıştır. Bkz. **2004 World Drug Report**, Volume 1, Analysis, Vienna 2004, s. 8.; **2005 World Drug Report**, Volume 1, Analysis, Vienna 2005, s.5.; Her yıl dünyada 15- 65 yaş arasında yaklaşık 200 milyon kişi uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaktadır. Bkz. **2006 World Drug Report**, Volume 1, Analysis, Vienna 2006, s. 8.; **2007 World Drug Report**, Volume 1, Analysis, Vienna 2007, s. 9. Ülkemiz de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretildiği, transit olarak geçirildiği ve kullanıldığı bir ülke olması nedeniyle olumsuz olarak etkilenmektedir. Bkz. Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, TBMM, Kasım 2008. s. 5 vd.

2 Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, üretimi ve ticaretinde ülkemizin bulunduğu konum ve bazı veriler için bkz. **SOLGUN, Sertaç**, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2002, s.62 vd.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin birey ve toplum üzerindeki bu olumsuz etkilerinin fark edilmesinden sonra, devletler iç hukuklarında çeşitli düzenlemeler yapmış ve işbirliği kapsamında uluslararası sözleşme ve belgelere imza atıp uluslararası örgütler kurmuşlardır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretim ve imalinden kullanıcıya ulaştırıldığı ana kadar oluşan çeşitli ve birbirini izleyen süreçler içerisinde; üretim, imal, ihraç, ithal, ticaret, nakliye, sevk, bulundurma, depolama gibi çeşitli fiiller söz konusu olmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek için; bu maddelerin üretilmesi, imal ve ticareti, kullanılması ve bunları kolaylaştırıcı bütün bu fiillerin yasaklanması ve denetlenmesi zorunluluk arz etmektedir. Bu fiillerin suç olarak düzenlenip düzenlenmemesi, kapsamı ve bu fiillere verilecek olan cezaların ve tedbirlerin saptanması, ceza hukukunun en önemli ve tartışmalı konularından biridir.

Türk ceza hukukunda, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili işlenen suçlar konusunda, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda yenilikler içeren çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Yaptırımların türü ve miktarı, bu maddeleri kullananlar için tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri öngörülmesi, cezaya etki eden suç sonrası pişmanlık hükümleri, tüzel kişiler için güvenlik tedbiri uygulanması, nitelikli bir hal olarak örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar için cezada artırım yapılması hususlar bu düzenlemelere örnek olarak verilebilir.

Hem birey, hem de toplum için zararlı ve tehlikeli olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretim, imal, ithal, ihraç ve ticaretinin ceza hukukumuz açısından bu düzenlemeleri içeren açıklamalarla birlikte incelenmesinin uygun olacağı düşüncesi, bizi bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir.

Bu çalışmada, Türk ceza hukukunda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları incelenmektedir. Çalışmanın temel konusu; Türk Ceza Kanunu, özel kanunlar, uluslararası sözleşmeler, öğreti görüşleri ve Yargıtay içtihatları esas alınmak suretiyle, Türk ceza hukuku uygulamasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının incelenmesidir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; öncelikle uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramı açıklanmakta ve bu maddelerin tanımı ve tasnifi üzerinde durulmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının dünyada ve ülkemizdeki tarihsel gelişimi incelendikten sonra, uluslararası hukukta uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili düzenlemelere ve bu alanda faaliyet gösteren uluslararası örgütlere ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Bölümde, suç ve ceza siyaseti açısından uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili yasaklamaların genel bir değerlendirilmesi yapılmakta, son olarak bazı yabancı ülke hukuklarında uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili düzenlemelere ayrıntılara yer verilmeden değinilmektedir.

İkinci bölümde; öncelikle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili genel bir açıklama yapılmakta, daha sonra 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılmış olan 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili düzenlemeler açıklanmaktadır. Bu açıklamalardan sonra, çalışmanın temel konusu olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu kapsamda, bu suçlar; hukukî ve maddî konu, fail, maddî unsur, hukuka aykırılık, manevî unsur, suça ve cezaya etki eden nedenler, suçun ortaya çıkış biçimleri, yaptırım, soruşturma ve kovuşturma usulleri başlıkları altında irdelenmektedir. Bölümde son olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen diğer uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının karşılaştırılması yapılmaktadır.

Üçüncü bölümde; özel kanunlarda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları incelenmektedir. Bölümde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile olan ilişkisine değinilerek 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun hükümleri açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE KAVRAMI, TANIMI, TASNİFİ, TARİHSEL GELİŞİMİ, UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDELER İLGİLİ ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR, SUÇ VE CEZA SİYASETİ ve BAZI YABANCI ÜLKE HUKUKLARINDAKİ DÜZENLEMELER

I - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kavramı, Tanımı ve Tasnifi

1 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kavramı

Uyuşturucu veya uyarıcı madde denildiğinde, genellikle esrar, eroin, kokain gibi maddeler akla gelmektedir. Bu maddelerin çok eskiden beri kullanılması, halk diline yerleşmiş olması, kitle iletişim araçları ile yazılı ve görsel medyanın bu konudaki yayınları bu algılamada etkili olmaktadır. Günümüzde gelişen teknoloji ve bilim ile birlikte, doğal olarak elde edilen bu uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yanında, sentetik uyuşturucular olarak isimlendirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hızlı bir şekilde çoğalması, yine tedavi amacı ile üretilen birçok maddenin amacı dışında kullanılması, uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramının anlamını ve kapsamını genişletmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, değişik bilim dallarının konusunu oluşturması nedeniyle birçok bilim dalı tarafından değişik şekillerde incelenmektedir. Bu maddeler, farmakoloji, psikiyatri, adli tıp ve nöroloji gibi tıp bilimlerini, bireysel ve toplumsal yönden ise; kriminoloji, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok sosyal bilim dalını ilgilendirmektedir. Bu maddelerin yasa dışı üretimi, imali, kullanımı ve ticaretine ilişkin fiilleri ise, hukuk bilimini ilgilendirmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, bu nedenle kavram olarak multidisipliner bir yaklaşımı gerektiren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım, bir kavram karmaşasına değil, bu maddelerin bütün yönleriyle ele alınması ve açıklanması amacına hizmet etmektedir.

Uyuşturucu için Batı dillerinde kullanılan *narkotik*, Yunanca “*narke*” sözcüğünden gelmektedir³. *Uyuşturucu madde*; geniş anlamda duygusuzluk, ilgisizlik veya uyku hissi veren bütün maddeler ve ilaçlar için, dar anlamda ise morfin, kokain, afyon ve esrar gibi maddeler için kullanılmaktadır⁴.

Uyarıcı madde ise; uyarma özelliği olan, uyaran anlamlarına gelmektedir⁵. Uyuşturucu veya uyarıcı madde sözcükleri, özetle; alışkanlık ve bağımlılık yapan, sarhoşluk, keyif, tutku ve uyanıklık verici, tahrik edici etkileri bulunan doğal veya sentetik maddeleri ifade etmektedir⁶. Tam bir ayırım yapılamamakla birlikte, bazı maddelerin uyarıcı özelliğini ve etkisini ortaya koymak için genellikle yapay olan bu türden maddeleri, doğal olan uyuşturucu maddelerden ayırmak için uyarıcı madde kavramı kullanılmaktadır⁷.

Uzun süre insanlık için en büyük tehlikenin narkotik adı verilen afyon, esrar, eroin, kokain gibi doğal uyuşturucu ve uyarıcı maddeler olduğu düşünülmüş ve buna göre çeşitli tedbirler alınmıştır. Zamanla uyku ilaçları, amfetaminler, hallüsinojenler ve tedavi amacıyla kullanılan çeşitli sentetik maddelerin kötüye kullanılması karşısında, bu maddelerin de denetim altına alınması zorunluluğu doğmuştur. Kimyasal

---

3 Bkz. **DÖNMEZER, Sulhi**, Kriminoloji, 8. Bası, İstanbul 1994, s.299.; **ERGÜL, Ergin**, Hukukî, Adli, Tıbbî, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları, Ankara 1997, s.23.; **SEVÜK YOKUŞ, Handan**, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, Ankara 2007, s.21.; **ARSLAN, Çetin - AZİZAĞAOĞLU Bahattin**, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2005, s.778.

4 Bkz. **KÖKNEL, Özcan**, Genel ve Klinik Psikiyatri, İstanbul 1989, s.198 vd.

5 **MEYDAN LAROUSSE**, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C.12, İstanbul 1973, , s. 449.

6 Bu yönde bkz. **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s.299., **GÜNGÖR, Şener - KINACI, Ali**, (Öğreti ve Uygulama Boyutu ile) Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Ankara 2001, s.37.; **ERGÜL**, s.23.; **GÜNAL, Yılmaz**, Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1976, s.7.; **TEZCAN, Durmuş**, "Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", TİD, Yıl.59, C.59, S.374-377, Aralık 1987, s.39.; **SOYASLAN, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2006, s.385.; **TEZCAN, Durmuş - ERDEM, M. Ruhan - ÖNOK, R.Murat**, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 4. Bası, Ankara 2008, s.511.; **BAKICI, Sedat**, "Uyuşturucu Madde Suçları", AD, Yıl.75, S.6, Kasım-Aralık 1984, s.1568.; **KOPTAGEL, Günsel**, "Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması", İÜHFİM, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, İstanbul 1982,s.1045.; **İCEL, Kayıhan**, Uyuşturucu Madde Kavramı, II. Ulusal Adli Tıp Günleri - Panel ve Serbest Bildirileri, İstanbul 1986.

7 Bkz. **GÜNAL**, s.7.; **SEVÜK YOKUŞ**, s. 21-22. Türk Ceza Kanunu'nda da, “*uyuşturucu veya uyarıcı madde*” kavramı tercih edilmiştir.

yollarla üretilen, yatıştırıcı, sakinleştirici, uyarıcı, canlılık ve hareketlilik verici, yorgunluğu alıcı etkiler oluşturan bu tür maddeler, narkotik maddelerden farklı olarak **psikotrop madde** olarak adlandırılmıştır⁸.

Psikotrop maddeler; merkezi sinir sistemini etkilemekte, kullanıldıkça kişinin fiziksel ve psikolojik dengesini bozarak alışkanlık yaratmakta, bir süre sonra ise kullanan kişilerde bağımlılık görülmektedir⁹. Günümüzde psikotrop maddelere alışkanlık ve bağımlılık, narkotik alışkanlık ve bağımlılığından daha tehlikeli bir duruma gelmiştir¹⁰. Yapay olarak üretilmeleri nedeniyle birçok türünün bulunması, bir kısmının serbest ilaç piyasasında ucuz fiyatlara satılması, bu maddelere karşı alışkanlığın ve bağımlılığın hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır. Bu tür maddeler, çeşitli ölçütlere göre yapılan sınıflandırmalarda uyuşturucu madde kavramı içinde ele alınmakta ve yasaklanmaktadır¹¹.

Uyuşturucu, uyarıcı ve psikotrop madde olarak adlandırılan bu çeşit maddeler; organizmada merkezi sinir sistemini etkileyerek dikkatin dağılmasına, düşünsel etkinliğin azalmasına, bilinç bulanıklığı ve uyku ile kendini gösteren çeşitli işlevsel değişikliklere, duyarlılığın azalmasına, kasların gevşemesine, organların ve işlevlerinin çeşitli şekillerde uyarılmasına yol açmaktadır¹².

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin fizyolojik ve psikolojik bakımdan kişide oluşturduğu etkiler;

1 - **Alışkanlık,**

8 Bu tanım hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.37. ; **KAYMAKÇALAN, Şükrü**, "İlaç Alışkanlıklarında Genel Bir Bakış", İlaç Alışkanlıkları Sempozyumu, Ankara 1974.; **KÖKNEL, Özcan**, "Türkiye'de İlaç Alışkanlıktan", İlaç Alışkanlıkları Sempozyumu, Ankara 1974.; **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.

9 Bu yönde bkz. **GÜNAL**, 28.; **AKBULUT, İlhan**, "Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu", İÜHFM, Türkan Rado'ya Armağan Sayısı, 1997, C.LV, S.3, s.129.; **DEMİRBAŞ, Timur**, Kriminoloji, 2. Baskı, Ankara 2005, s.282 vd.

10 İlaç alışkanlıkları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **YÜCEL, Mustafa T.**, "İlaç Alışkanlığının Çeşitli Yönleri Üzerine, TİD, Yıl.43, S.336, Mayıs-Haziran 1972, s.51 vd.

11 Bu yönde bkz. **ÖZEN, Cahit**, Tartışmalar, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK'nın 50 Yılı ve Geleceği, İstanbul 1977, s.631.

12 Bu yönde bkz. **BÜYÜK LAROUSSE**, Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 23, Milliyet Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1992, s.11978, 11996.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.21.

2 - *Tolerans*

3 - *Bağımlılık* şeklinde açıklanmaktadır.

Alışkanlık, bir sonuç ve etkinin tekrarı hususuna ruhen ve zihnen uyma, bir bakıma ruhsal bağımlılık iken, *tolerans* ise aynı miktar maddenin kullanılmasına rağmen kişi üzerindeki etkisinin gittikçe azalması ve aynı etkiyi elde etmek için madde dozunu çoğaltmanın zorunlu hale gelmesidir¹³. Bu durumda maddeyi artırma gereği duyan kişide yoksunluk belirtileri görülmektedir. Bu durumu ise *bağımlılık* hali izlemektedir. Bağımlılığın biyolojik, sosyal ve davranışsal birçok boyutu vardır¹⁴. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu, madde bağımlılığını; *kullanılmasından kişi ve toplum için zarar hâsıl olan kaçınılmaz bir arzu ve miktarını artırma eğilimi ile birlikte tekrar kullanma alışkanlığı doğuran, yoksunluk veya ihtiyaç hallerinde ruhi ve bedeni belirtiler vücuda getiren devri veya süregelen zehirlenme hali* olarak tanımlamaktadır¹⁵.

Kullanan kişilerde uyuşturucu veya uyarıcı etkiler doğuran, psikolojik veya fiziksel alışkanlık ve bağımlılık oluşturan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, doğal olarak bitkilerden veya sentetik olarak elde edilebilmektedir. Yukarıda kısaca açıklandığı üzere bu maddelerin her geçen gün yeni türleri ve etkileri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı madde kavramının sınırlarını kesin ve net bir şekilde belirlemek oldukça zor görünmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, tedavi dışında kontrolsüz ve yasa dışı olarak keyif verici, tahrik edici, uyanıklık verici amaçlarla kullanıldığında, bulundurulduğunda, imal edildiğinde veya ticarete konu edildiğinde, hukuksal bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶.

---

13 Bkz. **SÖZER, Sabri**, Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti, TİD, Yıl 32, Mart-Nisan 1962, S.275, s.96 vd.

14 Bağımlılık konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **SOLGUN**, s. 40 vd.

15 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **CEYLAN, M. Emin -TÜRKCAN, Ahmet**, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları, 2. Bası, İstanbul 2003, s. 203 vd.

16 Bu yönde bkz. **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s. 374.; **GÜNAL**, s. 7.; **ERMAN, Sahîr - ÖZEK, Çetin**, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamunun Selametine Karşı Suçlar (TCK. 369-413), İstanbul 1995, s.261.; **GÜNDOĞMUŞ, Naci**, Adli Amaçlarla Eroin, Morfin, Kodein Analizi ve Bu Maddelere Bağlı Ölümelerde Otopsi Bulguları, İstanbul 1990, s.1.; **DÖNMEZER, Sulhi**, "Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri", İÜHFİM, C. XXXVI, S.1-4, İstanbul 1971, s.1 vd.;

2 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddenin Tanımı

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yukarıda belirtildiği şekilde, konu itibariyle değişik bilim dallarını ilgilendirmesi, bu tür maddelerin çok çeşitli türlerinin olması, her geçen gün yeni çeşitlerinin ortaya çıkması ve etkileri göz önüne alındığında, bu maddeleri tanımlamak oldukça zorlaşmaktadır¹⁷.

Tıp alanında kullanılan birçok ilaç veya psikotrop madde, hatta alkol, tütün, kahve gibi günlük hayatta oldukça yaygın olarak kullanılan birçok madde, kullanılacak ölçütlere göre uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamında düşünülebilir¹⁸.

Tıbbî olarak; organizmayı veya sinirleri uyuşturan maddeler olarak ifade edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kullanıcının psikolojik süreçlerini etkileyerek, kişinin ruhsal durumunu, düşüncesini, algılamasını ve davranışlarını değiştiren maddeler olarak tanımlanmıştır¹⁹.

Bir başka tanımda; merkezi sinir sistemi üzerinde bir etki, ruhsal ya da fiziksel bir bağımlılık ve sosyal veya sıhhi bir tehlike meydana getirmeye elverişli maddelerin uyuşturucu madde olduğu belirtilmiştir²⁰.

Öğretide yapılan ve kabul gören bir başka tanıma göre; bitkisel veya sentetik kökenli olup, merkezi sinir sistemini etkileyerek fiziksel ve/veya ruhsal bağımlılık oluşturan, kullanmanın devamlılık göstermesi durumunda dozajın artırılması ihtiyacı duyulan veya kişinin değişik uyuşturucu maddeler kullanmasına neden olup tutkunluk

---

DÖNMEZER, Sulhi, "Uyuşturucu ve Tutku Yapan Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım", İÜHFİM, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S.1-4, İstanbul 1982, s.1015 vd.; **DÖNMEZER, Sulhi**, "Uyuşturucu ve Tutku Yapan Maddeler Konusunda Avrupa Mukayeseli Mevzuatında Yeni Gelişmeler", İÜHFİM, Kubalı'ya Armağan, Yıl.8, S.1 1, 1974, s.189 vd.

17 Bu yönde bkz. **GÜNAL**, s.14-15.

18 **SEVÜK YOKUŞ**, s.22.

19 Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, tıp literatüründe psikoaktif veya psikotropik maddeler olarak isimlendirilmektedir. Bkz. **POLAT, Oğuz**, Klinik Adli Tıp, Ankara 2004, s. 189.

20 **GÜNAL**, s.9 vd.

yaratan bütün maddeler, uyuşturucu veya uyarıcı madde sayılmıştır²¹.

Buna karşılık **öğretide**, bu maddelerin bir tanımını vermek yerine, neler olduğunun tek tek belirtilmek suretiyle sayma yönteminin benimsenmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Bazı ülkeler ulusal düzenlemelerinde, tanım verme yerine, analitik bir ölçüt seçimiyle, hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamı içine girdiğini tablolar ve listeler şeklinde göstererek sayma sistemini kullanmaktadır²². Bu şekilde bitkisel ve sentetik kökenli olarak sonradan üretilen maddeler bu listelere eklenerek, uygulamada birlik sağlanmaya çalışılmaktadır²³.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin uluslararası alanda gerçekleştirilen bir kısım düzenlemelerde de, genel bir tanıma yer vermekle birlikte, bu maddeler listeler şeklinde belirlenmektedir. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Psicotrop Maddelere Dair Sözleşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine taraf olan devletler, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kapsamının belirlenmesinde bu sözleşmelerdeki listelerden yararlanmaktadır.

Uyuşturucu maddeler konusunda uluslararası hukukta önemli bir adım teşkil eden ve kendisinden önceki sözleşmeleri yürürlükten kaldıran 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinde, diğer birçok uluslararası metinde olduğu gibi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler tanımlanmamış, ancak cetveller halinde gösterilmiş,

---

21 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.257.; **GÜNAL**, s.8.; **KURT, Şahin - KURT, Ela**, Uygulamada Uyuşturucu Madde veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Ankara 2007, s.1.; **GÜRELLİ, Nevzat**, Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları, İÜHFİM, 1975, C.XLI, S.1-2, s.1.; **BAYRAKTAR, Koksall**, "Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti", İÜHFİM, C. LI, S. 1-4, 1985, s. 47. Dünya Sağlık Örgütünün bu tanıma benzer tanımı, eksikleri ve eleştirisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s. 22.

22 Almanya, İngiltere, Avusturya, İsviçre, Hollanda ve İspanya gibi bazı ülkelerin sayma yöntemini, İsveç ve Çin gibi bazı ülkelerin ise bu maddeleri tanımlamak suretiyle sayma yöntemini benimsediği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s. 23-24.; **ÇAKMUT, Özlem**, "Türk Ceza Kanunu'na Göre Uyuşturucu Madde Kullanımının Yasal Sonuçları ve İptila Halinde Verilecek Hüküm" Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s. 226.; **CENTEL, Nur**, "Uyuşturucu Madde Kullanma ve Bulundurma Suçu", Nuri Çelik'e Armağan, C.1, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 2001, s.157.; **GÜNAL**, s.8.; **BAYRAKTAR**, Uyuşturucu, s.47.; **ERMAN - ÖZEK**, s.247.

23 Bu yönde bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.23.; **GÜNAL**, s.11.; **BAYRAKTAR**, Uyuşturucu, s.47.; **GÜNGÖR - KINACI**, s.35.

uyuşturucu niteliği taşıyan doğal ve yapay maddeler ile uyuşturucu madde üretimine yarayan bütün maddeler uyuşturucu madde olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme ile uyuşturucu madde veya müstahzarlarının, zaman zaman değiştirilebilecek ek cetvellerde gösterilebileceği belirtilmiş ve böylece sınırlayıcı bir düzenlemeden kaçınılmıştır²⁴.

Uyuşturucu maddelerin yanında, tıbbî ve bilimsel amaçlarla kullanımı zorunlu olan psikotrop maddelerin amacı dışında kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi amacıyla hazırlanan ve bu maddelerin kapsamını ve kontrolünü belirleyen 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi; psikotrop maddeleri saymakla birlikte, bu maddelere sınır getirmemekte ve herhangi bir maddenin bu sözleşmenin kapsamına girmesinde Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) belirlemesini öngörmektedir.

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme de, bazı uyuşturucu maddeleri tanımlamakla birlikte, diğer bazı uyuşturucu ve psikotrop maddeleri 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesindeki kavramlara atıf yapmak suretiyle sayma yöntemi ile belirlemiş ve 12. maddesinde, bu maddeleri gösteren tablolara sonradan ekleme yapılabileceğini öngörmüştür²⁵.

Belirtmek gerekir ki; yukarıdaki açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; çok geniş bir içeriğe sahip olan ve çeşitli bilim dallarını ilgilendiren uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili olarak ortak bir tanım oluşturulmasının oldukça zor olduğunu düşünüyoruz.

3 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddelerin Tasnifi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımlanmasında olduğu gibi, sınıflandırılmasında da değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bu maddelerin çeşitlerinin

---

24 Bu yönde bkz. GÜNAL, s. 41.; SEVÜK YOKUŞ, s.25.

25 Bu sözleşmelerin uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri listeler halinde yayınlayarak yorum yolu ile bu maddelerin kapsamının genişletilmesine engel olunmak istendiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ERMAN, Sahir, "Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri", İÜHFİM, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, İstanbul 1982, s.1061.; SEVÜK YOKUŞ, s. 27.

çok olmasının yanında, her birinin kullanıcıda meydana getirdiği etkilerin farklı olması nedeniyle, bu maddelerin tasnifinde değişik ölçütler kullanılmıştır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin etkilerinin ve türlerinin fazlalığı nedeniyle, sınıflandırılmasında kullanılan ölçütler farklılık göstermektedir. Bu maddeler; fizyolojik etkilerine, elde edilme biçimlerine, sert veya yumuşak oluşlarına, oluşturdukları bağımlılık biçimine, kökenine ve şekline göre değişik şekillerde sınıflandırılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri; ***afyon ve buna benzer ilaçlar, ruhi durumu bozan ve hallüsinasyon yapanlar, tedavide kullanılan alışkanlık ve tutku yapan ilaçlar*** şeklinde üç grupta toplamıştır²⁶.

Dünya Sağlık Örgütü Uzmanlar Komitesi, bu maddeleri sekiz gruba ayıran ayrı bir tasnif daha yapmıştır. Bu tasnife göre, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler;

1-Morfin (opiod) tipi bağımlılık yapan maddeler: Afyon, morfin, eroini oksikodon vb.,

2-Barbiturat tipi bağımlılık yapan maddeler: Barbituratlar (pentobarbital, sekobarbital, fenobarbitül vb.), bazı uyku ilaçları (glutetimid, metakalon, kloral vb.), benzodiazepinler (diazepam, klordiazepoksid, klonazepam, nitrazepam, flunitrazepam, flurazepam, lorazepam, oksazepam, bromazepam) vb.,

3- Kokain tipi bağımlılık yapan maddeler: Koka ve kokain,

4- Cannabis (esrar) tipi bağımlılık yapan maddeler: Esrar, marihuana,

5-Halüsinojen tipi bağımlılık yapan maddeler: LSD, psilosibin, meskalin, dimetoksimetamfetamin (STP), metilendioksiamfetamin (MDA), biperiden, psilosin, dimetiltirptamin (DMT), dieltriptamin (DET), fensiklidin, skopolamin, benzheksol, benztropin vb.,

6- Khat tipi bağımlılık yapan maddeler: Yemen ve Doğu Afrika'nın yüksek bölgelerinde yetiştirilen catha edulis bitkisi,

---

26 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDABAKOĞLU, Erdinç Hakan**, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Ankara 2007, s.11.; **KURT**, s.34.

7- *Amfetamin tipi bağımlılık yapan maddeler*: Amfetaminler (D-amfetamin, metilamfetamini, metilfenidati, fenmetrazini, fendimetrazin, amfepranon, dietilpropin),

8- *Uçucu solvent tipi bağımlılık yapan maddeler*: Eter, kloroform, benzin, benzol, toluen, tiner, karbon tetraklorür vb²⁷.

Bir başka tasnifte, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler; *keyif vericiler* (afyon, morfin, eroin, kokain), *hayal gördürenler* (esrar, marihuana, haşhaş, LSD), *sarhoşluk verenler* (alkol, kloroform, eter, bazı uçucu gazlar), *uyku verenler* (chloralhydrate, veronal, paraldehyde, sulfonal, bromide) ve *uyarıcılar* (amfetaminler, campre, betel, khat) olarak sayılmıştır²⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, sert ve yumuşak nitelikte olmalarına göre; *1-Sert uyuşturucu maddeler* (afyon, morfin, eroin gibi afyon türevleri, kokain vb.), *2-Yumuşak uyuşturucu maddeler* (esrar, marihuana, LSD vb.) olarak²⁹, şekline göre; *1-Beyaz pudra tozu halinde uyuşturucu maddeler* (eroin, kokain, morfin vb.), *2-Yaprak halinde uyuşturucu maddeler* (marihuana ve haşhaş vb.) şeklinde tasnif edilmiştir³⁰.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler bir başka tasnifte; *afyon ve türevleri* (afyon, morfin, kodein, metadon, eroin), *kenevir ve türevleri* (reçine esrar, toz esrar pres esrar, gonca esrar, likit esrar), *uyarıcılar* (amfetamin, kokain, kafein), *sentetikler* (ecstasy, captagon, methamfetamin, lysergic asiddiethylamid, ketamin, phencylidine), *sakinleştiriciler* (barbituratlar, trankilizanlar, sedatifler) ve *uçucu maddeler* olarak sınıflandırılmıştır³¹.

---

27 Bu tasnif hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. VURAL, Nevin, Toksikoloji, Ankara 2005, s. 334.; SEVÜK YOKUŞ, s. 37.; KURT, s.21.; ÖZDABAKOĞLU, s.11.; KERİMOĞLU, Cumhur, "Uyuşturucu Alışkanlığı ve Gençlik", Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, Ankara 1987, s.121 vd.

28 1924 yılında, Alman farmakolog Lewin tarafından bağımlılık yapan ilaçların fizyolojik etkilerine göre yapılan bu sınıflandırma için bkz. KÖKNEL, Özcan, İnsanlık Tarihi Boyunca Dünyada ve Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları, İstanbul 1976, s. 208.

29 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. GÜNGÖR - KINACI, s.45.; ERGÜL, s.31

30 Bu sınıflandırma konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAĞLAYAN, Muhtar, "Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehirler) Üzerine Bir İnceleme", TİD, S.297, Kasım-Aralık 1965, s.14.

31 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. SEVÜK YOKUŞ, s.38.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili yapılan bu çeşitli tasniflere rağmen, en çok kabul gören sınıflandırma biçimi; uyuşturucu maddelerin elde ediliş biçimine göre yapılan doğal ve yapay uyuşturucu maddeler şeklindeki tasniftir.

Elde ediliş biçimine göre uyuşturucu veya uyarıcı maddeler;

1 - Doğal uyuşturucu maddeler; a - Afyon, morfin, kodein vb., b - Koka, kokain vb., c - Kenevir ve kenevirde elde edilen esrar, marihuana gibi maddeler

2 - Yapay veya sentetik uyuşturucu maddeler (depresantlar, trankilizanlar, stimulantlar ve hallusinojenler); a - Kısmen yapay uyuşturucu maddeler (Hidromorfin, oksimorfin, LSD vb.), b - Tamamen yapay uyuşturucu maddeler (Mepedirin, metadon, tramadol vb. ilaçlar) şeklinde sınıflandırılmıştır³².

Yukarıda açıklanan bütün sınıflandırmaların, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin elde ediliş biçimi, etkileri, farmakolojik ve toksikolojik özellikleri ile bağımlılık tiplerine göre yapıldığı görülmektedir. İkinci bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, çalışmanın temel konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları açısından suçun maddî konusunun uyuşturucu veya uyarıcı madde olmasının yeterli olduğu düşünüldüğünde, sınıflandırmanın farklı şekillerde yapılmış olmasının konumuz açısından çok fazla bir önemi bulunmamaktadır.

II - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanımının Tarihsel Gelişimi

1 - Dünyada Tarihsel Gelişim

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanlar ilk çağlardan itibaren acılarını dindirecek, korkularını giderecek, coşkunluk verip sarhoş edecek, hayal ve rüya gördürecek bitkilerden ürettikleri bu tür maddeleri kullanmışlardır. Bu maddeler önceleri, genellikle dinsel törenlerde ve tıbbî amaçlarla kullanılmıştır³³.

Milattan önce 6000 yıllarında Mezopotamya'da, Sümerler tarafından afyon ve

---

32 Bkz. GÜNAL, s.18 vd.; SEVÜK YOKUŞ, s.38.; BAYRAKTAR, Uyuşturucu, s.47.; GÜNGÖR - KINACI, s.44.; DEMİRBAŞ, Kriminoloji, s.279.; ÇAKMUT, s.228.

33 ÇAĞLAYAN, s.16 vd.

esrar gibi maddelerin tedavide kullandığı, o zamandan kalma taş tabletlerden anlaşılmaktadır³⁴. Haşhaş bitkisinin ve onun meyvelerinden elde edilen afyonun vatanının Anadolu olduğu ve diğer ülkelere buradan yayılmış olduğu kabul edilmektedir³⁵. Esrarın ilk defa Asurîler tarafından, sonraları ise Hindistan, İran ve Suriye'de dini merasimlerde kullanıldığı bilinmektedir. Halüsinojen maddeler içeren mantarlar, Aztek ve Maya uygarlıklarında, psikoaktif bir madde olan amanita muscaria mantarları ise, Asya kıtasındaki şaman törenlerinde kullanılmıştır. Orta Asya'da bulunan Moğol, Türk ve Sibiryâ bölgelerinde de bu maddelerin dinsel törenlerde kullanıldığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Afyonun, 6. ve 7. yüzyıllarda Araplar tarafından İran, Hindistan ve Çin'e tanıtıldığı ve yayıldığı sanılmaktadır³⁶.

Mısırlılar ve Yunanlıların bu tür maddeleri ilaç, zehir ve keyif verici olarak, İnkaların Peru'da koka adı verilen bitkiyi yetiştirerek yapraklarını yaraları iyileştirmek için, Güney Amerika yerlilerinin koka yapraklarını çiğneyerek yorgunluklarını gidermek için kullandıkları bilinmektedir. Koka yaprakları, Hintliler tarafından da, ağır çalışma sonrasında ortaya çıkan yorgunluğun etkilerini azaltmak üzere çiğnenerek tüketilmiştir³⁷.

1091-1276 yılları arasında merkezi Alamut Kalesi olan Hassan Sabbah'ın kurduğu Hassasin Devletinde, *fida* adı verilen fedailere haşhaş verilerek, bu maddelerin etkisi ile bazı devlet büyüklerine karşı suikastler yapıldığı kitaplarda yer alan bilgiler arasındadır³⁸.

Çinliler, 18. yüzyıla kadar afyonu ağrı dindirici ve uyku verici olarak kullanmışlardır. Çin'de afyonu kullananların sayısının zaman içinde artması, 1831 yılında afyonun ithalinin ve kullanılmasının yasaklanması ile sonuçlanmıştır. Bunun

---

34 Bkz. SOLGUN, s.18 vd.

35 KAĞITÇI, Mehmet Ali, Afyon, İstanbul 1960, s.10.

36 SONGAR, Ayhan, Haşhaş Meselesi ve Türkiye, İstanbul 1974, s.17.; SAKA, Reşat, Uyuşturucu Maddeler, Afyon-Morfin-Eroin-Esrar-Kokain Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukukî ve Sosyal Durum, İstanbul 1948, s. 9; GÜNAL, s. 30.; SEVÜK YOKUŞ, s.75.

37 YILMAZ, Niyazi, Ceza Hukuku Açısından Uyuşturucu Madde Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Diyarbakır 1998, s. 11.; SÖZEN, Hayri, Analitik Toksikoloji, İstanbul 1966, s. 286.

38 SEVÜK YOKUŞ, s.75.

üzerine Çin'e afyon satan İngilizler, afyon ithalinin devamını sağlamak için Çin'e karşı savaş açmışlardır. 1841 ve 1842 yıllarında meydana gelen ve afyon savaşları olarak adlandırılan bu gelişmelerin sonucunda, bu yasak kalkmıştır. O zamana kadar, Çin porselen ve ipeğini alabilmek için altın ve gümüş ödemek zorunda kalan İngilizler, artık yalnızca afyon vermeye başlamıştır. Çin'e karşı açılan savaşta İngilizler'in yanında yer alan Amerika'da da afyon kullananların sayısı artmıştır³⁹.

Afyon türevi ilk kez 1803 yılında Fransa'da, eroin ise 1898 yılında Almanya'da elde edilmiştir. Menşei Güney Amerika olan kokain, İngiltere'de 1870'li yıllarda popüler hale gelmiştir. Tıbbî amaçla yapılan araştırmalar sonucu, 1817 yılında Hannover'li farmakolog Friedrich Helm Sertusner'in morfini bulmasından sonra, bu madde tıp alanında yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Özellikle 1865 Amerikan İç Savaşı'nda, 1860 Prusya-Avusturya Savaşı'nda, 1870-1871 Fransa-Almanya Savaşı'nda yaralı askerlerin ağrılarını dindirmek amacıyla morfin kullanılmış, askerlerin tedavileri sonunda yoksunluk krizine girmeleri üzerine bu durum *asker hastalığı* olarak adlandırılmıştır. 1879 yılında yapılan araştırma sonucu bu durum *morfinmani sendromu* olarak tanımlanmıştır. Askerlerin terhislerinden sonra sivil hayatta morfinden övgüyle bahsetmeleri üzerine, bu madde Avrupa'nın büyük şehirlerinde zengin kişiler arasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır⁴⁰.

1897 tarihinde, Almanya'da Bayer fabrikasında çalışan kimyager Felix Hoffman, ağrıları kesen bir ilaç üretmek için bir karışım geliştirmiştir. Bayer firması bu maddenin üzerinde çalışılmasına destek vermiş, içinde ağırlıklı olarak morfin olan ve ağrıları kısa sürede kesen bir etki yapan bu ilaç, 1898 yılında eroin adıyla piyasaya sürülmüştür. Olumlu tepkiler alan ve 25 gramlık paketler halinde satılan bu maddenin tüketimi kısa sürede yaygınlaşmıştır. Amerika'da yapılan araştırmalar sonucunda; eroin maddesinin aşırı dozda alındığında, ölüme yol açtığı ve bağımlılık yaptığı saptanmıştır. Bu gelişme üzerine eroin satıştan kaldırılmış, bir süre karaborsaya düşerek fiyatı artmış ve 1931 yılında tamamen yasaklanmıştır⁴¹.

---

39 GÜNAL, s.31.

40 İÇLİ, Tülin Günşen, Kriminoloji, Ankara 2004, s. 221.; AKGÜN, Nejat, Adli Psikiyatri, Ankara 1987, s.158.

41 SEVÜK YOKUŞ, s.75.

Özelikle Batı ülkelerinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, 1960'lı yıllarda rahatsız edici boyutlara ulaşmıştır. İtalya, Arjantin ve Ürdün gibi ülkelerde uyuşturucu kullanımı, önceleri sadece bazı sosyal sınıflarla sınırlı iken, 1960'lı yılların siyasi sosyal ortamına bağlı olarak yayılmaya başlamıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında kokain kullanımında artış görülürken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, amfetaminlerin kullanımında artış olmuştur. Halen uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılması dünyada bütün ülkeler için çok önemli bir sorun oluşturmaktadır⁴².

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bağımlılık yaptığının ve zararlı etkilerinin tam olarak bilinmemesi nedeniyle, ilk zamanlarda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması yönünde ulusal ve uluslararası düzeyde ciddi girişimler olmamıştır. Terörizmin uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığını bir finans kaynağı olarak kullanmaya başlamasının da etkisiyle, uluslararası önlemlerin arttırılması gereği kabul görmüş, imzalanan çeşitli uluslararası sözleşmeler ile uyuşturucu maddelerin kullanımının kontrol altına alınması hedeflenmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi sürecinde; ilk olarak 1909 yılında Şangay'da Uluslararası Afyon Kongresi yapılmış ve tavsiye içerikli çeşitli kararlar alınmıştır. 1912 tarihli Lahey Afyon Sözleşmesi'nde; bu maddeler sınıflandırılarak tarif edilmiş, bu maddelerin imal, ithal ve ihracını kontrol etmeye yönelik çeşitli kararlara yer verilmiştir. 1925 yılında imzalanan Cenevre Afyon Sözleşmesi ile bu maddelerin ticaretini kontrol altında bulunduracak etkili bir sisteminin kurulması sağlanmıştır. Daha sonra imzalanan 1931 tarihli Cenevre Afyon Sözleşmesi, Zararlı İlaçların Meşru Olmayan Ticaretinin Yasaklanması Hakkında 1936 tarihli Cenevre Sözleşmesi, Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü ve 1953 tarihli New York Afyon Protokolü ile de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele yönünde kararlar alınmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretimi, kaçakçılığı ve kullanımının önlenmesi amacıyla, uluslararası düzeyde imzalanan en önemli sözleşmeler; 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Birleşmiş Milletler Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler

---

42 SEVÜK YOKUŞ, s.75.

Sözleşmesidir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu sözleşmeler ile uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tıbbî ve bilimsel amaçlar dışında kullanılması yasaklanmaya ve bu maddelerin üretiminde kullanılan bitkilerin ekiminin kontrol altına alınmasına çalışılmış, bu maddelerin imal, ithal, ihraç ve dağıtımının ruhsata bağlanması ve denetim yapılması gibi çeşitli konularda ayrıntılı düzenlemeler öngörülmüştür⁴³. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile de çocukların uyuşturucu ve psikotrop maddelere karşı korunması için gerekli önlemlerin alınması öngörülmüştür. Bu sözleşmenin 33. maddesine göre; taraf devletler çocukları uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımına karşı korumak ve bu tür maddelerin kullanılmasını önlemek amacıyla yasal, sosyal ve eğitsel alanlarda her türlü önlemi almakla yükümlü kılınmıştır⁴⁴.

2 - Türkiye’de Tarihsel Gelişim

Türkler, Orta Asya’daki göçebe hayatları nedeniyle tarımla uğraşamamışlar, dolayısıyla o dönemlerde kullanıldığı tahmin edilen haşhaş bitkisini yetiştirmemişlerdir. Türklerin uyuşturucu maddelerle tanışması, ancak yerleşik hayata geçmiş olan devletlerle ilişkiye girmeleri sonucu olmuştur⁴⁵. Göçler sonucu Horasan ve Anadolu’ya yerleşen Türkler, Araplardan ve Bizanslılardan afyonu tanımışlardır. İbn-i Sina afyonun, ishale ve göz hastalıklarına iyi geldiğini eserlerinde kaydetmiştir⁴⁶. Hasan Sabbah’ın, çevresine topladığı kişilere haşhaş şerbeti içirerek uyuttuğu ve haşhaş şerbetinin etkilerden yararlanarak bazı kişilere suikastler yaptırdığı bilinmektedir⁴⁷.

İslam dininin temel kaynağı olan Kur’an’da, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili doğrudan bir hüküm veya yasaklama bulunmamaktadır. Kur’an’da insanı sarhoş eden şarap (hamr) yasaklanmış, fakat uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden herhangi

---

43 Bu sözleşmeler uluslararası sözleşmeler başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

44 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İNAN, Ali Naim, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, AÜHFD 1995, C. 44, s. 772 vd.; SEVÜK YOKUŞ, s.63.

45 Bkz. SOLGUN, s.19.

46 KAĞITÇI, s. 17.

47 KIZILYILAN, Arif Ahmet, Uyuşturucu Zehirleri ve Toksimani, İstanbul 1970, s. 13.; ALTINDAL, Aytunç, “Take Tea And Sea / Take LSD And Be”, Uyuşturucu Maddeler Sorunu, İstanbul 1972, s. 49.

birinden açıkça söz edilmemiştir⁴⁸.

Esrar, İslâm dünyasında 12. yüzyılda Tatar istilasına uğranıldığı sırada ortaya çıkmıştır. Esrarın kullanılmasından sonra haram olduğuna dair fetvalar verilmiş ve bu maddeyi satanlar cezalandırılmıştır. Bu yöndeki fetvalar hadislerden çıkarılmıştır, zira hadislerde içki yasaklanırken, içkinin hangi maddeden imal edildiğine bakılmamış, kullanan kimseyi sarhoş edip etmemesi ölçü alınmıştır. İnsanlar arasında ismi ne olursa olsun ve hangi maddeden yapılırsa yapılsın, sarhoş eden her şey içki olarak değerlendirmiştir⁴⁹. İslam dininde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hadisler ve hüküm verme esaslarından olan kıyas ile yasaklandığı anlaşılmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ortaya çıkıp yaygınlaştığı devirlerde, İslâm dünyasında bu maddeleri kullananlara çeşitli cezalar uygulanmaya başlanmıştır. Bu maddeleri kullananlara hapis, dövme, azarlama ve uyarı gibi çeşitli cezalar verilmiştir. Dört halife döneminde, içki kullananlara verilecek ceza kişinin sopa ile dövülmesidir⁵⁰.

Osmanlı Devleti döneminde esrar ve beng denilen afyon hapları kullanılmıştır⁵¹. Afyonun kaynağı olan haşhaş, özellikle Karahisar dolaylarında yaygın biçimde yetiştirilmiş, burası daha sonraları Afyonkarahisar adını almıştır⁵². Fatih Sultan Mehmet döneminde, esrar kullananlara para cezası verilmiş, Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise, içki üretimi ve satışı yasaklanmıştır⁵³. Afyon hapının kullanılmasının artması üzerine, IV. Murat döneminde, afyon, tütün ve kahve kullanımı yasaklanmıştır⁵⁴. 1858 tarihli Ceza Kanunu'nun 196. maddesi ile sağlığa zararlı ve toksik maddelerin satışı, daha sonra yapılan değişiklikle de bazı keyif verici maddelerin kullanılması yasaklanmıştır⁵⁵.

---

48 Bkz. **SOLGUN**, s.21.; **İslam İlmihali**, TDV Yayınları, C. II, Ankara, 2003, s. 69.

49 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **İslam İlmihali**, s.70.

50 Bkz. **BİLMEN, Ömer Nasuhi**, Büyük İslam İlmihali, Ankara 1997, s. 424-425.

51 Bkz. **GÜNAL**, s.46.; **KÖKNEL**, Uyuşturucu Madde Sorunları, s.337.; **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s.299.

52 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BAKTIR, Mustafa**, "Afyon" , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1988, s. 442-443.

53 Bkz. **KURT**, s.8.; **GÜNAL**, s.47.

54 **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s.320.

55 **GÜNAL**, s.47.

Osmanlı Devletinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler konusunda ilk ciddi ve bilimsel çalışma *Cemiyet-i Tıbbîye-i Mülkiye* tarafından yapılmıştır. Bu cemiyetin ilk girişimi esrar konusunda olmuş ve cemiyet esrarın kullanılmasının engellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda 1 Mart 1872 tarihinde, hint kenevirini ekimi yasaklanmış, esrarın elde edilmesi ise 1876 tarihli *esrarın men'i zer'i* isimli sadaret tezkeresi çıkarılması ve Devlet Şurası (Danıştay) kararıyla yasaklanmıştır⁵⁶.

Cumhuriyetin kurulmasından 1933 tarihine kadar, Türkiye'de haşhaş ekimi, ticareti ve afyondan her türlü alkaloid elde edilmesi, serbest bırakılmıştır. Bu dönemde afyon *esmer altın* olarak nitelendirilmiştir⁵⁷. 1923 ve 1931 tarihleri arasında Japonlar İstanbul'da kurdukları eroin fabrikalarında, ilaç olarak eroin imal etmişlerdir. Fakat Türkiye 1931 tarihinde, Cenevre Afyon Sözleşmesini kabul etmiş ve bu fabrikalar kapatılmıştır⁵⁸. Türkiye 26 Ocak 1933 tarihinde 2108 sayılı Kanun ile haşhaş ekimini sınırlandırmış ve kontrol altına almıştır⁵⁹. 1950 tarihinde 5621 sayılı Kanun ile afyonun iç ticareti yasaklanmış, böylece afyon üreticileri elde ettikleri mahsulü doğrudan doğruya Toprak Mahsulleri Ofisine satmaya mecbur kalmışlardır. 1938-1971 yılları arasında, ülkemiz dünya yasal afyon pazarının %50-55'ine sahip olmuştur. 1970'li yıllarda, bütün dünya ülkemizi yasal olmayan afyon trafiğinden sorumlu tutmaya ve suçlamaya başlamış, bunun üzerine 30 Haziran 1971 tarihinde, 5/2654 sayılı Hükümet Kararnamesi ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde haşhaş ekimi ve afyon üretimi yasaklanmıştır. Bu yasak, afyon üretimi tek geçim kaynağı olan 1,5 milyon insanı etkilemiş ve topraklarında afyondan başka herhangi bir mahsulün yetişmemesi bu insanları yoksulluğa sürüklemiştir. 1974 yılında, bu yasak kaldırılarak, haşhaş ekimi kontrollü olarak serbest bırakılmıştır. Böylece haşhaş ekimi kontrole tabi tutularak ekim alanları Bakanlar Kurulu tarafından yeniden belirlenmiştir. Daha sonra haşhaş kapsülünün çizilmesi yöntemiyle yapılan hasat tamamen yasaklanmış, haşhaş kapsülleri çizilmeden TMO tarafından satın alınarak Afyonkarahisar ili Bolvadin ilçesinde 1981 yılında kurulan Alkaloid Fabrikasında işlenmeye başlanmıştır. Halen fabrika üretiminin %90-95'i

---

56 GÜNAL, s.48.

57 KAĞITÇI, s. 87.

58 SONGAR, s. 25.

59 SONGAR, s. 32.

ihraç edilmektedir⁶⁰.

Cumhuriyet döneminde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması ile ilgili olarak çağdaş anlamda ilk ve kapsamlı düzenleme, 1926 yılında çıkarılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile olmuştur. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403 ilâ 408. maddeleri, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarını düzenlemiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda 1936'da, 1941'de ve 1953'te yapılan değişikliklerle, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili işlenen suçlara verilecek cezalar ağırlaştırılmıştır. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılmış⁶¹ ve aynı tarihte 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde doğal uyuşturucu olarak adlandırılan hint keneviri ve haşhaş gibi bitkilerin ekimi, izin usulleri ve yasaklamalar ise 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun tarafından düzenlenmiştir⁶².

III - Uluslararası Hukukta Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler

1 - Uluslararası Örgütler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması sonucu ortaya çıkan bireysel ve toplumsal alandaki çeşitli sorunlar karşısında, bu maddelerin kullanımını sadece meşru amaçlarla sınırlandırmak için evrensel bir işbirliğinin ve koordinasyonun gerekliliği uluslararası alanda kabul edilmiştir. Bu işbirliği, 1909 yılında Şangay Afyon Komisyonunun kurulmasından sonra önemini artırmaya başlamıştır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili mücadele; bu maddelerin kaynağı olan bitkilerin yetiştirilmesinin, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imalinin, ticaretinin ve kaçakçılığının önlenmesi, kullanıcı ve bağımlılarının tedavisi gibi çeşitli alanlardaki çalışmaları kapsamaktadır. Bu işbirliği ve mücadele kapsamında, uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin sözleşmeler yapılmış ve uluslararası örgütlenmelere gidilmiştir.

---

60 SOLGUN, s.20.

61 13.11.2005 tarih ve 25642 Sayılı R.G. de yayımlanan 04.11.2004 tarih ve 5252 sayılı kanunun 12. maddesi ile 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla tüm ek değişiklikleriyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

62 Bu kanunlar üçüncü bölümlerde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Günümüzde, dünyanın her yerinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler etrafında organize bir suçluluk hali oluşmuş, özellikle uluslararası ticaretin artması, ulaşımın gelişmesi ve kolaylaşması, turizm faaliyetlerinde meydana gelen artış, uyuşturucu veya uyarıcı madde trafiğinin hızlanmasına yol açmıştır⁶³. Bugün hemen hemen bütün devletler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek için uluslararası örgütlenmelere gitme ihtiyacı duymaktadır⁶⁴.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi bünyesinde oluşturulan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND), Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu gibi kuruluşlar aracılığıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması önlenmeye çalışılmıştır⁶⁵. Bu kuruluşlar, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili önleme çalışmaları için, Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslararası Polis Örgütü (INTERPOL) ile işbirliği yapmaktadır⁶⁶.

Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND), BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 1946 yılında uyuşturucu maddelerin denetimi ile ilgili olarak kurulmuştur. Merkezi Viyana olan ve 53 devletten oluşan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu, yıllık olarak toplanmakta, Ekonomik ve Sosyal Konseye yardımcı olmakta ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Komisyon, BM sistemi içinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili konularda ana politikaları belirlemekte, sözleşme tasarıları hazırlamakta, dünyadaki uyuşturucu durumunu değerlendirmekte ve uyuşturucu sorunu ile mücadele etmek için uluslararası uyuşturucu kontrol sistemini güçlendirici öneriler geliştirmektedir. 1961 tarihli Tek Sözleşmesinin 8. maddesinde, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin 17. maddesinde ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 21. maddesinde, komisyonun

---

63 Bu yönde bkz. **KURT**, s.9.

64 **TEZCAN**, Yasa Dışı Ticaret, s.40.

65 Bkz. **GÜNAL**, 33.

66 İnterpol hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN, Durmuş - ERDEM, M. Ruhan - ÖNOK, R.Murat**, Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 215 vd.

bu sözleşmeler dâhilindeki görevleri belirtilmiştir⁶⁷.

Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC), 1971 yılında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanımı ile mücadele için, teknik ve mali kaynakları güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Fon, BM bünyesinde yönetilen, üye devletlerin ve özel kaynakların gönüllü desteklerinden oluşan bir fondur. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere olan talebin azaltılması, bu maddelerden korunma, madde bağımlılığının tedavisi ve iyileştirilmesi gibi konulara destek vermektedir⁶⁸.

Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Sözleşmesindeki hükümler uyarınca BM Genel Kurulu'nun kararı ile 1990 tarihinde kurulmuştur. 1997 tarihinde BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin bir parçası olan Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı; madde bağımlılığını önleme, uyuşturucu kullananların tedavisi, iyileştirilmesi, topluma entegrasyonu konularında hükümetler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşları ile çalışmak, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötü etkileri hakkında insanları bilinçlendirmek, bu konularda bölgesel ve bölgelerarası işbirliğini desteklemek gibi görevleri yerine getirmektedir⁶⁹.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC); üye ülkelere suç önleme, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ve terörizmle mücadele konularında yardım etmektedir⁷⁰.

Avrupa Konseyi Bünyesindeki Pompidou Grubu, 1971 yılında kurulmuş, yarı resmi nitelikte bir oluşumdur. Çeşitli çalışma grupları olan grubun amacı, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve ticaretiyle ilgili sorunları çok yönlü olarak incelemektir⁷¹.

---

67 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.56.

68 Bkz. **ÖZDEN, Salih Yaşar**, Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, İstanbul 1992, s.436.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.56.

69 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.72.; **ERGÜL**, s.86.

70 **SEVÜK YOKUŞ**, s.56. Bu ofis hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI, Murat**, Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Ankara 2009, s.103.

71 Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.56.; **GÜNAL**, s.33.; **GÜNGÖR - KINACI**, s.74.; **ERGÜL**, s.87. Türkiye 1980 yılında bu gruba katılmıştır.

1992 yılında Avrupa Birliği Maastricht Sözleşmesiyle kurulmasına karar verilen ve 1994 yılında faaliyetine başlayan **Europol** (Avrupa Polisi), terör ve organize suçların yanında yasa dışı uyuşturucu madde suçlarının önlenmesi ve bu suçlarla mücadele için üye devletlere katkıda bulunmaktadır. Europol üyesi olmayan birçok devlet operasyonel, teknik ve stratejik alanlarda bu kuruluş ile işbirliği yapmaktadır⁷².

1993 yılında merkezi Lizbon olarak kurulan **Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA)**, uyuşturucu veya uyarıcı madde sorununun bütün Avrupa Birliği ülkelerinde izlenmesi ve bu sorunun çözümüne yönelik öneriler sunmak amacıyla hizmet etmektedir. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi'nin Türkiye ile temas noktası Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) dir⁷³.

Bu alanda mücadele eden diğer uluslararası kuruluşlar arasında, **Uluslararası Uyuşturucu Kontrol İdaresi (INCB)**, **Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu**, **Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları (HONLEA)**, **Dublin Grubu**, **Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)**, **Mali Eylem Görev Grubu (FATF)**, **Güneydoğu Çalışma Grubu**, **Sınırşan Suçlarla Mücadele Bölgesel Merkezi (SECI)** ve **Uyuşturucu Karşıtı Avrupa Kentleri Birliği (ECAD)**'ni de saymak mümkündür⁷⁴.

2 - Uluslararası Sözleşmeler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ve bundan elde edilen kârlar, bu maddelerin kullanımının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinin ve kullanımının önlenmesi uluslararası bir boyut kazanmış ve bu maddelerin kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik uluslararası sözleşmeler yapılmıştır. Bu alanda yapılan uluslararası sözleşmelerin

---

72 Bkz. **BALCI** s.109 vd.

73 TUBİM, 2002 yılında Birleşmiş Milletler Örgütünün desteğiyle Türkiye-UNODC işbirliği çerçevesinde Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığına bağlı Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi (TADOC) bünyesinde kurulmuş olup, uyuşturucu ile mücadelede kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğini ve eşgüdümü sağlamakla görevlidir.

74 Bu kuruluşlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.55 vd.; **BALCI** s.103 vd.

kontrol ve **önleme** olmak üzere iki temel amacı ön plana çıkmaktadır⁷⁵.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını sınırlama çabaları, 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin isteği üzerine Şangay'da toplanan bir komisyonun çalışmalarıyla bu maddelerin ticaretine uluslararası ilk tepki verilmiştir⁷⁶. **1 Şubat 1909 tarihinde Şangay'da kurulan Uluslararası Afyon Komisyonu'nda** toplam 12 ülke temsil edilmiştir. Bu komisyon; afyonun imali, ithali, ihracı, ticareti ve kullanılmasının aşamalı olarak ortadan kaldırılmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasını tavsiye eden çeşitli kararlar almıştır⁷⁷. Komisyon, afyonun kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik tedbirlerin yanında morfin maddesinin üretimi, satışı ve stoklarının kontrolü için çeşitli önlemlerin alınmasını tavsiye etmiştir⁷⁸. İstisari mahiyette hükümler içeren bu komisyonun kararları, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele konusunda önemli bir adım niteliğindedir. Bu komisyon kararları, afyonun kullanılmasının zamanla ortadan kaldırılmasını sağlayacak tedbirlerin tavsiye edilmesi ve bundan sonraki uluslararası sözleşmelere bir başlangıç olması itibarıyla önemlidir. Şangay konferansında alınan kararlar, daha sonraki yıllarda toplanan uluslararası konferanslarda tartışılan konuların temelini teşkil etmiştir⁷⁹.

1909 tarihli Şangay Afyon Komisyonu'ndan sonra uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele kapsamında, **23 Ocak 1912 tarihinde La Haye'de, Lahey Afyon Sözleşmesi** imzalanmıştır. Bu sözleşme ile uyuşturucu veya uyarıcı maddeler belirlenmek suretiyle bunların imal, ithal, ihraç ve kullanımını önleyici tedbirler alınması kararlaştırılmıştır⁸⁰. Sözleşme, devletleri; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hukuka aykırı biçimde bulundurulmasını cezalandırmaya davet etmiştir⁸¹. Bu sözleşmeye imza atan 34 devlet, afyon ve kokain gibi maddeler

---

75 SEVÜK YOKUŞ, s.58.

76 GÜNAL, s.32.

77 ERMAN, s.1061.; Bu kararlar için ayrıca bkz. SOLGUN, s.50.

78 GÜNGÖR - KINACI, s.76.; SAKA, 102.

79 SAKA, 102.

80 Bkz. SOLGUN, s. 51.

81 GÜNGÖR - KINACI, s.77.; KURT, s.11.; GÜNAL, s.34.

konusunda sıkı düzenlemeler yapmayı taahhüt etmiştir⁸². 1912 tarihinde imzalanan Lahey Afyon Sözleşmesinden sonra 1913 ve 1914 yıllarında iki konferans daha düzenlenmiş, bu konferanslarda sözleşmeye katılmayan devletler sözleşmeyi imzalamaya çağrılmış, ancak 1. Dünya Savaşının başlamasıyla bu çalışmalar sonuca ulaşmamıştır⁸³.

19 Şubat 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi; koka yaprağı, hint keneviri gibi uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kapsamına almıştır. Sözleşmenin uygulanmasını izlemek, istatistikleri talep etmek, düzenlemek ve gerektiği takdirde taraflardan açıklama istemek yetkilerine sahip olmak üzere bir kontrol komitesinin kurulması, bu sözleşmenin hükümleri arasındadır⁸⁴. Bu sözleşme ile kurulan **Daimi Merkez Komitesi**; kendisine taraf devletlerce verilecek bilgileri kullanarak uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin uluslararası alandaki hareketlerini ve miktarını, yaygın olarak buldukları bölgeler ile kaçakçılık merkezlerini tespit edip bu hususlarla ilgili devletleri bilgilendirmeye ve tavsiyelerde bulunmaya yetkili kılınmıştır. Sözleşmeye göre Komite, gerekirse o ülkeye uyuşturucu madde ithalini veya ihracını durdurma girişiminde bulunabilecektir⁸⁵.

1912 Lahey ve 1925 Cenevre Sözleşmelerini tamamlayıcı nitelikte olmak üzere **13 Temmuz 1931 tarihli Cenevre Sözleşmesi** hazırlanmıştır⁸⁶. 1931 tarihli bu sözleşmede; uyuşturucu madde özelliğine sahip başka maddelerin de sözleşme kapsamına alınabilmesi için sözleşme metninde uyuşturucu madde yerine, ilaç anlamına gelen “**drug**” ifadesi kullanılmıştır⁸⁷. 1931 tarihli Cenevre Sözleşmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminin sınırlandırılması ve dağıtımını

---

82 GÜNAL, s.34.

83 BALCI, s.94.

84 ERMAN, s.1062.

85 SAVAŞ, Vural - MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık, Türk Ceza Kanununun Yorumu, C.3, Ankara 1998, s.3722.

86 Bkz. SOLGUN, s.51.

87 Sözleşmede bu maddeler iki gruba ayrılmış, ham afyon, kokain ve imal ile kavramlar tanımlanmış ve bu tür maddelerin kimyevi bileşimleri sözleşmeye eklenmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. GÜNGÖR - KINACI, s.77.

düzenlemek esaslarına göre hazırlanmıştır⁸⁸. Sözleşme, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hukuka aykırı bir şekilde dolaşmasını önlemeye elverişli bütün tedbirleri almayı, taraf devletlere yüklemiştir⁸⁹.

*26 Haziran 1936 tarihli Cenevre Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkındaki Sözleşmesi*⁹⁰ ve *1946 tarihinde Lake Success'ta, 1948 tarihinde Paris'te*⁹¹, *1953 tarihinde New York'ta*⁹² imzalanan *protokoller* bu konudaki diğer uluslararası belgelerdir. 1948 tarihli Paris Protokolü ile sentetik uyuşturucu maddelerin, 1953 tarihli New York Protokolü ile ise haşhaş ve afyonun denetimi amaçlanmış, protokollere katılan devletlere ortaya yeni çıkan uyuşturucu kapsamındaki maddelerin Birleşmiş Milletlere bildirilmesi yükümlülüğü getirmiştir⁹³.

A - 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi⁹⁴

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele konusunda o tarihe kadar yapılan sözleşmelerin yerini almak, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanılmasını tıbbî ve bilimsel amaçlarla sınırlamak üzere hazırlanmıştır⁹⁵.

1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi (Single Convention on Narcotic Drugs of 1961); dört cetvel halinde sıraladığı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, tıbbî ve bilimsel amaçlar dışında kullanılmasını yasaklamış, söz konusu maddelerin elde edildiği doğal bitkilerin ekimi, bu maddelerin imali ve ticaretinin

---

88 GÜNGÖR - KINACI, s.77.

89 ERMAN, s.1062.

90 Sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU, C.3, s.3723.

91 Bkz. SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU, C.3, s.3724.; GÜNGÖR - KINACI, s.77.

92 Ayrıntılı bilgi için bkz. GÜNGÖR - KINACI, s.80.; SAKA, 128 vd.

93 Bu protokoller hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. SOLGUN, s.52 vd.

94 Türkiye, bu sözleşmeye 27.12.1966 tarihli 812 sayılı Kanunla katılmayı uygun bulmuş, sözleşmeye katılma Bakanlar Kurulu'nun 14.02.1967 tarih ve 6/7732 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Sözleşme metni 12.05.1967 tarihli 12596 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

95 GÜNGÖR - KINACI, s.81.; SEVÜK YOKUŞ, s.59.; BALCI, s.98.; Sözleşmenin özet hükümleri için bkz. SOLGUN, s.54 vd.

denetimi ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı ile mücadele hususunda çeşitli hükümler öngörmüştür⁹⁶. Sözleşmesinin 44. maddesi ile bu sözleşmeden önce yapılan sözleşmeler ve protokoller yürürlükten kaldırılmıştır⁹⁷.

Sözleşme, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasına karşı uluslararası bir kontrol mekanizmasının işleyişini de düzenlemiştir. Bu bağlamda, **Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Kontrol Organı** kurulmuş, yapısı ve işlevleri açıkça belirlenmiştir. Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı'nın adı daha sonra **Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu** olarak değiştirilmiştir⁹⁸.

Sözleşme; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin elde edildiği bitkilerin ekimi, bu maddelerin imali, hazırlanması, bulundurulması, satımı, satın alınması, ticareti, sevki, nakli, ithali ve ihracı hususlarında, taraf devletlere sözleşme hükümlerinde

---

96 Kontrole tabi uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, sözleşmenin 2. maddesinde belirtilmiştir.

97 Bu sözleşmenin “*Evvelki Milletlerarası Sözleşmelerin İlgası*” başlıklı 44. maddesi ; “1)İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren, hükümleri, Taraflar arasında, aşağıdaki antlaşmaların hükümlerini ilga ederek onların yerlerini alacaklardır: a)23 Ocak 1912 de La Haye'de imzalanan Milletlerarası Afyon Sözleşmesi ; b)11 Şubat 1925 de Cenevre'de imzalanan,Müstahzar Afyonun İmali, İç Ticareti ve Kullanılması Sözleşmesi; c)19 Şubat 1925 'de Cenevre'de imzalanan Milletlerarası Afyon Sözleşmesi ; d)13 Temmuz 1931 'de Cenevre'de imzalanan Uyuşturucu Maddelerin İmalini Tahdit ve Dağıtımını Tanzim Hakkında Sözleşme ; e)27 Kasım 1931 'de Bangkok'da imzalanan Uzak Doğuda İçim Afyonu Tüketiminin Kontrolü Hakkında Sözleşmesi ; f)La Haye'de 23 Ocak 1912 de ; Cenevre'de 11 Şubat 1925,19 Şubat 1925 ve 13 Temmuz 1931 de ; Bangkok 'da 27 Kasım 1931 de ve Cenevre de 26 Haziran 1936 da (Bu sözleşmelerin sonuncusu üzerindeki etkisi hariç)aktolunan uyuşturucu maddeler hakkındaki anlaşma, sözleşme ve protokolleri tadil eden, 11 Aralık 1946 da Lake Success " de imzalanan protokol; g)f bendinde temas olunan 1946 protokolü ile tadil edilmiş bulunan a ile e bentlerinde sözü geçen sözleşme ve anlaşmalar; h)11 Aralık 1946 da Lake Success de imzalanan protokolle tadil olunan, uyuşturucu maddelerin imalinin tahdidi ve dağıtımının tanzimi hakkındaki 13 Temmuz 1931 sözleşmesinde derpiş edilmeyen bazı uyuşturucu maddeleri Milletlerarası kontrol altına alan, 19 Kasım 1948 de Paris'te imzalanan protokol ; i)23 Haziran 1953 de New York'da imzalanan, Haşhaş Ekiminin Afyon İstihsalinin,Milletlerarası Ticaretinin, Toptan Ticaretinin ve Kullanılmasının Sınırlandırılması ve Düzenlendirilmesi Hakkındaki Protokol (İşbu protokol yürürlüğe girdiği takdirde).....” şeklindedir.

98 Bu organ, sözleşmenin “*Milletlerarası kontrol organları*” başlıklı 5. maddesinde “*Birleşmiş Milletler Teşkilatının uyuşturucu maddelerin milletlerarası kontrolü konusundaki yetkisini tanıyan Taraflar, Ekonomik ve Sosyal Konseyin Uyuşturucu Maddeler Komisyonu ile Uyuşturucu Maddeler Milletlerarası Kontrol Organına, işbu Sözleşme ile bu organlara izafe edilen görevlerin tevdiinde mutabık kalmışlardır.*” şeklinde belirtilerek, organın oluşturulması ve işleyişi ile ilgili ayrıntılı bir düzenleme getirilmiştir.

belirtilen fiillerin cezalandırılması için çeşitli yükümlülükler getirmiştir⁹⁹. Sözleşme hükümlere göre; taraflar, bu fiiller için hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörececek, bu fiillere iştirak, teşebbüs, kasten hazırlık fiillerini de cezalandıracaktır.

Sözleşme, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarına karışan kişilerin yargılanmaları veya ülkelerine iade edilmeleri hususlarında da çeşitli hükümler öngörmüştür¹⁰⁰. Sözleşme; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcılarına ceza vermek yerine ya da cezaların yanı sıra tedavi, eğitim, tedavi sonrası bakım, iyileştirme ve topluma yeniden kazandırmaya yönelik çeşitli tedbirlerin uygulanmasını da düzenlemiştir¹⁰¹.

---

99 Bkz. **ERMAN**, s.1063.

100 Sözleşmenin 36. maddesi bu konuda ayrıntılı bir düzenleme yapmıştır. “ 1)Kendi anayasa hükümleri baki kalmak kaydı ile, her taraf uyuşturucu maddelerin işbu Sözleşme hükümlerine uygun olmayan bir şekilde yapılacak ekim ve istihsalinin, imalinin, istihracının, hazırlanmasının, elde bulundurulmasının, arzının, satışa arzının, dağılımının, satın alınmasının, satışının, herhangi bir maksatla tesliminin, simsarlığının, gönderilmesinin, transit olarak sevkinin, naklinin, ithal ve ihracının veya sözü geçen Tarafın görüşüne nazaran, işbu Sözleşme hükümlerine aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasden yapılmalarının cezayı müstelzim memnu fiiller teşkil etmeleri ve ağır cürümlerin uygun bir cezaya ve bilhassa hapis ve diğer hürriyetten mahrumiyet cezalarına müstahak kılınmaları için gerekli tedbirleri alacaklardır. 2)Her Tarafın, anayasası,kazai ve adli sistemi ve milli mevzuatı hükümleri baki kalmak kaydı ile; a) i)I inci fıkrada sayılan yasak fiillerin her biri değişik memleketlerde ikraz edilmeleri halinde, ayrı bir suç addedilecektir. ii)Söz konusu suçlardan herhangi birine kasten katılmak, suçu ika maksadıyla birleşmek veya anlaşmak veya suç ikaina teşebbüs etmek ve işbu maddede bahis konusu suçlarla ilgili olarak kasten yapılan hazırlık fiilleri ile mali muameleler; I inci fıkrada öngörülen cezaları müstelzim birer suç teşkil edecektir. iii)Bu suçlar için yabancı memleketlerde hükmolunan mahkumiyet kararları, sabıka teşkili amacı ile nazarı itibara alınacaktır. iv)Yukarıda söz edilen ağır suçlar, bunları ika edenler vatandaşı veya yabancı olsun, suçun ülkesi üzerinde işlendiği Tarafça, veya iade talebinin vaki olduğu Tarafın mevzuatı gereğince suçlunun geri verilmesi şayanı kabul değilse ve söz konusu suçlu önceden takip ve muhakeme edilmemişse suçlunun ülkesi üzerinde bulunduğu tarafça takip olunacaktır. b)I inci fıkra ve 2 inci fıkranın (a) bendinin (ii) kısmında bahsedilen suçların, Taraflar arasında imzalanmış veya imzalanacak olan suçluların geri verilmesi anlaşması hükümlerine göre geri vermeyi gerektiren birer vaka addolunması ve suçluların geri verilmesini bir anlaşmaya veya müteakabiliyete bağlamaya tarafların kendi aralarında geri verme hali olarak kabul olunması arzuya şayandır; şu kadar ki ; geri verme, kendisine geri verme talebi yapılan tarafın mevzuatı uyarınca uygulanacak ve sözü geçen taraf yetkili makamları suçu yeter derecede ağır saymadıkları takdirde, suçlunun tevkifini veya geri verilmesi red hakkında haiz olacaklardır. 3)İşbu maddenin hiç bir hükmü, yargı hakkı hususunda bir tarafın ceza hukukunun hükümlerine halel getirmeyecektir. 4) İşbu madde hükümleri, yetki konusunda Taraflardan her birinin ceza hukuku mevzuatıyla sınırlandırılmıştır.”.

101 Sözleşmenin 38. maddesi, “1)Uyuşturucu madde müptelalarının tedavilerini, bakılmalarını ve tabii hayata intibaklarını sağlamak üzere, Taraflar gereken tedbirlerin alınmasını özellikle göz önünde

1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi hükümleri uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadelede yetersiz kalmış, bunun üzerine uluslararası alanda yeni çalışmalar başlatılmıştır. Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinin ihtiyaçlara uygun olarak değiştirilmesi ve sözleşmeye yeni hükümler eklenmesi amacıyla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin çağrısıyla 6-24 Mart 1972 tarihleri arasında Cenevre’de bir konferans toplanmıştır. Konferans sonucunda, çalışmalar tamamlanarak bir protokol hazırlanmıştır. 25 Mart 1972 yılında imzaya açılan **1972 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi’nin Tadiline İlişkin Protokol**¹⁰², sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalini sözleşme kapsamına almıştır. Bu protokol ile uyuşturucu veya uyarıcı maddeler için öngörülen denetim önlemleri sıklaştırılmış, Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı, Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu olarak yeniden yapılandırılmıştır. Protokol ile taraf devletler, bu türden maddelerin kötüye kullanımının önlenmesi, kullanıcıların erken teşhisi, tedavisi, tedavi sonrası bakımı ve iyileştirilmesi, topluma yeniden kazandırılması için gerekli bütün önlemleri almaya özen göstermek ve bu amaçlara yönelik çalışmalarını koordine etmekle yükümlü kılınmışlardır¹⁰³.

B - 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi¹⁰⁴

Uyuşturucu maddelerle ilgili 1961 tarihli Tek Sözleşmesine rağmen, psikotrop maddeler olarak adlandırılan bazı uyuşturucu maddelerin hızlı şekilde yayılması, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından bu maddelere ilişkin düzenlemeleri içeren yeni bir sözleşme hazırlanmasını zorunlu

---

bulunduracaklardır. 2)Uyuşturucu madde iptilası, Taraf için vahim bir mesele teşkil ettiği ve aynı Tarafın iktisadi imkânları da müsait olduğu takdirde, uyuşturucu madde müptelalarının etkili bir şekilde tedavileri için uygun teşkilatın kurulması temenniye şayandır.” şeklindedir.

102 25 Mart 1972 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi’nin Tadiline İlişkin Protokol, Türkiye tarafından 25.03.1972 tarihinde imzalanmış, 26.4.2001 tarih ve 46 sayılı Kanunla protokolün onaylanması uygun bulunmuştur. Bu protokol metni, 30.06.2001 tarihli 24448 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

103 Bkz. **BALCI**, s.98.

104 Türkiye, 27.10.1980 tarihli 2326 sayılı Kanunla 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin onaylanmasını uygun bulmuş ve sözleşme metni, 07.03.1981 tarih ve 17272 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

kılmıştır¹⁰⁵.

Bu kapsamda yapılan çalışmalar sonucunda, 21 Şubat 1971 tarihinde Viyana'da Psikotrop Maddeler Sözleşmesi (Convention on Psychotropic Substances of 1971) imzalanmıştır. Sözleşme, yürürlük şartı olan 40 imzanın tamamlanması ile 16 Ağustos 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme, 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinin kapsamına girmeyen ve tehlike oluşturan diğer uyuşturucu maddeleri, uluslararası denetime almak amacını taşımaktadır¹⁰⁶.

1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi; psikotrop maddeleri dört cetvel halinde belirlemiş, ancak söz konusu maddeleri bu cetvellerde belirtilenlerle sınırlandırmamış, her cetvelde yer alan maddelerin denetimi konusunda farklı denetim şekilleri öngörmüştür¹⁰⁷.

Sözleşme; psikotrop maddelerin bilimsel ve tıbbî amaçlar dışında kullanımının yasaklanması¹⁰⁸, uluslararası ticareti, ithalat ve ihracının yasaklanması veya sınırlandırılması hususlarında düzenlemeler getirmiştir¹⁰⁹.

Sözleşme, sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan anlaşmazlıkların diğer yollarla çözümlenememesi halinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvuru yapılması şeklinde ciddi bir uluslararası yaptırım mekanizması getirmiştir¹¹⁰.

---

105 Bu yönde bkz. **GÜNAL**, s.32.

106 **ERMAN**, s.1064.

107 **SEVÜK YOKUŞ**, s.61.

108 “*Kullanımın Tıbbi ve İلمي Amaçlarla Sınırlandırılması*” başlıklı 5. madde; “1) *Taraf olan bir Devlet, cetvel I'deki maddelerin kullanımını 7 inci maddede öngörüldüğü şekilde sınırlandıracaktır. 2) Taraf olan her Devlet 4 üncü maddede öngörülen durumlar dışında cetvel II,III ve IV'deki maddelerin yapımını ihracatını, ithalatını, dağıtımını ve stoklarını ticaretini, kullanımını ve elde bulundurulmasını, uygun gördüğü tedbirlerle tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandıracaktır. 3) Tarafların yasalara dayanmadığı sürece cetvel II, III ve IV'deki maddelerin elde bulundurulmasına izin vermemeleri arzuya şayandır.*” şeklindedir.

109 Sözleşmenin 12. maddesi; uluslararası ticaret ile ilgili hükümler içermekte, 13. maddesi ise, ihracat ve ithalat yasaklanması ve sınırlandırılmasını ayrıntılı olarak düzenlemektedir.

110 Sözleşmenin 31. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.61.

Sözleşme; taraf devletleri, psikotrop maddeleri kötüye kullananlara verilecek cezaların yerine veya bu cezaların yanısıra bu maddeleri kullananların tedavisi, eğitimi, tedavi sonrası bakım ve iyileştirilmesi ve topluma yeniden kazandırılmaları için gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılmiştir¹¹¹.

C - 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşme¹¹²

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşme (Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988), uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığının yayılmasını ve bunun olumsuz sonuçlarını önlemek, 1961 tarihli Tek Sözleşmesi ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ile öngörülen tedbirlerin uygulanabilirliğini sağlamak ve yeni tedbirler getirmek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 19.12.1988 tarihinde kabul edilmiştir.

Sözleşmede, taraf devletlerin iç hukuklarında sözleşmenin 3. maddesinde sayılan fiillerin suç olarak düzenlenmesi öngörülmüştür¹¹³. Sözleşme; taraf devletlere, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları için hürriyeti bağlayıcı ceza, para cezası ve müsadere gibi yaptırımların uygulanması yerine veya bu yaptırımlara ek olarak faillerin tedavisi, eğitimi, topluma uyumu ve katılımına yönelik önlemlerin

---

111 Bu husus sözleşmenin 5. maddesinde; “1) Taraflar, psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasını önleyebilecek ve ilgili kişilerin, erken teşhis, tedavi, eğitim, tedavi sonrası bakım, readaptasyon ve toplumla yeniden kaynaşmalarını sağlayacak bütün tedbirleri alacaklar ve bu amaca yönelik çabalarında eşgüdüm sağlayacaklardır. 2) Taraflar, olanaklar ölçüsünde, psikotrop maddeleri kötüye kullanan kişilerin tedavisi, tedavi sonrası bakımı readaptasyonu ve toplumla yeniden kaynaşmalarını sağlamak için personel personel yetiştirilmesini geliştireceklerdir. 3) Taraflar, meslek uygulamasında ihtiyaç duyan kişilere, psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasının ve önlenmesinin ortaya çıkardığı sorunlara ilişkin bilgi edinmeleri için yardım edecekler ve bu maddelerin kötüye kullanılmasının geniş ölçüde yayılmasında endişe duyulduğu hallerde bilgileri kamuoyuna da duyuracaklardır.” şeklinde açıklanmıştır.

112 Türkiye, sözleşmenin onaylanmasını, 22.11.1995 tarihli 4136 sayılı Kanunla uygun bulmuş ve sözleşme metni, 11.02.1996 tarih ve 22551 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

113 Bu husus, sözleşmenin 3. maddesinde “Her bir Taraf aşağıda sayılan fiilleri kasti olarak işlendiği zaman, kendi hukukunda suç olarak ihdas etmek için gerekli önlemler alacaktır.” şeklinde ifade edilmiş ve oldukça ayrıntılı bir düzenleme yapılmıştır.

alınmasını yükümlülük olarak getirmiştir¹¹⁴.

Bu sözleşme; uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasının temelinde yatan nedenleri ve özellikle bu maddelerin kaçakçılığından elde edilen büyük kazançları ortadan kaldırmayı, uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı ile daha etkin bir biçimde mücadele edilmesini sağlayabilmek için taraf arasında işbirliğini artırmayı amaçlamıştır¹¹⁵.

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşmede; uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yaşadışı imalinde kullanılan kimyasal maddelerin kontrol altına alınması¹¹⁶, uyuşturucu veya uyarıcı madde kaçakçılığı ile mücadelede kara para aklanmasının önlenmesi, suçluların iadesi, kontrollü teslimat uygulamasının mümkün kılınması ve adli yardımlaşma hususlarına ilişkin çeşitli hükümler yer almıştır¹¹⁷.

Sözleşmenin 14. maddesi, uyuşturucu ve psikotrop madde içeren bitkilerin kaçak olarak yetiştirilmesinin önlenmesi ve uyuşturucu ve psikotrop maddelere olan yasa dışı talebin ortadan kaldırılması konusunda gerekli önlemlerin alınmasını öngörmektedir. Sözleşmenin 15, 16, 17,18 ve 19. maddelerinde; ticari taşımacılık alanında sözleşmenin 3. maddesinde belirtilen suçların işlenmemesi için gerekli önlemlerin alınması, ticari belgelerin ve ihraç edilen uyuşturucu veya psikotrop maddelerin etiketlenmesi, deniz yoluyla yapılan kaçakçılığın önlenmesi, serbest

---

114 Sözleşmenin 5. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarından elde edilmiş kazanç veya değerlerin, bu kazançlara tekabül eden mal varlığının, bu suçların işlenmesinde kullanılan veya kullanılması amaçlanan malzeme ve teçhizat veya öteki araç gereçlerin müsaderesine ilişkin önemli düzenlemeler getirilmiştir.

115 Sözleşmenin kapsamını düzenleyen 2. madde, “... 1.Bu Sözleşme, Uyuşturucu ve Psikotrop Madde Kaçakçılığının Uluslararası boyutu bulunan değişik yönleriyle daha etkin bir biçimde mücadele etmelerini sağlayabilmek için taraflar arasındaki işbirliğini artırmayı amaçlamaktadır...” şeklindedir.

116 Bu konu sözleşmenin 12. maddesinde düzenlenmiştir. “1.Taraflar I ve II numaralı tablolarda kayıtlı maddelerin uyuşturucu veya psikotrop maddelerin kaçak imalatında kullanılmasını önlemek için uygun göreceklere önlemleri alacaklar ve birbirleriyle işbirliği yapacaklardır.”

117 Sözleşmenin 6. maddesinde suçluların iadesine, 7. maddesinde adli yardımlaşmaya, 8. maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarına ilişkin cezai davaların nakledilmesine, 9. maddesinde işbirliği ve mesleki eğitim hususlarına, 11. maddesinde kontrollü teslimat önlemlerine ilişkin çok önemli düzenlemeler getirilmiştir.

bölge ve limanlarda uyuşturucu ve psiko trop maddelerin kaçakçılığının önlenmesi ve posta servislerinin kaçakçılık amacıyla kullanılmasını engellemek için buna uygun önlemlerin alınması ve bu amaçla işbirliği yapılması hususları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Sözleşmenin 32. maddesine göre; bu sözleşmenin yorumlanmasında veya uygulanmasında iki veya daha çok taraf arasında anlaşmazlık çıkması halinde, taraf devletler görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaştırma, hakemlik, bölgesel kuruluşlara başvurma, yargı yoluyla veya bizzat seçecekleri başka barışçı yollarla anlaşmazlığın çözümlenmesi amacıyla birbirlerine danışacaklardır. Bu yollarla çözümlenmeyen bu gibi herhangi bir anlaşmazlık, anlaşmazlığa taraf olan devletlerden herhangi birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanına havale edilecektir¹¹⁸.

IV - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler ile İlgili İzlenen Suç ve Ceza Siyaseti

Devletin ceza hukuku alanındaki faaliyetleri, doğrudan veya dolaylı olarak insana yönelik olduğundan, bu faaliyetlerde insanın özelliklerinin, davranış biçimlerinin, toplumla olan ilişkilerinin ve suçlu psikolojisinin, suçu işlemesine etki eden objektif ve sübjektif nedenlerin dikkate alınması gerekir¹¹⁹. İnsanın dış dünyaya yansıyan davranışlarını değerlendiren ceza hukuku; onun davranışlarında, iç dünyasının, o anki ruh halinin ve genel psikolojik özelliklerinin önemi bulunduğunu kabul ederek, bu psikolojik durumlara, insan doğasına belirli bir hukukî değer vermektedir¹²⁰. Modern ceza hukuku, sadece işlenen suçu değil, suçun işlenmesine etki eden nedenleri, failin kişiliğini ve failin işleniş biçimini de göz önünde bulundurarak faili cezalandırmak yoluna gitmektedir¹²¹.

---

118 Bu sözleşme hükümleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.62.; **BALCI** s.99 vd.

119 Bkz. **CİHAN, Erol**, "Demokratik Bir Toplumda Suç Siyaseti Kavramı", Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s.525-541.

120 **ZAZA, Carlo**, Le Circostanze del Reato, CEDAM, Milano, 2002, Vol.1, s. 300 vd.; **COGLIOLO, Pietro**, Completo Trattato Teorico e Pratico di Diritto Penale, Milano, 1890, Vol. 1, s. 550 - 551.

121 Bkz. **MALİNERNİ, Alessandro**, Circostanze del Reato; Encic. del Dir., Vol. 2, s. 68.

Toplum bakımından ortaya çıkan tehlike, fiilin işleniş biçimi, faildeki ahlaki kötülük, devletin çeşitli türlerde cezai müeyyidelerini zorunlu kılmaktadır¹²². Hukuksal değerlerin korunması, suç siyasetinin belirleyici bir ölçütüdür. Toplumsal olarak zararlı, hukuksal değeri ihlal eden bir davranış, ihlalle orantılı hukuksal sonuçlarla karşılanmalıdır¹²³.

Suç ve ceza siyaseti bakımından, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının veya ticaretinin serbest bırakılması ya da yasaklanması yönünde çeşitli görüş ve uygulamalar eskiden beri tartışılmıştır¹²⁴.

Tarihsel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları konusunda geleneksel suç ve cezalandırma modeli takip edilmiş, bu tür fiillerin suç olarak düzenlenmesi ve ceza yaptırımına bağlanmasının önleyici bir etkisi olacağı ileri sürülmüştür. Geleneksel suç ve cezalandırma modelini takip eden bu görüşe göre; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması ve buna ilişkin fiillerin suç olarak düzenlenmesi, bu maddelerin kullanımını engelleyecek ve tesadüfen bu maddeleri deneyerek bağımlılık kazanan kişilerin sayısını azaltacaktır. Böylece bireyler, insan sağlığı açısından zararlı olan bu maddeleri kullanmaktan kaçınacak ve toplum düzeni korunabilecektir. Günümüzde elde edilen birçok bilimsel veriye göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, insanlar için fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı, insan sağlığını bozmakta, aşırı dozda kullanımı ise ölümlere neden olmaktadır. Bu maddelerin kullanımı, bireyin yanında toplum açısından da büyük sosyal, sağlık, ekonomik ve hukuksal sorunlara yol açmaktadır. Bu maddelere bağımlıların tedavisi, ilişkilerin ve kariyerlerin bozulması, kullanıcıların ve ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunlar, üretim kaybı, ceza adaleti sisteminde yapılan harcamalar bunlardan

---

122 **SANCAR, Türkan Yalçın**, "Ensest ve Tartışmada Genel Ahlak Engeli", Güncel Hukuk, Aralık 2008, s. 26.

123 Bkz. **ÜNVER, Yener**, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003, s.670.; **BAYRAKTAR, Koksall**, "Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı", İÜHFİM, 1984, C.L, S. 1-4, s.197 vd.

124 **TEZCAN, Durmuş**, "Türk Ceza Kanunu'ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları", AÜSBFD, Prof. Dr. Yılmaz Günel'a Armağan, C.49, No.3-4, Haziran-Aralık 1994, s.429.

bazılarıdır¹²⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının sonuçları bakımından çok incelenen ve tartışılan bir konu madde kullanımı ile suç arasındaki ilişkidir. Yapılan incelemeler, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ile suç arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının suç işlemeye neden olduğu veya suç işleme olasılığını arttırdığı belirtilmektedir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletlerinde infaz kurumlarındaki hükümlülerin %24'ünün uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin etkisi altında suç işledikleri tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalara göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı, okul ve iş performansını bozmakta, arkadaşlık ve aile ilişkilerine zarar vermekte ve bütün bunlar suçluluğa eğilimi arttırmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ile suçluluk arasındaki ilişkinin varlığı konusunda elde edilen bilgilere göre; bu maddelerin kullanımını serbest bırakan ülkeler, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcılarının cazibe merkezi haline gelmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ve suç arasındaki ilişkiyi sağlayan bağlantılardan birisi de, bu maddelerin ticaretidir. Günümüzde, uyuşturucu veya uyarıcı madde pazarı, bu maddelerin dağıtımından büyük kârlar sağlayan profesyonel ve organize suçlularca kontrol edilmektedir. Bu pazarın genişlemesi, uyuşturucu veya uyarıcıların kullanımının artmasına ve birçok insanın ölümüne neden olmaktadır. Uzmanların görüşüne göre, suç ekonomisinin büyümesinde yasal olmayan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, silah kaçakçılığı ve fuhuş ticaretinin yanında en önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır¹²⁶.

Bugün birçok çağdaş ceza hukukunda, uyuşturucu veya uyarıcı madde sağlama suçlarına ağır cezalar öngörülmesine karşılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananlar için izlenen yöntem farklılık arz etmektedir¹²⁷. Bazı hukuk sistemleri bu

---

125 **SEVÜK YOKUŞ**, s.80.

126 Bkz. **ÇAKMUT**, s.238.; **BAYRAKTAR**, Uyuşturucu, s.61.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.80-81.; Bütün bu verilere ve tespitlere karşılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ile suç arasında ilişki olduğunu kabul etmenin bir yanığı olduğu da ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı suçlu davranışı hızlandırabilir, ancak kullanım ile suç arasında nedensellik ilişkisini belirlemek karmaşık olduğu gibi bunu ölçmek de zordur. Bu konuda bir başka görüş ise, suçlu yaşam biçiminin, yasal olmayan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma olasılığını doğurduğu yönündedir. Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.82 vd.

127 Bu konuda bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.639 vd.; Bir görüşe göre; uyuşturucu veya

maddeleri kullananları cezalandırırken bazıları cezalandırmamaktadır¹²⁸.

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurmanın suç olarak düzenlenmesinin nedeni; kullanmaya ön gelen bu tür hareketlerin, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin başkalarına devri tehlikesini (ve böylece halk sağlığına yönelik tehlikeyi) bünyesinde barındırmasıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması ile mücadelede hem kişi hem de toplum yararı söz konusu olduğundan, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak ve kullanmak için sağlamaya yönelik hareketlerin de yasaklanması gerekmektedir¹²⁹. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçların ceza kanununda yer alması suça konu bu davranışların toplum tarafından onaylanmadığını da göstermektedir¹³⁰. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla hazırlanan ve imzalanan uyuşturucu ve

---

uyarıcı madde kullanımı, suç olarak düzenlenmemelidir. Çünkü bu maddeler kullananlara çeşitli cezalar uygulanmasına rağmen maddelerin kullanımı artmaya devam etmiştir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve bağımlılığı tıbbi ve sosyal bir sağlık sorunu olup, bunun çözümü tıp bilimini ilgilendirmektedir. Bu maddelerin yasaklanması, yasal olmayan bir pazar ekonomisinin oluşmasına sebep olmakta, bu maddeleri kullananların yargılanması ve cezaların infazı sürecinde yapılan harcamaların miktarı oldukça yüksek miktarlara ulaşmaktadır. Yasaklama yönündeki suç ve ceza siyaseti bu maddelerin fiyatlarının artmasına ve kullanıcıların uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri almak için suç işlemeye itmektedir. Bu maddelerin yasaklanmasının ölçülülük ve ceza hukuku normlarının son araç olması ilkesine (ultima ratio ilkesi) de aykırı olduğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.82-84.; Bu konuda bir başka görüş, yumuşak olarak kabul edilen uyuşturucu veya uyarıcıların, suç kapsamından çıkarılarak denetimli satışına izin verilmesi yönündedir. Bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.639 vd.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.79.

128 Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak veya kişisel kullanım için bulundurmak şeklindeki fiillerin suç olmaktan çıkarılması hakkında ayrıntılı bilgi bkz. **ÜNVER**, s.1065.; Alman hukukunda, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının, kişinin kendi kendine zarar vermesinin söz konusu olması sebebiyle cezalandırılmaması; buna karşılık kullanmaya ön gelen ve zorunlu nitelikteki temin ve bulundurma hareketlerinin ise cezalandırılmasının, kamuoyunda meydana getirdiği eleştiriler hakkında bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.87.

129 Kullanmak ve kullanmak için maddeyi temin etme hareketleri birbirinden ayrı düşünülmemesi, bu suçların kamunun sağlığına yönelik bir tehlike olduğundan suç olarak düzenlenmesi, bu suçlara ceza vermek yerine güvenlik tedbiri öngörülmesi gerektiği hakkında bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.87.; Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma ve bulundurmanın suç olarak düzenlenmesi, ancak bu fiiller için hakime özgürlüğü bağlayıcı ceza veya para cezası ya da tedavi tedbirine hükmetme konusunda takdir hakkı verilmesi yönündeki görüş için bkz. **CENTEL**, 191.

130 **CENTEL**, 191.; **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s.300.

psikotrop maddelere ilişkin uluslararası sözleşmelerde de; uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi temin etme, kullanmak için olsa dahi bu maddeleri kabul etme, satın alma ve bulundurmanın suç olarak düzenlenmesi öngörülmüştür.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler hakkında izlenen çağdaş ceza siyaseti; XX. yüzyıl başındaki klasik anlamda *cezalandırma* fikrinden uzaklaşarak, bu maddeleri kullanmanın biyopsiko-sosyal bir hastalık olduğunu kabul etmeye başlamıştır¹³¹. Bu maddelerin yarattığı sosyal tehlikenin boyutları ve etkin çözüm arayışı, sağlık alanında ve sosyal alanda çeşitli tedbirlerin alınması görüşünün daha çok kabul görmesine neden olmuştur. Dünyada hemen hemen bütün devletler, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananların *tedavi edilerek topluma yeniden kazandırılması* için, ceza yaptırımının yanı sıra iyileştirmeye yönelik çeşitli uygulamaları hayata geçirmeye başlamışlardır¹³².

Belirtmek gerekir ki; devletin yanında toplumun da uyuşturucu veya uyarıcı maddeler karşısındaki tutumu, bu maddelerin kötüye kullanımını önlemede engelleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanılması ile mücadele hususunda belirlenecek suç siyasetinde, toplumda oluşmuş değer yargıları büyük önem taşımaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanma oranının artmasında aile ve arkadaşlık ilişkileri, merak, yaş, eğitim ve göç gibi olgular etkili olmaktadır¹³³. Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımının önlenmesi konusunda devletin yanında topluma, ailelere, eğitim kurumlarına ve yazılı ve görsel yayınlar yapan medyaya da büyük görevler düşmektedir¹³⁴.

---

131 GÜNAL, 51.

132 Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi için öngörülen yaptırım hususunda, esas olarak kişinin cezalandırılması ve tedavi edilmesi yönünde olmak üzere iki temel görüş söz konusudur. Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. SEVÜK YOKUŞ, s.90 vd.

133 Ülkemiz açısından uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmanın nedenleri konusunda bkz. KILIÇ, Meral - AMANVEREZ PEKER, Pınar - ÇULHALIK Mesut, Türkiye’de Uyuşturucu Suçu, Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Araştırma Merkezi, Rapor, s.33 vd.

134 Bu yönde ayrıntılı bilgi ve açıklamalar için bkz. BAYRAKTAR, Uyuşturucu, s.51.; DÖNMEZER, Bazı Yönler, s.10.; AKBULUT, İlhan, "Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu", İstanbul Barosu Dergisi, C.76, S.2,2002, s. 422.; İÇLİ, Tülin, "Uyuşturucu Madde Bağımlıları ile

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları bakımından öngörülecek yaptırım türü ve miktarı da, bu konuda izlenen suç ve ceza siyasetinin tamamlayıcı bir kısmını oluşturmaktadır¹³⁵.

Ülkemizde de genel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili yasaklayıcı bir anlayışı benimsemiştir. Uyuşturucu madde sağlama suçları için ağır cezalar öngörülmüş, kullanıcılar için tedavi amaçlı tedbirlere yer vermiştir.

V - Bazı Yabancı Ülke Hukuklarında Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları İle İlgili Düzenlemeler

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretimi, ticareti ve kullanımının önlenmesi kapsamında, bazı yabancı ülke hukuklarında bu maddelere ilişkin suçların düzenleniş şeklini ve öngörülen yaptırımları incelmeye yararlı olacağını düşünüyoruz. Bütün yabancı ülke hukuklarında uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili öngörülen düzenlemelere ayrıntılı olarak yer vermenin bu çalışmanın kapsamını aşacağı düşünülerek, bu başlık altında bazı yabancı ülke hukuklarındaki düzenlemelerin kısaca açıklanması ile yetinilecektir¹³⁶.

1 - Amerika Birleşik Devletleri

Amerika kıtasındaki yerlilerin değişik bitkilerden ürettikleri tütün, kenevir ve benzeri maddeleri ağrıları dindirmek, acıları azaltmak gibi tıbbi amaçların yanında cinsel gücü arttırmak için kullandıkları bilinmektedir. 16. yüzyılda Avrupa'dan Amerika kıtasına gelip yerleşenler, yerlilerin kullandıkları bu tür uyuşturucu maddelerle tanışmışlardır. Bu dönemlerde bu türden maddelerin

---

İlgili Sosyolojik Bir Çalışma”, HÜEFD 1984, C.2, S.2, s.77-87.; **İÇLİ, Tülin**, “Uyuşturucu Madde Suçlarında Bazı Sosyal Faktörler”, HÜEFD 1985, C.3, S.2, s.115 vd.; **ÖZEN, Cahit**, "Uyuşturucu Maddelere Karşı Mücadele", Uyuşturucu Maddeler Sorunu, İstanbul 1972, s.121 vd.; **TEZCAN, Durmuş**, "Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri", AÜSBFD 1981-1982, C.36-37, S.1-4, Eylül-Aralık 1982, No.3-4, s.205 vd.

135 İnfaz politikasının da suç ve ceza siyasetinin bir parçası olduğu hakkında bkz. **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s.16.

136 Avrupa Birliği Ceza Hukukunda organize suçluluk kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili düzenlemeler için bkz. **ERDEM, Mustafa Ruhan**, Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

yasaklanmalarına ilişkin bir düzenleme söz konusu değildir. Bu nedenle zamanla kenevir ve bundan elde edilen marihuana kullanımında artma olmuştur¹³⁷. 19. yüzyılda Amerika kıtasına gelen Çinli göçmen işçiler, afyon maddesini Amerika kıtasında bulunanlara tanıtmışlardır. Çoğunlukla tedavi amaçlı olarak kullanılan afyon ve marihuana konusunda yapılan bilimsel araştırmalar, bu maddelerin bağımlılık yaptığı sonucunu ortaya çıkarınca bu maddeleri yasaklama yönünde bazı çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar sürerken Amerika'daki bazı eyaletlerde çeşitli hukukî düzenlemeler kendisini göstermeye başlamış, Kaliforniya eyaletinde 1872 yılında çıkarılan bir yasayla afyon kullanımı yasaklanmıştır. Bu tarihten yaklaşık 10 yıl sonra 1881 yılında çıkarılan bir diğer yasayla Çinli göçmenlerin çalıştığı işyerlerinde afyon kullanılması engellenmek istenmiştir¹³⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanması konusunda en ciddi adım, 1877 yılında Nevada eyaleti tarafından atılmış, çıkarılan bir yasayla doktor reçetesi dışındaki tüm ilaç satışları yasaklanmıştır. Bu yasaya benzer yasalar zamanla diğer bazı eyaletlerde de çıkarılmaya başlanmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasaklanmasına ilişkin ilk federal düzenleme, 1906 yılında çıkarılan Katıksız Gıda ve İlaç Yasası (Pure Food and Drug Act) olarak kabul edilmektedir. Bu yasayla, afyon içeren ilaç ve gıdaların etiketlerinde bu hususun belirtilmesi zorunlu hale getirilmiş, sadece doktorların yazacakları reçetelerle bu tür ilaç satışlarına imkân tanınmış ve bu amaçla Gıda ve İlaç İdaresi (Food and Drug Administration) kurulmuştur. 1906 yılındaki bu düzenlemeyi 1914 yılında kabul edilen Harrison Uyuşturucu Yasası (Harrison Narcotic Act) izlemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin o dönemki dış politikasının bir sonucu olan bu yasa, Filipinlerin kontrol altına alınmasından sonra Çin üzerinden gelen afyonun Batı ülkelerine satılmasını önlemek amacıyla kabul edilmiştir¹³⁹.

Genç nüfus arasında uyuşturucu maddelerin hızla yayılması sonucu, 1937 yılında Marihuana Vergi Yasası (Marijuana Tax Act) ile marihuana kullanımı

---

137 Bkz. **CASEY, Elaine**, History of Drug Use and Drug Users in the United States, Kasım 1978, <http://www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm> (e.t. 07.03.2009)

138 Bkz. **BRECHER, Edward M.** & Consumer reports editors, Licit and Micit Drugs, The Consumers Union Report on Narcotics, Stimulants, Depressants, Inhalants, Hallucinogens, and Marijuana-including Caffeine, Nicotine and Alcohol, Boston, 1972, Little, Brown and Company, s.78.

139 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BRECHER**, s.82.

yasaklanmış, uyuşturucu maddelerin kullanımı, satışı ve bulundurulması suç sayılarak, bu fiilleri işleyenler için ağır cezalar konulmuştur. 1938 yılında Gıda, İlaç ve Kozmetik Yasası (Food, Drug and Cosmetic Act) ile uyuşturucu maddelerin tanımı tekrar gözden geçirilmiş ve belirli gruplar oluşturulmuş, 1942 yılında Afyon Kontrol Yasası (Opium Poppy Control Act) ile afyon ve haşhaş yetiştirilmesi yasaklanmış, 1951 yılında ise, reçeteli ilaçların kullanımı, güvenliği ve yeni ilaç türleri hakkında ayrıntılı kurallar getirilmiştir¹⁴⁰.

1956 yılında çıkarılan Uyuşturucu Kontrol Yasası (Narcotics Control Act), uyuşturucu madde kullananlara şiddetli cezalar öngörmüş, 1965 yılında amfetamin, LSD ve benzeri maddeler üzerinde sıkı kontroller getirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, 1970'lerden itibaren uyuşturucu maddeleri kontrol altına almak için daha önce düzenlenen yasaları gözden geçirmeye başlamıştır. Kapsamlı Uyuşturucu Kullanımı ve Kontrolü Yasası (Comprehensive Drug Abuse and Control Act), bugüne kadar yapılan ve halen uygulamada olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele alanındaki en önemli yasa olup, zaman içinde yasada çeşitli değişiklikler yapılmıştır¹⁴¹. 1973 yılında Uyuşturucu Mücadele İdaresi (Drug Enforcement Administration) biriminin altında, uyuşturucu üretimi, kullanımı, satışı ve dağıtımıyla ilgili suçların daha iyi araştırılması için Uyuşturucu Yönetimi Bürosu (Drug Enforcement Agency - DEA) kurulmuştur¹⁴².

1973 yılında Eroin Trafiki Yasası (Heroin Trafficking Act) ile uyuşturucunun dağıtımı ve satışına ağır cezalar öngörülmüştür. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını önleme, kullanıcıların tedavisi ve rehabilitasyonu ile ilgili birçok düzenlemenin yanı sıra¹⁴³ 1984 yılında kabul edilen Uyuşturucu Suçluları Yasası (Drug Offenders Act) ile özel tedavi programları getirilmiştir¹⁴⁴.

---

140 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **MUSTO, David F.**, The History of the Marihuana Tax Act of 1937, Volume 26, New Haven, 1972., s. 63.

141 <http://www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm> (e.t. 07.03.2009)

142 Bu kuruluş için bkz. <http://www.usdoj.gov/dea/history.htm> (e.t. 07.03.2009).

143 A.B.D. de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişiler için öngörülen tedavi ve rehabilitasyon konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.106 vd.

144 <http://www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm> (e.t. 07.03.2009)

2 - Kanada

Dünyanın coğrafi yüzölçümü bakımından ikinci büyük ülkesi olan Kanada'daki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tarihi, komşusu A.B.D.'deki sürece benzer bir şekilde başlamıştır. Narkotik Kontrol Yasası (Narcotic Control Act) ile Gıda ve İlaçlar Yasası (Food and Drugs Act) yürürlükte olduğu sürede, uyuşturucu maddeleri bulundurmaya, satmaya, yetiştirmeye ve kaçakçılıkta kullanmayı yasaklamıştır. Bu federal yasalar, Kanada genelinde uygulanmıştır¹⁴⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları, Kanada Ceza Kanunu (Criminal Code)'nun *yasa dışı uyuşturucu madde kullanımına ilişkin kanuni tanımlar* başlıklı 12. bölüm, 462 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddeler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ithali, ihracı, üretimi, satımı ve bulundurulmasını yasaklamış, ayrıca uyuşturucu madde kullanımına cesaret verici, eğitici ve reklâmını yapıcı bütün görsel ile yazılı malzemelerin bulundurulmasını, dağıtımını ve satımını suç olarak tanımlamıştır¹⁴⁶.

Ülkede halen yürürlükte olan Kontrollü İlaçlar ve Maddeler Yasası (Controlled Drugs and Substances), 1997 yılında yapılan değişikliklerle bugünkü son şeklini almıştır¹⁴⁷. Bu yasa, Narkotik Kontrol Yasasını yürürlükten kaldırırken, Gıda ve İlaçlar Yasası'nın 3 ve 4. bölümlerini değiştirerek bunların yerini almıştır. Yasa, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin fiilleri yasaklayan Kanada Ceza Kanunu'nun ilgili bölümlerini değiştirmemiştir¹⁴⁸.

3 - İngiltere

İngiltere de diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi uyuşturucu madde problemi ile karşı karşıya kalmıştır. Britanya Krallığı'nda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili işlenen suçlar ve cezalar konusunda en önemli yasa, İlaçların Yanlış Kullanımı Yasası (Misuse of Drugs Act) dır. 1971 yılında kabul edilen İlaçların Yanlış Kullanımı Yasası, Kanada Kontrollü İlaçlar ve Maddeler Yasası'na benzemektedir.

---

145 <http://www.cfdp.ca/drug.htm> (e.t. 08.03.2009).

146 <http://www.cfdp.ca/drug.htm> (e.t. 08.03.2009).

147 Bkz. **BALCI**, s.82.

148 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.cfdp.ca/drug.htm> (e.t. 08.03.2009).

İlaçların Yanlış Kullanımı Yasası, 1985 yılında bazı değişiklikler yapılarak bugünkü son şeklini almış olup, hangi ilaçların nasıl, ne miktarda ve ne şekilde elde edilebileceğini, kullanılmasını ve bulundurulmasını düzenlemektedir. İlaçların Yanlış Kullanımı Yasası, ilaçları zarar derecelerine göre A, B ve C olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, A grubu; en tehlikeli ilaçlar olan ve ağır cezaların verildiği eroin, kokain, afyon gibi ilaçların bulunduğu grup, B grubu; kenevir türünden olup kuvvetli uyuşturucu etkisine sahip ilaçların sınıflandırıldığı grup, C grubu ise; en az zarar veren ilaçlar grubunu içermektedir. İlaçların Yanlış Kullanımı Yasasının 3, 4, 5 ve 6. bölümleri uyuşturucu maddelerin ithali, ihracı, üretimi, bulundurulması ve kaçakçılığı suçlarını düzenlemektedir. Yasanın 8. bölümünde, arazi sahibinin arazisini uyuşturucu maddelerin üretimi ve yapımında kullanması suç kapsamına alınmış, 9. bölümde afyon ile ilgili suçlar düzenlenmiştir. Yasanın 25 ve 26. bölümleri uyuşturucu madde suçlarına verilecek cezaları içermektedir. Buna göre A grubundaki ilaçlar için yedi yıldan fazla olmamak kaydıyla hapis ve sınırsız para cezası; B grubundaki ilaçlar için beş yıldan fazla olmamak kaydıyla hapis ve sınırsız para cezası; C grubundaki ilaçlar için iki yıldan fazla olmamak kaydıyla hapis ve sınırsız para cezası öngörülmüştür¹⁴⁹.

Uyuşturucu Kaçakçılığı Yasası (1994) ile Gümrük ve Vergi İdaresi Yasası (1979) da İngiltere’de uyuşturucu maddeler ile mücadele için çeşitli düzenlemeler içeren diğer yasalardır. Birleşik Krallık 1998 yılında, uyuşturucu madde kullanımıyla mücadele için on yıllık bir strateji belirlemiştir¹⁵⁰.

4 - Almanya

Almanya’da uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yaygınlaşması, 20. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. 1898 yılında Alman ilaç firması Bayer’in eroini tedavi amaçlı satışa sunmasından sonra, 1912 yılında imzalanan Lahey Sözleşmesi gereği ilk Afyon Yasası 1929 yılında yürürlüğe konmuştur. Bu yasadaki boşluktan yararlanan birçok ilaç firması, ihtiyaçtan fazla uyuşturucu madde üretmeye devam etmiş ve bu ihtiyaç fazlası uyuşturucu maddeler, yasa dışı olarak piyasaya

---

149 Bu yasa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **KING, Leslie A**, Misuse of Drugs Act, A Guide for Forensic Scientists, Hampshire 2003.

150 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/kingdom-e.htm>, (e.t. 08.03.2009).

sokulmuştur. Nazi rejimi döneminde, uyuşturucu madde kullanımı sıkı bir yasağa tabi tutulmuştur¹⁵¹.

1950 ve 1960'lı yıllarda Almanya'da uyuşturucu madde kullanma oranı hızlı bir şekilde artınca 1971 yılında Uyuşturucu Maddeler Kanunu (*Betäubungsmittelgesetz*) yürürlüğe konmuştur¹⁵². 1981 tarihinde uyuşturucu maddelere ilişkin yeni bir Uyuşturucu Maddeler Kanunu kabul edilmiş, daha sonra 1994 yılında halen yürürlükte olan Uyuşturucu Maddeler Kanunu (*Betäubungsmittelgesetz BtMG*) kabul edilerek, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin düzenlemelerde çeşitli değişiklikler yapılmıştır¹⁵³. Bu kanunun 1. maddesinde, uyuşturucu maddeler tanımlanarak, hangi madde ve müstahzarların bu kanun kapsamında değerlendirileceği ek olarak çıkarılan cetvellerde belirtilmiştir. BtMG kapsamında yaptırım altına alınmış her türlü madde ve türevleri, uyuşturucu madde olarak kabul edilmiştir. Kanun 29, 29 a, 30, 30 a, 30 b paragraflarında suç teşkil eden fiilleri ayrıntılı olarak düzenlemiş ve bunlara verilecek cezaları belirlemiştir¹⁵⁴.

Almanya'da zaman içerisinde uyuşturucu madde bağımlıları için yeni modeller uygulamaya konulmuştur. Bunlardan ilki, hastanelerde yapılması öngörülen kapalı alan tedavisi, ikinci model, şartlı salıverilme sistemiyle ilişkili olarak uygulanacak tedavi zorunluluğu, üçüncü model, hapis cezasının yanında şart koşulan tedavi yöntemi, son model ise tedavinin uygulanabilmesi için cezanın ertelenmesidir¹⁵⁵. 1990'lı yılların sonuna doğru, Avrupa Birliği bünyesi altında, Alman Hükümeti'nin uyuşturucu maddeler ile mücadele politikaları tartışma konusu olmaya başlamıştır¹⁵⁶.

---

151 Bkz. **BOLLİNGER Lorenz**, "Drug Law and Policy in Germany and the European Community: Recent Developments", Journal of Drug Issues, Volume:34, Issue:3, Dated: Summer 2004, s.494.

152 <http://www.drugpolicy.org/global/drugpolicyby/westerneurop/germany/>, (e.t. 08.03.2009)

153 Bu kanunda uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişiler için öngörülen düzenlemeler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.113 vd.

154 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s. 72 vd.

155 **BOLLİNGER**, s.494.

156 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BOLLİNGER Lorenz**, "Recent Developments Regarding Drug Law and Policy in Germany and the European Community: The Evolution of Drug Control in Europe", Journal of Drug Issues, Volume:324, Issue:2, Dated: Spring 2002, s.368.

5 - Fransa

Fransa'nın uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili sorununun önemli bir bölümünü, Fas'dan ülkeye giren afyon ve kenevir ile güney bölgesinde kullanılan marihuana oluşturmaktadır¹⁵⁷. Fransa, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile mücadele kapsamında 31 Aralık 1970 tarihinde bir yasa çıkarmıştır. 1968 yılındaki yoğun protesto gösterilerinin bir sonucu olarak kabul edilen bu yasa, herhangi bir ayırım yapmaksızın her türlü uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını yasaklamıştır¹⁵⁸.

1 Mart 1994 yılında kabul edilen Fransa Yeni Ceza Yasası (Nouveau Code Penal), 1970 tarihli eski yasadaki farklı olarak uyuşturucu kullanımı ile bulundurulması arasında bir ayrıma gitmiş, uyuşturucu bulundurma yeni yasa kapsamına alınmış, kullanımı ise 1970 tarihli yasa kapsamında bırakılmıştır¹⁵⁹. Uyuşturucu ve benzeri maddelerin dağıtımını, satımını ve kaçakçılık fiilleri hapis ve yüksek miktarda para cezalarına tabi kılınmıştır¹⁶⁰.

Fransa, bir kısım uyuşturucu madde suçlarına ilişkin cezaları ise Kamu Sağlığı Yasası (Code de la sante publique)'nda düzenlemiştir¹⁶¹.

Fransa'da 1990 yılında çıkarılan Adalet Bakanlığı bünyesindeki yönergeye göre; ilaçlar dört sınıfa ayrılmış, 1. Liste eroin, kokain, afyon ve methodone gibi uyuşturucu maddeleri, 2. Liste kodein, propiram gibi maddeleri, 3. Liste ecstasy, amfetamin gibi hallüsinasyon yapıcı ilaçları, 4. Liste ise sentetik ilaçları düzenlemiştir¹⁶².

---

157 <http://www.cedro-uva.org/lib/boekhout.france.html> (e.t. 08.03.2009).; http://www.drugpolicy.org/news/12_27_02france.cfm (e.t. 08.03.2009).

158 <http://www.cedro-uva.org/lib/boekhout.france.htm> (e.t. 08.03.2009).

159 Bkz. **BALCI**, s. 72 vd.

160 Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/com-e/ille-e/library-e/france-e.htm> (e.t. 08.03.2009).

161 Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/com-e/ille-e/library-e/france-e.htm> (e.t. 08.03.2009).

162 Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/com-e/ille-e/library-e/france-e.htm> (e.t. 08.03.2009).

6 - Hollanda

Hollanda, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle 19. yüzyılda tanışmış, A.B.D. ve diğer Batı Avrupa ülkelerinden farklı bir tarihi süreç yaşamıştır. Hollanda’da uyuşturucu ve uyarıcı madde politikasının belirlenmesinde iki önemli olgu etkili olmuştur: 1- Tıbbi alandaki gelişmeler, 2- Hollanda kolonilerindeki uyuşturucu ticaretinin getirdiği maddî kazanç¹⁶³.

1909 yılında afyon ticareti ile ilgili olarak Şangay’da düzenlenen konferansta, A.B.D.’nin isteği ile alınan afyon satışlarının yasaklanmasına ilişkin tavsiye kararının aksine, İngiltere ve Hollanda afyon satışına devam etmişlerdir. A.B.D., bu yasak konusundaki ısrarını sürdürmüş ve 1912 yılında Hollanda’nın Hague kentinde ayrı bir konferans yapılmıştır. Bu konferansta alınan kararlara göre; taraf ülkeler afyon üretimi ve ticaretini sadece tıbbi amaçlarla sınırlayacak bir yasa düzenleme taahhüdünde bulunmuşlardır. Bunun üzerine 1919 yılında Hollanda, Afyon Yasasını (Opium Act) çıkartmış, bu yasa ülkenin uyuşturucu maddelerle mücadele politikasının temelini oluşturmuştur¹⁶⁴.

II. Dünya Savaşı sonrasında ülkedeki marihuana kullanımı belirgin hale gelince, Afyon Yasası’na 1953 yılında kenevir ve haşhaş gibi bitkileri de yasaklayan bazı maddeler ilave edilmiştir. Hollanda’da 1966 yılındaki öğrenci olayları sonrasında uyuşturucu kullanımı politikası gözden geçirilmiştir. 1970’li yıllarda ülkede eroin pazarının artışı üzerine Hollanda hükümeti, Baan Komisyonu’nu kurmuş ve komisyon 1976 yılında Afyon Yasası’nı tekrar gözden geçirmiştir¹⁶⁵. 1976 yılında yapılan bu değişiklikte, narkotik ilaçlar iki gruba ayrılmış, 1. Cetvelde; eroin, kokain, amfetamin ve LSD gibi ilaçlar 2. Cetvelde; marihuana ve haşhaş gibi bitkilerden elde edilen çeşitli ilaçlar düzenlenmiştir. Afyon Yasası’na göre, bu iki cetvelde sınıflandırılan ilaçları bulundurmak suç olarak kabul edilmiş, ancak yumuşak ilaçlar sınıfına giren ilaçları küçük miktarda kullanım için bulundurmak

---

163 Bkz. <http://bubl.ac.uk/journals/soc/jhasp/v08n0397.htm#1dutch>.(e.t. 08.03.2009).

164Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/dolin1-e.htm>.(e.t. 08.03.2009).

165Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/dolin1-e.htm>.(e.t. 08.03.2009).

fiili kabahat olarak düzenlemiştir¹⁶⁶. Bu yasa ile en ağır ceza, 1. Cetvelde belirtilen uyuşturucu maddelerin ithali ve ihracı fiillerine verilmiştir¹⁶⁷.

Uyuşturucu maddeler konusunda önceliğini bağımlılıkla mücadeleye veren Hollanda, uyguladığı esnek uyuşturucu politikalarından dolayı başta Birleşmiş Milletler olmak üzere bazı ülkelerin eleştirilerine maruz kalmaktadır¹⁶⁸.

7 - İsviçre

Konfederasyon yapısına bağlı yirmi altı eyaletten (kanton) oluşan yaklaşık yedi milyon insanın yaşadığı bir devlet olan İsviçre’de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele 1960’lı yılların sonuna önemli bir sorun haline gelmiştir. Kantonlar bu dönemlerde uyuşturucuyla ilgili politikalarını, uyuşturucu kullanımı ve kaçakçılığını bastırmak, genç nüfusun bu maddeleri kullanmasını engellemek, methadone ve morfin gibi ilaçların tedavide kullanılmasından vazgeçmek şeklinde belirlemişlerdir. 1980’lerde, Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan AIDS vakalarının ülkede artmasıyla birlikte İsviçre hükümeti radikal kararlar alma yoluna gitmiştir¹⁶⁹. 1990’larda yeni bir politika benimseyen İsviçre Konfederasyon Hükümeti, kantonlara, şehir ve yerel yönetimlere her türlü maddî, ekonomik ve bilimsel desteği sağlama noktasında kararlar almıştır¹⁷⁰.

İsviçre Konfederasyon Hükümeti, 20 Şubat 1991 yılında, yeni bir uyuşturucu maddelerle mücadele programı açıklamıştır. Bu program önleme, tedavi, zarar azaltma ve maddelerin yapımından satışına kadar uzanan sektörü kontrol altında tutma uygulamasını içermektedir. İsviçre hükümeti başarısızlığı henüz hafızalardan silinmemiş olan Needle Park¹⁷¹ denemesinden sonra, 1992 yılında

---

166 Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.116 vd.

167Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/dolin1-e.htm>.(e.t. 08.03.2009).

168 Bkz. <http://www.cagipolisi.com.tr/12/44.htm> .(e.t. 10.04.2009).

169 <http://www.bag.admin.ch/sucht/f/index.htm>(e.t. 08.03.2009).

170Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/collin1-e.htm>(e.t. 08.03.2009).

171 Zürih kentinde bir park olan Needle Park, 1986 yılından 1992 yılına kadar uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına açık tutulmuştur.

uyuşturucuyla ilgili yeni kararlar almış, bu amaçla 1994 yılında uzun dönemde uygulanacak olan bir program başlatmıştır. 1997 yılında, programın başarıya ulaştığı açıklanmış ve bu süre içerisinde suç oranının %60 oranında düştüğüne işaret edilmiştir. Bu başarı üzerine İsviçre hükümeti, programın uygulanmasının devamı kararını almıştır. İsviçre’de *uyuşturucu odaları, sağlık odaları ve irtibat merkezleri* gibi adlarla bilinen yerler, özel olarak uyuşturucu madde bağımlılarına tahsis edilmiş ve devletin hoşgörü politikasının bir sonucu olarak bu kişileri topluma rehabilite etmek amacıyla ortaya çıkmıştır¹⁷².

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili İsviçre’deki yasal düzenlemelere bakıldığında, ilk yasanın 1924 yılında çıkarılmış olan Uyuşturucu Yasası (Narcotics Act) olduğunu görürüz. Bu yasa; afyon, koka yaprakları, eroin, kokain ve her türlü benzeri maddeyi yasaklamıştır. 1924 tarihli Uyuşturucu Yasası, 3 Ekim 1951 yılında tamamen değiştirilmiş, yerine çıkarılan yasa; uyuşturucu maddelerin yetiştirilmesini, üretimini, satışını, dağıtımını ve kaçakçılığını suç kapsamına almıştır. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi’ne İsviçre’nin de imza atmasından sonra, bu yasada da 1970 yılında değişiklik yapılmıştır. Zamanla uyuşturucu madde suçlarında artış görülmesi üzerine, 1975 yılında Uyuşturucu Yasasında değişiklik yapılması düşünülmüş ve uyuşturucu bağımlılarına tıbbi ve sosyal yardımları içeren bazı eklemeler yasaya konulmuştur. Halen uygulamada olan bu yasa, son şeklini 1996 yılındaki değişikliklerden sonra almıştır.

1996 yılında yeniden gözden geçirilen Uyuşturucu Yasasına göre; her türlü kontrollü maddelerin üretimi, satışı ve dağıtımı, İsviçre Federal Konsülü’nun getirdiği şartlara uygun olarak Kantonlarca onaylandıktan sonra yapılabilmektedir. Uyuşturucu Yasası, bu maddelerin ihracatını ve ithalatını Federal Sağlık Departmanı’nın iznine tabi kılmış, uyuşturucu maddelerin listesini yapmış, devletin hangi uyuşturucu madde bağımlıları için tedavi sağlayacağını belirlemiştir. Uyuşturucu Yasası, uyuşturucu madde suçlarını işleyen kişilere değişik miktarda hapis ve para cezası verileceğini düzenlemiştir¹⁷³.

172Bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/collin1-e.htm>(e.t. 08.03.2009).

173 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/collin1-e.htm> (e.t. 08.03.2009)

8 - Çin Halk Cumhuriyeti

Afyon maddesinin anavatanı olarak kabul edilen Çin, dünyada uyuşturucu ve uyarıcı maddeler açısından farklı bir yere sahiptir¹⁷⁴. Çin, tarih boyunca bu maddelerin yoğun olarak üretildiği ve kullanıldığı bir bölge olmuştur. Günümüzde de uyuşturucu maddelerle mücadele alanındaki uluslararası stratejik konumunu korumaktadır. Çin tarih boyunca uyuşturucuyla mücadele etmiş bu maddelerin yasaklanması için çeşitli tedbirler almıştır.

1 Temmuz 1979 tarihinde 5. Milli Halk Kongresi toplantısında, Çin Ceza Yasası(Criminal Law), değiştirilerek yenilenmiş, bu kapsamda uyuşturucu maddelerin üretilmesi, imalatı, kaçakçılığı ve taşınması hususundaki ihlallere ilişkin cezalar da gözden geçirilmiştir. Çin Ceza Yasası 1997 yılında çeşitli değişikliklere uğramış, uyuşturucu maddelerle ilgili suç ve cezalar yeniden düzenlemiştir¹⁷⁵. 1980 yılında Çin, bugün tartışmalara yol açan bazı uyuşturucu suçlarına ilişkin fiillere ölüm cezası verilmesini yasal düzenlemeler arasına almıştır¹⁷⁶.

Çin’de uyuşturucuyla mücadelede önemli ve kapsamlı bir içeriğe sahip olan İlaç ve Kimyasal Maddeler Kontrol Yasası (Management of Medicines and Chemical Reagents), 1984 yılında yürürlüğe konmuştur. İlaç ve Kimyasal Maddeler Kontrol Yasasını uygulama yetkisi, ulusal alanda Sağlık Bakanlığı’na, eyalet, şehir ve kasabalarda ise, yerel yetkililere verilmiştir.

İlaç ve Kimyasal Maddeler Kontrol Yasası, on iki bölümden oluşmakta, sadece uyuşturucu maddelerin ve ilaçların üretiminin kontrolünü ve denetimini değil, yeni ilaçların hastane ve eczanelerdeki kullanımı, kalitesi, paketlenmesi, reklâmı, ihracatı ve bu alandaki ihlallerden doğacak fiillere verilecek cezaları da düzenlemektedir. Yasaya göre; uyuşturucuyla ilgili suçlara verilen hürriyeti bağlayıcı ve para cezasının yanı sıra bu suçlardan hüküm giymiş kişilerin bütün malvarlıklarına el konulabilecektir. Bu düzenleme ile uyuşturucu madde ticaretiyle uğraşan kişilerin ekonomik kaynaklarını kurutmak ve hareket kabiliyetlerini

---

174 Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.116.

175 Bkz. **BALCI**, s.78 vd.

176 Bkz. <http://www.china-embassy.org/eng/zt/mzpkz/t36387.htm>.(e.t. 08.03.2009).

tamamen ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Çin hükümeti, son zamanlarda bu yasada yaptığı değişiklikle, uyuşturucu madde miktarını verilecek cezanın şiddetini artıran bir neden olarak düzenlemiştir¹⁷⁷.

1990 yılında Çin Hükümeti, Ulusal Narkotik Kontrol Komisyonunu (Office of China National Narcotics Control Commission-NNCC) kurmuştur. Ulusal Narkotik Kontrol Komisyonu, yirmi beş birimden oluşan büyük yetkilerle donatılmış bir organizasyondur. Komisyon, Çin'deki uyuşturucu maddelerle mücadeleyi tek bir yetki ve organizasyon altında toplamak için kurulmuştur. NNCC; aynı zamanda uyuşturucu maddeleri kontrol amacıyla Sağlık Bakanlığı bünyesinde operasyon yetkisine sahip bir şekilde teşkilatlanmıştır. Ülkedeki tüm eyalet ve şehirlerde uyuşturucuyla mücadele için başka teşkilatlar da oluşturulmuş, Çin polisine, adli teşkilatlara ve gümrük teşkilatlarına uyuşturucuyla mücadelede önemli yasal yetkiler tanınmıştır. Ülkede son yıllarda görülen uyuşturucuyla ilgili suçlardaki artışın bir sonucu olarak, 1998 yılından itibaren Çin hükümetinin uyuşturucuyla mücadeleye ayırdığı bütçe payı her geçen yıl artırılmıştır¹⁷⁸.

Ülkedeki yüksek mahkeme kayıtlarına göre; Ocak 2005 ile Mayıs 2006 yılları arasında uyuşturucu madde suçları ile ilgili olarak 47.232 dava görülmüş, bu davalarda toplam 53.205 kişiye hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezaları, 22.371 kişiye ise ömür boyu hapis ve ölüm cezası gibi çok ağır cezalar verilmiştir¹⁷⁹.

9 - Rusya

Rusya yüz ölçümü, nüfusu ve konumu itibariyle uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele eden ülkelerden biridir. Rusya'da uyuşturucu ve uyarıcı maddelere bağımlı kişilerin sayısı son resmi kayıtlara göre yarım milyonu, resmi olmayan kayıtlara göre ise bir buçuk milyonu aşmıştır. Rusya'ya uyuşturucu maddelerin % 90'ı Afganistan'dan gelmekte, Afganistan'da üretilen uyuşturucu maddelerin ise %21'u bu ülkede tüketilmektedir¹⁸⁰. Afganistan'da üretilen

---

177 Bkz. <http://www.china-embassy.org/eng/zt/mzpkz/t36387.htm>.(e.t. 08.03.2009).

178 Bkz. <http://www.china.org.cn/e-white/1/1.I.htm> (e.t. 08.03.2009).

179 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.<http://www.china-embassy.org/eng/xw/t268036.htm>(e.t. 08.03.2009).

180 Bkz. <http://www.gutbat.com/rusyada-uyusturucu-ile-ilgili-kirmizi-alarm/>(e.t. 24.04.2010).; Rus

uyuşturucu maddeler hem ülkeye girmekte hem de Batı Avrupa'ya taşınmaktadır¹⁸¹.

Rusya uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ile ilgili hususları 1998 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelere İlişkin Fedaral Kanun ile düzenlemiştir. Bu Kanun ile bu tür maddelerin tıbbi ve bilimsel amaçlarla üretimi ve ticareti devlet kontrolüne alınmıştır¹⁸². Rus Ceza Kanunu uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarını 228 ilâ 234. maddeleri arasında düzenlemiştir. Bu suçlar insanlığa ve kamu ahlakına suçlar başlığı altında düzenlenmiş, uyuşturucu madde üretiminde kullanılan bitkilerin yetiştirilmesi de 231. maddede suç olarak tanımlanmıştır¹⁸³. Rus Ceza Kanunu uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin bulundurulması, depolanması, üretilmesi, ithali, ihracı ve ticareti için hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörmüş, madde miktarın fazlalığını ve bu suçların örgüt halinde işlenmesini cezayı artıran bir neden olarak düzenlemiştir. Kanun uyuşturucu madde kullanılmasını teşvik etmeyi 230. maddesinde suç olarak tanımlamış, bu maddeleri kullanmaya imkân tanıyan reçete ve diğer belgelerdeki sahtecilikleri de yaptırım altına almıştır¹⁸⁴.

---

okullarında okuyan öğrencilerin % 30'unun uyuşturucu maddeleri dendiği yönünde bkz. <http://www.bighaber.com/rusyada-15-milyon-uyusturucu-bagimlisi-var/>. (e.t. 24.04.2010).

181 Bkz. <http://www.turksam.org/tr/a1221.html>. (e.t. 24.04.2010). Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **LETIZIA, Paoli**, *Illegal Drug Trade in Russia, A Research Project Commissioned by the United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention, Freiburg, Edition iuscrim, 2001.*

182 Bkz. **BALCI**, s.85.

183 Bkz. **BALCI**, s.86.

184 Bkz. **BALCI**, s.86.

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK CEZA KANUNU'NDA
UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE
İMAL ve TİCARETİ SUÇLARI

I - Genel Olarak

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin toplumların geleceği bakımından gösterdiği tehlikelik hali ve kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli sağlık sorunları nedeniyle; üretimleri, dağıtımları ve kullanımları uluslararası sözleşmelerle kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. İzinsiz veya ruhsatsız olarak üretim, ihraç, ithalleri ile her türlü ticaretleri ve nakledilmeleri uluslararası sözleşmelere uygun biçimde hemen hemen tüm ülke iç hukuklarında yasaklanmış ve buna yönelik fiiller suç olarak tanımlanmıştır. Ceza hukukunun uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin bu tür fiilleri yasaklamakla amaçladığı husus, bu maddelerin yasa dışı kullanılmasını önlemektir. Bu alanda uygulanacak suç ve ceza siyaseti, bu maddelerin üretiminden kullanılmasına kadar geçen bütün aşamaları yasaklama zorunluluğunu beraberinde getirmektedir.

Ülkemizde de uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin izinsiz veya ruhsata aykırı olarak üretimleri, imalleri, ithali, ihracı ve her türlü ticareti ile dağıtımına yardımcı olacak fiiller 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 1926 yılından beri yasaklanmış ve suç olarak düzenlenmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda benimsenmiş olan genel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve özel olarak da uyuşturucu madde imal ve ticareti suçları için ağır cezalar öngörülmesi eğilimi, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda da benimsenmiştir¹⁸⁵. Kanun, kullanma haricinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili yasaklanmış diğer fiiller için oldukça ağır cezalar öngörmüştür¹⁸⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlar; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188 ile 192. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

---

185 Bu yönde bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.640.

186 Bkz. **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.779.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında; “*imal, ithal veya ihraç etmek*”, 2. fıkrasında; “*ülke içinde satmak, satışı arz etmek, başkalarına vermek, nakletmek, sevk etmek, depolamak, satın almak, kabul etmek veya bulundurmak*” fiilleri suç olarak düzenlenmiştir. Kanun, *üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili doktor tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya etkisi doğuran her türlü maddenin imal ve ticaretini de yasaklamıştır*(TCK m. 186/6). Kanun, *uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişinin de cezalandırılmasını öngörmüştür*(TCK m. 188/7).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda *uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak ve özendirmek*(TCK m. 190), *kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak*(TCK m.191) fiilleri de suç olarak düzenlenmiştir. Kanun, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını önlemeye ilişkin bu suçların karşılığında, ceza siyaseti bakımından uyuşturucu imal ve ticareti suçlarına nazaran daha hafif bir yaptırım öngörmüştür. Kanunda ayrıca yeni suç ve ceza siyasetinin bir sonucu olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullananların tedavi edilmesi ve tedavi sonrası denetimli serbestlik tedbiri uygulanması gibi çeşitli hükümlere de yer verilmiştir¹⁸⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlar konusunda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışında birçok özel kanunda çeşitli hükümler bulunmaktadır. Uyuşturucu maddelerin kaynağı olan bazı bitkilerin ekimi, izin usulleri ve buna ilişkin yasaklamalar, özellikle 2313 ve 3298 sayılı kanunlar tarafından düzenlenmiştir. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda kenevir ekimine ilişkin hükümler yer almaktadır. 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda ise, haşhaş ekimine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu iki kanunda öngörülen çeşitli düzenlemeler çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

Bütün bu hükümler, kullanımı yasal amaçlarla sınırlamak ve bu maddelerin elde edilmelerini zorlaştırmak suretiyle yayılmasını önlemek amacına yöneliktir.

---

187 Bu tedbirler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.177 vd.

Burada belirtmek istiyoruz ki; Türk hukukunda, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile mücadele alanında temel kanun niteliğini korumaktadır. Ancak başta 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun olmak üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu ve birçok özel kanunda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Kanaatimizce birçok çağdaş ülke hukukunda olduğu gibi, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile etkin bir mücadele için özel kanunlarda karmaşık ve dağınık şekilde yer alan bu düzenlemelerin bir çatı altında toplanarak sadece bir kanunda düzenlenmesi uygun olacaktır¹⁸⁸.

II - 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki Düzenlemeler

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları; 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun¹⁸⁹ İkinci Kitabında, Ammenin Selameti Aleyhine Cürümler başlıklı Yedinci Bab, Umumun Sıhhatine Yenecek ve İçilecek Şeylere Müteallik Cürümler başlıklı Üçüncü Faslında 403 ilâ 408. maddelerinde düzenlenmişti¹⁹⁰.

Uyuşturucu madde imal ve ticareti suçları ile ilgili genel düzenleme, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinde bulumaktaydı. Uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının maddî unsurları, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 1, 2, 3 ve 5. fıkralarında gösterilmişti. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 1, 2 ve 3. fıkralarında; izinsiz veya izne aykırı olarak *uyuşturucu madde imal veya ithal veya ihraç edilmesi*, maddenin 5. fıkrasında ise; *uyuşturucu maddeleri satmak, satışı arz etmek, satın almak, yanında veya başka bir yerde bulundurmak, bu maddeleri parasız devretmek veya devralmak, sevk etmek, nakletmek veya bu maddelerin alınıp satılmasına, devrine, tedarik edilmesine aracı olmak* suç olarak düzenlenmişti.

---

188 Bu yönde bkz. **ZAFER, Hamide**, "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.185)", İlaç Hukuku ve Etik Anlayışı, Sempozyum, 2007, s. 96. Aynı yönde 765 sayılı TCK döneminde ifade edilen görüş için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.254.

189 13/11/2005 tarih ve 25642 Sayılı R.G. de yayımlanan 04/11/2004 tarih ve 5252 sayılı kanunun 12. maddesi ile, 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla tüm ek değişiklikleriyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

190 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.262 vd.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 1, 2, 3 ve 5. fıkralarında yer alan suçlar, kendi içinde seçimlik hareketli suçlar olarak düzenlenmişti. Bu nedenle fıkralarda gösterilen hareketlerden herhangi birinin veya hepsinin yapılması halinde suçun oluşması mümkündür¹⁹¹. Ancak 06.06.1991 tarih ve 3756 sayılı Kanunun 6. maddesi ile yapılan değişiklikle 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 3. fıkrasında bu kurala bir istisna getirilmişti. Buna göre, uyuşturucu maddeleri ihraç eden kişi aynı zamanda maddeyi imal ve ithal eden ise, ihraç suçundan cezalandırılmakla yetinilmeyerek ayrıca ithal ve imal suçundan da ceza verilmeliydi. Kanun koyucu bu düzenleme ile, uyuşturucu maddelerin uluslararası ticaretine ve dolaşımına yönelik bütün hareketleri engellemeyi amaçlamıştı¹⁹².

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda; imal, ithal ve ihraç fiilleri ile satmak, satışı arz etmek, satın almak, yanında veya başka bir yerde bulundurmamak, bu maddeleri parasız devretmek veya devralmak, sevk etmek, nakletmek veya bu maddelerin alınıp satılmasına, devrine, tedarik edilmesine aracı olmak fiillerinin nelerden ibaret olduğu açıkça belirtilmemiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımına yer verilmemiş ve bu maddelerin kapsamı belirlenmemiştir. Kanunun ilk metninde, sayma yöntemi benimsenmiş ve uyuşturucu maddeler 403. maddede; “*Tıbbî afyon ve afyon hulasasını, morfin ve emlahını ve diasetil morfin ve bunların emlahını ve kodeinden maada afyon şiphi kaleviyatını ve bunların emlah ve müştakkatını ve kokain emlah ve müştakkatını ve esrar ve müstahzaratını kaçak suretiyle ithal ve Türkiye dahilinde bir mahalden diğer bir mahalle nakil edenler ve ettirenler ve izinsiz satanlar ve alanlar veya satmak üzere nezdinde bulunduranlar ve bunların alınıp satılmasına ve her ne suretle olursa olsun tedarikine vasıta olanlar veya mahsus bir mahal tedarikiyle veya diğer bir suretle halkı celbederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar altı aydan aşağı olmamak üzere hapis olunur ve yüz liradan bin liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.*” şeklinde gösterilmiştir.

08.06.1933 tarih ve 2275 sayılı Kanun ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesi; “*Esrar, müstahzar afyon ve tıbbî afyon ile müstahzarlarının ve morfin*

---

191 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.282.

192 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.283.

ve bütün milhlerinin ve morfinin uzvi hamızlarla veya küül cezriyle birleşmesinden mütehassıl bütiin eserlerinin ve bunların milhlerinin ve koka yaprağı ham kokain ve kokain, ekgonin ve tropokokain ile bütün milhlerinin ve yüzde 0,20 gramdan fazla morfin ve milhlerinin ve yüzde 0,10 gramdan fazla kokain ve milhlerini muhtevi bütün müstahzarların ve ökodol, dikodit, dilodit, asedikon ve bunların terkihi kimyevisinde bulunan maddelerle bu maddeler mahiyetinde olduğu İcra Vekilleri Heyetince tayin ve ilan olunacak maddeleri ve bütün müstahzarlarını izinsiz memlekete sokmağa çalışanlarla sokanlar ve memleket dahilinde izinsiz satanlar ve alanlar veya satmak üzere yanında bulunduranlar ve bunların alınıp satılmasına ve her ne suretle olursa olsun tedarikine vasıta olanlar ve imal ve izinsiz ihraç edenler ve mahsus bir yer tedarikiyle veya diğer suretle halkı celbederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar bir seneden beş seneye kadar hapis ve her gram veya küsuru için bir lira hesabıyla ağır para cezası ile mahkûm edilirler. Şu kadar ki para cezası herhalde iki yüz liradan aşağı olamaz.” şeklinde değiştirilmiştir. 2275 sayılı Kanun ile sayma sistemi devam ettirilmiş, maddede belirtilenlerden başka, bunlarla aynı nitelikte oldukları Bakanlar Kurulunca belirlenip ilan edilen maddeler de, uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamına alınmıştır¹⁹³.

02.06.1941 tarih ve 4055 sayılı Kanun ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesi, “Uyuşturucu maddeleri izinsiz memlekete sokmağa çalışanlarla sokanlar ve memleket içinde izinsiz satanlar veya izinsiz olarak satmak üzere alanlar veya yanında bulunduranlar ve bunların alınıp satılmasına ve her ne suretle olursa olsun tedarikine veya kullanılmasına vasıta olanlar ve izinsiz imal veya ihraç edenler ve mahsus bir yer tedarikiyle veya başka suretle halkı celbederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar bir seneden beş seneye kadar hapis cezasıyla birlikte ufak kasabalardan birinde infaz edilmek ve iki seneden aşağı olmamak üzere sürgün cezası ve uyuşturucu maddenin her gram veya küsuru için lira hesabıyla ağır para cezasıyla mahkûm edilirler. Şu kadar ki para cezası her halde iki yüz liradan aşağı olamaz.” şeklinde değiştirilmiştir. 4055 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, sayma sistemi terk edilerek sadece uyuşturucu madde denilmekle yetinilmiş ve sistem değişikliğinin özellikle yapıldığı kanunun gerekçesinde gösterilmiştir. 4055 sayılı Kanunun gerekçesinde, “herkesçe bilinmesi lüzumlu ve faydalı görülebilirse de

---

193 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.257.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.31.

yasaklanmak istenen husus mutlak olarak uyuşturucu madde olduğundan bunu alan, satan ve kullananlar tesirlerini bilerek yaptıklarına göre" denilerek, yeni bulunan uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ilanının zorunlu olmadığı hususu açık bir şekilde vurgulanmıştır¹⁹⁴. Bu değişiklikle kanunda sadece “*uyuşturucu madde*” kavramına yer verildiği, hâkimin yargılama sırasında önüne gelen bir maddenin uyuşturucu madde olup olmadığını bilirkişiye başvurarak çözmesi ve bu maddelerin kanunda tek tek sayılmasının bir yararı bulunmadığı ifade edilmiştir¹⁹⁵.

06.06.1991 tarihli 3756 sayılı Kanunun 6. maddesi ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/6. maddesi; “*Yukarıdaki fıkralarda gösterilen uyuşturucu madde eroin, kokain, baz morfin, morfin ise, fail hakkında verilecek ceza bir katı oranında artırılır.*” şeklinde değiştirilmiştir. 3756 sayılı Kanun ile yapılan bu değişiklikle; eroin, kokain, baz morfin ve morfinin işlenen suçların konusunu oluşturması halinde, cezanın ağırlaştırılması öngörülmüştür¹⁹⁶. 3756 sayılı Kanunun 6. maddesi ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/6. maddesinde yapılan bu değişikle sayma yöntemi, sınırlı olarak ağırlaştırıcı neden açısından benimsenmiştir¹⁹⁷.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, “*psikotrop madde*” kavramına yer verilmemiştir. Ancak, yukarıda belirtildiği gibi, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinde belirtilen bazı psikotrop maddeler, Bakanlar Kurulu kararıyla 2313 sayılı Kanun kapsamına alınmıştır. Kanun uyuşturucu maddenin doğal ya da yapay olması arasında bir fark gözetmemiştir¹⁹⁸.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinde, 06.06.1991 tarih ve 3756 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce uyuşturucu maddeyi ihraç eden kişiler, yabancı ülkelerde o ülke yasalarına göre cezalandırılmakta, cezalarını çektikten sonra, ülkemizde de ihraç suçundan ayrıca cezalandırılmakta ve yabancı ülkede

---

194 Bkz. **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3348 vd.

195 Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.31.

196 06.06.1991 tarihli 3756 sayılı Kanunun 6. maddesi ile değiştirilen 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 403/6. maddesinde esrar ağırlaştırıcı neden olmaktan çıkarılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN**, Tedarik Suçları, s.435 vd.

197 Bu yönde bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.257.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.32.

198 Bkz. **EREM, Faruk**, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, C.3, 3. Baskı, Ankara 1985, s.170.; **ERMAN - ÖZEK**, s.259.; **GÜNAL**, s.75.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.31.

çektikleri ceza, Türkiye’de verilen cezadan mahsup edilmemekteydi. Bu durumun düzeltilmesi amacı ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 403/4. maddesinde, 3756 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucu; ihraç edilmiş uyuşturucu maddeler dolayısıyla yabancı ülkelerde hükmedilmiş ve çekilmiş cezanın Türkiye’de ihraç suçundan verilecek cezadan mahsup edilmesi kuralı getirilmiştir. Böylece ceza adaletinin sağlanması amaçlanmış, çağdaş ceza hukukunda benimsenen bir suç için bir ceza verilir ilkesine geçerlik kazandırılmıştır¹⁹⁹.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 403/5. maddesinde, uyuşturucu maddelerin alınıp satılmasına veya her ne suretle olursa olsun tedarikine aracı olanların aslî fail gibi cezalandırılacağı düzenlenmişti²⁰⁰.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 403/10. maddesinde, uyuşturucu madde suçlarının işlenmesi için *teşekkül meydana getirilmesi* bağımsız suç olarak düzenlenmişti²⁰¹. 403. maddenin 11. fıkrasına göre; uyuşturucu madde suçlarının işlenmesi amacıyla iki veya daha fazla kişinin önceden anlaşmaları halinde teşekkül oluşmuş kabul edilecekti. Teşekkül oluşturma, kanunda bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş olmakla beraber, teşekküle dahil kişilerin ayrıca uyuşturucu madde suçlarını işlemeleri durumunda ceza artırılmaktaydı. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 403. maddesinin 7. fıkrasında; uyuşturucu madde suçlarının teşekkül oluşturanlar ile idare edenler veya bu teşekküle dahil bulunanlar tarafından işlenmesi halinde, verilecek cezanın ayrıca yarı oranında arttırılacağı öngörülmüştü.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 403. maddesinin 8. fıkrasında; uyuşturucu madde suçlarının *toplu olarak işlenmesi* durumunda, verilecek cezaların üçte bir oranında arttırılması hükme bağlanmıştı. Topluluk hali, en az iki kişinin aralarında önceden anlaşma olmaksızın uyuşturucu madde suçunu işlemeleri durumunda ortaya

---

199 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.318.

200 Bu düzenleme ile 765 sayılı TCK döneminde fer’i maddî veya manevî fail hakkında TCK’nın 65. maddesinin uygulanması olanağının kalmadığı ve satma, satın alma, devir tedarik fiillerine (765 sayılı TCK’nın 404/2. maddesindeki kullanma fiili haricinde) aracı olanların TCK’nın 403/5. maddesi gereğince aslî fail gibi cezalandırılması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.281 vd.

201 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.296.

çıkıyordu²⁰². Ayrıca 403. maddenin 8. fıkrasına göre; uyuşturucu madde suçları, *sırf bu işlerle uğraşarak meslek, sanat ve geçim vasıtaları haline getirenler* tarafından işlenirse cezalar üçte bir oranında arttırılmaktaydı.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 9. fıkrasına göre; “*Onsekiz yaşını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyetini sahip bulunmayanları bu maddede yazılı suçları işlemekte kullanan kimseler hakkında, fiil için tertip olunacak ceza altıdabiri oranında artırılarak hükmolunur.*”. Bu hüküm 18 yaşını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyeti olmayan kişileri kullanan fail hakkında uygulanmakta ve bu durumu bilmeyen şeriklere uygulanmamaktaydı²⁰³.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 406. maddesinin 1. fıkrasına göre; “*403'üncü madde ve 404'üncü maddenin 1 nolu fıkrasında yer alan fiilleri işleyen tabip, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, mesul müdür, sağlık memuru, ebe, hemşire veya hasta bakıcı ise, verilecek ceza yarısı oranında arttırılır ve fail hakkında ayrıca müebbeten memuriyetten yasaklama veya meslek sanatın icrasının tatili cezası da hükmolunur.*”. Bu hüküm sağlığı korumakla görevli olan meslek gruplarına dahil kişilerin sağlığa zararlı fiillerde bulunmalarını ve mesleklerinin sağladığı kolaylığı istismar etmelerini önlemek ve cezalandırmak için konulmuştur²⁰⁴.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 406. maddesinin 2. fıkrası; uyuşturucu madde suçlarının *her türlü ulaşım araçlarında veya umuma açık yerlerde, bunların sahip ve müstahdemleri tarafından* işlenmesi halinde cezanın arttırılarak hükmedilmesini öngörmekteydi. Umuma açık yer herkesin belirli bir şartı yerine getirerek veya getirmeyerek girdiği yeri, ulaşım aracı ise kara, deniz ve hava nakil araçlarını ifade etmekteydi²⁰⁵. Ayrıca bu fıkra; uyuşturucu madde suçlarının *memuriyet vazife ve nüfuzunun suistimali suretiyle memur ve müstahdemler tarafından* işlenmesi halinde, cezanın üçte bir oranında arttırılmasını hükme bağlamıştı.

---

202 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.291 vd.

203 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.292.

204 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.303.

205 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.289.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 407. maddesine göre; işlenen uyuşturucu madde suçlarından dolayı “*şahısların hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatçe bir arıza*” veya “*ölüm*” meydana geldiğinde ceza arttırılmaktaydı. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 407. maddesinde belirtilen şekilde ölüm gerçekleşmesi durumunda verilecek ceza daha önce ölüm cezası olarak öngörülmüşken, 21.11.1990 tarih ve 3679 sayılı Kanunla bu ceza müebbet ağır hapis cezası olarak değiştirilmiştir²⁰⁶.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 404/1. maddesine göre; “*özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştıran*” faillerin de cezaları arttırılacaktır. Bu hüküm uyuşturucu maddeleri kullananların bu maddelere ulaşmalarını kolaylaştıran, çabuklaştıran ve güvenilir hale getiren kişileri cezalandırma amacına yöneliktir²⁰⁷. Aynı maddeye göre; *uyuşturucu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklere, aklen malûl olanlara veya müptelâlara verenlerin* cezası da arttırılmaktaydı. Böylece mağdurun yaşı, akli durumu ve alışkanlığı göz önüne alınmış, bu kapsama giren mağdurların uyuşturucu maddelere kolayca ulaşması engellenmek istenmiştir²⁰⁸.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 405/1. maddesine göre; uyuşturucu madde suçlarına iştirak etmiş kimse, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu ve suç ortaklarını ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber vererek bunların yakalanmalarını veya elde edilmelerini kolaylaştırırsa ceza verilmemekteydi. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 405/2. maddesi uyarınca; bu suçların meydana çıkmasına hizmet ve yardım eden kimsenin cezasında ise, yarı oranda indirim yapılmaktaydı. Bu şekilde kanun koyucu işlediği suçlardan pişmanlık duyarak kamu görevlileri ile işbirliği yapan fail ya da faillerden bu suçların ve faillerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunanlarını ödüllendirmişti. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu bu ödüllendirmeyi, duruma göre cezasızlık ve indirim nedeni kabul etmişti²⁰⁹.

---

206 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.287.

207 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.305.

208 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.306.

209 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.307 vd.

III - Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları

1- Genel Olarak

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, Türk Ceza Kanunu'nun, *İkinci Kitap, Toplum Karşı Suçlar* başlıklı *Üçüncü Kısım, Kamu Sağlığına Karşı Suçlar* başlıklı *Üçüncü Bölümünde, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti* başlıklı 188. maddesinde düzenlenmiştir. Üçüncü bölümde inceleme konumuz olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları yanında zehirli madde katma (m.185), bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti (m.186), kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapma veya satma (m.187), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (m.190), kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak (m.191), zehirli madde imal ve ticareti (m.193), sağlık için tehlikeli madde temini (m.194) bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (m.195) ve usulsüz ölü gömülmesi (m.196) suçları da düzenlenmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının düzenlendiği Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesi;

“(1) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.

(3) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden²¹⁰, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

---

210 29.06.2005 tarih ve 5377 Sayılı Kanun (m.22) ile “sevk eden” ibaresi eklenmiştir.

(4) *Uyuşturucu veya uyarıcı*²¹¹ maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(6) Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir²¹².

(7) Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden²¹³, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(8) Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.” şeklindedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesine bakıldığında, **birbirinden bağımsız üç suçun düzenlendiği** söylenebilir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin **1. fıkrasında**; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi, **3. fıkrasında**; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkasına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi, bulundurulması, **7. fıkrasında ise**; uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve

---

211 29.06.2005 tarih ve 5377 Sayılı Kanun (m.22) ile “veya uyarıcı” ibaresi eklenmiştir.

212 29.06.2005 tarih ve 5377 Sayılı Kanun (m.22) ile “veya uyarıcı” ibaresi eklenmiştir.

213 29.06.2005 tarih ve 5377 Sayılı Kanun (m.22) ile ek cümle olarak eklenmiştir.

ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddenin ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi, suç olarak öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4, 5 ve 8. fıkralarında bu suçların **cezayı ağırlaştırıcı nedenleri** düzenlenmiştir. Maddenin 4. fıkrasında; uyuşturucu maddenin türünün **eroin, kokain, morfin ve baz morfin** olması, 5. fıkrasında; **suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi** ve 8. fıkrasında; **failin bazı mesleklerle iştigal etmesi** hali suçların cezasını ağırlaştırıcı nedenler olarak öngörülmüştür. Maddenin 6. fıkrasında ise, **suçun maddi konusunun, üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddeler olması halinde cezanın yarısına kadar indirilebileceği** öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 2. fıkrasında; ihraç fiili nedeniyle aynı fiilden dolayı başka ülkede verilen cezanın infaz edilen kısmının Türkiye'de verilen **cezadan mahsubu** konusu düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin gerekçesi; “*Bu maddede, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçuna ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Burada uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir.*

Maddenin birinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi, suç olarak tanımlanmıştır. Bu suç, bir kazanç elde etmek için işlenmektedir. Ancak, çoğu zaman bu suçun işlenmesi suretiyle ne kadar kazanç elde edildiği belirlenemediği gibi, elde edilen kazancın müsaderesi de mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, söz konusu suçun işlenmesi dolayısıyla, hapis cezasının yanı sıra, adli para cezasına da hükmedilmesi uygun görülmüştür.

İkinci fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla ilgili olarak bir milletlerarası ceza hukuku kuralına yer verilmiştir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilecektir. Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı, karşı ülke açısından ithal oluşturmaktadır. Bu ülkede uyuşturucu veya uyarıcı madde ithali nedeniyle yargılama yapılması veya bir cezaya mahkûm olunması, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yargılama yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Böylece, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarıyla ilgili olarak non bis in idem kuralına milletlerarası sahada geçerlilik tanınmamıştır. Ancak, Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı karşı ülke açısından ithal oluşturduğu için, bu ülkede yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasının kurumda infaz edilen kısmının, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasından mahsup edilmesi gerekmektedir.

Üçüncü fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli fiiller, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışı arzı, başkalarına verilmesi, nakli, depolanması ya da kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması, bir ve ikinci fıkralara göre ayrı bir suç oluşturmaktadır. Bu suç dolayısıyla da, bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan suçlarda olduğu gibi, hapis cezasının yanı sıra adli para cezası öngörülmüştür.

Maddenin dördüncü fıkrasına göre, uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması, bir ve üçüncü fıkralarda tanımlanan suçların konu bakımından nitelikli unsurunu oluşturmaktadır ve bu fıkralara göre verilecek cezaların artırılmasını gerektirmektedir.

Beşinci fıkraya göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezaların artırılması gerekmektedir. Dikkat edilmelidir ki, bu durumda, suç işlemek amacına yönelik örgüt teşkil

etmekten, kurulmuş örgütü yönetmekten, bu örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca cezaya hükmedilmelidir.

Maddenin altıncı fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin olarak yukarıdaki fıkralarda yer alan bütün hükümlerin, üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da uygulanacağı kabul edilmiştir.

Yedinci fıkraya göre, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddenin ülkeye sokulması, imal edilmesi, satılması, satın alınması, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Dikkat edilmelidir ki, bu suçun konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir ve bunlar uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmazlar; ancak bu maddelerin ithal ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olması gerekir. Söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur ve bu seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır. Ancak bunlardan birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bir suçun işlendiğini kabul etmek gerekir.

Maddenin son fıkrasında, bu maddede tanımlanan suçların tabip, dış tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi, bu suçların kişi bakımından nitelikli unsuru olarak kabul edilmiştir ve verilecek cezaların bu hükme göre artırılması gerekmektedir.” şeklindedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin başlığı, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretidir. Madde başlığında yer alan ticaret sözcüğünün, maddede düzenlenen bütün suçları kapsayıp kapsamadığı konusu, kanunun hazırlık çalışmaları esnasında tartışılmıştır. Bilindiği üzere ticaret, üretilen malların tüketim alanına gönderilmesi, üretim ile tüketim arasındaki aracılık (değişim) faaliyetleri anlamına gelmektedir²¹⁴. Ticaretin unsurlarından en önemlisi; değişimin para veya onun yerini

---

214 Bkz. **ARKAN, Sabih**, Ticari İşletme Hukuku, 8. Bası, Ankara 2006, s.1.; **ÜLGEN, Hüseyin - TEOMAN, Ömer - HELVACI, Mehmet - KENDİGELEN, Abuzer - KAYA, Arslan - NOMER**

tutan değerlerle olmasıdır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin başlığında kullanılan ticaret sözcüğünün, suçu oluşturan seçimlik hareketlerin bütününe kapsamadığı ifade edilebilir. Maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketlerden “başkalarına verme” ve “kabul etme” fiillerinin para karşılığında veya ticari amaçla yapılması zorunlu değildir. Bu husus göz önüne alındığında, madde başlığında kullanılan ticaret sözcüğü maddedeki birçok seçimlik hareketleri kapsamak ve açıklamakla birlikte bütününe kapsamamaktadır. Kanatımızca, burada öğretilerde de ifade edildiği gibi, ticaret sözcüğü yerine “sağlama” veya başka bir sözcüğün kullanılması daha uygun olabilirdi²¹⁵.

İnceleme konumuz olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları açısından 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu arasındaki düzenleme farklarına çalışma içerisinde ayrıca yer verilecektir. Burada her iki ceza kanunu arasındaki bazı temel farklara kısaca değinmek istiyoruz.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları; 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabında, *Ammenin Selameti Aleyhine Cürümler* başlıklı Yedinci Bab, Umumun Sıhhatine Yenecek ve İçilecek Şeylere Müteallik Cürümler başlıklı Üçüncü Faslında 403. maddesinde düzenlenmişken 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda İkinci Kitap, Toplum Karşı Suçlar başlıklı Üçüncü Kısım, *Kamu Sağlığına Karşı Suçlar* başlıklı Üçüncü Bölümde 188. maddede düzenlenmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda suçun maddî konusu *uyuşturucu madde* iken, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda *uyuşturucu veya uyarıcı maddedir*.

ERTAN, N. Füsün, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2006, s.1.; **POROY, Reha - YASAMAN, Hamdi**, Ticari İşletme Hukuku, 8. Basım, İstanbul 1998, s.1.

215 Maddenin hazırlık aşamasında; madde başlığıyla metnin çeliştiği, bu nedenle madde başlığının öğretilerde ifade edilen şekilde uyuşturucu madde temin etmek veya sağlamak olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiş, bu teklif komisyonda imal ve sağlanması olarak kabul edilmesine rağmen, başlık imal ve ticaret olarak yasalaşmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNEY, Niyazi - ÖZDEMİR, Kenan - BALO, Yusuf Solmaz**, Gerekeç ve Tutanaklarla Karşılaştırmalı Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2005, s.519.; Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu, Ankara 2005, s. 658.; Öğretilerde bu suçlar için tedarik, temin gibi başlıklar da kullanılmıştır. Bu konuda bkz. **TEZCAN**, Tedarik Suçları, s.429.; **GÜNAL**, s. 55.; **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.785.; Maddede suç olarak düzenlenen imal, ithal ve ihraç fiilleri dışındaki fiillerin tamamını nitelendirmek için ticaret başlığının kullanılabilirliği yönünde bkz. **BALCI**, s. 11 vd.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının **ülke içinde** işlenmesi madde metninde açıkça öngülmüştür, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bu kavrama yer verilmemişti.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının **örgüt halinde işlenmesi hali** 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan oldukça farklı olarak düzenlenmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda örgüt (veya eski deyimiyile teşekkül) bakımından genel hükümlerden ayrı olarak iki veya daha fazla kişinin önceden anlaşmaları halinde **teşekkül** hali oluşmuş kabul edilmiş, bu durumda cezanın arttırılması düzenlenmişti. Buna karşılık 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, örgüt kurma suçu 220. maddede ayrı bir suç olarak düzenlenmiş, örgüt halinin oluşumu açısından ayrı bir düzenleme yapılmamıştır. Yeni Kanun suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halini cezayı arttıran bir neden olarak düzenlenmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 8. fıkrasında; uyuşturucu madde suçlarının aralarında teşekkül olmaksızın **toplu olarak işlenmesi** halinde, verilecek cezanın arttırılacağına ilişkin düzenleme ise, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 8. fıkrasındaki uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının, **sırf bu işlerle uğraşarak meslek, sanat ve geçim vasıtları haline getirenler tarafından** işlendiğinde cezanın arttırılacağına ilişkin düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır. Ancak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 58. maddesinin 9. fıkrasında “*Mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadi suçlu, suçu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir.*” hükmüne yer verilmiştir²¹⁶.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 9. fıkrasındaki uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının işlenmesinde **onsekiz yaşını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyetini sahip bulunmayanları kullanan** kimselerin cezalarının arttırılacağına

---

216 Tekerrür konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TOROSLU, Nevzat**, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2008, s.363 vd.; **HAFIZOĞULLARI, Zeki - ÖZEN, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2010, s.490 vd.; **DEMİRBAŞ, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası, Ankara 2009, s. 595 vd.; **CENTEL, Nur - ZAFER, Hamide - ÇAKMUT, Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Beşinci Bası, İstanbul 2008, s.601 vd.; **ÖZGENÇ, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2009, s.706 vd.

ilişkin düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır. Ancak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 37. maddesinin 2. fıkrasında “*Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar artırılır.*” hükmüne yer verilmiştir²¹⁷.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 12. fıkrasındaki “*Uyuşturucu maddeleri sahte reçete ile alanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis ve birmilyon liradan beşmilyon liraya kadar ağır para cezası verilir.*” şeklindeki düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır. Buna karşılık 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında “*Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.*” hükmüne yer verilmiştir²¹⁸.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında “*Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.*” hükmüne yer verilmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasındaki düzenlemeye benzer bir düzenleme, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştı. Ancak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu döneminde ve halen yürürlükte olan 2313 sayılı Kanunun Ek 1. maddesinde buna benzer düzenleme yer almıştı. 2313 sayılı Kanunun Ek 1. maddesi 5728 sayılı Kanunla değiştirilerek bu konuda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasının uygulanacağı hükme bağlanmıştır²¹⁹.

---

217 Kusur yeteneği olmayan kişilerin suçu işlenmesinde araç olarak kullanılması ve dolaylı (dolayısıyla) faillik konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s.282 vd.; **HAFIZOĞULLARI – ÖZEN**, Genel Hükümler, s.340 vd.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 462 vd.; **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s.511 vd.; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s.476 vd.

218 Burada 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu açısından belgede sahtecilik suçunun genel hükümlere göre ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

219 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanunun 80. maddesi ile değiştirilen fıkra metni “*Üçüncü fıkrada belirtilen suçların, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin imalatında kullanılmak amacıyla*

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrasındaki “*Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.*” şeklindeki hüküm, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 406/1. maddesindeki “*403 üncü maddede ve 404 üncü maddenin 1 numaralı fıkrasında yazılı fiilleri işleyen tabib, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, mesul müdür, sağlık memuru, ebe, hemşire veya hastabakıcı ise, verilecek ceza yarısı oranında artırılır ve fail hakkında ayrıca müebbeten memuriyetten yasaklanma veya meslek ve sanatın icrasının tatili cezasına da hükmolunur.*” şeklindeki düzenlemeyi genişletmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 406/2. maddesindeki “*403 üncü maddede veya 404 üncü maddenin 1 numaralı fıkrasında yazılı cürümler, her nev'i ulaşım araçlarında veya umuma açık yerlerde, bunların sahip ve müstahdemleri veya memuriyet vazife ve nüfuzunun suiistimali suretiyle memur ve müstahdemler tarafından işlenecek olursa, cezalar üçtebiri oranında artırılır ve fail hakkında ayrıca, müebbeten memuriyetten yasaklanma veya meslek ve sanatın icrasının tatili cezasına da hükmolunur.*” şeklindeki düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 404/1. maddesindeki “*Özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştıranlar ile bu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklere veya aklen malullere veya müptela olan kişilere verenler hakkında 403 üncü maddenin 5 ve 6 numaralı fıkralarında yazılı cezalar altıdabiri oranında artırılarak hükmolunur.*” şeklindeki düzenleme de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır. Buna karşılık 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinde “*Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için; a) Özel yer, donanım veya malzeme sağlayan, b) Kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alan, c) Kullanma yöntemleri konusunda*

---

veya kullanılacağını bilerek işlenmesi halinde faile, eylemleri daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, iki seneden dört seneye kadar ağır hapis cezası verilir. Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde kullanılmak amacıyla veya kullanılacağını bilerek gerekli teçhizat ve sair malzemeyi imal, ithal ve ihraç edenler, nakledenler veya bulunduranlar, alanlar veya satanlar hakkında da aynı cezaya hükmolunur.” şeklindeydi.

başkalarına bilgi veren, Kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendiren veya bu nitelikte yayın yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” hükmüne yer verilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 405. maddesindeki **cezasızlık ve hafifletici nedenine** ilişkin düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda **etkin pişmanlık başlığı altında** (suç sonrası pişnalık) 192. maddede düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hafifletici neden açısından hâkime cezanın indirilmesi konusunda daha geniş takdir hakkı tanımıştır²²⁰.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 407. maddesine göre; işlenen uyuşturucu madde suçlarından dolayı şahısların **hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatçe bir arıza** veya **ölüm** meydana geldiğinde ceza arttırılacağı şeklindeki düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır²²¹.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 408. maddesindeki “403 üncü maddede yazılı şeylerin kullanılmasını kolaylaştırmak için açılan mahallerde mevcut bütün eşya müsadere olunur ve işbu eşyanın bedelinin yarısı cürmü meydana çıkarmakta hizmeti görülenlere verilir.” şeklindeki düzenleme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır²²².

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 189. maddesindeki “Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.” şeklindeki düzenleme, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer almamıştır²²³.

2 - Hukukî Konu

Bilindiği üzere suçun hukukî konusu, ceza düzeni tarafından korunan ve suç

---

220 Suç sonrası pişmanlık hükümlerine ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak değinilmiştir.

221 5237 sayılı Türk Ceza Kanun açısından bu durumlarda genel hükümler uygulanmalıdır.

222 Müsadere konusunda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 54 ve 55. maddeleri uygulanmalıdır.

223 Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması konusuna ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak değinilmiştir.

tarafından ihlal edilen hukukî varlık veya menfaattir²²⁴. Suçun hukukî konusunun belirlenmesi, suçların tasnifi ve kanunların yorumu gibi konular bakımından önem taşımaktadır²²⁵.

Ceza hukukunda bir fiilin suç sayılarak cezalandırılmasında fiilin kişiye ve topluma zarar verip vermediği veya zarar tehlikesi doğurup doğurmadığı göz önüne alınmaktadır. Daha önceki bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere; uyuşturucu maddeler sadece kullanan kişi için değil, toplum için de birçok olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Bu maddelerin yasa dışı üretimi, dolaşımı, ticareti ve kullanımı, bu maddeleri kullanmayan kişilerin bu maddelere ulaşmaları ve kullanmaları tehlikesini beraberinde getirmektedir. Böylece toplum sağlığının bozulması tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının kişinin vücut bütünlüğü ve yaşama hakkı yanında toplum sağlığını da ihlal ettiğini söylemek mümkündür²²⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, Türk Ceza Kanunu'nun "*Topluma Karşı Suçlar*" başlığını taşıyan üçüncü kısmının, "***Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar***" ismini taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiştir²²⁷. Bölüm başlığında belirtildiği gibi; bu suç ile korunmak istenen hukukî yarar, "***kamu***

---

224 Bkz. **TOROSLU**, s.92.; **TOROSLU, Nevzat**, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukukî Konusu, Ankara 1970, s.87.; **HAFIZOĞULLARI, Zeki - GÜNGÖR, Devrim**, "Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi" TBBD, 2007, S. 69, s. 21.; Suçla ihlal edilen, ceza ile korunan böylece hukukîlik kazanan beşeri değer veya menfaatin suçun hukukî konusu olduğu yönünde bkz. **HAFIZOĞULLARI, Zeki - ÖZEN, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2010, s.3.

225 Konu hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. **TOROSLU, Nevzat**, Suçun Hukukî Konusu, s.228-237.; **ÜNVER**, s.37 vd.; Hukukî değerlerin, hukuk toplumundaki sosyal düzenin devamı için geçerliliği zorunlu olan ideal, manevi değerler olduğu ve bu değerlerin, sosyal düzen açısından korunması gereken soyut değerler olduğu yönünde bkz. **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s.152.; Suç tarafından ihlal edilen varlık veya menfaatlerin maddî veya manevi nitelikte olabileceği hakkında bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s.93.

226 Bkz. **BALCI**, s.116 vd.

227 Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin fiillerin kamunun selamaetine karşı işlenen suç sayılmasının sınırlarını aşan bir boyut kazandığı yönünde 765 sayılı TCK döneminde ifade edile görüş için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.254.

sağlığı”dır²²⁸.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, sonuçları itibariyle sadece kullananlarda değil, toplumda da olumsuz etkiler meydana getirdiği için, bu maddeler ile ilgili suçlar genel sağlığa karşı işlenen suçlar olarak kabul edilmiştir. Günümüzde karşılaştırmalı hukukta, uyuşturucu madde suçlarının “*tüm insanlığın sağlığına karşı işlenmiş suç*” olarak görme eğilimini bulunduğu ifade edilmiştir²²⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin meydana getirdiği tehlikeler ve zararlar, bireye ve topluma yönelik olduğu için, kanun koyucu bireyi ve toplumu koruma amaçlı bir düzenleme yapmıştır. Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin gerekçesinde; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunma sağlanmasının amaçlandığı açıkça ifade edilmiştir.

Yargıtay bir kararında; uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili suçları cezalandırmakla amaçlanan hukukî yararın, genel kamu esenliği olduğunu²³⁰, bir başka kararında, bu suçlarla korunan hukuki yararın bireyin ve toplumun esenliği olduğu kadar, ulusal sınırları aşan tehlike ile savaşmak zorunluluğu olduğunu ifade etmiştir²³¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının cezalandırılması için somut bir zararın meydana gelmesi gerekmediğinden bu suçlar tehlike suçlarıdır. Suçun oluşumu için somut biçimde bireylerin ve toplumun sağlığının bozulması veya bozulma tehlikesi aranmadığından, bu suçların soyut tehlike suçları olduğu ifade

---

228 Bkz. **SOYASLAN**, Özel, s. 387.; **MALKOÇ, İsmail**, Açıklamalı- İçtihatlı 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Madde 188-345), 2. Cilt, Ankara 2007, s. 1229.; **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.; **GÜNAL**, s. 55.; **GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Polat**, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, C. III, 5. Bası, İstanbul 1989, s. 618.; **EREM**, Özel, s.167.

229 Bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.642.; **TEZCAN**, Yasa Dışı Ticaret, s.40.; **ERMAN - ÖZEK**, s.251.

230 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 1999/10-2 esas, 1999/11 karar sayılı, 09.02.1999 tarihli kararı, “*Uyuşturucu madde temin suçları, tehlike suçu olup bu suçla korunan hukuki yarar genel kamu esenliğidir.*” şeklindedir.

231 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 1990/231 esas, 1990/250 karar sayılı, 22.10.1990 tarihli kararı için bkz. YKD, C.17, S.2, s. 264. Ayrıca bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 611-613.

edilebilir²³².

3 - Maddî Konu

Suçun maddî konusu, üzerinde suçun işlendiği, davranışın yöneldiği kişi ya da şeydir²³³. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda sadece *uyuşturucu madde* kavramına yer verilmişken, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu madde yanında ayrıca *uyarıcı madde* kavramına yer verilmiştir. Kanun koyucu, uyarıcı madde kavramı ile uyarıcı etkiler doğuran çeşitli ilaç ve sentetik maddelerin kötüye kullanılmasını yasak kapsamına almıştır. Madde gerekçesinde bu husus; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanması, böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı gerekçesiyle açıklanmıştır²³⁴. Kanunda kullanılan uyarıcı sözcüğünün uygulama açısından yenilik getirmediği ifade edilmiştir²³⁵.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesine göre inceleme konumuz olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticaret suçlarında suçun maddî konusu, *uyuşturucu veya uyarıcı maddedir*²³⁶.

A - Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda olduğu gibi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda da uyuşturucu veya uyarıcı madde konusunda bir tanıma yer verilmemiş,

---

232 Bkz. GÜNAL, s. 55.; ÖZTÜRK, Bahri - ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2008, s.127.; Tehlike suçu ve türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT, s.254 vd.; ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s.204 vd.

233 Bkz. TOROSLU, Genel Kısım, s.93.; Suçun maddi konusu yerine suçun konusu kavramının maddi unsur içerisinde düşünülmesi gerektiği yönünde bkz. ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s.203.

234 Bu yönde bkz. ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara 2005, s. 921.

235 Uyarıcı sözcüğünün uyuşturucu kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ve bu sözcüğün uygulama açısından herhangi bir yenilik getirmediği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU, s.779.

236 ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU, s.778.

uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin neler olduğu açıkça sayılmamış, bu maddelerden sadece kavram olarak söz edilmiştir²³⁷.

Dünyada diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi, hukukumuz açısından da, her gün sayıları ve çeşitleri giderek artan uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri belirli bir tanım içine sıkıştırmak mümkün görünmemektedir. Daha önce açıklandığı üzere; uluslararası düzenleme ve sözleşmelerde, uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin genel bir tanım verilmemekte, söz konusu maddeler çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılarak sayma sistemi ile belirlenmektedir²³⁸.

Öğretide, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kanunda tanımlanmamasının, belirsizliğe yol açtığı ileri sürülmüş, sayma yönteminin yerinde olup olmadığı hususları tartışılmıştır²³⁹. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri kanunda sayma yönteminin; kanunilik ilkesine uygunluk, kişi hak ve özgürlüklerini korumak gibi yararları yanında, sakıncaları olduğuna değinilmiştir²⁴⁰. Bu sakıncalar; cezalandırılmasında artık yarar görülmeyen bir maddenin belirli bir süre suçun maddi konusu olarak varlığını koruması, kanunda yer almayan bir maddenin suçun maddi konusu olarak listeye ekleninceye kadar işlenen suçun cezasız kalması şeklinde belirtilmiştir²⁴¹.

Daha önce de ifade edildiği üzere; uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarında korunan hukuksal değer kişinin ve toplumun sağlığı olup, bu maddeler sadece kullananlar için değil, toplum için de önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenle bir kısım sakıncalarına rağmen, her geçen gün yeni uyuşturucu ve uyarıcı etki doğuran maddelerin ortaya çıkması hususu göz önüne alınarak, etkili bir sosyal savunma sağlanması için, kanun koyucunun uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri sayma yolunu

---

237 Uyuşturucu madde, kavram olarak hukukumuzda ilk kez 1930 yılında yürürlüğe giren 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda (R.G.,T.06.05.1930, S.1489) kullanılmıştır.

238 Bkz. **BAYRAKTAR**, Uyuşturucu, s .46.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.28.; **TURGUT, Hüseyin**, "Türk Hukukunda Uyuşturucu Maddeler", AD, Ekim 1985.

239 Bkz. **EREM, Faruk - TOROSLU, Nevzat**, Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Ankara 1973, s. 346.; **GÜNAL**, s.8.

240 Bu yönde bkz. **GÜRELLİ**, s.5 vd.

241 Bu yönde bkz.**GÜNAL**, s.65.; **SOYASLAN**, Özel, s.387.

tercih etmemesinin daha uygun bir yöntem olduğu söylenebilir²⁴².

Türk Ceza Kanunu, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri tanımlamayı ve saymayarak, bu tür maddelerin kapsamının belirlenmesinde genişletici yorum yapılmasına izin vermiş ve her gün sayıları ve çeşitleri artan uyuşturucu maddeleri belirli bir tanım içinde sınırlandırmamış ve isabetli bir düzenleme yapmıştır²⁴³.

Öğretide, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler; kullanan kişilerde oluşturduğu etkiler göz önüne alındığında, besin kapsamı dışında kalan ve kimyasal yapısı ve fonksiyonları nedeniyle yaşayan canlı organizmaya zararlı etkisi olan madde olarak tanımlanmıştır²⁴⁴. Uyuşturucu, uyarıcı, keyif verici, hayal doğurucu, tahrik ve sarhoş edici olup insan irade ve muhakemesini ortadan maddelerin uyuşturucu madde olarak nitelendirileceği de belirtilmiştir²⁴⁵. Bu konuda yapılan bir başka tanımda, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler; herhangi bir kanunda veya uluslararası bir sözleşmede ya da kanunun verdiği bir yetki uyarınca hazırlanan hukuksal bir belgede uyuşturucu ve uyarıcı olduğu kabul edilen maddeler olarak ifade edilmiştir²⁴⁶.

Suçun maddî konusunun belirlenmesi açısından Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesine bakıldığında; 1. ve 3. fıkralarda "**uyuşturucu veya uyarıcı madde**", 6. fıkrasında "**üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde**", 7. fıkrasında ise "**uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan madde**" ifadelerinin kullanıldığını görmekteyiz.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarındaki suçun maddî konusunu, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler oluşturmaktadır. Hangi maddelerin

---

242 Bu yönde bkz. SOYASLAN, Özel, s. 387.; GÜNAL, s. 65.; EREM, Özel, s.169.; YILMAZ, s.98 vd.; SEVÜK YOKUŞ, s.30.; Bu yönde 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 188. maddesinin gerekçesi için bkz. ÖZGENÇ, Gazi Şerhi, s. 921.

243 Bkz. TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s. 643.; SOYASLAN, Özel, s. 388.

244 GÜNAL, s.9 vd.

245 Bu yönde bkz. SOYASLAN, Özel, s. 388.; AKÇASU, Alaaddin, "Uyuşturucu Madde Sorunları", I. Ulusal Adli Tıp Günleri-Panel ve Serbest Bildiriler, İstanbul 1987.

246 GÜNGÖR - KINACI, s.36.

uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğuna ilişkin Türk Ceza Kanunu'nda bir tanım bulunmadığından bu konuda 2313 ve 3298 sayılı Kanunlar ile taraf olunan uluslararası sözleşme hükümlerine bakılması gerekir.

24.06.1933 tarihinde yürürlüğe giren 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, bazı uyuşturucu maddeleri 1. maddesinde belirtmiştir. 2313 sayılı Kanun; sayma yöntemini benimsemiş, ancak bu maddeleri sayılanlara sınırlamamış²⁴⁷ ve 19. maddesinde bazı maddelerin Bakanlar Kurulu kararı ile uyuşturucu madde sayılabilmesine imkân tanımıştır. 2313 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin ekindeki I. cetvelde belirtilen bütün psikotrop maddeler ile diğer cetvellerdeki psikotrop maddelerin bir kısmı bu kapsama alınmıştır²⁴⁸. 2313 sayılı Kanunun ek 1. maddesiyle de, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde belirtilen uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde kullanılan kimyasal maddeler uyuşturucu madde sayılmıştır.

19.06.1988 tarihinde yürürlüğe giren 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun; haşhaş kapsülleri, ham afyon, tıbbî afyon ve morfin evsafına sahip afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterlerini, koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterlerini uyuşturucu madde olarak kabul etmiştir. 3298 sayılı Kanunda da, sonradan tespit edilecek diğer doğal ve sentetik uyuşturucu maddelerin Sağlık Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile Kanun kapsamına alınması öngörülmüş, dolayısıyla sınırlayıcı bir düzenlemeden kaçınılmıştır²⁴⁹. 3298 sayılı Kanunun 23.01.2008 tarihli 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 457. maddesi ile değişik 4. maddesine göre; ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbî afyon ve bunların müstahzarları, Türk Ceza Kanunu uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılmıştır.

---

247 1912 tarihli Lahey Afyon Sözleşmesinin, afyon gibi zararlı olacak maddeleri sözleşme kapsamına alan 14. maddesinin 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 19. maddesine kaynak oluşturduğu yönünde ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNAL**, s.35.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.28.

248 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.1182.

249 Bu yönde bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.643.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.29.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümlerine de değinmek gerekir. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme, Türkiye tarafından değişik tarihlerde onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir²⁵⁰. 1982 Anayasasının 90. maddesinin 5. fıkrasına göre; usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir ve bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Belirtmek gerekir ki, Anayasamızın bu hükmü karşısında; söz konusu sözleşmeler kanun hükmünde olup, bu sözleşmelerde belirtilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin de göz önüne alınması zorunludur.

Yargıtay çeşitli kararlarında, bir maddenin ceza kanunu kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı madde olup olmadığının kabul edilebilmesi hususunda bu maddelerin; Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, Türk Ceza Kanunu'nda, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda veya 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda ya da son iki kanunun verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak yer almasını ve bu tür maddenin imali, ithali, ihracı, satılması, satın alınması, bulundurulması, başkalarına devri, nakli ve/veya kullanılmasının yasaklanmış ya da ruhsata bağlanmış bulunması şartlarını aramaktadır²⁵¹. **Yargıtay** birçok kararında; bir maddenin uyuşturucu niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda tereddüt veya duraksama ortaya çıktığı takdirde, adli tıp

---

250 Bu sözleşmeler ayrıntılı olarak “*Uluslararası Sözleşmeler*” başlığı altında incelenmiştir.

251 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/12466 esas, 2008/18045 karar sayılı 01.12.2008 tarihli yayımlanmamış bir kararı “...maddesinin 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ile 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda, 1961 sayılı Tek Sözleşmesinin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde ve anılan Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında yer almaması nedeniyle, uyuşturucu madde olarak anılması olanaklı değildir.” şeklindedir. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2000/16471 esas, 2000/14707 karar sayılı 06.11.2000 tarihli kararı, “ Bir maddenin TCK.nın 403 ve 404. maddeleri kapsamında uyuşturucu madde olduğunun kabul edilebilmesi için; a) Ülkemizin taraf olduğu uluslararası bir sözleşmede veya Türk Ceza Kanununda veya 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda veya 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda ya da son iki kanunun verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında uyuşturucu madde olarak yer alması, b) İmali, İthali, ihracı, satılması, satın alınması bulundurulması, parasız devredilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, ve/veya kullanılmasının yasaklanmış ya da ruhsata bağlanmış bulunması gerekir...” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

kurumu aracılığıyla maddenin bu nitelikte olup olmadığının belirlenmesi gerektiğine işaret etmiştir²⁵².

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türünün *eroïn, kokain, morfin ve baz morfin olması* cezayı artıran bir neden olarak öngörülmüştür²⁵³. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü bakımından öngörülen bu ağırlaştırıcı nedenin gerekçesi; eroïn, kokain, morfin²⁵⁴ ve baz morfinin sağlık bakımından zararlarının daha yüksek olmasıdır²⁵⁵. Bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri sağlık açısından daha tehlikeli olduğu gerekçesiyle cezayı artıran bir neden olarak görmenin kanun koyucunun amacı ile çeliştiğini ve hukukî yararlar bağdaşmadığını ifade etmek istiyoruz. Özellikle, maddede sayılanlardan daha tehlikeli kabul edilen bazı uyuşturucu maddelerin bu kapsama alınmaması isabetli olmamıştır. Bu düzenleme ile eroïn, kokain, morfin ve baz morfin ile aynı derecede ve daha tehlikeli olan bazı maddeler fıkarda sayılmadığı için bu maddeleri suçun maddî konusu yapan fail yada failer daha az ceza ile cezalandırılmış olmaktadır. Günümüzde gelişen teknolojik imkânlar nedeniyle neredeyse her gün yeni bir uyuşturucu ve uyarıcı maddenin üretildiği hususu göz önüne alındığında, cezayı ağırlaştırıcı neden açısından sayma yönteminden vazgeçilmesi, cezanın belirlenmesi için hâkime takdir hakkı tanınması daha uygun

---

252 Bu husus **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2004/9501 esas, 2004/11016 karar sayılı 04.11.2004 tarihli yayınlanmamış kararında “...ele geçen maddenin uyuşturucu madde olup olmadığı ve miktarı konusunda Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulundan görüş alınarak...” şeklinde belirtilmiştir. **Yargıtay** 10 CD.nin 26.02.2007 tarihli, E.2006/6353, K.2007/2183 sayılı yayınlanmamış bir kararı da; “3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’un 4/1. maddesinde “ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbi afyon ve müstahzarları Türk Ceza Kanununun uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılır” denmiş olduğu dikkate alınarak; suç konusu maddenin ham afyon, hazırlanmış afyon veya tıbbi afyon olup olmadığı konusunda Adli Tıp Kurumu’ndan ek rapor alınması, sonucuna göre sanığın hukukî durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik rapora dayanılarak yazılı biçimde hüküm kurulması” yönündedir. Aynı yönde bkz. **Yargıtay** 10. CD. nin 2005/3920 esas, 2005/8753 karar sayılı, 13.07.2005 tarihli; 2004/6989 esas, 2004/7800 karar sayılı, 29.06.2004 tarihli kararı için bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

253 Baz morfin, madde metnine TBMM Adalet Komisyonu görüşmeleri sırasında eklenmiştir. Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s. 203 vd.

254 Uyuşturucu maddelerden morfinin cezanın ağırlaştırılması nedeni sayılmasının isabetli olmadığı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **EREM - TORORSU**, s.347.

255 Esrarın da bu maddeler arasında sayılması gerektiği yönünde bkz. **BALCI**, s. 205.

olacaktır²⁵⁶.

Kanaatimizce Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında suçun maddî konusunu düzenleyen “*Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde*” ifadesi, belirsiz bir ifadedir ve özellikle 1 ve 3. fıkralarda öngörülen suçların maddî konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile karşılaştırıldığında, her ikisinin de aslında aynı nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, daha önce belirttiğimiz gibi, kullanıcıların merkezi sinir sistemi üzerinde uyuşturucu, uyarıcı veya hallusinojenik etkiler oluşturarak fiziksel ve psikolojik bağımlılık oluşturan maddelerdir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarda öngörülen suçların maddî konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, bu maddeleri kullananlar açısından nasıl etkileri varsa, 6. fıkrada ifade edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü maddenin de kullananlar açısından aynı etkileri vardır. Bu husus fıkra metninde de açıkça belirtilmektedir. TBMM Adalet Komisyonunda teklif edilen ilk metinde, 188. maddede sadece uyuşturucu madde ibaresine yer verilmiş, sonradan uyarıcı maddeler de madde metnine dâhil edilmiş, ancak 6. fıkradaki uyarıcı (veya psikotrop) maddeleri anlatmak üzere metinde bulunan bu ifade madde metninden çıkarılmamıştır²⁵⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında, suçun maddî konusu; 1. ve 3. fıkralara göre farklı olarak düzenlenmiş, “*Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan madde*” ifadesi kullanılmıştır. Bu şekilde Sağlık Bakanlığı tarafından önceden tespit edilmiş olan ve reçete ile satılan uyuşturucu veya uyarıcı madde listesindeki maddelerin imal ve ticareti yasaklanmıştır²⁵⁸. Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran “*her türlü madde*” ifadesini ayrıca belirtme ihtiyacı duymuştur. Fıkra gerekçesinde, bu düzenleme ile ilgili olarak; “*uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine*

---

256 Bu yönde bkz. TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.651.; ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU, s.778.

257 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. BALCI, s.215 vd.

258 Bu yönde bkz. GÜNAL, s.74.; SEVÜK YOKUŞ, s.35.

bağlı olan maddenin ülkeye sokulması, imal edilmesi, satılması, satın alınması, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Dikkat edilmelidir ki, bu suçun konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir ve bunlar uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmazlar; ancak bu maddelerin ithal ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olması gerekir. Söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur ve bu seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır. Ancak bunlardan birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bir suçun işlendiğini kabul etmek gerekir” denilmektedir. Gerekçe ile bu suçun maddî konusunun Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarda tanımlanan suçların maddî konusundan farklı olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu fıkrada ve gerekçesinde suçun maddî konusu olan maddelerin neler olduğu, resmi makamlardan kastedilen kurumların hangileri olduğu açıkça belirtilmemiştir. Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 7. fıkrasındaki suçun maddî konusu olan maddelerin neler olduğunu ve fıkradaki “*resmi makamlardan*” kastedilen kurumların hangileri olduğunu belirlemek için 2313 sayılı Kanuna bakmak gerekmektedir. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun, 4208 sayılı Kanunla değişik Ek 1. maddesi; 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek I ve II numaralı tablolar ile bu tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerin imalini, ithalinin ve ihracının, naklinin, bulundurulmasının, alımının ve satımının Sağlık Bakanlığının iznine bağlı olduğunu, izin verme esas ve usullerinin Sağlık Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte gösterileceğini düzenlemiştir. Bu şekilde 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine, Ek II Numaralı Tablolar ile bu Tabloların değişikliklerine atıf yapılmaktadır. Buna göre; Acetic anhydride, Acetone, Anthranilic acid, Ethyl Ether, Phenylacetic acid, Piperidine ile varsa tuzları uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir. Bu maddeler sınırlı olarak sayılmadığından ve tablolarda ileride değişiklik yapılabileceği belirtildiğinden tablolara eklenen yeni maddeler, bu değişikliğin Resmi Gazetede yayınlandığı tarihten itibaren suçun maddî konusunu oluşturacaktır²⁵⁹. 2313 Kanunda bu konuda yetkili bakanlığın Sağlık Bakanlığı olduğu açıkça ifade edildiğinden ve başkaca bir kurumun yetkili kılındığına ilişkin

---

259 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 944.

başka bir düzenleme de bulunmadığından, fıkra da öngörülen izni vermeye yetkili resmi kurumun Sağlık Bakanlığı olduğu anlaşılmaktadır.

Burada 5728 sayılı Kanunla değiştirilen 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Ek 1. maddesinin 4. fıkrasındaki düzenlemeye ayrıca değinmek gerekmektedir. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarını düzenleyen 403. maddesinde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen suçun karşılığı bulunmamaktaydı. 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 80. maddesiyle değiştirilmeden önceki 2313 sayılı Kanunun Ek 1. maddesinin 4. fıkrasında düzenleme 7. fıkradaki suçun karşılığı olarak anlaşılmaktaydı. Ancak bu düzenlemenin 7. fıkrayla zımnen kaldırdığı sonucu ortaya çıkıyordu²⁶⁰. 5728 sayılı Kanunla değişik 2313 sayılı Kanunun Ek 1. maddesinin 4. fıkrası "*Birinci fıkra da belirtilen maddelerden herhangi birini, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalatında kullanılmak amacıyla imal, ithal veya ihraç edenler, nakledenler veya bulunduranlar, satın alan veya satanlar, Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesine göre cezalandırılır.*" şeklindeki yeni hükümle Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrası ile uyumlu hale getirilmiştir.

B - Başlıca Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler

a - Afyon

Afyon; doğal bir uyuşturucu madde olup, haşhaş ismi verilen bitkinin olgunlaşmamış kapsüllerinin çizilerek içinden akan sütün yoğunlaşmış, katılaşmış halinden elde edilmektedir²⁶¹. Haşhaş bitkisinin kapsülleri olgunlaşmaya başlayınca, üzeri enlemesine hafif kesildiğinde, beyaz renkte bir süt çıkar ve bu süt renk değiştirerek sakız gibi katılaşır. Uluslararası alanda, "*opium*" olarak adlandırılan afyona "*afyon*

---

260 Bkz. ÖZDABAKOĞLU, s.141.; Bu konuda kanunun hazırlık aşamasında ve komisyon çalışmaları sırasındaki tartışmalar için bkz. GÜNEY - ÖZDEMİR - BALO, s.521.

261 Bkz. KURT, s.22.; AYDINALP, Kemal, "Gençliğin Ruhunu Kemiren Uyuşturucular", Bilim ve Teknik, Ocak 1988, C.21, S. 242, s.22.; SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU, C.3, s.3709. Afyon konusunda ayrıca bkz. ERDEMİR, Ayşegül D., Afyon ve Tıbbî Etik ve Diğer Bağımlılık Yapan Maddeler, Bursa 1996, s. 16 vd.

sakızı” da denilmektedir²⁶². Bu madde durdukça sertleşmekte, kırıldığı zaman düzensiz şekilde parçalanmaktadır²⁶³. Tadı acıdır ve hoş olmayan ağır bir kokusu bulunmaktadır. Afyonun bileşiminde %10 morfin, %0,5 kodein, %6 narkotin bulunabilmektedir. Morfin ve baz morfin afyonun kimyasal yollarla ayrıştırılmasından elde edilmektedir. Afyonun kaynağı olan haşhaş, günümüzde daha çok Güneydoğu ve Güneybatı Asya ülkelerinde yetiştirilmektedir²⁶⁴.

Uluslararası sözleşmelerde ve ticari alanda afyon; ham afyon, hazırlanmış afyon ve tıbbî afyon şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kendiliğinden koyulaşmış, paketleme ve nakledilme dışında herhangi bir işlem geçirmemiş afyona *ham afyon*, kullanılmaya elverişli hale getirilmesi için kaynatılmış veya mayalanmış ve özel işlemlerden geçirilen afyona *hazırlanmış (içim) afyon*, tıbbî alanda kullanılmak üzere işleme tabi tutularak hazırlanmış afyona ise *tıbbî afyon* denilmektedir²⁶⁵.

Uyuşturucu maddeler içinde en eski geçmişe sahip olanlardan biri olan afyon; pipo, sigara, nargile kullanarak yakılıp soluk çekilmesi suretiyle, hap halinde yutularak, çay, şurup gibi sıvılar içinde eritilerek veya bu sıvının deri altına şırınga edilmesi suretiyle kullanılabilir²⁶⁶.

Vücuda giren afyon, belli bir süre sonra kan yoluyla yayılmakta ve merkezi sinir sistemi başta olmak üzere tüm organizmayı etkisi altına almaktadır. Bu etki, kısa ve uzun süreli olarak kendini göstermektedir. Afyon kullanımının ilk anlarında; ağrı ve acı kesilmesi, nabzın çok hızlı atması, zekâ ve seksüel güçlenme, hayallere dalma, yapay bir neşelenme ve tatlı bir uyku hali görülmektedir. Sonrasında ise yorgunluk ve halsizlik hali kendini göstermektedir²⁶⁷. Uzun süreli afyon kullanımı; kronik zehirlenmeye neden olmakta, fiziksel ve psikolojik anlamda bağımlılık ortaya çıkarmaktadır. Afyon ve türevlerine bağımlı olan kişiler, her seferinde kullandıkları miktarı artırma gereğini

---

262 GÜNAL, s.18.; SEVÜK YOKUŞ, s.39.; KURT, 22.; ÖZDABAKOĞLU, s.22.

263 AKBULUT, Uyuşturucu Maddeler, s.118.

264 BALCI, s. 28.

265 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. KURT, s.24.; SEVÜK YOKUŞ, s.39.;

266 Bu yönde bkz. GÜNAY, Erhan, Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Ankara 2005, s.29.; GÜNAL, s.19.; KURT, s.24.; SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU, C.3, s.3709.; SÖZER, Sabri, Uyuşturucu Maddeler ve Problemleri, Ankara 1956, s.24.

267 Bkz. SEVÜK YOKUŞ, s.39.; KURT, 25.; ÖZDABAKOĞLU, s.25.

duymaktadır. Yapılan araştırmalara göre; afyon ve türevlerine bağımlı olan kişiide yoksunluk krizi, genellikle alınan son dozdan 4-6 saat sonra başlamakta, 24-72 saat sürmekle birlikte 7-10 güne kadar uzayabilmektedir²⁶⁸.

b - Esrar

Esrar; bir diğer adıyla “*haşış(hachich)*”, dünyanın hemen hemen tüm coğrafi kesimlerinde yetişebilen hint keneviri bitkisinden elde edilen ham bir uyuřturucudur²⁶⁹. Hint keneviri için yabancı dillerde “*cannabis indica*” szcğu kullanılmaktadır²⁷⁰. Dünyada, çok eski tarihlerden bu yana yaygın olarak kullanılan bir uyuşturucu olan esrar maddesinin, her toplumda değişik adlarla anılan, değişik fiziksel özellikte birçok eşiidi bulunmaktadır²⁷¹. Hint keneviri bitkisinin gövde ve yaprak bölümlerinde bulunan aktif maddenin değişik oranlarda olması nedeniyle, bitkinin değişik bölümlerinden ayrı ayrı esrar üretimi yapılması, esrar maddesinin eşiitlerini arttırmaktadır. Esrar, genelde toz halinde kına görünümündedir, ancak katı ya da sıvı durumda da olabilmektedir. Toz esrar, kenevir bitkisinin kurutulup, daha sonra dövülerek elenmesi suretiyle elde edilirken, sıvı esrar elde etmek için, kenevir bitkisinin kaynatılıp bazı kimyasal işlemlere tabi tutulması gerekmektedir²⁷².

Kenevir bitkisinin yapraklarının üzerindeki reçinenin çıkarılması ile *reçine esrar*, kurutularak elekten geçirilmesiyle *toz esrar*, eşiitli şekillerde preslenmesi ile *plaka*, *pres* veya *takoz esrar*, aktif maddenin fazlaca bulunduğu üst yapraklardan *gonca esrar*, esrarın alkol, kloroform, hexane veya petrol eteri ile damıtılmasıyla *likit(sıvı) esrar* ismi verilen eşiitleri elde edilmektedir. Reçine esrar, yapraktan elde edilen esrara göre on kat daha gldr²⁷³. Esrar, genellikle ağızdan veya solunum yoluyla olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Toz esrar, buruna çekilerek ya da sigara, pipo, nargile içine konarak içilmek suretiyle kullanılır. Esrarın eşiitli maddelere karıştırılıp yenilerek veya sıvı halinde hazırlanıp içilmesi suretiyle

---

268 SEVÜK YOKUŞ, s.39.

269 BALCI, s.32.

270 KURT, s.30.

271 AKÇASU, Alaaddin, "Esrar", Uyuşturucu Maddeler Sorunu, İstanbul, 1972.

272 GÜNAL, s.24.; GÜNAY, s.31.; KURT, s.30.; GÜNGÖR - KINACI, s.55.; AYDINALP, s.22.

273 BALCI, s.32.

kullanılmasına da rastlanmaktadır²⁷⁴.

Sigara gibi maddeler ile kullanılan esrar, birkaç dakika içinde, ağızdan kullanılan esrar ise, 1-1,5 saat sonra etkisini göstermekte, kullananlarda birçok fiziksel ve psikolojik değişimlere neden olmaktadır. Esrar kullanan kişide başlangıçta mutluluk, cesaret, cinsel uyarılmada artma ve rahatlık hali görülmektedir. Daha sonra nabız sayısında artışa, kan basıncının yükselmesine, ağız ve boğaz kuruluşuna, kusmaya, bulantıya, göz bebeklerinde büyümeye, aydınlığa karşı hassasiyete, vücutta uyuşukluğa, çalışma kuvvetinde azalmaya, sonrasında ise, bilinçte bozulmaya neden olmaktadır²⁷⁵. Kullanıcıda zamanla şiddetli baş ağrıları, ölüm korkusu, aşırı duyarlılık ve çabuk sinirlenme gibi etkiler ortaya çıkmaktadır. Esrarın uzun süre kullanımı, kronik zehirlenmeye dönüşebilmektedir. Esrar kullanmakla başlayan uyuşturucu veya uyarıcı madde alışkanlığı, zamanla daha etkili uyuşturucu maddeleri kullanma eğilimini ortaya çıkarmaktadır²⁷⁶. Önceleri esrarın alkol veya sigara gibi etkilerinin olduğu, bu maddelerden daha fazla zararlı olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüş daha sonradan terk edilmiş ve esrar birçok ülkede uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamına alınmış ve yasaklanmıştır²⁷⁷.

Marihuana da kenevir bitkisinin yaprak ve çiçeklerinin kurutulması ile elde edilen, zihin ve vücudu etkileyen kuvvetli bir uyuşturucu maddedir. Genellikle sigara, pipo veya nargile ile içilmekte, ayrıca çay ve yiyeceklerin içine karıştırılarak da kullanılmaktadır²⁷⁸. Marihuana kullanımının yaygınlaşmasının en önemli sebepleri; vücutta etkilerinin küçümsenmesi, arkadaş ortamında kullanılması, temininin kolay olması, problemlerden uzaklaştırıcı, iyi hissettirici etkileri bulunduğu ve zararsız olduğu düşüncesidir. Marihuana, kullanımından sonra en az bir hafta vücutta etkisini sürdürmektedir. Bu maddenin vücuttan elimine edilmesi ise, bir aya kadar uzayabilmektedir. Marihuana; beyinde uzun ve kısa süreli hafıza kaybı, cisimlerin

---

274 Bkz. GÜNAY, s.31.; ERGEN, s.131.; AKBULUT, Uyuşturucu Maddeler, s.124.

275 Bkz. GÜNGÖR - KINACI, s.55.; ÖZDEN, s.70.

276 Bkz. KURT, s.33.; GÜNGÖR - KINACI, s.60.; AYDINALP, s.23.; ÇAKMUT, s.230.; AKBULUT, Uyuşturucu Maddeler, s.125. Ülkemizde özellikle gençler arasında yaygın halde kullanılan esrarın toplum sağlığı açısından önemli bir sorun haline geldiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. SEVÜK YOKUŞ, s.42 vd.

277 Bkz. KIZILYALIN, s.23.; SÖZER, Problemler, s.29.

278 BALCI, s.33.

hareketlerini takip edememe, görme bozukluğu, kalp atışlarında düzensizlik, yüksek tansiyon gibi etkilere neden olmakta, doğurganlığı olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmalara göre, marihuana; kullanıcılarında çeşitli sağlık problemlerine, ruhi bozukluklara, kaza ve yaralanmalara, okulda veya işte performans düşüklüğüne neden olmaktadır²⁷⁹.

c - Morfin

Tıbbî amaçla yapılan araştırmalar sonucu, 1817 tarihinde farmakolog Friedrich Helm Sertusner tarafından bulunan morfin; afyondan elde edilen ham afyonun alkaloidlerinden birisidir. Beyaz renkli, kokusuz ve çok acı tatta olup, suda eriyen kristaller halinde toz bir maddedir²⁸⁰. **Baz morfin**, bazı kimyasal işlemler sonucu afyondan ilk elde edilen maddedir²⁸¹. Morfin ise, baz morfinden elde edilmekte, bunun için ise morfinin bazı kimyasal ve fiziksel işlemlere tabi tutulması gerekmektedir.

Morfin; sıvı halinde ve şırınga ile deri altına kol ve bacaklara uygulanmak suretiyle veya hap veya sıvı şekilde ağızdan alınarak kullanılabilir²⁸². Morfin; ilk kullanımda, kişiye rahatlık, güçlülük ve enerji hissi vermekte, kullanıcıda hoş bir sarhoşluk etkisi yaratmakta, yorgunluk ve açlık duygusunu ortadan kaldırmaktadır²⁸³. Bu hisler ve etkiler yerini daha sonra fiziksel ve psikolojik anlamda bir çöküntüye, iştahın azalmasına, uykusuzluğa, ellerde titremeye, uyuşmaya, göz bebeklerinde daralmaya bırakmaktadır²⁸⁴.

Morfinin alışkanlık döneminde hafıza kaybına, reflekslerde azalmaya, sinirlilik hallerine, irade ve idrak yeteneğinde azalmaya neden olduğu bilinmektedir. Kullanıcı zamanla maddeyi yeniden almak ve geçici duyguları tekrar yaşamak için dozu arttırmak

---

279 SEVÜK YOKUŞ, s.44.

280 KURT, s.25.

281 BALCI, s. 29.

282 Bkz. GÜNAY, s.30.; KURT, s.25.; SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU, C.3, s.3709.; AYDINALP, s.22.

283 BALCI, s.29.

284 SEVÜK YOKUŞ, s.40.

ihtiyacı hissetmektedir²⁸⁵. Morfin alışkanlığı uzun süre devam eden kullanıcıların tedavilerinin oldukça güç olduğu bilinmektedir²⁸⁶. Kodein (metilmorfin), kimyasal işlemlerle morfinden elde edilen, tadı acımsı, beyaz renkli ve kokusuz bir maddedir²⁸⁷.

d - Eroin

1897 tarihinde Almanya'da kimyager Felix Hoffman tarafından, ağrıları kesen ilaç karışımı olarak bulunan eroin (diasetilmorfin), baz morfinin asetik anhidrit maddesiyle çeşitli kimyasal işlem ve süreçlerden geçirilmesi sonucu elde edilen bir uyuşturucudur. Uzun süreli bir çalışma gerektirmeden basit, pratiğe dayalı bir laboratuvar çalışmasıyla elde edilebilmektedir. Eroin de, morfin gibi ham afyon birleşiminde bulunan alkaloidlerden birisidir²⁸⁸. Beyazdan açık kahverengiye kadar değişik renklerde bulunabilen, kokusuz, acı, nişasta görünümünde, kristal yapıda, suda ve alkolde eriyen toz bir madde olan eroin, kapsül veya tablet haline getirilebilmektedir²⁸⁹. Karakteristik özelliklerinden birisi, hafif olmasıdır²⁹⁰.

Merkezi sinir sistemi üzerinde yatıştırıcı bir etkiye sahip olan eroin, kullanıldığında insan vücudu tarafından morfine dönüştürülmektedir. Eroin, bilinen uyuşturucu maddeler içinde en fazla ve hızlı alışkanlık meydana getirenidir. Önceleri tablet ve toz halinde yutulmak suretiyle kullanılmakta iken, daha sonra buruna çekmek suretiyle kullanılması yaygınlaşmıştır²⁹¹. Eroin, deri altına şırınga etmek suretiyle de kullanılabilir²⁹².

Saf eroinin kullanılması tehlikeli olduğundan ve ani ölümlere sebebiyet

---

285 Bkz. **KURT**, s.26.; **GÜNGÖR - KINACI**, s.50.; **ÇAKMUT**, s.53.

286 **AYDINALP**, s.22.

287 **BALCI**, s.30.

288 Bu konuda bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.40.

289 Bkz. **GÜNAL**, s.22.; **KURT**, s.28.; **SÖZER**, Problemler, s.29.

290 Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.40.; **ERGEN, Cengiz**, Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1988, s.131.; **GÜNAL**, s.22.

291 **BALCI**, s.30.

292 Bkz. **GÜNAL**, s.22.; **AKBULUT**, Uyuşturucu Maddeler, s.120.; **SEVÜK YOKUŞ**, s.40.

verdiğinden, içine belirli oranda nişasta veya diğer katkı maddeleri karıştırılarak kullanılmaktadır²⁹³. Eroin, morfinden daha fazla analjezik etkiye sahip olduğundan, bir kez kullanımında bile alışkanlık meydana getirebilmektedir²⁹⁴. Eroin; ağrıları kesen, nefes darlığını gideren, kullanımın başında kişiye canlılık ve keyif veren, cinsel gücü arttıran bir madde olmasına rağmen, bir süre sonra kişide tam bir fiziksel ve psikolojik bağımlılık oluşturmaktadır²⁹⁵. Eroin; kullanan kişilerde yüzün sarılaşmasına, göz bebeklerinin genişlemesine, üşümeye, zayıflamaya, bakışların donuklaşmasına, kamburumsu bir duruşa ve yürüyüşe, ağır hareket etme şeklinde etkilere neden olmaktadır²⁹⁶. Eroin kullanmaya alışmış bir kişi, kendisini iki veya üç saatte bir bu maddeyi daha fazla miktarda almak zorunda hissetmekte, aksi takdirde çok ağır kriz hali kendini göstermektedir²⁹⁷.

e - Kokain

Kokain (cocaine), koka bitkisinin yapraklarından elde edilmektedir. Koka bitkisi, Bolivya, Peru ve Kolombiya'da yetiştirilmektedir²⁹⁸. Kokusuz, acı bir toz olup, suda ve alkolde kolayca eriyen beyaz ve parlak renkli bir maddedir. Kokain, etkili bir merkezî sinir sistemi uyarıcısıdır²⁹⁹. Kokainin en yaygın kullanma şekli, buruna enfiye gibi çekilmesidir. Kokain içilmek ve şırınga edilmek suretiyle de kullanılmakta, ayrıca bazı maddelere katılarak sakız gibi çiğnendiği de görülmektedir³⁰⁰.

Kokain etkisini, buruna çekildikten sonra birkaç dakika içinde göstermekte ve bir saat sonra kaybolmaktadır. Bu etkiler; göz bebeklerinin büyümesi, kan basıncının ve kalp atışlarının artması, vücut sıcaklığının artması

---

293 SEVÜK YOKUŞ, s.40.

294 Bkz. SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU, C.3, s.3712.; KAYAALP, Oğuz, Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji, C.I, Ankara 1987, s.2015.

295 Bkz. AYDINALP, s.22.; KURT, s.29.

296 Bkz. GÜNAL, s.22.; KURT, s.29.; GÜNGÖR - KINACI, s.50.; SAKA, s.65.

297 Bkz. KURT, s.29.; SEVÜK YOKUŞ, s.41.

298 BALCI, s.31.

299 SEVÜK YOKUŞ, s.42.

300 Bkz. GÜNAL, s.26.; ERGEN, s.131.

şeklinde gerçekleşmektedir. Kullanıcı bu süre içinde kendisini daha enerjik ve dikkatli hissedebilmektedir. Kokainin merkezi sinir sistemi üzerindeki etkisi, yorgunluğu gidermesidir. Kokainin mide mukozasına yaptığı anestezi etkisi ise, bir süre açlık ve susuzluk duygusunu engellemektir³⁰¹.

Kokain kullananlarda, başlangıçta, çok konuşma, neşelenme, kıskançlık, cinsel isteğin artması gibi etkiler görülürken, sonradan zayıflık, ruhi bozukluk, zihni faaliyetlerde azalma, mazoşist veya sadist davranışlar, erken bunama ve korkunç hayaller görme gibi olumsuz etkiler görülmektedir³⁰². Kokainin aşırı dozda kullanılması, solunum sistemini ve kalbi etkileyerek ölüme neden olabilmektedir. Kokaini uzun süre yüksek dozlarda kullananlarda, çeşitli illüzyonlar, paranoya ve kişilik bozulması gibi etkiler görülmektedir. Kokainin fiziksel bağımlılık yerine ruhsal bağımlılık yaptığı kabul edilmektedir. Kokain bağımlıları, diğer uyuşturucu madde bağımlılarına nazaran daha kolay tedavi edilebilmektedir³⁰³.

Kokainin daha ucuz fakat daha tehlikeli ve daha ölümcül olan türevine *crack(krak)* denilmektedir³⁰⁴. Beyaz ve krem renginde saf bir uyuşturucu madde olan crack, kokainden ve diğer uyuşturucu maddelerden daha fazla bağımlılık oluşturmaktadır. Crack, burun yoluyla alındığında 10 saniyeden daha az bir sürede etkisini göstermekte, sigara ile içildiğinde ise, daha etkili olmaktadır. Sürekli kullanıldığında, uykusuzluğa, sinir bozukluklarına, çok ciddi paranoya, cinayet ve intihar eğilimlerine neden olmaktadır. Kullanıcıda aşırı hareketlilik, sinirlilik, kilo kaybı, beynin biyokimyasal yapısında bozukluklar görülmektedir³⁰⁵.

f - Depressantlar (Yatıştırıcılar), Halüsinojenler (Hayal Gördürenler) ve Stimulantlar (Uyarıcılar)

Sentetik uyuşturucular içerisinde değerlendirilen depressantlar; diğer

---

301 KÖKNEL, Uyuşturucu Madde Sorunları, s.138.

302 KIZILYALIN, s.32.

303 Bkz. GÜNAL, s.27.; KURT, s.36.; GÜVEN, Hülya, Gençlerde Bağımlılık, Ankara 1987, s.47.

304 BALCI, s.31.

305 AKBULUT, Uyuşturucu Maddeler, s.128.

uyuşturucu veya uyarıcı maddelerde de olduğu gibi, hem fiziksel hem de psikolojik bağımlılık yapan maddelerdir³⁰⁶. **Barbiturat ve benzodiazepin**, yatıştırıcıların başlıca iki ana sınıfıdır. Her iki grup yatıştırıcı, aynı kimyasal yapıya sahiptir, ancak bazı yatıştırıcıların kimyasal yapıları farklı olabilmektedir³⁰⁷. Barbituratlar gibi bağımlılık yapan trankilizanlar da yatıştırıcılar arasında sayılmaktadır³⁰⁸. Barbituratlar, çoğunlukla ağrı dindirici olarak kullanılmaktadır. Barbituratlar, merkezi sinir sistemini etkileyerek yatıştırıcı, teskin edici etki göstermektedir. Sentetik olarak, değişik renk, hacim ve şekillerde, kapsül veya tabletler halinde üretilmektedir. Bu maddeler kapsül, tablet veya sıvı olarak satılmaktadır. Ağızda koku yapmayan barbituratlar, alkol sarhoşluğunun belli özelliklerini göstermektedir. Barbituratlar, yüksek dozda kullanıldığında uyuşukluk, sinirlilik, kahkaha, sendeleme, reflekslerde zayıflama, terleme, gözbebeklerinde küçülme gibi etkilere neden olmaktadır³⁰⁹. Kimyasal yapıları bakımından barbituratlara yakın olan benzodiazepinler, aklı faaliyetleri yavaşlatan ve merkezî sinir sistemini uyuşturan maddelerdir. Kullanıldıktan bir süre sonra, kişinin endişelerini giderici ve kişiyi rahatlatıcı etkisi bulunmaktadır. Uzun süre kullanan kişilerde; huzursuzluk, baş ağrısı, endişe ve uykusuzluk, zamanla psikolojik ve fiziksel bağımlılık oluşturmaktadır³¹⁰. Ağrı kesici analjezikler, uyku yaratan hipnotikler, sinirsel heyecanı giderici sedatifler bu grupta sayılan diğer ilaçlardandır³¹¹.

Halüsinojenler sınıfında doğal veya sentetik **LSD** (Lysergic Acid Diethylamide), **mescaline**, **psilocybine**, **DMT** (Dimetiltriptamin), **fensiklidin**, **ibogain**, **dekstrometorfan** gibi birçok uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunmaktadır³¹². Mescaline, kaktüsten doğal olarak elde edilen uyuşturucu bir maddedir, LSD ve diğer bazı halüsinojenler ise, sentetik olarak veya doğal bitkilerden imal edilebilmektedir. Psilocybin, bir tür mantardan elde edilen, kişiye aşırı neşe hali veren, kullanan kişinin

---

306 **BALCI**, s.33.

307 **AKBULUT**, Uyuşturucu Maddeler, s.129.

308 **KURT**, s.38.

309 Bkz. **AKBULUT**, Uyuşturucu Maddeler, s.130.; **KURT**, s.37.

310 Bkz. **YAŞAR**, **Yusuf**, Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2004, s.40.

311 **KURT**, s.37.

312 Bkz. **DÖNMEZER**, Kriminoloji, s.376.; **ÖZDEN**, s.60.

hallüsinasyon görmesine neden olan halüsinojenlerdendir. LSD, çavdar küfünde bulunan lysergic asitten üretilen çok kuvvetli bir uyuşturucu maddedir. Çavdarın rutubetlenmesi ile oluşan çavdarmahmuzunun sentetik maddeler ile bileşimi sonucu elde edilmektedir³¹³. LSD, etkisi esrara benzeyen, ancak esrar ve kokainden daha güçlü bir maddedir. LSD kullanımının etkisi, kullanılan doza ve içinde bulunulan ruhi duruma göre değişmekte, insanı intihara kadar sürükleyen bir strese sokabilmektedir. Kısmi hafıza kaybı, metabolizmada düzensizlik, bitkinlik, cinsel sapmalar, şuur bozuklukları, idrak kabiliyetinin ve muhakeme yeteneğinin azalması veya kaybedilmesi ve cinnet belirtileri bu etkilerden bazılarıdır³¹⁴. LSD kullanıcıları devamlı artan dozajlara gereksinim duymaktadır³¹⁵. Renkli tabletler veya emici kâğıtlar, su gibi renksiz sıvı ve ince jelâtin kareleri şeklinde satılmaktadır. LSD; tabletler, kapsüller veya sıvı biçimde ağızdan alınarak veya emici parlak kâğıtlardan, renkli çıkartmalardan veya pullardan yalanarak kullanılmaktadır.

Sentetik uyuşturucu kapsamında değerlendirilen uyarıcılar, merkezi sinir sistemine uyarıcı etki yapan maddelerdir³¹⁶. Bu maddelerin başında **amfetaminler** gelmektedir. Amfetaminler, feniletilamin türevi olup, ilk kez 1887 yılında sentez edilmiştir. Amfetaminler; narkolepsi denilen uyuma hastalığının tedavisinde, şişman kimselerde iştahın azaltılmasında, hiperaktif çocukların tedavisinde, bazı epilepsi türleri ile parkinson hastalığında yardımcı ilaç olarak ve merkezi sinir sistemini deprese eden ilaç zehirlenmelerinde kullanılmaktadır³¹⁷. Kolay alışkanlık yapan amfetaminler, bağımlı kişilerde; baş dönmesi, huzursuzluk, çok konuşma, uykusuzluk, iştahsızlık, deride kızarma, kalp çarpıntısı, nefes darlığı, kusma, yüksek ateş gibi etkilere neden olmaktadır³¹⁸. Amfetamin türevi içeren ve **ecstasy** olarak bilinen metilendioksirnetefetamin (MDMA), son zamanlarda adı sıkça gündeme gelen ve çok kullanılan sentetik bir uyuşturucu maddedir. Böcekler tarafından sokulan insanları uyku halinden kurtarmak için 1912 yılında üretildiği bilinen ecstasy, 1980'li yıllardan itibaren

---

313 KURT, s.39.

314 KURT, s.39.

315 AKBULUT, Uyuşturucu Maddeler, s.132.

316 Bkz. KURT, s.38.; ÖZDEN, s.38.

317 Bkz. KURT, s.38.; ÖZDEN, s.38.; GÜNGÖR - KINACI, s.35.

318 Bkz. KURT, s.38.; YAŞAR, s.73.

uyuşturucu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ecstasy, genellikle tablet halinde, ayrıca kapsül, toz veya sıvı şeklinde kullanılmaktadır³¹⁹.

Etken madde olarak fenetylline içeren *captagon* ise Almanya'da yasal olarak imal edilmiş³²⁰, daha sonra özellikle Arap ülkelerinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kötüye kullanımının artması sonucu üretimi yasaklanmış, ancak yasa dışı üretimi devam etmiştir³²¹. Captagon, tablet şeklinde kullanılan sentetik bir uyuşturucu maddedir. Fenetylline ve tuzları ile bunların müstahzarları, Türkiye'de, Bakanlar Kurulu'nun 01.04.1999 tarihli kararı ile 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun kapsamına alınmıştır³²².

g - Uçucu ve Çözücü Maddeler

Uçucu ve çözücü maddeler; birçok çeşidi bulunan, kullanan kişinin sinir sistemini etkileyen kimyasallardır. Sanayi üretimlerinde ve günlük yaşamda yaygın olarak kullanılmaları nedeniyle bu maddeler, çevreden kolaylıkla temin edilebilmektedir. Denetimi konusundaki yetersizlikler de bu tür maddelerin kullanılmasını kolaylaştırmaktadır³²³. Kötüye kullanılan uçucu ve çözücü maddelerin bazıları; zambak, uhu, bally gibi plastik yapıştırıcılar, oje, aseton, saç spreyi, deodorant gibi kozmetikler, lokal anestezipler, yağ temizleyicileri, kuru temizleyiciler, yangın söndürücüler, benzin ve çakmak gazı gibi sıvı yamancılar, havagazı, akrilik boyalar, tiner gibi incelticiler, cilalar, daksil, kokulu kalem, silgi gibi çeşitli maddelerdir³²⁴.

Bu maddeler; doğrudan koklanmak, solunmak veya plastik torba içinden solunmak şeklinde, kumaş parçası ve elbise üzerine döküp koklanmak biçiminde, burun ve ağız yoluna püskürtülerek veya ısıtıp buharının solunması suretiyle kullanılabilir³²⁵.

---

319 KURT, s.39.

320 KURT, s.40.

321 BALCI, s.34.

322 GÜNGÖR - KINACI, s.65.

323 Bkz. GÜNGÖR - KINACI, s.68.; KURT, s.40.

324 Bkz. ÖZDEN, s.111.; KURT, s.40.

325 ÖZDEN, s.112.

Bu maddeleri kullanan kişilerde; uyarılmışlık, baş dönmesi, hayal görme, neşelenme veya yapay bir canlılık hissi görülmektedir. Ancak fazla miktarda alındığında kişide kontrol kaybı, baş ve mide ağrısı, uyku hali ve algılama yetersizliği yaşanabilmektedir³²⁶. Uzun süre kullanım sonucunda, daha fazla kullanım gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Uçucu ve çözücü maddeleri uzun süreli kullananlarda, karaciğer bozukluğu, işitme kaybı, görme bozukluğu ve çeşitli beyin hasarları ortaya çıkabilmektedir. Bu maddelerin koma ve ölüme yol açabileceği de ifade edilmektedir³²⁷.

4 - Fail

Devletin ülkesinde yaşayanlara yüklediği emri ihlal eden ve kanun tarafından belirlenen hukuka aykırı fiili işleyen kişi suçun failidir³²⁸. Ceza hukukunda hukuka aykırı sayılan fiili işleyen fail, soyut kanuni tipte belirtilen fiili gerçekleştiren suçun aktif süjesidir³²⁹. Suçun faili ancak insan olabilir³³⁰.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında; “*uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi...*” nin cezalandırılacağı ifade edilmiş, madde metninde, failin sıfatını ayırt edici herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Buna göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının failinin bir özelliği olmayıp, ceza sorumluluğu bulunan **herhangi bir kişi** bu suçun faili olabilecektir³³¹.

Suçun faili, tek kişi olabileceği gibi, birden fazla kişi de olabilir³³². Bu

---

326 Bkz. **KURT**, s.41.; **DEMİRBAŞ**, Kriminoloji, s.284.; **KÖKNEL**, Uyuşturucu Madde Sorunları, s.285.

327 **ÖZDEN**, s.113.

328 Bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s.91.; **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.373 vd.

329 Bkz. **HAFIZOĞULLARI, Zeki**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Fail, s.1 vd. makalenin tamamı için bkz. <http://www.abchukuk.com/makale/makale308.html> (e.t. 08.03.2009).

330 **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.373.

331 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.646.; **GÜNAL**, s. 59.; **YAŞAR**, s.187.; **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.779.

332 **GÜNAL**, s. 60.

durumda kanunda belirtilen diğ er şartları varsa, 188. maddenin 5. fıkrasında düzenlenmiş bulunan örgüt hali veya iştirak söz konusu olabilecektir. Suçun iştirak veya örgüt halinde işlenmesi haline, ileride ayrı bir başlık altında ayrıntıları ile değ inilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında, “*Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diğ tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diğ teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iş tugal eden kişi tarafından iş lenmesi hâlinde...*” verilecek cezanın arttırılacağı ifade edilmiştir. Bu fıkraya nitelikli haller başlığı altında değ inilecektir.

TBMM Adalet Alt Komisyonunda kabul edilen Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında çocuk ve kusur yeteneği olmayan kişilerin araç olarak kullanılması durumunda cezanın üçte bir oranında arttırılması şeklindeki düzenleme, Adalet Komisyonununda yapılan görüşmeler sonucunda madde metninden çıkartılmıştır³³³. Buna benzer bir düzenleme 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 9. fıkrasında yer almış tır³³⁴. Bu durumda Türk Ceza Kanunu'nun 37. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “*Suçun iş lenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun iş lenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar arttırılır.*” şeklindeki düzenlemenin uyuşt urucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için uygulanacağını belirtmek gerekir.

Burada, tüzel kişilerin uyuşt urucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının faili olup olamayacağı sorununa değ inmek gerekir. Bilindiği üzere ceza hukukunda, gerçek kişilerin yanında tüzel kişilerin suçun faili olup olamayacağı ve dolayısıyla ceza sorumluluklarının bulunup bulunmadığı hususu çok tartış ılan bir

---

333 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s.140 vd.

334 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 9. fıkrası “*Onsekiz yaş ını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyetini sahip bulunmayanları bu maddede yazılı suçları işlemekte kullanan kimseler hakkında, fiil için tertip olunacak ceza altıdabiri oranında arttırılarak hükmolunur.*” şeklideydi.

konudur³³⁵.

1982 Anayasası'nın 38. maddesinin 6. fıkrasında, ceza sorumluluğunun şahsi olduğu belirtilmiş, Türk Ceza Kanunu'nun "ceza sorumluluğunun şahsiliği" başlıklı 20. maddesinde de; "Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz. Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır." hükmü getirilmiştir.

Tüzelkişilerin suçun faili olup olamayacağı hususu Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddesinin gerekçesinde; "Özel hukuk tüzel kişilerinin suç faili sayılıp sayılmaması ile işlenen bir suçtan dolayı bunlar hakkında bir yaptırıma hükmedilmesi sorununu birbirinden ayırmak gerekir. Suç ve ceza politikası gereği olarak ancak gerçek kişiler suç faili olabilir ve sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Bu anlaşılış, Anayasamızda da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının bir gereğidir. Ancak, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilebilecektir." şeklinde ifade edilmiştir.

Bu düzenlemeler karşısında; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının failinin ancak gerçek kişiler olabileceğini, faaliyetlerini organları aracılığıyla yürüten tüzel kişilerin faaliyet gösterdikleri alanla ilgili bir suç işlenmesi halinde, fiili gerçekleştiren gerçek kişinin suçun faili olarak cezai sorumluluğunun olacağını kabul etmek gerekmektedir³³⁶. Belirtmek gerekir ki; tüzel kişiler suçun faili olamasalar da haklarında güvenlik tedbirine hükmedilebilecektir. Türk Ceza Kanunu'nun 60. maddesinde tüzel kişilere ilişkin olarak hangi güvenlik tedbirine hükmedilebileceği açıkça belirtilmiştir. Buna göre tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet hâlinde, faaliyet izni iptal edilebileceği gibi, müsadereye

---

335 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZEN, Muharrem**, " Türk Ceza Kanunu Tasarısının Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerine Bir Bakış" AÜHFD 2003, S.1, C.52, s. 63 vd.

336 Tüzel kişi veya kişi toplulukları, temsilcileri aracılığı ile hukuk dünyasında iradelerini açıklarlar, bu nedenle hareket yeteneği sadece gerçek kişilere aittir; gerçek kişilerin davranışlarından tüzel kişileri cezalandırmak mümkün değildir. Tüzel kişilerin cezalandırılmasının ceza hukukundan çıkarılıp idari ceza hukuku alanına taşınarak idari yaptırımlar ile karşılanmasının mevcut hukuk sistemimize ve suç siyasetine uygun düşeceği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZEN**, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, s. 85.

ilişkin Türk Ceza Kanunu'nun 54 ve 55. maddeleri de uygulanabilecektir³³⁷.

5 - Maddî Unsur

Modern ceza hukukunda suç, insan fiilinden ibarettir. Ceza hukuku anlamında suçun maddî unsurunu oluşturan bir fiilden söz edebilmek için çeşitli unsurlar gerekmektedir³³⁸. Fiil; davranış, kanunun gerekli gördüğü hallede sonuç ve bu ikisi arasındaki nedensellik ilişkisinden oluşmaktadır. Belirtmek gerekir ki; bir fiilin suç oluşturması için ayrıca hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması da gerekmektedir. Davranış, insanın iç dünyasından dış dünyaya yansıyan yapma veya yapmama biçiminde ortaya çıkmakta, birincisi hareket, ikincisi ise ihmal şeklinde tanımlanmaktadır. Sonuç, davranışın dış dünyada meydana getirdiği değişiklik, nedensellik bağı ise davranış ve sonuç arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir³³⁹.

Fiili suç olarak tanımlayan kanun koyucu belirli bir hareket veya ihmalin gerçekleşmesini yeterli gördüğünde *sırf davranış suçu (şekli suç)*, belirli hareket veya ihmalin dış bir etki doğurmasını aradığında ise, *sonuç suçu (maddî suç)* meydana gelmektedir³⁴⁰. Kanun koyucu uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında; suçun oluşması bakımından davranışı yeterli saymış, bu davranıştan ayrı bir sonucun gerçekleşmesini aramamıştır. Bu nedenle bu suçların *sırf davranış (hareket) suçlarından* olduğunu söylemek gerekir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, *seçimlik hareketli suçlardandır*. Bilindiği üzere seçimlik hareketli suçlarda, birden fazla hareket kanunda birbirinden bağımsız olarak gösterilmekte ve bu hareketlerden herhangi birinin gerçekleşmesiyle suç oluşmaktadır. Kanunda belirtilen seçimlik hareketlerden birinin veya hepsinin gerçekleşmesi halinde de tek bir suç oluşmaktadır³⁴¹.

---

337 Bu konuda ayrıntılı bilgi için tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması başlığı altında yapılan açıklamalara bakılabilir.

338 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ALACAKAPTAN**, Suçun Unsurları, s. 40 vd.

339 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s.111 vd.

340 Bkz. **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.213 vd.; **HAKERİ, Hakan**, Ceza Hukuku Temel Bilgiler, Ankara, 2006, s.89.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 227.

341 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.644.

Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında seçimlik olarak sayılan imal, ithal veya ihraç hareketlerinden herhangi birinin gerçekleşmesi halinde fıkra da öngörülen suç oluşacaktır. 188. maddenin diğer fıkralarında öngörülen suçlar da seçimlik hareketli suçlardır ve kendi içinde seçimlik olarak düzenlenmiştir. Örneğin, imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde daha sonra satıldığında, 188. maddenin hem 1. fıkrası hem de 3. fıkrası ihlal edilmiş olacak, bu nedenle failin iki suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulması gerekecektir. Bu husus Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkra gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının maddî unsurlarını, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1, 3 ve 7. fıkraları açısından ayrı ayrı inceleyeceğiz.

A - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal veya İhraç Etmek (TCK m.188/1)

a - İmal

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında yaptırıma bağlanan ilk seçimlik hareket, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etmektir. Kanun koyucu, fıkra da imalin tanımını yapmamıştır. Sözlük anlamı itibarıyla imal; ham maddeyi işleyip mal üretme, yapım anlamlarına gelmektedir³⁴².

Ülkemizin 27 Aralık 1966 tarihinde imzaladığı 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinin tanımlar başlıklı 1. maddesinde, imal; *“istihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder ve uyuşturucu maddelerin artırılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar.”* şeklinde açıklanmıştır³⁴³. Benzer şekilde, 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin tanımlar başlıklı 1. maddesinde, sentetik maddelerin imaline ilişkin olarak imal kavramına yer verilmiş, *psikotrop maddelerin elde edilebileceği tüm işlemler ile maddenin artırılması veya diğer bir maddeye dönüştürülmesi işlemleri* imal olarak açıklanmıştır.

342 **TÜRKÇE SÖZLÜK**, C.I, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1988, s.700.

343 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi ve Alman hukukunda imalin tanımı ve kapsamı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s.124 vd.

Öğretide, imal konusunda çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bir görüşe göre, imal; uyuşturucu madde ihtiva eden doğal bitkilerden elde edilen maddelerin, fenni usul ve şartlarla işlenmesidir³⁴⁴. Diğer bir görüşe göre, imal; uyuşturucu maddeleri tarım yoluyla yetiştirmeyi kapsama alacak şekilde her ne suretle olursa olsun uyuşturucu maddelerin kullanıma elverişli bir hale getirilmesi şeklinde geniş yorumlanmalıdır³⁴⁵. Bir başka görüşe göre, imal; kimyevi terkiplerine uygun olarak bir uyuşturucu maddeyi, fenni esas ve usullere göre meydana getirmektir³⁴⁶. Bu konuda diğer bir görüşe göre ise; uyuşturucu madde elde etmeye yarayan bazı bitkilerin (kenevir, afyon, haşhaş) işlenmesi ya da kimyasal bazı maddelere gerekli reaktifler uygulanması sonucu tesirli ve kullanılabilir hale sokulması imal sayılmalıdır³⁴⁷. İmal; iki ya da daha çok sayıdaki farklı maddenin kimyasal tepkimeye sokulması sonucu, bunlardan değişik nitelikte ve uyuşturucu özelliği bulunan yeni bir madde elde edilmesi veya bir uyuşturucu maddenin başka bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesi ya da bir uyuşturucu maddenin arıtılması işlemi, uyuşturucu madde elde etmeye yarayan bazı bitkilerin işlenmesi ya da kimyasal bazı reaktifler uygulanması sonucu etkili ve kullanılabilir hale sokulması şeklinde de tanımlanmıştır³⁴⁸. Uyuşturucu veya uyarıcı niteliğinde olmayan maddelerden kimyasal tepkime sonucu uyuşturucu veya uyarıcı özelliği olan maddelerin elde edilmesi, doğal veya sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin herhangi bir yöntemle başka bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeye çevrilmesi, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin arıtma yöntemiyle saflaştırılması imal olarak açıklanmıştır³⁴⁹.

Bu tanım ve açıklamalardan yola çıkarak imal kavramını; üretim dışında, doğal ya da sentetik olsun, uyuşturucu veya uyarıcı özelliği bulunan veya bulunmayan maddelerin, uyuşturucu veya uyarıcı özelliğini ortaya çıkararak, kullanmaya elverişli hale getiren faaliyetler şeklinde tanımlayabiliriz. Uyuşturucu

---

344 Bkz. **GÜNAL**, s. 87.; **KURT**, s.47.

345 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.263.; **SOYASLAN**, Özel, s.389.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.645.

346 Bkz. **ERGÜL**, s.141.; **GÖZÜBÜYÜK**, s. 622.

347 **ÖZEN**, Uyuşturucu Maddeler Sorunu, s.127.

348 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 166.

349 Bkz. **GÜNAL**, s. 88.; **KURT**, s.48.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 166.; **ERGÜL**, s.141. **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.

veya uyarıcı madde imaline yönelik icra hareketleri imal suçunun maddî unsurunu oluşturmaktadır. İhmal suretiyle bu suçun işlenmesi mümkün olmadığı için imali oluşturan hareketlerin icra edilmesi gerekir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin niteliğinde herhangi bir değişiklik yapmayan işlemler imal kavramı içine girmez³⁵⁰. Uyuşturucu madde imalinden söz edebilmek için, maddenin niteliğinde değişiklik olması gerekir. Örneğin kenevir bitkisinin yetiştirilmesi, yapraklarının toplanıp kurutulması, ufalanıp elenmesi, plaka haline getirilmesi imal kavramı içerisinde değerlendirilemeyeceği gibi, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin muhafaza edilmesi için yapılan işlemler de, imal niteliğinde sayılmaz³⁵¹.

Yargıtay, yapılan işlemin imal olarak nitelendirilebilmesi için maddenin niteliğinde değişiklik yapılması yanında, bu işlemin basit olup olmadığını da göz önünde tutmuştur. Örnek olarak; esrar tozunun uçmasını ve dökülmesini engelleme amacıyla macun ve hap haline getirilmesini, kenevir bitkisinin sapçık ve yaprakçıklarının toz haline getirilmesini imal olarak nitelendirmemiş, bu işlemlerin basit nitelikte bir işlem olduğunu, maddenin kimyasal niteliğinde değişiklik yapmadığını kabul etmiştir³⁵². **Yargıtay** konuya ilişkin diğer bazı kararlarında; ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde ile alet ve malzemelerin imale elverişli olup olmadığı hususunda, Adli Tıp Kurumu İhtisas Dairesinden karar alınması gerektiğini belirtmiştir³⁵³.

---

350 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.645.

351 EREM - TOROSLU, s.348.; GÜNAL, s. 88.; KURT, s.48.; ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU, s.780.; GÜNAY, s.57.

352 Bu yöndeki kararlar için bkz. GÜNGÖR - KINACI, s. 174.; SEVÜK YOKUŞ, s.139.

353 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/15034 esas, 2007/13545 karar sayılı, 02.11.2006 tarihli bir kararı “*Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nin 1. maddesinin 1-n bendinde yer alan, "İmal deyimi: İstihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar"* şeklindeki uyuşturucu madde imal tanımı ile, sanıktan elde edilen uyuşturucu madde, uyuşturucu maddenin imal edildiği iddia edilen yerin çevresinden elde edilen alet ve malzemeler nazara alınarak sanık tarafından uyuşturucu madde imal edilip edilmediği hususunda 14.04.1982 tarih ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun 7. maddesi ile kurulmuş bulunan Adli Tıp Beşinci İhtisas Kurulu'ndan mütalaa alınarak, suç niteliğinin tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde uyuşturucu madde imal etmek suçundan hüküm kurulması, kurulması...” şeklindedir. Bkz.

Yargıtay'ın yapılan işlemin imal olup olmadığı hususunu basit nitelikte olup olmadığına bağlı tutması ve üretimi imal olarak değerlendirmemesi eleştiri konusu olmuştur. Bu şekilde imal kavramının daraltıldığı ileri sürülmüştür³⁵⁴. Uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimine yarayan bitkilerin yetiştirilmesi, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunlarla ayrıca düzenlendiğinden, bu eleştirinin yerinde olmadığı söylenebilir. Taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler de imal kavramına üretimi dâhil etmemişlerdir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde de, üretimden açıkça söz edilmemiştir. **Öğretide**, yasa dışı uyuşturucu ticaretinin kökeninde bu maddelerin imal edilmesinin yattığı, ülkemizin eroin ve esrar gibi maddelerin kaynağı olan bazı bitkilerin yetiştirildiği ve uyuşturucu maddelerin üretiminin yapıldığı bir yer olduğu gerekçesiyle, üretim ile imal arasında bu şekilde ayırım yapılması ve farklı cezaların öngörülmüş olması eleştiri konusu olmuştur³⁵⁵. Bu görüşte doğruluk payı olduğunu düşünmekle beraber Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin açık metni ve özel kanun (2313 ve 3298 sayılı kanunlar) hükümleri karşısında üretimi imal kavramı içerisinde değerlendirmenin mümkün olmadığını düşünüyoruz³⁵⁶.

Yargıtay'ın yapılan işlemin imal olup olmadığı hususunu, işlemin basit veya

---

MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.; **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/8720 esas, 2006/12136 karar sayılı, 02.11.2006 tarihli yayınlanmamış bir diğer kararı “*sanıklardan elde edilen uyuşturucu madde, uyuşturucu maddenin imal edildiği iddia edilen yerden elde edilen alet ve malzemeler nazara alınarak sanıklar tarafından uyuşturucu madde imal edilip edilmediği hususunda 14.04.1982 tarih ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanununun 7. maddesi ile kurulmuş bulunan Adli Tıp 5. İhtisas Kurulundan mütalaa alınarak suç niteliğinin ve sanıkların hukukî durumlarının tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde uyuşturucu madde imal etmek suçundan hüküm kurulması..*” şeklindedir.

354 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.263 vd.

355 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.645.; 765 sayılı TCK döneminde imal deyimimin “fabrication” şeklinde dar olarak değil, her ne surette olursa olsun uyuşturucu maddeyi kullanıma eleverişli hale getirmek şeklinde geniş yorumlanmasında zorunluluk olduğu yönündeki görüş için bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.264.

356 Öğretide ve uygulamada kullanılan *üretim, istihsal veya yetiştirme* kavramlarının kanunda açıkça imal kavramı içerisinde belirtilmediği, üretim fiilinin bu suçun seçimlik hareketlerinden biri haline getirilmesinin yerinde olacağı yönündeki görüş için bkz. **TEKİN, Nurullah**, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal veya İhraç Etmek İle Satmak, Satın Almak, Kabul Etmek ve Bulundurmak Suçları, Terazi Hukuk Dergisi, S.37, Eylül 2009, s.15.

zorluğuna bağlı olarak değerlendirmesi yerinde olmamıřtır³⁵⁷. Kanaatimizce burada önemli olan, yapılan işlemin basitliği veya zorluğu değil, imalin meydana gelip gelmediği veya bu duruma elverişli bulunup bulunmadığıdır. Eğer yapılan işlem, maddenin niteliğini değiştirmiş ve uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilmişse, imalden söz etmek gerekir.

b - İthal

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında yaptırıma bağlanan bir diğer seçimlik hareket, uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal etmektir. Kanun koyucu Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde ithalin tanımını yapmamıştır. TBMM Adalet Alt Komisyonunda ithal yerine *ülkeye sokan* ifadesi kullanılmış ise de; Adalet Komisyonununda yapılan eleştiriler sonucunda ifade ithal olarak değiştirilmiş ve bu şekilde kanunlařmıřtır³⁵⁸.

Sözlük anlamı itibariyle ithal; iține alma, bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme veya satın alma, başka ülkelerden alınan mal anlamlarına gelmektedir³⁵⁹. 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinin tanımlar başlıklı 1. maddesinde, ithal; *uyuşturucu maddelerin bir ülkeden başka bir ülkeye veya aynı ülkenin bir bölgesinden diğer bölgesine nakledilmesi* olarak tanımlanmıřtır³⁶⁰.

Öğretide, ithalin tanımı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş, ithali, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasa dışı yollarla Türkiye'ye getirilmesi olarak ifade ederken³⁶¹, başka bir görüş, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak, dışarıdan Türkiye ülkesine sokulması olarak tanımlamıřtır³⁶². Bu konuda ifade edilen bir diğer görüşe göre ithal, Türkiye'nin siyasi sınırlarının herhangi bir yerinden uyuşturucu veya uyarıcı

---

357 Bu yöndeki kararların isabetli olduğu hakkında ayrıca bkz. **BALCI**, s.127.

358 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s.128 vd.

359 **TÜRKÇE SÖZLÜK**, s.733.

360 1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinde ithalin tanımı ve kapsamı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s.128 vd.

361 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.646.

362 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 175.

maddelerin sokulması³⁶³, bir başka görüşe göre ise, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı bir biçimde kaçak olarak ülkeye sokulmasıdır³⁶⁴.

İthal, kanunda suçun konusu olarak tanımlanmış olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı, yani yasa dışı olarak ülke dışından ülke sınırları içerisine sokulması olarak ifade edebiliriz³⁶⁵.

İthal suçunun oluşması bakımından uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin kara, deniz veya hava yoluyla ülkeye sokulması önem taşımadığı gibi, söz konusu maddenin taşınmasında otomobil, tren, gemi, uçak gibi araçların kullanılması veya bu türden bir maddenin postaya verilmesi ya da yaya olarak getirilmiş olması, insan vücudu üzerinde veya boşluklarında taşınması önemli değildir³⁶⁶.

İthal suçu açısından, transit geçişlerde bu suçun oluşup oluşmayacağı hususuna değinmek gerekir. **Yargıtay**, konuyla ilgili ile vermiş olduğu bir kararında, Türkiye’ den transit olarak geçirilen uyuşturucu bir maddenin Türkiye’ de bırakılacağına ilişkin bir delilin bulunmaması halinde fiilin ithal etme değil, nakletme olacağına karar vermiştir³⁶⁷. **Öğretide**, bu karar doğru olarak değerlendirilmiştir³⁶⁸. Biz de bu görüşe katılıyoruz. Failin transit olarak geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi ülke içerisine bırakmak istediği açıkça belirlenemiyorsa ve failin bu kastını ortaya çıkarabilecek bir delil bulunamamışsa, ithal suçu oluşmayacaktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki; 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşmenin 1. maddesinde transit devlet, 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun³⁶⁹ 84 ila 92. maddeleri arasında transit rejimi düzenlenmiştir. Bu

---

363 **ERMAN - ÖZEK**, s.268.

364 Bkz. **GÜNAL**, s. 90.; **KURT**, s.49.

365 Aynı yönde bkz. **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.

366 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.646.

367 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 04.04.1983 tarihinde vermiş olduğu bu karar için bkz. **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3482. Aynı yönde bkz. **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.

368 Bkz. **GÜNAL**, s. 92.; **ERMAN - ÖZEK**, s.269.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 181.

369 R.G., T. 04.11.1990, S.23866. 4458 sayılı Kanun’un 191. maddesinde “İthal ve ihracı yasaklama veya kısıtlamaya tabi eşya için de 181 ila 185 ve 188 ila 190 ıncı maddelerde belirtilen

düzenlemelere göre; uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin transit olarak geçirilmesi durumunda eylemin ithal yerine Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen nakil suçu olduğu kabul edilmelidir.

1961 tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesinin 32. maddesinde, uluslararası seferler yapan gemi ve hava gemilerinin ilk yardım çantalarında bulunan uyuşturucu maddelerin ilk yardım ve acil olaylar için gerekli miktarda bulundurulması durumunda ithal veya ihraç suçunun oluşmayacağı belirtilmiştir³⁷⁰.

Burada açıklanması gereken bir diğer sorun, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan bir failin kendi kişisel ihtiyacı kadar uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ülkeye ithali durumunda cezai sorumluluğu konusudur. Bu konuda **öğretide**, farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre; ihraç veya ithal suçlarında önemli olan, bu maddelerin izinsiz olarak ülke dışına çıkarılması veya ülkeye getirilmesidir, ülke sınırlarından geçtikten sonra bu maddenin kullanılması, satılması veya atılmasının bir önemi yoktur³⁷¹. Bir diğer görüş; ithal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının kullanım sınırlarını aşmaması ve failin bu maddeyi kullandığının tespit edilmesi halinde suçun ithal değil, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçunun olduğu şeklindedir³⁷².

Yargıtay bazı kararlarında, ikinci görüşe benzer şekilde karar vermiş, ithal veya ihraç edilen uyuşturucu madde miktarının çok az olması ve kullanıcının kişisel ihtiyacı için yeterli miktarı aşmaması durumunda ithal veya ihraç suçunun değil, bu

---

gümrük yükümlülüğü doğar. Ancak, sahte paralar ile tıbbi ve bilimsel amaçlı kullanımları nedeniyle yetkili idareler tarafından sıkı bir şekilde denetlenen ekonomik dolaşıma girmeyen narkotik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin Türkiye Gümrük Bölgesine kanuna aykırı olarak girmesi halinde, kaçakçılık ve diğer ceza koyan kanun hükümlerine göre işlem yapılacağından, gümrük yükümlülüğü doğmaz. Bununla birlikte, cezai hükümler koyan kanunlar gereğince, gümrük vergilerinin ceza tespitine esas olması veya cezai kovuşturmaların gümrük yükümlülüğünün varlığına bağlı olması hallerinde, gümrük yükümlülüğü doğmuş sayılır.” hükmü bulunmaktadır.

370 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s.133.

371 **GÜNAY**, 58.

372 **GÜNAL**, s. 92.; **ERMAN - ÖZEK**, s.268.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 178.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.646.; **ERGÜL**, s.142.; **KURT**, s.50.

maddeleri bulundurma suçunun oluşacağını kabul etmiştir³⁷³.

Öğretide ifade edildiği üzere; ithal veya kullanma suçunun ayırımı için failin kastı, kişisel kullanımı için ülkeye sokulmuş olup olmadığı, maddenin miktarı, failin ekonomik durumu, failin uyuşturucu madde bağımlısı olup olmadığı, failin daha önce uyuşturucu madde imal veya ticareti suçları nedeniyle cezalandırılıp cezalandırılmadığı gibi dışa yansıyan bazı hususların göz önüne alınması gerekir³⁷⁴. Kanaatimizce, Yargıtay'ın bu yöndeki kararları yerindedir, aksinin kabulü, failin kast etmediği bir fiilden dolayı cezalandırılması anlamına gelir ki, bu ceza adaleti bakımından sakıncalı olabilecektir.

Ülke dışından getirilen uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin gümrük kapılarında saklanmak veya beyan edilmemek suretiyle kaçak olarak ülkeye sokulması ile ithal suçu tamamlanmaktadır³⁷⁵. Gümrük kapısı olmayan yerlerde ise, kara sınırları bakımından ülkeye girildiği anda, hava veya deniz sınırları bakımından; ülkenin hava sahasına ve karasularına girildiği anda ithal suçunun oluştuğunu kabul etmek gerekir³⁷⁶.

Yargıtay, gümrük kapılarında uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük görevlilerine beyan edilmeden önce ele geçirilmesi durumunda eylemin bulundurma veya nakletme, beyandan sonra ele geçirilmişse tamamlanmış ithal olduğuna karar vermiştir³⁷⁷. Kanaatimizce bu kararlar yerinde değildir, failin kastını ve suçun oluşumunu *gümrük görevlilerine beyanda bulunma* gibi kanunda öngörülmeleyen bir ölçüte bağlamak hem kanunilik ilkesine aykırıdır, hemde suçun manevi unsurunun yanlış yorumlanmamasıdır. Bu durum, gümrük kapıları olan ve olmayan yerlerde işlenen suçları ayırmakta ve adil olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Burada failin davranışlarına ve kastına bakılarak olayın bütün özellikleri değerlendirilerek karar verilmelidir.

---

373 Bu yönde ve aksi yönde kararlar ile eleştirisi hakkında bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.646 vd.; **ÖZEL, Cevat**, Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İçtihatları, İstanbul 1988, s. 720 vd.

374 Bu yönde bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.646.

375 Bu yönde kararlar ve ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 177.; **BALCI**, s. 131 vd.

376 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 176.; **KURT**, s.51.

377 Bu kararlar ve açıklama için bkz. **GÜNAY**, s.65.; **GÜNAL**, s.92.; **KURT**, s.50.

c - İhraç

İhraç fiili, imal ve ithal fiillerinde olduğu gibi Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde açıkça tanımlanmamıştır. İhraç, sözlük anlamı itibariyle; çıkarma, dışarı atma, yurt dışına mal veya hizmet satma anlamlarına gelmektedir³⁷⁸.

1961 tarihli Tek Sözleşmesinin tanımlar başlıklı 1. maddesinde ihraç, *uyuşturucu maddelerin bir ülkeden başka bir ülkeye veya aynı ülkenin bir bölgesinden diğer bölgelerine nakledilmesi* olarak tanımlanmıştır. 1971 tarihli Psikotrop Maddelere İlişkin Sözleşmenin 1. maddesinde ise ihraç, *bir psikotrop maddenin bir ülkeden başka bir ülkeye fiziksel olarak aktarılması* olarak tanımlanmıştır.

Öğretide, ihraç; uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılması³⁷⁹, uyuşturucu maddenin ülke dışına satılması³⁸⁰, uyuşturucu maddelerin izinsiz olarak ülke dışına çıkarılması³⁸¹, ruhsatsız veya ruhsata aykırı biçimde Türkiye'den ülke dışına çıkarılması³⁸² şeklinde tanımlanmıştır.

Uluslararası sözleşmeler ve bu tanımlar dikkate alınarak ihraç fiilini; uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri, ruhsatsız veya ruhsata aykırı ve yasa dışı olarak ülke sınırları dışına çıkarılması olarak tanımlayabiliriz³⁸³.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde ihraç, imal ve ithal ile birlikte seçimlik olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ihraç edilmesi durumunda, iki ayrı suç oluşmayacaktır. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu döneminde 403. maddesinin 3. fıkrasına göre; uyuşturucu maddeleri ihraç eden fail, aynı zamanda maddeyi imal ve ithal eden ise, ihraç suçu

---

378 TÜRKÇE SÖZLÜK, s.686.

379 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.646.

380 SOYASLAN, Özel, s. 389.

381 BAKICI, s.1584.; ERGÜL, s.143.

382 Bkz. GÜNGÖR - KINACI, s. 190.; KURT, s.52.

383 Bu yönde bkz. ERMAN - ÖZEK, s. 272.; BALCI, s. 135.; ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU, s.778.

yanında ayrıca ithal ve imal suçundan da ceza verilmekteydi³⁸⁴. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde, bu şekilde bir düzenleme yer almamıştır.

İhraç fiili tamamlandıktan sonra, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin taşındığı gemi veya uçağın batması, kaza yapması ve infilak etmesi gibi durumlar suçun oluşumunu engellemez³⁸⁵.

Öğretide, ihraç suçunun oluşması için, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin Türk ülkesi sınırlarından dışarıya çıkarılmasına yönelik icrai hareketlerin başlaması ve gümrük kapılarında yetkili memura aykırı bir beyanda bulunulması veya memurdan gerçeğin saklanması gerektiği ifade edilmiştir³⁸⁶. Ayrıca gümrük sahasına girmeden önce uyuşturucu maddenin yakalanması durumunda sevk veya nakletme suçunun, gümrük kapılarında yetkili memura gerçeğe aykırı beyanda bulunulduktan sonra henüz ülke sınırı geçilmeden önce uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi durumunda ihraca teşebbüs suçunun oluşacağı, ihraç suçunun tamamlanması için maddenin ülkeden çıkarılması gerektiği belirtilmiştir³⁸⁷.

Öğretide, gümrük kapısı olmayan yerlerde ihraca teşebbüs suçunun oluşmayacağı da ifade edilmiştir³⁸⁸.

Yargıtay, konuya ilişkin çeşitli kararlarında, ihraç suçu açısından failin icra hareketlerine başlayıp başlamadığının ve gümrük görevlilerine beyanda bulunulup bulunulmadığının araştırılmasını istemiş, beyanda bulunulmasından önceki durumları tamamlanmış bulundurma ya da nakletme, beyanda bulunulmasından sonraki durumları ise ihraca teşebbüs olarak değerlendirmiştir³⁸⁹.

---

384 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 3. fıkrası, 06.06.1991 tarih ve 3756 sayılı Kanunun 6. maddesi ile değiştirildikten sonra bu halini almıştır.

385 **BALCI**, s. 135.

386 Bkz. **GÜNAL**, s. 91.; **ERGÜL**, s.143.; **KURT**, s. 50.

387 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 190 vd.

388 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.193.

389 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2006/13993 esas, 2007/4798 karar sayılı yayınlanmamış bir kararında; *"...Suç konusu uyuşturucu maddenin sanığın gümrük görevlilerine beyanda bulunulmasından önce mi, sonra mı ele geçirildiği araştırılarak beyandan sonra ele geçirilmiş olması durumunda; sanık, biri ihraca teşebbüs, diğeri tamamlanmış bulundurma ya da nakletme olmak üzere iki suç işlemiş olacağından, 5237 sayılı TCK'ya göre; a- İhraca teşebbüs suçundan uygulama yapılarak sonucun*

Kanaatimizce, kanun koyucunun ihraç fiilini cezalandırma konusunda amacı, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ülke sınırlarından fiili olarak çıkarılmasıdır. Eğer uyuşturucu veya uyarıcı madde, fiili olarak ülke sınırından çıkarılmamışsa, suçun teşebbüs aşamasında kaldığının kabulü gerekir³⁹⁰. Suçun maddî unsurunun veya teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığının kanunda bulunmayan bu gibi ölçütlere bağlamak yerinde değildir. İthal fiilinde olduğu gibi burada da failin davranışlarına ve kastına bakılmalı ve olayın bütün özellikleri değerlendirilerek karar verilmelidir.

İhraç fiilinin transit geçişlerde ve failin kendi kişisel kullanımı için işlenmesi halinde, failin cezai sorumluluğuna da değinmek gerekir. Bu konuda ithal fiili ile ilgili olarak yaptığımız açıklamalar ihraç suçu açısından da geçerlidir. Bu açıklamalara göre; transit geçişlerde; failin kastının ihraç olduğunun tespit edilemediği ve buna ilişkin herhangi bir delil elde edilemediği takdirde fiili nakletme olarak kabul eden görüşü benimsiyoruz. Failin ihraç ettiği uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı, kişisel kullanım miktarı sınırlarında ise ve failin bu maddeyi kullandığı açıkça anlaşılmissa, fiil, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma olarak kabul edilmelidir³⁹¹.

Burada ayrıca kontrollü teslimat uygulamasında fail ya da faillerin sorumluluğuna değinmek gerekir. 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşmenin 1. maddesinde kontrollü teslimat, “*sözleşmenin üçüncü maddesini birinci fıkrasında yer alan suçların işlenmesine iştirak etmiş olan*

---

belirlenmesi, b- Tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, belirlenen sonuçlardan bu Kanun'un 44. maddesine göre daha ağır olanının saptanması ve buna göre hüküm kurulması gerekirken belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan yazılı biçimde karar verilmesi...” şeklinde karar vermiştir. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 1994/7177 esas, 1994/10222 karar sayılı, 04.07.1994 tarihli bir kararı, “*Uyuşturucu maddelerin yurt dışına gönderilmesine tam teşebbüs suçu, sınırdan yurt dışına çıkarılmaya yönelik icrai hareketlerin başlanması ve gümrük kapılarında da durumun yetkili memurlardan saklanması biçiminde oluşacağı sanığın Edirne - Kapıkule oto yolunun turnikelerinde, henüz yurt dışına çıkmaya yönelik hareketleri ve Gümrük Bolgesine girip, Gümrük işlemlerine başlamadan yakalandığı nazara alınmadan TCK.nun 403/5-5. maddeleri ile cezalandırılması yerine yazılı şekilde hüküm kurulması*” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.; Aynı yönde verilen diğer kararlar için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 208 vd.

390 Bu konuya ayrıntılı olarak teşebbüs kısmında değinilmiştir.

391 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.648.

kişilerin belirlenmesi amacıyla, kaçak veya kaçak olmasında şüphelenilen bir biçimde sevk edilen uyuşturucu veya psiko trop maddelerin bu sözleşmenin eki I ve II numaralı tablolarda kayıtlı maddelerin veya onların yerine geçen maddelerin, ilgili ülkelerin yetkili makamlarının bilgisi ve denetimi altında bir veya birçok ülke itibarıyla girişine, geçişine veya çıkışına olanak veren yöntemi ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır. Sözleşmenin 11. maddesi ise, “1.Taraflar iç hukuk sistemlerinin temel ilkeleri müsaade ettiği takdirde ve olanakları ölçüsünde 1.maddenin 3.fıkrasında belirtilen suçlara iştirak etmiş olan kişileri tespit etmek ve haklarında yasal işlem yapmak amacıyla akdettikleri anlaşma veya düzenlemeler çerçevesinde kontrollü teslimat yönteminin uluslararası düzeyde uygun şekilde kullanılabilmesi için gerekli önlemleri alacaklardır. 2.Kontrollü teslimat yöntemine başvurulması kararı her olay için ayrı ayrı alınacak ve gerektiğinde ilgili Tarafların kazai yetkilerinin kullanılmasına ilişkin mali düzenlemeler ve mutabakatlar göz önünde bulundurulacaktır. 3.Kontrollü teslimatı konusunda anlaşmaya varılmış olan kaçak sevkiyat, ilgili Tarafların onayıyla durdurulup uyuşturucu ve psiko trop maddelerine dokunulmadan veya bunlar tamamen veya kısmen başka maddelerle değiştirildikten sonra yola devam etmesine izin verilebilir.” şeklindedir.

4208 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’un³⁹² 2. maddesinin c bendinde, kontrollü teslimatın tanımı yapılmıştır. Buna göre, kontrollü teslimat; suç faillerinin belirlenmesi, her türlü delilin tespiti, toplanması, kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen mal veya fonların müsaderesi amacıyla, ülke içinde dağıtılacak veya ülke dışından Türkiye’ye getirilerek dağıtılacak veya Türkiye’de hazırlanarak ülke dışına götürülecek veya Türkiye’den transit geçecek, uyuşturucu ve psiko trop maddeler, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psiko trop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Eki I ve II Numaralı Tablolar ile bu tablo değişikliklerinde yer alan maddelerin ve bunlara bağlı fonlar veya karapara veya karaparaya kaynaklık edecek diğer her türlü kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen eşyanın, yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında nakillerini ifade etmektedir. Kanununun 10 ve 11. maddelerinde ise; kontrollü teslimatın şartları ile karar ve usulü düzenlenmiştir. Ayrıca kontrollü teslimatın

---

392 R.G., T. 19.11.1996, S. 22822. 4208 sayılı Kanun’un birçok hükmü, 2006 yılında yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun (R.G., T. 18.10.2006, S. 26323) ile mülga olmuştur.

uygulamasına ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı tarafından Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik³⁹³ çıkarılmıştır.

Yarıda açıklanan bu düzenlemeler göz önüne alındığında; kontrollü teslimat durumunda fail ya da failerin sorumluluğunu ihraç olarak değerlendirmek mümkündür³⁹⁴.

B - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satma, Satışa Arz Etme, Başkalarına Verme, Sevk Etme, Nakletme, Depolama, Satın Alma, Kabul Etme ve Bulundurma (TCK m.188/3)

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında, “*Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulduran kişi, beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır*” denilmiştir. Buna göre 3. fıkarda öngörülen ve suç oluşturan fiiller, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin *satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi* ve *bulundurulması*dır.

Fıkarda öngörülen fiiller seçimlik olarak düzenlendiğinden bu fiillerden herhangi birinin yapılması halinde fıkarda öngörülen suç oluşacaktır. 3. fıkraya göre, suç konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, *ruhsatsız veya ruhsata aykırı* olması gerekmektedir. Eğer satılan, satışa arz edilen, başkasına verilen, sevk veya nakledilen, depolanan, satın alınan, kabul edilen veya buldurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ruhsatlı ve ruhsata uygun ise, fıkarda öngörülen suçlar oluşmaz.

---

393 R.G., T. 15.09.1997, S. 23111.

394 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2001/30846 esas, 2002/10829 karar sayılı 07.03.2002 tarihli bir kararında; “*Kabule göre de; teşekkülün yurt dışındaki elemanlarının tespiti ve yakalanması için gerçekleştirilen 'kontrollü teslimatta', mudahale olmasa idi sonucun meydana gelmesi muhakkak olan durumlarda Türk ve İngiliz polislerin araya girmeleri illiyet bağıni kesmeyeceği ve ihraç eyleminin tamamlanmış olduğunun kabulü ile sanıkların eyleminin TCK 403/2. maddesi kapsamında kaldığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi*” şeklinde karar vermiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketlerin aynı **ülke içinde** yapılması gerekmektedir³⁹⁵. İmal, ithal ve ihraç suçlarında olduğu gibi bu seçimlik hareketlerin tespiti açısından, ülke ve ülke sınırlarının tespiti önem arz etmektedir³⁹⁶.

Ceza kanununun uygulanması açısından ülke kavramı, iç hukuk ve uluslararası hukuka göre belirlenmelidir³⁹⁷. Öğretide ülke; **gerçek** ve **farazi** (sanal) **ülke** olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Gerçek ülke; devletin egemenliğini kullandığı kara parçası, iç sular, kara parçasının toprak altı, kıyıları, limanları ve karasuları ile hava tabakasını kapsamakta, farazi ülke ise; açık deniz ve açık hava sahasındaki hava ve deniz araçlarını, nerede bulunursa bulunsun hava ve deniz savaş araçları ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeleri içine almaktadır³⁹⁸.

TCK'nın 8. maddesinin 2. fıkrası, suçun Türkiye'de işlendiği durumları açıkça düzenlemiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre; “Suç; a) Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında, b) Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla, c) Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla, d) Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı, işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır.”.

Bu duruma göre ülke kavramına; Türk ülkesi, Türk toprakları, iç sular (nehirler, göller, koylar, limanlar, kapalı denizler), kara suları ile bunların üstündeki hava tabakası dâhildir³⁹⁹. Devletin deniz ve hava savaş araçları, açık denizde ve açık hava tabakasında bulunan deniz ve hava vasıtaları, kıta sahanlığında veya münhasır

---

395 Kanunda yer alan “ülke içinde” ifadesinin Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesi ile çeliştiğini, bu ifade nedeniyle ülke dışında işlenen uyuşturucu madde alım satımı suçlarının Türkiye'de yargılama konusu yapılamayacağı, bu nedenle bu ifadenin madde metninden çıkarılması gerektiği yönünde bkz. **BALCI**, s.166 vd.

396 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.648.

397 Bkz. **TOROSLU, NEVZAT - FEYZİOĞLU, METİN**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2008, s.18.

398 Bkz. **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s.123 vd.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 140.

399 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. ; **DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN, Sahir**, Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku, C. I, 12. Bası, İstanbul 1997, s.239.

ekonomik bölgede tesis edilmiş sabit platformlar ülke kavramına dâhil kabul edilmelidir⁴⁰⁰.

a - Satma

Satmak, sözcük olarak, bir malı belli bir değer karşılığında alıcıya vermek anlamına gelmektedir⁴⁰¹. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle satmak fiili; bir kimsenin maliki veya zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak belli bir bedel karşılığında başkasına vermesi veya devretmesidir⁴⁰².

Satmak suçunun tamamlanması için tarafların iradelerinin alım-satım konusunda birleşmesi yeterli olmayıp, zilyetliğin veya mülkiyetin intikali, yani uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerindeki fiili hâkimiyetin alıcıya geçmesi gerekmektedir⁴⁰³. Belirtmek gerekir ki; burada uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin tasarruf yetkisinin devredilmesi yeterli olup, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin fiilen alıcının eline geçmesi zorunlu değildir⁴⁰⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak fiilinin ülke içinde yapılması gerekmektedir. Eğer, satmak fiili ülke içinden ülke dışına yapılmışsa ihraç, ülke dışından ülke içine yapılmışsa ithal suçunun oluşup oluşmadığına bakılmalıdır⁴⁰⁵.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının çok az veya çok fazla olmasının satmak suçunun oluşumu yönünden bir etkisi yoktur. Satılan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunun tespit edilmesi yeterlidir. Ancak, ele geçirilen maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olmadığı tespit edilmişse, suçun oluşmadığı kabul edilmelidir. **Yargıtay** bir kararında, ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin az olması ve failin kullanıcı olduğu yönündeki savunmasının

---

400 Bkz. **ARTUK, MEHMET EMİN - GÖKÇEN, AHMET - YENİDÜNYA, A. CANER**, Ceza Hukuku Genel Hükümler II (Yaptırım Hukuku), Ankara 2003, s.260.

401 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

402 **GÜNGÖR - KINACI**, s.212.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.648.

403 **ERMAN - ÖZEK**, s. 272.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 215.

404 **ERMAN - ÖZEK**, s. 272.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 215.

405 **KURT**, s.53.; **GÜNAL**, s.99.

aksine bir delil olmaması durumunda failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçundan değil, kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmaktan suçundan sorumlu olacağını kabul etmiştir⁴⁰⁶. Buna karşılık **Yargıtay**, ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin niteliği, miktarı ve ele geçiriliş şekline göre failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçundan da sorumlu olabileceğine karar vermiştir⁴⁰⁷. **Yargıtay**, bir başka kararında suçun oluşumu yönünden uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmaya elverişli olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini, elverişli değilse suçun oluşmadığını belirtmiştir⁴⁰⁸.

---

406 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2006/7524 esas, 2006/10290 karar sayılı 20.09.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararında; “*Kişisel ihtiyaç sınırını aşmayacak miktardaki suç konusu uyuşturucu maddeyi tüm aşamalarda kullanmak için bulundurduğunu söyleyen sanığın savunmasının aksine, satmak için bulundurduğuna ilişkin, kimliği gizli tutulan muhbirin narkotik şubeye yaptığı soyut ihbar dışında, kuşku sınırlarını aşan yeterli ve kesin kanıt bulunmadığı gözetilmeden, 5237 sayılı TCK’nın 191/1. maddesi yerine, 188/3. maddesi uyarınca mahkumiyet kararı verilmesi*” şeklinde karar vermiştir.

407 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2006/6900 esas, 2008/2676 karar sayılı 20.09.2006 tarihli kararında; “*Suç tarihinde sanığın sevk ve idaresinde bulunan araçta yapılan aramada, direksiyon kutusunun içerisinde 255 adet uyuşturucu madde niteliğindeki hapin ele geçirildiğinin anlaşılması karşısında; suça konu uyuşturucu maddenin miktarı, niteliği, iki poşet içinde ve iki ayrı renkte olması, ele geçiriliş şekli ve tüm dosya kapsamı itibarıyla sanığın eyleminin satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmaktan suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı biçimde karar verilmesi*” şeklinde karar vermiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

408 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 1999/10-239 esas, 1999/239 karar sayılı, 26.10.1999 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*Sanığın üzerinde yapılan aramada suça konu maddenin yakalandığı... net bir gram ağırlığındaki bu madenini uyuşturuculardan esrar yapımına elverişli dişi hint keneviri bitki parçası olduğu bildirilmiştir. Aynı raporda bu madenini nemli, tohumlu, çürümeye yüz tutmuş durumdaki bir gramdan ibaret bitki parçası olduğunun ayrıca belirtilmiş olması karşısında bu maddeden toplam ağırlığı da nazara alındığında kullanılmaya elverişli uyuşturucu edilemeyeceği anlaşılmamaktadır. ..Öncelikle ele geçen maddenin kullanılmaya elverişli uyuşturucu madde içerip içermediği, içeriyorsa miktarının ne kadar olduğunun saptanması..sonuca göre de sanığın hukuki durumunun tayini gerekmektedir.*” şeklindedir. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2006/9234 esas, 2007/8332 karar sayılı 20.09.2006 tarihli bir diğer kararı, “*Jandarma Genel Komutanlığı Bölge Kriminal Laboratuvarları Şube Müdürlüğü’nün 09.12.2002 gün ve 3609 sayılı ekspertiz raporunda, suç konusu maddenin 2313 sayılı Kanun kapsamına giren uyuşturucu maddelerden olmadığı; Adli Tıp Kurumu Beşinci İhtisas Kurulu’nun 28.07.2003 tarih ve 1123 sayılı raporunda ise sanıkta ele geçirilen 1.885 gram maddenin içindeki uyuşturucunun, eser miktarda olduğunun belirtilmesi karşısında; suçun maddi konusu olan uyuşturucu maddenin kullanmaya ve buna bağlı olarak uyuşturucu madde temin etme suçuna elverişli olmadığından, olayda işlenemez suçun söz konusu olduğu, suçun unsurlarının oluşmadığı ve sanığın beraatine karar verilmesi gerektiği dikkate alınmadan yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması*” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1. Bu konuda ayrıca bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 215.

Satılmak istenen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmaya elverişli olmamasının veya kullanıldığında istenen etkiyi yapmamasının suçun oluşumuna etkisi nedir? Uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçlarında uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı itibariyle kullanmaya elverişli olmamasının veya kullanıldığında istenen uyuşturucu veya uyarıcı etki yapmamasının suçun oluşumuna etkisi olmadığı kanaatindeyiz. Belirtmek gerekir ki; uyuşturucu veya uyarıcı madde satma suçunda, failin kastı uyuşturucu veya uyarıcı madde satma amacına yöneliktir. Miktarın azlığı, kullanmaya elverişli olmaması veya kullanıldığında beklenen etkiyi yapmaması, failin kastını ortadan kaldırmadığından suçun oluştuğunu kabul etmek gerekir. Ancak maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğu tespit edilemiyorsa işlenemez suç olduğu için faile ceza verilmemelidir. **Öğretide** de, genel olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarının kullanmaya elverişli olup olmamasının suçun oluşumuna bir etkisinin olmadığı ifade edilmiştir⁴⁰⁹.

Burada değinilmesi gereken bir diğer sorun, satılmak istenen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke dışından ithal edilmesi durumunda failin cezai sorumluluğudur. **Yargıtay** bazı kararlarında, bu durumda bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesini gerekçe göstererek, failin sadece daha ağır cezayı gerektiren ithal fiilinden dolayı cezalandırılacağını belirtmiştir⁴¹⁰. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında düzenlenen suçlar, kendi içinde seçimlik suçlardır. Bu husus madde gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir. Kanun

---

409 Bkz. **KURT**, s. 53.; **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s. 3698.; **ERGÜL**, s. 147.

410 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2005/17549 esas, 2006/1699 karar sayılı 08.02.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*sanığın yurt dışından, on gün önce getirdiği suça konu uyuşturucu maddeyi görevli polis memuruna satmak isterken yakalandığı olayda, daha ağır cezayı gerektiren ithal suçuna ilişkin normun satma suçuna ilişkin normu tükettiğinin ve ithal etmek fiili gerçekleştirilirken ticaret kastının da oluştuğunun kabul edilmesi, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesi gereğince ithal suçundan cezalandırılması, satmak suçuna ilişkin eylemin cezalandırılmayan sonraki fiiller olduğu kabul edilmekle; aradan geçen süre de nazara alınarak, sanığın ithal fiilinden sonra eyleminin hukukî ve fiili kesintiye uğramadığı, ithal eyleminden sonra satmak suçuna yönelik yenilenen kastının bulunmadığının anlaşılmasına göre..*” şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 28.06.2007 tarihli, 2007/6353 esas, 2007/8044 karar sayılı yayınlanmamış aynı yönde bir diğer kararı “*Olay tutanağı, sanık savunmaları ve dosya kapsamından, sanık F.'nin ismini verdiği ancak kimliği belirlenemeyen İran uyruklu kişinin suçuna iştirak ederek, “uyuşturucu madde ithal etmek” ve sanık M. E. ile birlikte “uyuşturucu madde ticareti yapmak” suçlarına ilişkin eylemleri gerçekleştirdiğinin anlaşılması karşısında, daha ağır cezayı gerektiren ve eylemine uyan “uyuşturucu madde ithal etmek” suçundan dolayı cezalandırılması gerekmekte*” şeklindedir.

koyucu bu fiilleri değişik fıkralarda düzenlemiş, cezai yaptırımların alt ve üst sınırlarını da farklı olarak belirlemiştir. Kanaatimizce bu durumda failin ithal fiiline ilişkin kastından sonra, uyuşturuvcu veya uyarıcı maddenin satılmasına yönelik yenilenen bir kastı söz konusu olduğundan iki ayrı suçun olduğunu kabul etmek gerekir.

b - Satışa Arz Etme

Arz; sunma, piyasaya mal sürülmesi, yüksek makama anlatma, bildirme anlamlarına gelmektedir⁴¹¹. Satışa arz etme, bir malı satma iradesini açığa vuran herhangi bir hareketin yapılmasıdır⁴¹².

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamına göre satışa arz etme, failin maliki veya zilyedi olduğu uyuşturuvcu veya uyarıcı bir maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak için, satma iradesini açığa vuran herhangi bir davranışta bulunmasıdır⁴¹³.

Burada suçun maddî unsuru, uyuşturuvcu veya uyarıcı bir maddenin satılmasına yönelik icrai nitelikte fiillerdir⁴¹⁴. Failin bulundurduğu uyuşturuvcu veya uyarıcı bir maddeyi satmak amacına yönelik pazarlık yapması, müşteri araması, kapora alması gibi hareketler bu icrai hareketlerdendir⁴¹⁵.

Kullanmak için yeterli miktardan çok fazla uyuşturuvcu veya uyarıcı madde bulundurmak ve satış için hazırlık hareketini belirleyen diğer bazı davranışlar, satışa arz etmek fiili olarak kabul edilebilir⁴¹⁶.

Yargıtay, uyuşturuvcu veya uyarıcı maddenin miktarının kişisel kullanımın üzerinde olması, uyuşturuvcu veya uyarıcı bir maddenin satış için hazırlandığını gösterir bir şekilde (kenevir bitkisinin sap ve yapraklarının ufalanmasını,

---

411 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

412 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.648.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 273.

413 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 299.

414 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 299.

415 **KURT**, s. 54.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 299.

416 **GÜNAL**, s.96.

jelâtinlenmiş olmasını, küçük küçük paketler haline getirilmiş olmasını vs.) olması halinde fiilin satışa arz olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir⁴¹⁷.

c - Başkalarına Verme

Verme, sözcük olarak; üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine ulaştirmek, iletmek anlamlarına gelmektedir⁴¹⁸. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle vermek fiili; uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin mülkiyetinin veya zilyetliğinin herhangi bir bedel veya karşılık olmaksızın el değiştirmesidir.

Burada suçun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin mülkiyetinin veya zilyetliğinin bedelsiz olarak başkalarına aktarılmasına yönelik icrai hareketlerdir⁴¹⁹. Suç başkasına verme, yani uyuşturucu veya uyarıcı bir madde üzerindeki tasarruf yetkisinin el değiştirmesi⁴²⁰ veya tasarrufta bulunma olanağının

---

417 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 09.07.2007 tarihli 2006/4272 esas, 2007/8545 karar sayılı yayınlanmamış bir kararında; “*Dosya kapsamına göre; ...küçük paketçikler halinde saklanması ve ihbarın içeriği birlikte değerlendirildiğinde, esrarın satmak amacıyla bulundurulduğunun anlaşılması karşısında; sanığın eyleminin bireysel olarak uyuşturucu madde ticareti yapmak suçunu oluşturduğunun gözetilmeyerek, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması*” şeklinde, 15.06.2006 tarihli 2006/593 esas, 2006/8115 karar sayılı yayınlanmamış bir diğer kararında, “*Deliller birlikte değerlendirildiğinde, sanığın savunması, hayatın olağan akışına uygun olmadığı gibi, tanık anlatımlarına göre ele geçen tüm uyuşturucu maddenin sanığa ait olduğu ve bu maddenin yıllık olağan kişisel kullanım ihtiyacının çok üzerinde olması nedeni ile kullanmak amacıyla bulundurulduğunun kabulüne olanak bulunmadığı, ayrıca ekili durumdaki hint kenevirinin sayısı da dikkate alındığında, satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurulduğunun kabul edilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmaksızın, sanığın atılı suçtan mahkûmiyeti yerine, yazılı şekilde hüküm kurulması*” şeklinde karar vermiştir. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2003/2463 esas, 2003/18085 karar sayılı, 30.06.2003 tarihli bir diğer kararı, “*Ele geçen kubar esrardan elde edilen net esrar miktarı ile birlikte kuruma bırakılmış olan ve uyuşturucu madde olarak kabulü gereken 760 kok hint kenevirinden elde edilmesi muhtemel esrar miktarı birlikte değerlendirildiğinde toplam uyuşturucu madde miktarının kişisel ihtiyacın çok üzerinde olduğu gözetilmeden TCK. nın 403/5. maddesi yerine dosya içerisine uygun düşmeyen gerekçelerle ve sanığın savunması esas alınmak suretiyle yazılı şekilde uygulama yapılması*” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

418 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

419 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 262.

420 **ERMAN - ÖZEK**, s. 278.

yaratılması ile tamamlanır⁴²¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hatır, acıma duygusu vs. gibi herhangi bir nedenle verilmiş olması, suçun niteliğini değiştirmez⁴²². Kanun koyucu, bu suçlar açısından uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin toplumda yarattığı veya yaratacağı tehlikeyi göz önünde tutarak, bu türden maddelerin yayılmasını önleyici her türlü işleme engel olmayı amaçladığından, vermenin herhangi bir saik ve amaçla yapılmasını önemli bulmamıştır⁴²³.

Yargıtay bir kararında, kullanmak amacıyla bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi başkalarına ikram ederek, onlarla birlikte kullanan sanığın kastının vermek olmaması nedeniyle verme suçunun oluşmayacağını, sanığın kullanma ve bu amaçla bulundurma suçundan sorumlu olacağını kabul etmiştir⁴²⁴. **Öğretide**, bu gerekçeye benzer şekilde, bu durumlarda sanığın kastının devir olmaması nedeniyle devretme suçunun oluşmayacağı ifade edilmiştir⁴²⁵.

Kanaatimizce, kanun koyucu, madde metninde çok açık bir şekilde

---

421 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.648.

422 PARLAR, Ali - HATİPOĞLU, Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.II, Ankara 2007, s.1408.; GÜNGÖR - KINACI, s. 262.

423 Bkz. KURT, s. 55.; ERGÜL, s. 147 vd.

424 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin bu yönde 1996/8140 esas, 1996/1972 karar sayılı, 01.07.1996 tarihli kararı için bkz. GÜNGÖR - KINACI, s. 269.; **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin, 2007/6700 esas, 2007/7597 karar sayılı, 19.06.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı “Olayla ilgili tutanak içeriğine, sanığın savunmasına, tanık Ramazan’ın anlatımlarına, suç konusu 0,5 gramdan ibaret esrarın miktarı ile ele geçiriliş biçimine, dosyadaki diğer belge ve bilgilere göre; olay günü tanık Ramazan’ın, sahilde sigara içmekte olan sanığın yanına gelerek sigara istemesi üzerine sanığın “sigara yok, istersen sigaralık var” dediği, Ramazan’ın “ne demek o” diye sorması üzerine ise “esrar, istersen birlikte kullanalım” dediği; bunun üzerine Ramazan’ın durumu güvenlik görevlisine bildirdiği ve sanığın üzerindeki esrarla birlikte yakalandığı anlaşıldığından; sanığın, tanık Ramazan’a birlikte esrar kullanmayı önermesinin uyuşturucu madde satmak ya da bedelsiz vermek olmayıp, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmaya suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması” şeklindedir. Aynı yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/11137 esas, 2007/12601 karar sayılı, 05.11.2007 tarihli yayınlanmamış bir diğer kararı ise, “Sanığın, hakkındaki beraat kararı temyiz edilmeksizin kesinleşen diğer sanık Enver Bayram’ı kendisine uyuşturucu madde vermek için değil birlikte uyuşturucu kullanmak için işyerine çağırdığı, uyuşturucu madde devretme iradesinin bulunmadığı, böylece eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmaya suçunu oluşturduğu gözetilmeden, suçun niteliğinde yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması” şeklindedir.

425 KURT, s. 56.; ERGÜL, s. 175.; GÜNAL, s. 162.; GÜNGÖR - KINACI, s. 263.

başkalarına verme ifadesini kullanmış, veren kişinin amacına ve saikine önem vermemiş uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin meydana getirdiği tehlikeyi bertaraf etme ve yayılmasını engelleme amacıyla bu türlü fiillere engel olmayı amaçlamıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi kullanan bir kişinin birlikte içmek kastıyla da olsa bu maddeyi bir başkasına vermesi, kanunun ifade ettiği anlamda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin verilmesidir. Bu nedenle, başkasına kullanması için uyuşturucu veya uyarıcı madde veren kişi açısından verme suçunun oluşacağını kabul etmek gerekir.

Vermenin bir kez yapılması suçun oluşması açısından yeterlidir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktar ve cinsinin de fıkradaki vermek suçunun oluşumunda etkisi yoktur⁴²⁶.

d - Sevk Etme

Sevk etmek sözcüğü; göndermek, götürmek anlamlarına gelmektedir⁴²⁷. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle sevk etme; uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin maliki ya da zilyedi tarafından bir yerden bir başka yere gönderilmesidir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki “*sevk eden*” ibaresi 29.06.2005 tarih ve 5377 Sayılı Kanunun 22. maddesi ile eklenmiştir.

Sevk etme suçunun oluşması için uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin kullanma dışında bir amaçla gönderilmesi veya götürülmesi gerekir⁴²⁸. Failin kullanma dışında satma, başkasına devretme vs. gibi bir amacı olması gerekir.

Burada suçun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin bulunduğu yerden, başka bir yere, gönderilmesi ya da yollanması için gerekli icrai hareketlerin yapılmasıdır⁴²⁹. Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin sevkinin ülke sınırları içinde olması gerekir. Eğer sevk fiili, ülke dışından ülke içine yapılmışsa ithal, ülke içinden ülke dışına yapılmışsa ihraç suçunun oluşup oluşmadığına

---

426 KURT, s. 55.

427 TÜRKÇE SÖZLÜK, s.1290.; <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

428 Bkz. ERMAN - ÖZEK, s. 278.; GÜNGÖR - KINACI, s. 279.

429 Bkz. GÜNGÖR - KINACI, s. 279.; ERMAN - ÖZEK, s. 278.

bakılmalıdır⁴³⁰.

Sevk etme fiilinin herhangi bir bedel karşılığında veya bedelsiz olarak yapılması, fıkradaki suçun oluşumu açısından önemli değildir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin sevkinin şekli de önemli değildir. Örneğin maddenin posta veya başka vasıtalarla bir yere gönderilmesi halinde de sevk fiilinin olduğu kabul edilebilir⁴³¹. Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin götürüleceği veya gönderileceği mesafenin uzak veya yakın olması da fıkradaki suçun oluşması açısından önemli değildir⁴³².

Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi bulunduğu yerden başka bir yere götüren kişinin taşıdığı şeyin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilip bilmemesi, sevk eden fail açısından suçun oluşması yönünden sonuca etkili değildir⁴³³.

e - Nakletme

Nakletmek sözlük anlamı itibariyle; bir şeyin nakil işini yapmak, bir şeyi bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek anlamlarına gelmektedir⁴³⁴. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle nakletme, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerden başka bir yere kullanma dışında başka bir amaçla götürülmesi veya taşınmasıdır⁴³⁵.

Burada suçun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin bulunduğu yerden başka bir yere götürülmesi için gerekli icrai hareketlerin yapılmasıdır⁴³⁶. Örneğin, bir kişinin uyuşturucu veya uyarıcı madde taşımak için özel

---

430 GÜNAL, s.99.

431 ERMAN - ÖZEK, s. 278.

432 ERMAN - ÖZEK, s. 279.

433 Bkz. KURT, s. 57.; GÜNGÖR - KINACI, s. 280.

434 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

435 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.649.

436 GÜNGÖR - KINACI, s. 291.

olarak bir taşıt tutması ve kullanması gibi icrai hareketlerdir⁴³⁷.

Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin naklinin Türkiye içinde olması gerekir. Eğer nakil, ülke dışından ülke içine yapılmışsa ithal, ülke içinden ülke dışına yapılmışsa ihraç suçu oluşacaktır⁴³⁸.

Götürülen veya taşınan uyuşturucu veya uyarıcı madde faile ait olabileceği gibi başka bir şahsa da ait olabilir⁴³⁹. Taşınan maddenin başkasına ait olması durumunda taşıyan açısından nakletme, maddenin maliki açısından ise sevk etme suçu oluşur.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde nakletme suçunun oluşması açısından, nakledilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanma dışında bir amaçla taşınması gerekir. Daha önce de ifade edildiği gibi, nakledilen uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı kişisel kullanım sınırlarını aşmıyorsa, nakletme suçu değil kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulundurma suçu oluşmaktadır.

Nakleden kişinin amacı başkalarına devir olabileceği gibi satmak, bir başkasına iftira etmek olabilir⁴⁴⁰. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüleceği mesafenin uzak veya yakın olması da suçun oluşması açısından önemli değildir⁴⁴¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulunduğu yerden başka bir yere götüren kişinin taşıdığı şeyin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilip bilmemesi nakleden kişi için nakletme suçunun oluşması yönünden sonuca etkili değildir⁴⁴².

---

437 GÜNAL, s.99.

438 GÜNAL, s.99.

439 GÜNGÖR - KINACI, s. 291.

440 GÜNGÖR - KINACI, s. 291.

441 ERMAN - ÖZEK, s. 279.

442 Bkz. KURT, s. 57.; GÜNGÖR - KINACI, s. 280. Uyuşturucu uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarını işleyen fail ya da failler, uyuşturucu madde ile yakalanma riskini en ve aza indirmek için bazen posta ve koli ile taşıma yöntemini kullanmaktadırlar. 5584 sayılı Posta Kanunu'nun (R.G., T. 08.03.1950, S. 7451) 41. maddesinde; posta ile gönderilmesi yasak olan maddeler sayılmış, maddenin 1. fıkrasının B bendinde; afyon, morfin, kokain ve benzeri uyuşturucu maddelerin posta ile gönderilmesi yasak maddeler olduğu belirtilmiştir. Kanun'un 45. maddesinde ise; posta ile gönderilmesi yasak olan maddelerin ele geçirilmesi halinde ilgili makamlara haber verileceği

f - Depolama

Depolamak sözcük anlamı itibariyle; bir şeyi saklamak veya korumak amacıyla ambara koymak, depo etmek, biriktirmek, ambarlamak anlamlarına gelmektedir⁴⁴³. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle depolama, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin fail tarafından kişisel kullanım amacı dışında herhangi bir nedenle, örneğin; satma, devretme, ihraç, vs. amacıyla bir yerde korumak için tutmasıdır⁴⁴⁴.

Burada suçun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin herhangi bir yerde kullanım dışında bir amaçla saklanması veya tutulması için gereken icrai hareketlerin yapılmasıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin kullanım dışında başka bir amaçla bir yerde tutulmaya veya saklanmaya başlandığı anda, fıkradaki suç tamamlanmaktadır.

Suçun oluşması açısından failin depolanan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin maliki olmasının bir önemi yoktur. Failin başkasına ait olan bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi depolaması durumunda da, depolama suçunun oluştuğunu kabul etmek gerekir. Failin depolama karşılığında herhangi bir ücret alıp almamasının, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin depolandığı yerin faile ait olup olmamasının suçun oluşumu açısından bir etkisi yoktur⁴⁴⁵.

Kanaatimizce Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında, bulundurma fiili yanında ayrıca depolamanın seçimlik hareketler arasında sayılması, bir tekrar olmuştur. **Öğretide**, depolama fiilinin çok büyük miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satışından önce saklanması biçiminde gelişen durumlar için düzenlendiği ifade edilmiştir⁴⁴⁶. Ancak belirtmek gerekir ki; bulundurma ile depolama fiilleri kanun koyucu tarafından aynı cezai yaptırıma tabi tutulmuş, herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Depolamanın daha geniş bir içeriğe sahip

---

düzenlenmiştir.

443 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

444 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.649.

445 Bkz. **PARLAR - HATİPOĞLU**, s. 1409.; **KURT**, s. 59.; **ÖZDABAKOĞLU**, s.53.

446 **GÜNAY**, s.84.

bulundurma kavramı içinde ele alınabileceği gerekçesiyle, depolamanın seçimlik hareketler arasında yer alması isabetli olmamıştır.

g - Satın Alma

Satın almak sözcüğü, bir şeyi belirlenen fiyatını ödeyerek kendine mal etmek anlamına gelmektedir⁴⁴⁷. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle satın alma, uyuşturucu veya uyarıcı bir madde üzerinde hukukî veya fiili tasarruf etme hakkını, bir bedel veya başka bir şey karşılığında elde etmektir⁴⁴⁸.

Burada suçun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin mülkiyetini ya da zilyetliğini, bir bedel karşılığı bir başkasından devralmaya yönelik icrai hareketlerdir⁴⁴⁹. Satın almak suçunun oluşabilmesi için, failin uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi ticari bir amaçla satın alması gerekir⁴⁵⁰. **Öğretide**, failde satın alınan uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili ticaret yapma kastı saptanamadığında, fıkradaki suçun oluşmayacağı ifade edilmektedir⁴⁵¹.

Yargıtay da, failin uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi ticaret yapma amacı ile satın aldığına ilişkin bir delil olmaması halinde, satın alma suçunun oluşmayacağını kabul etmektedir⁴⁵². Bu görüş ve uygulama doğrultusunda biz de uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin kullanmak amacıyla satın alındığı açıkça tespit edilebiliyorsa, failin kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçundan sorumlu tutulması gerektiğini düşünüyoruz. Ancak failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışında ticari bir amaçla satın aldığı tespit edilebiliyorsa, satın alma suçunun oluştuğunu kabul etmek gerekir.

---

447 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

448 **ERMAN - ÖZEK**, s. 279.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.649.

449 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 271.

450 **BALCI**, s. 181.

451 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 273.; **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3699.; **KURT**, s. 55.; **ERGÜL**, s.147.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 271 vd.

452 **Yargıtay** 5. Ceza Dairesinin bu yönde 1980/3979 esas, 1980/4178 karar sayılı, 16.12.1980 tarihli kararı için bkz. **YAŞAR**, s.270.

h - Kabul Etme

Kabul sözcüğü, bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma, sunulan bir şeyi, armağanı alma, bir öneri uygun bulma, onaylama anlamlarına gelmektedir⁴⁵³.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı itibariyle kabul etme, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin mülkiyetinin veya zilyetliğinin bir bedel olmaksızın alınmasıdır.

Burada suçun maddî unsuru, bir kimsenin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin mülkiyetini ya da zilyetliğini bedelsiz olarak kendi üzerine almaya yönelik icrai hareketleri gerçekleştirmesidir⁴⁵⁴.

Kabul etme suçu, kabul etmekle yani uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerindeki tasarruf yetkisinin el değiştirmesi ile tamamlanmaktadır⁴⁵⁵. Zilyetliğinin değişmesi ile de suç tamamlanmış sayılmalıdır⁴⁵⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kabul edilmesinde, kabul edenin amacının ne olduğu suçun oluşması açısından önem taşımaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kabul eden fail maddeyi kişisel kullanımı için devralmışsa kullanmak amacıyla bulundurma suçu oluşur⁴⁵⁷. Bu nedenle, kabul etmek suçunun oluşması için failin uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi kullanmak dışında bir amaçla alması gerekir. Bu konuda daha önce imal, ithal, ihraç ve satın alma fiillerinde yaptığımız açıklamalar, kabul etmek fiili için de geçerlidir.

Kabul etme suçunun oluşumunda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin cinsinin veya miktarının önemi yoktur. Ancak, belirtmek gerekir ki; failin kastının belirlenmesi ve aynı fıkradaki diğer seçimlik hareketlerin tespiti açısından

---

453 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

454 GÜNGÖR - KINACI, s. 275.

455 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.649.

456 ERMAN - ÖZEK, s. 278.

457 Bkz. GÜNGÖR - KINACI, s. 276.; ERMAN - ÖZEK, s. 278.

uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı belirleyici olabilir⁴⁵⁸.

1 - Bulundurma

Bulundurma, sözlük anlamı itibariyle bir şeyin var olmasını veya hazır bulunmasını sağlamak anlamlarına gelmektedir⁴⁵⁹. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki anlamı ise, uyuşturucu veya uyarıcı bir madde üzerinde fiili ve hukukî egemenliğin kurulması veya bu maddeler üzerinde tasarruf imkânının oluşturulmasıdır⁴⁶⁰. Bu anlamda bulundurma fiili, kesintisiz (mütemadi) suç niteliği taşımaktadır⁴⁶¹.

Bulundurma suçunun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin fiili ve hukukî egemenlik altında tutulmasına ve bulundurulmasına yönelik icra hareketleridir⁴⁶².

Bulundurma suçunun oluşması açısından, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddenin maliki olması gerekmez. Bu nedenle, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde hangi şekilde zilyet olduğunun veya fiili tasarruf hakkını kazandığının önemi yoktur. İtalya uygulamasında, başkalarına başvurmak zorunda kalmaksızın herhangi bir zamanda uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ulaşmak imkânına haiz olan kişinin bu maddeyi bulundurduğu kabul edilmektedir⁴⁶³.

Bulundurmanın hangi suretle sağlandığı önemli değildir, bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı madde hırsızlanmış, bulunmuş veya miras kalmış olabilir⁴⁶⁴.

Bulundurma suçunun oluşabilmesi için bulundurulan maddenin kullanma dışında bir amaçla bulundurulması gerekmektedir. Bu amaç satma, satışa arz etme, devretme şeklinde ticari amaç olabileceği gibi, başka bir kişiye yardım etmek, bir

---

458 GÜNGÖR - KINACI, s. 276.

459 <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).

460 ERMAN - ÖZEK, s. 274.; TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.649.

461 Bkz. TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.649.; ERMAN - ÖZEK, s. 275.

462 GÜNGÖR - KINACI, s. 234.

463 Bu konuda bkz. ERMAN - ÖZEK, s. 274.

464 BALCI, s.184.

kişiyi dolandırmak ya da başkasına iftira etmek gibi herhangi bir amaç olabilir⁴⁶⁵. Daha önce belirttiğimiz gibi; bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı, kişisel kullanım sınırlarını aşmıyorsa ve failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığı açıkça tespit edilmişse, failin kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçu olduğu kabul edilmelidir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki bulundurma suçu ile 191. maddesindeki kullanmak amacıyla bulundurma suçu arasındaki farkı belirlemek için failin amacına ve kastına bakmak gerekir⁴⁶⁶.

Burada sorun, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi hangi kasıt ve amaçla bulundurduğunun nasıl tespit edileceği hususudur. Kanunda bu hususla ilgili herhangi bir açıklama veya ölçüt bulunmamaktadır. **Yargıtay**'ın bazı kararlarında, bu sorunla ilgili olarak bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı, ele geçiriliş biçimi ve ihtiyaç sınırını göz önüne alınmıştır⁴⁶⁷. **Yargıtay** aynı sorunla ilgili

---

465 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 235.; **KURT**, s. 58.; **ERGÜL**, s.150.

466 **ERMAN - ÖZEK**, s. 175.

467 Bkz. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/222 esas, 2006/8111 karar sayılı, 15.06.2006 tarihli yayınlanmamış kararı “*Dosya kapsamına göre; olay günü sanığın sevk ve idaresindeki araçta Ekstasy hap bulunduğu ve bu hapların satıcılığı ihbarının alınması üzerine, söz konusu araçta yapılan aramada suça konu 7 adet Ekstasy hapın yakalandığı ve sanığın tüm aşamalarda atılı suçu kabul etmediği anlaşılmakta olup; söz konusu hapların sayısının kişisel kullanım sınırları içerisinde sayılabilecek miktarda olması ve sanığın bu hapları satmak amacıyla bulundurduğuna ilişkin soyut ihbar dışında hiçbir delilin bulunmaması karşısında; sanığın bu hapları kullanmak amacıyla bulundurduğunun kabulü gerekirken sanığın inkarı aleyhine yorumlanarak satmak amacı ile uyuşturucu madde bulundurma suçundan mahkumiyetine karar verilmesi*” şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/3894 esas, 2007/573 karar sayılı, 29.01.2007 tarihli yayınlanmamış kararı “*Dosya kapsamına göre; görevlilerce yapılan istihbari çalışmalarda, sanığın bahçesinden dışı hint keneviri ektiği, kısa bir süre önce topladığı ve satma gayreti içerisinde olduğu yönünde edinilen bilgi üzerine başlatılan soruşturma sırasında, sanığın evinde yapılan aramada kurumaya bırakılmış 2.164 gr. (1.500 gr toz esrar elde edilebilir) dışı hint keneviri bitkisi ele geçirilmiş ise de, ele geçen madde miktarının bir yıllık kişisel kullanım ihtiyacının çok üzerinde olması karşısında, sanığın bu maddeyi satmak amacıyla bulundurduğunun kabul edilmesi gerektiğinden, satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçundan cezalandırılması yerine, yazılı şekilde hüküm kurulması*” şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/7958 esas, 2006/743 karar sayılı, 28.03.2007 tarihli yayınlanmamış kararı “*21.04.2005 tarihli ev arama, yakalama ve zaptetme tutanağı içeriğine, sanık hakkındaki istihbari bilgilerin niteliğine, suça konu uyuşturucu maddelerin miktarı ile ele geçiriliş biçimine ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın suç konusu uyuşturucu maddeleri satmak amacıyla bulundurduğu gözetilmeden delillerin takdirinde hataya düşülerek atılı suçtan mahkumiyeti yerine bazı şekilde beraat kararı verilmesi*” şeklindedir.

olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulundurulduğu yerin özellikleri, bulundurulduğu paketlerin biçim ve sayısı, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma alışkanlığının bulunup bulunmadığı gibi değişik ölçütler de kullanmıştır⁴⁶⁸.

Görüldüğü üzere uygulamada, bu sorunla ilgili olarak kesin ölçütler öngörülmemiş veya konunun karmaşıklığı nedeniyle öngörülememiştir. Kanaatimizce, her olayı kendi özelliğine göre değerlendirmek gerekecektir. Failin durumu, bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı ve ele geçiriliş biçimi, ele geçirilen yer gibi bütün ölçütler mahkeme tarafından tartışılmalı, failin kastı ve amacı belirlenmelidir.

C - Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmamakla Birlikte, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılan ve İthal veya İmali İzne Bağlı Olan Maddeleri İmal, İthal, İhraç, Satma, Satın Alma, Sevk Etme, Nakletme ve Depolama (TCK m.188/7).

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında, *“Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç*

---

468 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2008/7808 esas, 2008/15132 karar sayılı, 21.10.2008 tarihli yayınlanmamış kararı *“Kendisine ait olduğunu kabul ettiği 18 adet defter kağıdına sarılı, satışa hazır halde ele geçirilmiş olması dikkate alındığında suça konu uyuşturucu maddeyi ticari amaçla bulundurduğu anlaşılan sanığın..”* şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/8344 esas, 2006/13801 karar sayılı, 05.12.2006 tarihli yayınlanmamış bir diğer kararı *“İddia, kolluk tarafından yapılan istihbari çalışmalar sonucu elde edilen bilgiler ve 26.04.2005 tarihli yakalama ve zaptetme tutanağı içeriği, uyuşturucu maddenin ele geçiriliş şekli, miktarı, paket içerisinde 32 adet kağıtlara sarılı, satışa hazır halde bulunması, yargılama aşamasında dinlenen mütmen tanıkların anlatımları ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın eyleminin ticari amaçla uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesi”* şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/9844 esas, 2007/5262 karar sayılı, 07.05.2007 tarihli yayınlanmamış kararı *“09/11/2005 tarihli arama tutanağı içeriğine ve incelenen tüm dosya kapsamına göre, sanığın ikametinde yapılan aramada evin hol bölümünde bulunan dolap içinde 250 gr esrar maddesi bulunduğu ve aynı aramada evin bahçe kısmında sanığa ait saman yığnında saklı vaziyette iki adet varil içerisinde brüt 11750 gr esrar maddesinin yakalandığı, mahkemece yapılan keşif sonucu düzenlenen bilirkişi raporunda da uyuşturucu maddenin ele geçtiği saman yığnının sanığın evinden 30 metre uzakta olduğu, bu alanın sanık tarafından kullanıldığının tespit edilmesi karşısında, sanığın satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçunu işlediği sabit olduğu gözetilmeden, dosya kapsamına uygun olmayan gerekçelerle beraat kararı verilmesi”* şeklindedir.

eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” denilmektedir. Buna göre, Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 7. fıkrasında öngörülen suçun oluşması için öngörülen hareketler; uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerin *ithali, imali, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihracıdır*⁴⁶⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerin imal, ithal, ihraç, satma, satın alma, sevk etme, nakletme ve depolanmasına yönelik icra hareketleri, fıkradaki suçun maddî unsurunu oluşturur. İmal, ithal, ihraç, satma, satın alma, sevk etme, nakletme, depolama kavramları ile ilgili olarak Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkrası ile ilgili yukarıda yapılan açıklamalara bakılabilir. Suçun maddî konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılan maddelerin, resmi makamların izni olmadan suça konu edilmesi gerekir, eğer resmi makamlardan alınan bir izin varsa suç oluşmaz.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 7. fıkrasında öngörülen hareketler seçimlik olarak düzenlendiğinden hareketlerden herhangi birinin yapılması halinde suç oluşacaktır. Ancak 7. fıkroda, 1. ve 3. fıkralarda öngörülen bazı seçimlik hareketler bir arada sayılmıştır. Buna göre imal edilen ve aynı zamanda satılan madde, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan madde ise tek suç oluşacak, fail 7. fıkranın açık hükmü karşısında bir kez cezalandırılacaktır. Kanaatimizce bu fıkroda 1. ve 3. fıkroda sayılan seçimlik hareketlerin ayrı ayrı ancak tamamının sayılarak düzenlenmesi daha uygun olurdu⁴⁷⁰. Ayrıca Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1. fıkrasında imal, ithal ve ihraç fiillerine, 3. fıkroda sayılan seçimlik fiillerden daha fazla ceza öngörülmüşken 7. fıkroda imal, ithal ve ihraç fiilleri diğer seçimlik fiillere aynı ceza verileceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce 7. fıkroda da imal, ithal ve ihraç fiillerine diğer fiillere göre daha fazla ceza verilmesi gerekirdi⁴⁷¹.

---

469 Uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılan maddelerin hangi maddeler olduğu konusunda suçun maddî konusu başlığı altında yapılan açıklamalara bakılabilir.

470 Aynı yönde bkz. **BALCI**, s.227.

471 Aynı yönde bkz. **BALCI**, s.228.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4. ve 5. fıkrasında düzenlenen cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hallerin 7. fıkradaki fiillere uygulanması mümkün değildir. Çünkü 4. ve 5. fıkralarda açıkça “*yukarıdaki fıkralara*” atıf yapıldığından sonraki fıkra olan 7. fıkradaki fiiller için bu nitelikli haller nedeniyle ceza ağırlaştırılamayacaktır. Kanaatimizce 7. fıkradaki fiiller için Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında düzenlenen örgüt nedeniyle cezayı ağırlaştırıcı nitelikli halin uygulanması sağlanmalıdır⁴⁷².

6 - Hukuka Aykırılık

Hukuka aykırılığın suçun unsuru olup olmadığı hususu tartışmalı bir konudur. Suçun maddi ve manevi unsurdan ibaret olduğunu benimseyen klasik ikili anlayış yanında, özellikle hukuka uygunluk nedenlerinin esasının açıklanması bakımından hukuka aykırılığın da suçun bir unsuru olarak kabul edilmesi yönünde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür⁴⁷³.

Hukuka aykırılığın tespiti; tipe uygun bir fiilin bir izinle, yani bir hukuka uygunluk nedeniyle örtüşüp örtüşmediği ile ilgilidir, kısaca işlendiği koşullarda fiili hukuka uygun kılan bir nedenin olup olmadığının belirlenmesidir⁴⁷⁴.

Öğretide, hukuka aykırılığı özel ve genel olarak ikiye ayıran görüşe göre; bazı ceza kanunlarında (örneğin TCK m. 109, 112, 117, 120, 124, 133, 141, 154, 243, 250, 257, 263) ön öngörülen “*hakki olmaksızın*”, “*görevin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak*”, “*kanuna aykırı olarak*” gibi çeşitli ifadelerin özel hukuka aykırılık kapsamında olduğu ifade edilmektedir⁴⁷⁵. Bu görüşe karşı bu ifadelerin suçun unsuru

---

472 Aynı yönde bkz. **BALCI**, s.230.

473 Hukuka aykırılığın suçun unsuru olup olmadığı ve bu konuda ileri sürülen görüşler için bkz. **KATOĞLU, Tuğrul**, Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, Ankara 2003, s.127 vd.; **DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. II, 12. Bası, İstanbul 1999, s.2 vd.; **İÇEL, Kayıhan - AKINCI SOKULLU, Fusun**, Suç Teorisi, 2. Kitap. 2. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, 2000, 92 vd.; **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.215 vd.; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s.276.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s.247 vd.; **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s. 279 vd.; **TOROSLU**, Genel Kısım, 99 vd.

474 **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.217.

475 **DÖNMEZER - ERMAN**, C. II, s.18 vd.; **İÇEL - AKINCI SOKULLU**, s.108 vd.; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s.281.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s.252 vd.; **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s. 291 vd.

olan maddî ve manevî unsur içerisinde ele alınarak çözümlenmesi gerektiği, kanunlarda kullanılan bu ifadelerin mahiyetlerinin de birbirinden farklı olduğu, yerine göre özel kast, hukuka uygunluk nedeni ya da fiilin özel görünüş biçimi olduğu ifade edilmiştir⁴⁷⁶. İkinci görüşe benzer olarak ceza kanunlarındaki bu ifadelerin özel hukuka uygunluk nedeni olduğu, suçun esası olan hukuka aykırılığın genel ve özel olarak ikiye ayrılmasının çelişki olduğu dile getirilmiştir⁴⁷⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin “*ruhsatsız veya ruhsata aykırı*” bir şekilde suça konu edilmesi gerekmektedir. Kanunda kullanılan bu ifadenin hukuka uygunluk nedeni kapsamında açıklanması mümkündür. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsata bağlı olarak imal, ithal ve ihraç edilmesi veya bu maddelerin ruhsatlı bir şekilde satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi ve bulundurulması söz konusu olduğunda fiil hukuka uygun sayılacaktır⁴⁷⁸. Bu nedenle maddede öngörülen *ruhsat* (izin) kavramının tespiti ve kapsamının belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bilindiği üzere uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, zararlı etkileri yanında tıpta tedavi amaçlı olarak da kullanılmaktadır. Örneğin morfin, sülfat ve dolantin gibi maddeler ağır ağrıları dindirmek, diazepam, antidepresif ve benzodiazepinler gibi çeşitli maddeler hastaları sakinleştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu türden maddelerin tıbbî amaçlarla imalinde, ithalinde veya ihracında zorunluluk bulunmaktadır. Bu zorunluluk nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imali, ithali, ihracı ve ticareti devletin tekeli altına alınmış, bu husustaki iznin mahiyeti, şekil ve şartları tespit edilmiştir⁴⁷⁹. Ülkemizde hangi uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsata bağlanacağı ve hangi maddelerin yasak kapsamına alınacağı, 2313 sayılı *Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun* ve 3928 sayılı *Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun* ile düzenlenmiştir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 1.

---

476 Bu görüş için bkz. KATOĞLU, s.125.

477 HAFIZOĞULLARI - ÖZEN, Genel Hükümler, s.216-234.

478 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.648.

479 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. GÜNAL, s. 84.

maddesi; *“Tıbbi afyon ile müstahzaratının ve morfin ve bütün milhlerinin ve morfinin uzvi hamızlarla veya küül cezriyle birleşmesinden mütehassıl bütün eterlerinin ve bunların milhlerinin ve koka yaprağı, ham kokain ve kokain ekgonin ve tropokokain ile bütün milhlerinin ve yüzde 0,20 gramdan fazla morfin ve milhlerini ve yüzde 0,10 gramdan fazla kokain ve milhlerini muhtevi bütün müstahzarların ve ökodol (Eugodal), dikodit (Dicodide) ve Dilodit (Diloudide), Asedikon (Acedicone) ve bunların terkibi kimyevisinde bulunan maddelerde bütün müstahzarlarının ithal, ihraç ve memleket içersindeki satışı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletinin murakabesine tabidir”* hükmünü içermektedir. Bu hükümlerle; ithali, ihracı ve satışı ruhsata bağlı olan maddeler belirlenmiş, ruhsatı verecek makamın Sağlık Bakanlığı olduğu açıkça düzenlenmiştir. Kanunun 4. maddesinde tekel olan maddelerin ithali, 7. maddesinde tekel olmayan maddelerin ithali ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunun 19. maddesinde; *“Birinci maddede isimleri yazılan uyuşturucu maddeler haricinde olup ilmi tetkikat neticesinde mazarratı tebeyyün eden ve toksikomani tevhit eyleyen diğer zehirlerin dahi, bu kanun hükümlerine tabi olacağı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından tayin ve ilan olunur”* denilerek bu nitelikteki maddelerin Bakanlar kurulu kararıyla kanun kapsamına alınacağı ayrıca belirtmiştir.

3928 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunun 1. maddesinde; maddede sayılan uyuşturucu maddeler ile Sağlık Bakanlığı’na belirlenecek diğer uyuşturucu maddelerin, alımının, satımının, imalının, ithalinin ve ihracının Bakanlar Kurulu’nun tespit edeceği esaslara göre yürütüleceği belirtilmiştir. Madde, *“Çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile, ham afyon, tıbbi afyon ve morfin evsafını haiz afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri; koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tayin olunacak diğer uyuşturucu maddelerin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracı ile ilgili hususlar Bakanlar Kurulunun tespit edeceği esaslara göre yürütülür”* hükmünü içermektedir. Kanunun 1. maddesinin 3. fıkrasında; *“Kullanılması zararlı olduğu ve "Toxicomanie" yaptığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tespit edilen diğer tabii ve sentetik maddeler de yine bu Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile bu Kanun kapsamına alınabilir.”* denilerek madde kapsamına Sağlık Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yeni maddelerin eklenebileceği

ifade edilmiştir⁴⁸⁰. Bakanlar Kurulu bu maddelerin alımını, satımını imalini, ithalini ve ihracını ruhsata bağlayacağı gibi, yasak kapsamına da alabilecektir. Bakanlar Kurulu'nun ruhsata bağladığı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili olarak ruhsat verme yetkisi Sağlık Bakanlığı'na aittir. Kanunun 3. maddesinde; haşhaş ekimi, kontrolü, toplanması, değerlendirilmesi, imhası, satın alınması veya satılması ve kanunun uygulanması ile ilgili diğer hususların bir yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. *03.06.1986 tarihli 19804 sayılı Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmelik* bu konuda ayrıntılı düzenlemeler içermektedir.

Türk Ceza Kanunu Hükümet Tasarısının 255/1. maddesinde⁴⁸¹ Bakanlar Kurulu tarafından uyuşturucu madde oldukları saptanan ve ilan edilen maddelerin suçun maddî konusunu oluşturacağını belirtilmesine rağmen TBMM Adalet Komisyonundaki müzakerelerde bu teklif kabul edilmemiştir⁴⁸².

Ruhsata aykırılık durumu çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin; ruhsatta belirtilenden başka bir madde olması, miktarının ruhsatta yazılı miktardan fazla olması, niteliğinin ya da bulunduğu karışım içindeki oranın ruhsatta belirtilenden farklı olması, ruhsatta belirtilen yerden başka yerde bulundurulması, ruhsatta verilen izin dışında bir işleme tabi tutulması gibi durumlar ruhsata aykırılık olarak nitelendirilebilir⁴⁸³.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalinde kullanılan maddelerin tespiti açısından *16.06.2004 tarihli 25494 sayılı Kontrole Tabi Kimyasal Maddeler*

---

480 Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/12466 esas, 2008/18045 karar sayılı 01.12.2008 tarihli yayımlanmamış bir kararı “...maddesinin 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ile 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda, 1961 sayılı Tek Sözleşmesinin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde ve anılan Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında yer almaması nedeniyle, uyuşturucu madde olarak anılması olanaklı değildir.” şeklindedir.

481 Hükümet Tasarısının 255/1. maddesi “*Bakanlar Kurulunca uyuşturucu madde oldukları saptanan ve ilan edilen maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal veya ithal edenlere on yıldan onsekiz yıla kadar hapis ve uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için yirmimilyon lira ağır para cezası verilir*” şeklindeydi.

482 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s. 24 vd.

483 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 135.; **KURT**, s.47.

Hakkında Yönetmelik hükümlerine değinmek gerekir. Yönetmelik; kontrole tabi kimyasal maddelerle, bunların, yüzde oranları herhangi bir limite sınırlandırılmaksızın kolaylıkla izole edilerek çıkartılıp kullanımlarına imkân veren her türlü karışımlarının üçüncü bir ülkeye gidişleri esnasında, Türkiye'den transit sevkiyatları ile serbest bölgelere giriş ve çıkışları da dâhil olmak üzere ithalat ve ihracatları ile Türkiye'deki ticari ve ticari olmayan tüm hareketlerinin denetimini kapsamaktadır. Yönetmeliğin 4. maddesinde tanımlara yer verilmiştir. Bu maddeye göre; *Bakanlık*; Sağlık Bakanlığını, *kontrole tabi kimyasal madde/prekürsör*; yönetmelikte tanımlı yapılan listelenmiş maddeler ve listelenmemiş maddeleri, *pazara sunum*; kontrole tabi kimyasal madde/prekürsörlerin bedelli veya bedelsiz temin edilmesi, imalatı, işlenmesi, ithalat ve ihracatı da dâhil olmak üzere ticareti, dağıtımını ve depolaması gibi diğer ilgili faaliyetleri ifade etmektedir. Yönetmeliğin 6. maddesinde kontrole tabi kimyasal maddelerin ithalat işlemleri, 8. maddesinde ihracat işlemleri, 12. maddesinde ise transit geçişi düzenlenmiştir. Yönetmelikte belirtilen usule uygun olarak verilen izin kapsamında kontrole tabi uyuşturucu veya uyarıcı madde içerikli herhangi bir madde imal, ithal ve ihraç edildiğinde, transit olarak geçirildiğinde veya pazara sunulduğunda fiil hukuka uygun sayılmalıdır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin özel hukuka uygunluk nedeni olarak düşünülebilecek “*ruhsatlı*” bir şekilde suça konu edilmesi yanında diğer genel hukuka nedenlerinin bulunması durumunda da faile hukuka uygunluk nedeniyle ceza verilmemelidir. Bilindiği üzere genel hukuka uygunluk nedenleri, TCK'nın 24, 25 ve 26. maddelerinde düzenlenen kanunun ve yetkili merciinin emrinin yerine getirilmesi, meşru savunma, zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızasıdır. Ayrıca özel kanunlarda düzenlenen veya özelliklerinden ve öneminden kaynaklanan hekimlik mesleğinin icrasını, sportif faaliyetleri, basın hürriyetini ve bankacılık faaliyetini de hukuka uygunluk nedenleri arasında saymak mümkündür. Bu nedenler varsa fiil hukuka uygun sayılmalı ve faile ceza verilmemelidir. Örneğin suçu ortaya çıkarmakla görevli kolluk memurunun kanundan doğan yetkisi kapsamında, yurt dışından ithal edilecek uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ele geçirmek için faille işbirliği yapması, görevli kolluk memurunun alıcı rolüne girerek failden uyuşturucu maddeyi alması ve taşıması ve ameliyat edilecek hastayı morfinle uyutan veya ölmek üzere olan birisine tıbbi yardım amacıyla uyuşturucu madde

veren doktorun eyleminde hukuka uygunluk nedenleri bulunmaktadır⁴⁸⁴.

Burada uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarını ortaya çıkarmaya çalışan kışkırtıcı (tahrikçi) ajanın (veya ajan provakatörün) durumuna değinmek gerekir. Kışkırtıcı ajan, devlet himayesinde veya kontrolünde doğrudan doğruya menfaati olmadığı halde yakalanması amacıyla bir kimseyi suç işlemeye sevk veya teşvik eden kimse olarak tanımlanmaktadır⁴⁸⁵. Suç işlememiş veya suç işleme niyetinde olmayan kimseleri suça sevk eden kışkırtıcının eylemi suç teşkil etmektedir. Suç işleyen veya işlemek üzere harekete geçen bir kişiyi, örneğin esrar satmaya hazırlanan bir faili suçüstü yakalama faaliyeti kapsamında yapılan tahrik ve tertipler suç ve suçluyu meydana çıkarma faaliyeti olduğundan suç sayılmamalıdır. Bu durumda Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesi kapsamında görevin ifası olduğundan fiili suç olmaktan çıkararak hukuka uygunluk nedeni bulunmaktadır⁴⁸⁶. Mülga 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nun 5. ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 139. maddesinde düzenlenen gizli soruşturmacı kavramına soruşturma ve kovuşturma başlığı altında değinilecektir.

7 - Manevî Unsur

Suçun manevi unsuru, cezai sorumluluğun subjektifleştirilmesi sürecinin bir sonucu olarak işlenen fiil ile fail arasındaki psikolojik bağı ifade etmektedir⁴⁸⁷. Türk Ceza Kanunu'nun 21, 22 ve 23. maddelerinde düzenlenen sistem dikkate alınarak suçun manevi unsurları; kast, taksir, sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsur olarak ele alınmaktadır⁴⁸⁸.

---

⁴⁸⁴ GÜNGÖR - KINACI, s. 135.

⁴⁸⁵ Bkz. ŞEN, Ersan, Türk Hukukunda Telefon Dinleme Gizli Soruşturmacı X Muhbir, 4. Bası, Ankara 2010, s.230-260.

⁴⁸⁶ ŞEN, Telefon Dinleme, s.260.

⁴⁸⁷ Bkz. TOROSLU, Genel Kısım, s.171.; ARTUK, Mehmet Emin - GÖKÇEN, Ahmet - YENİDÜNYA, A. Caner, 5237 Sayılı Yeni TCK.'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I, Yeniden Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 2006, s.450.; SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Güncelleştirilmiş 3. Bası, Ankara 2005, s.387.

⁴⁸⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. TOROSLU, Genel Kısım, s.171.; Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsuru kast - taksir kombinasyonu olarak açıklayan görüş için bkz. ARTUK, Mehmet Emin - GÖKÇEN, Ahmet - YENİDÜNYA, A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8.

Belirtmek gerekir ki; uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları kasten işlenen suçlardandır⁴⁸⁹. Buradaki kast genel kast olduğundan failin fiiline konu maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi ve kanunda yer alan hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir⁴⁹⁰. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları, kanunda özel olarak taksirli hali düzenlenmediğinden taksirle işlenmeye elverişli değildir⁴⁹¹.

İmal fiili yönünden fail, imal ettiği maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmeli ve imalata yönelik bütün hareketleri bilerek ve isteyerek yapmalıdır⁴⁹². Eğer fail, imal ettiği maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyorsa cezai sorumluluğu ortadan kalkar⁴⁹³. İthal fiilinde de, failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ithal etmeyi istemesi ve ithale ilişkin hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir⁴⁹⁴.

İthal suçunun tamamlanmasından sonra, failin ithal ettiği uyuşturucu veya uyarıcı madde ile 188. maddenin 3. fıkrasında düzenlenen suçlardan herhangi birini işlemesi halinde, failin cezai sorumluluğu ne olacaktır? **Yargıtay** bir kararında, failin uyuşturucu bir maddeyi ithal ettikten sonra satışa arz etmesini, ayrı ayrı fiiller olarak kabul ederek, failin hem ithal, hem de satışa arz etme suçundan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir⁴⁹⁵. **Yargıtay**, bir başka kararında, ithal edilen uyuşturucu maddeyi bir süre saklayıp, daha sonra nakleden sanığın, kastının yenilediğinden bahisle hem ithal, hem de nakletme suçlarından ayrı ayrı cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir⁴⁹⁶. **Öğretide** de, failin ithal ettiği

---

Bası, Ankara 2007, s.30 vd.

489 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.649.

490 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 284.; **SOYASLAN**, Genel, s. 389.

491 **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.

492 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 284.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 133.; **GÜNAL**, s.103.

493 Bkz. **SOYASLAN**, Genel, s. 389.; **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.683.

494 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 284.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 133.; **GÜNAL**, s.103.

495 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2000/19555 esas, 2001/1092 karar sayılı, 03.04.2001 tarihli kararı, YKD, C. 27, S. 9, s. 1448.

496 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2002/27279 esas, 2002/22773 karar sayılı 23.09.2002 tarihli bir kararında; "*Jandarma Yapılan duruşmaya, toplanıp karar yerinde tartışılan delillere ve dosya*

uyuşturucuyu satması halinde daha ağır cezayı gerektiren ithal suçuna ilişkin normun, satma suçuna ilişkin normu tükettiği kabul edilerek, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesi gereğince sadece ithal suçundan cezalandırılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁹⁷.

Kanaatimizce bu durumlarda birbirinden farklı fiiller söz konusudur. Failin ithal fiilinden sonra, kastı yenilenmekte ve diğeri fiili bu yeni kastla gerçekleşmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarındaki seçimlik hareketler, kanun koyucu tarafından birbirinden farklı olarak düzenlenmiştir ve kendi içinde seçimlik değildir. Bu nedenle fail her iki fiilden ayrı ayrı sorumlu tutulmalıdır.

İthal edilen bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, failin kişisel kullanımı için yeterli miktarda olması ve failin kastının kullanma olduğunun tespit edildiği durumlarda, failin sadece kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmaktan suçundan dolayı cezalandırılacağı konusuna daha önce değinmiştik.

İhraç fiili yönünden de failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ihraç etmeyi istemesi ve ihraca ilişkin hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir⁴⁹⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında seçimlik olarak düzenlenen satma, satın alma, sevk etme, nakletme ve depolama suçlarında da, failin suçun konusunun uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi ve buna ilişkin hareketleri bilerek ve isteyerek yapması gerekir⁴⁹⁹. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin acıma hissiyle bir başkasına verilmesi halinde suçun oluşmayacağını ve

---

*içeriğine uygun gerekçeye göre; yerinde görülmeyen diğeri temyiz itirazlarının reddine; ancak: 1 Sanığın; suç konusu uyuşturucu maddeyi yaklaşık bir ay önce yurt dışından izinsiz olarak ithal edip bir süre evinde saklandıktan sonra ithal amacının dışında yenilenen kasıtlı naklederken yakalandığı sabit olmasına nazaran, gerçekleşen iki ayrı eylemin uyuşturucu madde ithal etmek ve uyuşturucu maddeyi nakletmek suçlarını oluşturduğu” şeklinde karar vermiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.; **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2001/27279 esas, 2002/2277 karar sayılı, 23.09.2002 tarihli aynı yönde bir diğeri kararı için bkz. YKD, C. 29, S. 2, s. 315.*

497 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 184.

498 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 284.; **GÜNAL**, s.103.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 133.

499 Bkz. **KURT**, s. 62.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 284.; **GÜNAL**, s.104.; **ERGÜL**, s.152.; **SOYASLAN**, Özel, s. 389.

failin kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak suçundan sorumlu tutulması gerektiğini ifade eden görüşlere katılmıyoruz⁵⁰⁰. Nakil ve sevk etme suçlarında; uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi taşıyan yani aracı olarak kullanılan kişinin, taşıdığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmesi gerekir. Eğer fail, taşıdığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunu bilmiyorsa failin kastı ortadan kalkacak ve cezai sorumluluğu olmayacaktır⁵⁰¹.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen seçimlik fiiller için de suçun manevi unsuru genel kasttır. Suçun oluşması açısından failin suçun konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı etkisi olmayıp, uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılan maddelerin, ithali veya imalinin resmi makamların iznine tabi olduğunu bilmesi ve fıkroda öngörülen hareketleri bilerek ve isteyerek yapması yeterlidir.

8 - Suça ve Cezaya Etki Eden Nedenler

A - Cezayı Ağırılaştırıcı Nitelikli Haller

a - Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenme (TCK m.188/5)

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâli, cezayı artıran bir neden olarak kabul edilmiş ve hükümlenen cezanın yarı oranında arttırılacağı belirtilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun tanımlar başlıklı 6. maddesinde örgüt üyesi; “ *bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi*” olarak ifade edilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun suç işlemek amacıyla örgüt kurma başlıklı 220. maddesi; “[1] Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler; örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması hâlinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir. [2] Suç işlemek

---

500 GÜNAL, s.108.

501 GÜNAL, s.108.

amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. [3] Örgütün silâhlı olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.[4] Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi hâlinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur. [5] Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır. [6] Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır. [7] Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. [8] Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.” hükmünü içermektedir.

Bu hükümler göz önüne alındığında, suç işlemek amacıyla meydana getirilen örgütün, özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarını işlemek için kurulmasına gerek yoktur. Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek için oluşturulan örgütün faaliyetleri çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarını da işlemiş olması cezayı artıran nedenin uygulanması için yeterlidir.

Örgüt, tanımı ve unsurları itibariyle, tartışmalı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁰². Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin tanımlar başlıklı 2. maddesinde örgüt kavramı; “*örgütlü suç grubu, doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddî çıkar elde etmek amacıyla belli bir süreden beri var olan ve bu sözleşmede belirtilen bir veya daha fazla ağır suç veya yasa dışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden, üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup anlamına gelir*” şeklinde ifade edilmiştir.

Yargıtay, örgütün tanımını Türk Ceza Kanunu’nun 220. maddesindeki düzenlemelere göre yaparak, bir kararında örgütün unsurlarını; 1- Üye sayısının en

---

502 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **ALCAKAPTAN, Uğur**, “Genel Olarak ve Bazı suçlar Bakımından Cürüm İşlemek İçin Örgüt Meydana Getirme Suçu”, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s.25 vd.; **CEYLAN, Ümit**, Organize Suçluluk ve Çıkar Amaçlı Örgüt Suçu, Ankara 2003, s.25 vd.; **EVİK, Vesile Sonay**, Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu, İstanbul 2004, s. 7 vd.; **MIHÇAK, Muhittin**, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ve Cürüm İşlemek İçin Teşekkül Oluşturmak Suçları, Ankara 2003, s. 1 vd.; **GÜLTAŞ, Veysel**, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu ve Etkin Pişmanlık - T.C.K. 220-221, Ankara 2008, s. 1 vd.

az üç veya daha fazla kişi olması, 2- Üyeler arasında gevşek de olsa hiyerarşik bir bağ bulunması, 3- Suç işlemek amacı fiili bir birleşme bulunması, 4- Devamlılık unsuru, 5- Amaçlanan suçları işlemeye elverişli, üye, araç ve gerece sahip olunması şeklinde saymıştır⁵⁰³. **Yargıtay** bir başka kararında şu açıklamalara yer verilmiştir: “Yukarıda özetlenen somut olayda, sanıkların eyleminin suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenip, işlenmediğinin belirlenmesi noktasında toplanmaktadır. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Yasanın 188 inci maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları yeniden düzenlenmiş, maddenin (5 inci) fıkrasında, diğer fıkralarda gösterilen suçların, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hali, ağırlatıcı bir neden olarak öngörülmüş, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu ise anılan Yasanın 220 nci maddesinde düzenlenmiştir. 5237 sayılı Yasanın 220 nci maddesi anlamında bir örgütün varlığından bahsedebilmek için; en az üç kişinin, suç işlemek amacıyla hiyerarşik bir ilişki içerisinde, devamlı bir şekilde amaç suçları işlemeye elverişli araç ve gerece sahip bir şekilde bir araya gelmesi gerekmektedir. Tanımdan da görüleceği üzere suç işlemek için örgüt kurmak suçundan bahsedilebilmesi için, a) Üye sayısının en az üç veya daha fazla kişi olması gerekmektedir. b) Üyeler arasında gevşek de olsa hiyerarşik bir bağ bulunmalıdır. Örgütün varlığı için soyut bir birleşme yeterli olmayıp, örgüt yapılanmasına bağlı olarak gevşek veya sıkı bir hiyerarşik ilişki olmalıdır. c) Suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşme yeterli olup, örgütün varlığının kabulü için suç işlenmesine gerek bulunmadığı gibi işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibariyle

---

503 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/5762 esas, 2007/2828 karar sayılı, 13.03.2007 tarihli yayınlanmamış kararı “5237 sayılı TCK’nin 220. maddesinde düzenlenen “suç işlemek için örgüt kurmak” suçunun işlendiğinin ve örgütün varlığının kabul edilebilmesi için; üye sayısının en az üç kişi olması, üyeler arasında soyut bir birleşme değil gevşek de olsa hiyerarşik bir ilişkinin bulunması, suç işlenmese bile suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşmenin olması, niteliği itibariyle devamlılık göstermesi gereklidir. Örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması da aranmalıdır. Örgüt yapılanmasında işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibariyle somutlaştırılması mümkün, ancak zorunlu değildir. Soyut olarak sanık sayısının üç kişiden fazla olması örgütün varlığının kabulü için yeterli olmayıp bu durumda iştirak ilişkisinden söz edilebilir. Örgüt üyesi olmamakla birlikte örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işleyen kişi, hem işlediği suçtan hem de örgüte üye olmak suçundan ayrı ayrı cezalandırılır. Olayımızda; sanıkların örgüt oluşturmak için sayısal yeterlikte olduğu anlaşılmakta ise de, aralarında hiyerarşik ilişki ve suç işleme iradelerinde devamlılık saptanmadığı anlaşılmaktadır. Açıklanan durum karşısında sanık hakkında 5237 sayılı TCK’nin 220. maddesi ile buna bağlı olarak 188. maddenin 5. fıkrasının uygulanmasının koşulları bulunmadığının gözetilmemesi,” şeklindedir.

somutlaştırılması mümkün olmakla birlikte, zorunluluk arz etmemektedir. Örgütün faaliyetleri çerçevesinde suç işlenmesi halinde, fail, örgütteki konumuna göre, üye veya yönetici sıfatıyla cezalandırılmasının yanında, ayrıca işlenen suçtan da cezalandırılacaktır. d) Örgüt niteliği itibariyle devamlılığı gerektirdiğinden, kişilerin belli bir suçu işlemek veya bir suç işlemek için bir araya gelmesi halinde, örgütten değil ancak iştirak iradesinden söz edilebilecektir. e) Amaçlanan suçları işlemeye elverişli, üye, araç ve gerece sahip olunması gerekmektedir. Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde, sanıkların sayısının örgüt kurmaya yeterli olduğu ve uyuşturucu ticareti yapma suçu yönünden elverişli üye, araç ve gerece sahip olduğu saptanmış ise de, toplanan kanıtlar, özellikle teknik takip sonucu elde edilen bilgi ve belgeler, sanıklar arasında hiyerarşik bir bağ bulunduğu veya suç işleme iradelerinde devamlılık bulunduğunu kabule elverişli değildir. Ceza yargısında, şüphenin sanıklar lehine yorumlanması, evrensel hukukun vazgeçilmez ve değişmez, ilkesidir. Bu itibarla... direnme hükmü evrensel hukuk ilkelerine de aykırı olup, bozulmasına karar verilmelidir”⁵⁰⁴.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin gerekçesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, suç işlemek amacıyla yönelik örgüt teşkil etmekten, kurulmuş örgütü yönetmekten, bu örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca ceza verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde fail veya failler, hem imal ve ticaret suçundan hem de Türk Ceza Kanunu’nun 220. maddesinde düzenlenmiş olan suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan cezalandırılacaktır. **Yargıtay**’a göre de; uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde fail hem imal ve ticaret suçundan hem de 220. maddede düzenlenmiş olan suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan ayrı ayrı cezalandırılacaktır⁵⁰⁵.

---

504 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 2006/10-253 esas, 2007/80 karar sayılı, 03.04.2007 tarihli kararı.

505 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/8349 esas, 2007/6164 karar sayılı, 23.05.2007 tarihli yayınlanmamış kararı “Örgüt üyesi olmamakla birlikte örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işleyen kişi, hem işlediği suçtan hem de örgüte üye olmak suçundan ayrı ayrı cezalandırılır. Somut olaya

Bilindiği üzere bileşik suç iki ayrı suçtan oluşmakta, bu suçlardan biri diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedenidir⁵⁰⁶. Bileşik suç, kendini oluşturan suçlara bölünememekte ve bileşik suçu oluşturan suçlar bağımsız kimliklerini kaybederek tek bir suç oluşturmaktadır. Bileşik suçtan söz edebilmek için kanuni düzenlemede birbiriyle kaynaşan suçlardan birinin, diğerinin unsuru veya ağırlatıcı nedeni olduğu açıkça gösterilmiş olmalıdır. Bu durumda faile maddede öngörülen bileşik suçtan ceza verilir, içtima kuralları uygulanmaz. Türk Ceza Kanunu'nun 42. maddesinde bileşik suç "*Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.*" şeklinde düzenlemiştir.

Bu açıklamalar ışığında, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasına bakıldığında; uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde iki ayrı suç bulunmaktadır. Bu suçlardan birincisi, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, diğeri ise suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçudur. Bu suçlardan suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun cezayı artıran bir nedeni olarak öngörülmüştür.

Kanatimizce, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrası bileşik suç haline dönüştürülmelidir. Bileşik suçun düzenlendiği madde gerekçesinde, bu tür suçlarda, cezaların içtimai hükümlerinin uygulanmayacağı açıkça belirtilmiştir. Yukarıda açıklandığı üzere uygulamada faile iki ayrı suçtan ceza verilmekte, böylece fail tek bir fiil nedeniyle iki defa cezalandırılmış olmaktadır⁵⁰⁷. Biz Türk Ceza

---

bakıldığında; sanıkların örgüt oluşturmak için sayısal yeterlikte olduğu anlaşılmakta ise de, aralarında hiyerarşik ilişki ve suç işleme iradelerinde devamlılık saptanmadığı anlaşılmaktadır. Açıklanan durum karşısında sanıklar hakkında 5237 sayılı TCK'nın 188/5 ve 220. maddesinin uygulanmasının koşulları bulunmadığının ve bu nedenle 5237 sayılı TCK'nın lehe olduğunun gözetilmemesi" şeklindedir.

506 Birbirine bağlı suç veya mürekkep suç olarak ifade edilen bileşik suç için bkz. **İÇEL, Kayıhan**, Suçların İçtimai, İstanbul, 1972, s. 104. **ALACAKAPTAN, Uğur**, Suçun Unsurları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, s. 62.; **DÖNMEZER - ERMAN**, C. I, s. 406.; **SANCAR, Türkan Yalçın**, Mütessesil Suç, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, s. 37.; **KUNTER, Nurullah**, Fikrî İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi, İÜHFİM, C. XIV-XV, S. 1-2, s. 375.

507 Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasındaki düzenlemenin suçun ağırlığı ile orantılı ceza verilmesini düzenleyen Türk Ceza Kanunu' nun 3. maddesiyle bağdaşmayacağı konusunda bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.652.; Bir fiil nedeniyle iki defa cezalandırılma konusunda ayrıntılı

Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasının bileşik suç olarak düzenlemesi gerektiğini, faile sadece ağır olan örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçundan ceza verilmesi gerektiğini düşünüyoruz⁵⁰⁸. Ceza adaletinin sağlanması bakımından da bu tür bir düzenlemenin yapılması gerektiğini ifade etmek istiyoruz.

Belirtmek gerekir ki; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları genellikle birden fazla kişi tarafından işlenmektedir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının aralarında teşekkül olmaksızın birden ziyade kimse tarafından toplu olarak işlenmesi hali suçun cezasını artıran bir neden olarak öngörülmüştü(m. 403/8). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda da çeşitli suçlar açısından, suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesi cezayı artıran

---

bilgi için bkz. **FEYZİOĞLU, Metin - GÜNGÖR, Devrim**, " Bir Suç İçin Bir Ceza Verilir İlkesinin İhlâli", AÜHFĐ 2007, S.1, C.56, s. 139 vd.; **CİHAN, Erol - YENİSEY, Feridun**, " Ne Bis İn İdem İlkesi", Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s.219 vd.;

508 Bu yönde **Yargıtay 10.** Ceza Dairesinin 1992/10837 esas, 1992/11917 karar sayılı, 19.11.1992 tarihli bir kararı, "... TCY'nın 403. maddesinin 10. fıkrasında; uyuşturucu madde temin etme suçlarını işlemek amacı ile teşekkül oluşturmak bağımsız bir suç sayılmış, böylece hazırlık hareketlerinin de cezalandırılması benimsenmiştir. Bu suçun faillerinin cezalandırılabilmesi için uyuşturucu madde temin etme suçunun da işlenmesi gerekli değildir. Öte yandan, aynı maddenin 7. fıkrasında; uyuşturucu madde temin etme suçunun teşekkül oluşturanlar ile idare edenler veya bu teşekküle dahil olanlar tarafından işlenmesi ağırlatıcı neden olarak kabul edilmiştir. Bu durumda, TCY'nın 78. maddesinde belirtilen şekilde mürekkep suç söz konusu olduğundan teşekkül oluşturma suçu bağımsızlığını yitirmektedir. Teşekkül, oluşturanlar, idare edenler veya teşekküle dahil olanların uyuşturucu madde temin etme suçunu işlemeye yönelik eylemleri hazırlık hareketi niteliğini aşmıyorsa bu kişilerin sadece teşekkül oluşturmak suçundan sorumlu tutulmaları, buna karşılık eylemleri icrai hareket niteliğini kazanmışsa teşekkül halinde uyuşturucu madde temin etme suçundan cezalandırılmaları gerekecektir. Dava konusu olayda; sanıklar ile firari sanık Ömer'in eroin satmak için önceden anlaşarak teşekkül oluşturdukları, aralarında yaptıkları iş bölümü gereğince Ömer'in Van'dan temin ettiği eroini İstanbul'a getirip yakını olan Ömer'in dükkanına gizlediği ve durumu sanıklara bildirdiği, sanık Murat'ın müşteri aramaya başladığı, Mustafa'nın ise Ömer'le Murat ve müşteriler arasında irtibat ve haberleşmeyi sağladığı, durumu öğrenen polis olay aksamı her iki sanığı sanık Murat'ın evinde yakaladığı, sanıkların açıklamaları üzerine de suç konusu eroini sözü edilen dükkanda ele geçirdiği, böylece sanıkların eroin satmak için teşekkül oluşturduktan sonra satış için icrai hareketlere başladıkları toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Bu nedenle, sanıkların teşekkül oluşturarak uyuşturucu maddelerden eroini satışa arz etmek suçundan cezalandırılmaları gerekirken teşekkül oluşturmaktan yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı, sanıkların vekilleri ve yerel C. Savcısının temyiz itirazları ile sanık Murat vekilinin duruşmadaki sözlü açıklamaları ve tebliğnamedeki düşünce bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün bu nedenlerden dolayı bozulmasına" şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

bir neden olarak öngörölmüştür(m. 102/3-d, m. 106/2-c, m. 109/3-b, m. 116, m. 117, m. 118, m. 149/1-c, m. 265/3). Bu düzenlemelerde; bir kişinin bir suç işleme kararının meydana getirdiği tehlikelilik hali ile birden fazla kişinin aynı suç işleme kararlılığının meydana getirdiği tehlikelilik halinin aynı olmaması, birden fazla failin bir araya gelmesinin çoğu zaman suçun işlenmesini kolaylaştırması, failerin birbirlerinin desteğinden yararlanmaları göz önüne alınmıştır⁵⁰⁹. Kanaatimizce kanun koyucu toplu işlenen suçlardaki tehlikelilik, kolaylık ve suç işleme kararlılığındaki yoğunluğu göz önüne alarak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda olduğu gibi, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesine cezayı artıran bir neden olarak “suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi” ölçütünü getirmelidir⁵¹⁰.

Burada 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu⁵¹¹ ile Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrası arasındaki ilişkiye de değinmek gerekmektedir⁵¹². 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde⁵¹³; terörün tanımı yapılmıştır. Bu maddeye göre terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir. Kanununun 4. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının 1. maddede

---

509 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.651.

510 İştirak hükümleri yanında bu yönde bir düzenlemenin doğru olmayacağı, mevcut düzenlemenin yerinde olduğu yönünde bkz. BALCI, s. 207.

511 R.G., T. 12.04.1991, S.20843.

512 Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, nakliyesi kolay, alıcısı çok, para karşılığı takası mümkün, pazarlama ağı kolay olması sebebiyle, terör örgütleri için vazgeçilmez bir gelir kaynağı niteliğindedir. Terörizm ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, daha önce ayrıntılı şekilde ifade edildiği üzere, toplum açısından büyük maddî ve manevî zararlara neden olmakta, ayrıca toplumu tehdit eden birçok olumsuz sorunları beraberinde getirmektedir. Toplum bu tehlikelerden korumak ve uyuşturucu ile terör örgütleri arasındaki ilişkiyi önlemek için, özel düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yönde bkz. SEVÜK YOKUŞ, s. 70.

513 15.07.2003 tarih ve 4928 sayılı Kanununun 20. maddesi ile değiştirilmiştir.

belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, bu suçların terör suçu sayılacağı belirtilmiştir. Kanun'un 5. maddesinde ise; bu şekilde işlenen suçların cezasının yarı oranında artırılacağı, ancak suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörülmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılacağı belirtilmiş ve yapılacak artırımın cezanın üçte ikisinden az olamayacağı ifade edilmiştir. Bu hükme göre; Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesindeki uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, artırımın Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasına göre değil, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesine göre yapılması gerekir⁵¹⁴.

b - Suçun Maddî Konusunun Eroin, Kokain, Morfin ve Baz Morfin Olması (TCK m.188/4)

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türünün *eroin, kokain, morfin ve baz morfin* olması cezayı artıran bir neden olarak öngörülmüştür. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4. fıkrası; *“Uyuşturucu veya uyarıcı⁵¹⁵ maddenin eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.”* şeklindedir.

Eroin, kokain, morfin ve baz morfinin özellikleri ve nitelikleri suçun maddî konusu başlığı altında açıklanmıştır. Bu başlık altında değinildiği üzere; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü bakımından öngörülen bu ağırlaştırıcı nedenin gerekçesi; eroin, kokain, morfin ve baz morfinin sağlık bakımından zararlarının daha yüksek olmasıdır. Kanaatimizce, bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri sağlık açısından daha tehlikeli olduğu veya başka gerekçelerle cezayı artıran bir neden olarak görmek isabetli bir çözüm değildir. Kanunda sayılan maddelerden daha tehlikeli kabul edilen bazı uyuşturucu maddeler olduğu gibi, günümüzde gelişen teknolojik imkânlar nedeniyle neredeyse her gün yeni bir uyuşturucu ve uyarıcı madde üretilmektedir⁵¹⁶. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü bakımından cezayı ağırlaştıran neden

---

514 Bu yönde bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s. 652.

515 29.06.2005 tarih ve 5377 Sayılı Kanun (m.22) ile “veya uyarıcı” ibaresi eklenmiştir.

516 Aynı yönde bkz. **TEKİN**, s.15.

açısından sayma yönteminden vazgeçilmesinin ve maddenin türü ile ilgili olarak cezanın belirlenmesi için hâkime takdir hakkı tanınmasını daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

c - Failin Sıfatı (TCK m.188/8)

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının faili olmak için kanunun bir özellik ve nitelik aramadığını, ceza sorumluluğu bulunan herhangi bir kişinin bu suçların faili olabileceğine fail başlığı altında değinmiştik. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında ise bazı meslek grubuna dâhil kişilerin bu suçları işlemesi nitelikli bir hal düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrası, “*Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.*” şeklindedir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının faili veya faillerinin yukarıdaki meslek gruplarından biri olması halinde ceza ağırlaştırılacaktır⁵¹⁷. Fakat bu nitelikler ve özellikler suçun oluşması için şart olmayıp, failde bulunması gerekli nitelikler değildir, failin bu niteliği cezayı ağırlaştırır halledendir⁵¹⁸. Bu durumda bu kişiler tarafından işlenen suçun ağırlaştırılmış halinin **özgü suç** olduğunu söylemek gerekir⁵¹⁹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının fail veya faillerinin fıkroda sayılan meslek gruplarından biri olması halinde cezanın ağırlaştırılabilmesi için mesleki sıfatın suçun işlendiği anda resmen kazanılmış olması gerekir, fiili olarak mesleği icra etmek yeterli değildir⁵²⁰.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında yer alan tabip,

---

517 Bu ağırlaştırıcı nedenin gerekçesi suçun işlenmesinde kolaylık sağlaması ve mesleki güvenin kötüye kullanılması olarak ifade edilmiştir. Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.287.; **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.783.

518 Bkz. **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.779.

519 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.260.; Özgü suç için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s.92.

520 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.653.

hastalıkları teşhis ve tedavi etmeyi kendine meslek edinen kimseyi ifade etmektedir⁵²¹. Diş tabibi diş hastalıklarına bakan kimseyi⁵²², eczacı ise, ilaç yapan ve satan kimseleri⁵²³ ifade etmektedir. Kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı sıfatlarının tanımı ve tespiti için bu mesleklere ilişkin özel kanun ve diğer düzenlemelere bakmak gerekir. Fıkroda kimyager ve eczacı yanında “kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi” ifadesi kullanılmış, böylece fail ya da faillerin tespiti için geniş bir yoruma imkân tanınmıştır.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 8. fıkrasında; cezayı artıran bir neden olarak öngörülen meslek grupları arasında sayılan “sağlık hizmeti veren” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği ve kapsamı belirlenmemiştir. Bu haliyle ifade, çok geniş bir anlam içermektedir ve uygulamada sakıncalı sonuçlara neden olabilecektir. Kanunilik ilkesine uygunluk sağlanması ve uygulamada farklı yorumlara neden olunmaması açısından cezayı ağırlaştırıcı neden olarak öngörülen sağlık hizmeti veren ifadesinden ne anlaşılması gerektiğinin açıkça belirlenmesini ve kapsamının ortaya konulmasını ya da kanundan çıkarılması gerektiğini düşünüyoruz.

B - Cezayı Hafifleten Nedenler

a - Suçun Maddî Konusunun Üretimi Resmi Makamların İznine veya Satışı Yetkili Tabip Tarafından Düzenlenen Reçeteye Bağlı ve Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğuran Her Türü Madde Olması (TCK m.188/6)

Suçun maddî konusu olarak, Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında “*uyuşturucu veya uyarıcı madde*”, 6. fıkrasında ise “*üretimi resmi*

---

521 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanununun 1. maddesi “*Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde tababet icra ve her hangi surette olursa olsun hasta tedavi edebilmek için Türkiye Darülfünunu Tıp Fakültesinden diploma sahibi olmak ve Türk bulunmak şarttır.*” hükmünü içermektedir.

522 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanununun 29. maddesi “*Dişçilik sanatı; dişlerin ve diş etleri ile esnanın tedavisi ve dişlerin ikmal ve ıslahına ait ameliyelerin icrasına munhasırdır.*”, 30. maddesi “*Türkiye Cumhuriyeti dahilinde dişçilik sanatını icra ve diş tabibi unvanını taşıyabilmek için Türk olmak ve Türkiye Darülfünunu Dişçi Mektebinden diploma almak lazımdır.*” şeklindedir.

523 6643 Sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu eczacılık faaliyetini düzelemektedir.

makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde”, 7. fıkrasında ise, “uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan madde” ifadesi kullanılmıştır.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 6. fıkrasına göre üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanacak, ancak verilecek ceza yarısına kadar indirilebilecektir. Burada hâkime takdir hakkı tanınarak cezanın indirilmesine imkân tanınmıştır⁵²⁴.

Daha önce açıklandığı üzere; Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 6. fıkrasında belirtilen “*Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde*” ifadesi ile kast edilen maddeler, tedavi amaçlı olarak üretilen ve reçete ile satılan ilaçlardır. Kanaatimizce Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 6. fıkrasındaki bu ifade karışıklığa yol açabilecek niteliktedir. Aslında Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarında belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile 6. fıkradaki maddeler aynı niteliktedir. Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarında belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler kullanıcılar açısından nasıl ve ne tür etkileri doğuruyorsa, 6. fıkrada ifade edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde de kullanıcılar açısından aynı etkileri doğurmaktadır. Kanunda bu tür maddelerin üretiminin resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde olduğu belirtilmişse de, bu açıklama da yetersiz kalmaktadır. Uyuşturucu bir madde olan ve tıpta tedavi amaçlı ağrı kesici veya sakinleştirici olarak kullanılan, doktor kontrolüyle ve kırmızı reçeteye satılabilen morfin de ilaç olarak sayılan ve sınıflandırılan bir maddedir. Kaldı ki, suçun maddî konusunun morfin olması, maddenin 4. fıkrasında cezayı artıran bir neden olarak öngörülmüştür. İthal edilen veya satılan bir maddenin morfin olması durumunda fail Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1, 3 veya 6.

---

524 Bkz. **BALCI**, s.214.

fikrasına göre sorumlu olabilecektir. Bu nedenlerle Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarının yanında, 6. fıkrasında suçun maddî konusunun bu şekilde düzenlenmesi isabetli olmamıştır⁵²⁵. Bu haliyle 6. fıkranın bağımsız bir suç olmadığını, suçun maddî konusunun 6. fıkrada öngörülen maddeler olması halinde, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarında öngörülen suçların daha az cezayı gerektiren nitelikli bir hali olduğunu söylemek mümkündür. Daha önce açıklandığı üzere, Adalet Komisyonunda teklif edilen ve kabul edilen metin⁵²⁶ göz önüne alındığında 6. fıkranın madde metninden çıkarılması uygun olacaktır⁵²⁷.

Burada reçete kapsamında bulunan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bir maddenin reçete kapsamı dışına çıkarılması hususuna değinmek gerekir. Daha önce ayrıntılı olarak açıklandığı üzere hangi maddelerin reçete kapsamına alınacağı Sağlık Bakanlığı ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Eğer reçete kapsamında bulunan uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bir madde usulsüne uygun olarak reçete kapsamından çıkarılıp serbestçe bulundurulmasına ve kullanılmasına izin verilirse suçun maddî konusu ortadan kalkacaktır. Bu durumda daha önce suçun maddî konusu olan maddeyi fıkrada öngörülen şekilde suça konu eden faile ceza verilmeyecektir.

b - Cezayı Kaldıran ve Azaltan Suç Sonrası Pişmanlık (TCK m.192)

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında cezayı kaldıran ve azaltan suç sonrası pişmanlık hükümlerine yer verilmiştir⁵²⁸. Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçlarında cezasızlık nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükümlerine, 3. fıkrasında ise; hem uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçlarında, hem de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlarda cezadan indirim nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükümlerine yer

---

525 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNEY - ÖZDEMİR - BALO**, s.521.

526 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. **BALCI**, s.215 vd.

527 Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında yer alan düzenleme, idarenin düzenleyici işlemleri ile suç ihdas edilemeyeceği ilkesine aykırı olacağı gerekçesiyle de eleştirilmektedir. Bu eleştiri ve ayrıntıları bilgi için bkz. **BALCI**, s.218 dipnot 652.

528 Ekin pişmanlık hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNAY, Erhan**, Etkin Pişmanlık ve Gönüllü Vazgeçme, Ankara 2006, s.1vd.

verilmiştir.

Aşağıda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçları için öngörülen cezasızlık ve cezadan indirim nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükümleri ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

aa - Cezayı Kaldıran Suç Sonrası Pişmanlık (TCK m.192/1)

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, *“Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması hâlinde, hakkında cezaya hükmolunmaz”* şeklindeki düzenleme ile cezasızlık nedeni olarak suç sonrası pişmanlık durumuna yer vermiştir.

Madde gerekçesinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlar bakımından özel bir pişmanlık hâli düzenlendiği ifade edilmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarına ilişkin olarak düzenlenen bu suç sonrası pişmanlık hükmünün kanuna konulmasındaki amacın, uyuşturucu madde suçlarında suçu ortaya çıkarma, failerin yakalanmalarını ve cezasız kalmamalarını sağlamak⁵²⁹ yanında suçu haber vermiş olanın pişmanlık duygusunu ödüllendirmek ve bu hareketleri teşvik etmek olduğu ifade edilmiştir⁵³⁰.

Yargıtay, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında suç sonrası pişmanlığın kanuna konuluş amacının, suçu haber vermiş olan failin pişmanlık duygusunun ve iyi niyetinin değerlendirilmesi ve ceza siyaseti bakımından bu pişmanlığın değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan toplumsal yarar olarak belirtmiştir⁵³¹.

---

529 Bkz. **KURT**, 70.; **ERGÜL**, s.169.

530 Bkz. **GÜNAL**, s.131.; **ERGÜL**, s.152.; **SOYASLAN**, Özel, s. 391.; **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.768.

531 Bu husus, **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun** 1999/10-2 esas, 1999/11 karar sayılı, 09.02.1999 tarihli bir kararında, *“...Bu tür suçları işleyenlerden suçu haber vermiş olanın pişmanlık duygusu ve iyi niyetinin ceza siyaseti bakımından değerlendirilmesinde toplumsal yarar görüldüğünden bu düzenleme yapılmıştır.”* şeklinde belirtilmiştir. Aynı yönde **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun**

İnsan sağlığı ve toplum açısından çok tehlikeli olan uyuyturucu veya uyarıcı maddeler ile buna ilişkin suçların ve faillerinin ortaya çıkarılması açısından suç sonrası pişmanlık halinin bir cezasızlık nedeni olarak kanunda düzenlenmesinin yerinde olduğu söylenebilir. Burada amacın; bu tür suçların ortaya çıkarılması ve faillerinin yakalanmasının sağlanması olduğu kadar, bu suçlardan dolayı pişmanlık duyan kişinin, bu pişmanlığını ödüllendirmek ve bu türlü hareketlerin teşvik edilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

Suç sonrası pişmanlık, madde gerekçesinde de ifade edildiği şekilde şahsi bir cezasızlık nedeni olduğundan sadece ihbarı yapan açısından uygulanabilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen suç sonrası pişmanlığın uygulanabilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlar; ihbarı yapan kişinin durumuna, ihbarın zamanına ve ihbarın niteliğine ilişkin şartlardır.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında, “*Uyuyturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi*” denilerek ihbarda bulunan kişinin suça iştirak etmiş olması şartının arandığı gibi bir izlenim doğmaktadır. Kanunun bu ifadesinden, iştirak halinde işlenmeyen uyuyturucu veya uyarıcı madde suçlarında pişmanlık gösteren kişilerin cezasızlık nedeninden yararlanamayacağı anlamı çıkar mı? **ğretide**, kanundaki iştirak etmiş olan kişi ifadesinin bu şekilde anlaşılmaması ve geniş yorumlanması, ifadenin teknik anlamda değil, bu suçlardan herhangi birini işlemiş olan kimse şeklinde anlaşılması gerektiği ileri srlmřtr⁵³². **Yargıtay** uygulaması da bu yndedir⁵³³. Bu görüş ve

---

1993/10-301 esas, 1993/338 karar sayılı, 20.12.1993 tarihli bir diğer kararı için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 593.

532 **ERMAN - ÖZEK**, s. 308.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.653.; **GÜNAL**, s.103.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 452.; **KURT**, 70.

533 Bu husus **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/6126 esas, 2006/9779 karar sayılı, 18.07.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararında; “*Olay tutanağı, sanık savunmaları ve dosya kapsamından, sanık Feysel'in ismini verdiği ancak kimliği belirlenemeyen İnan uyruklu kişinin suçuna iştirak ederek, “uyuyturucu madde ithal etmek” ve sanık Mehmet ile birlikte “uyuyturucu madde ticareti yapmak” suçlarına ilişkin eylemleri gerçekleştirdiğinin anlaşılması karşısında, daha ağır cezayı gerektiren ve eylemine uyan “uyuyturucu madde ithal etmek” suçundan dolayı cezalandırılması gerekmekte ise de; sanık Feysel'in “uyuyturucu madde ithal etmek” eylemini, ithal eylemine ilişkin başkaca bir delil bulunmadığı sağhada ve resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce açıklamış olması*

uygulamanın suç sonrası pişmanlığın düzenleme amacına daha uygun olduğunu düşünüyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında ikinci şart, “*resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciiine haber verirse*” şeklinde ifade edilmiştir. Burada ihbarda bulunan kişinin ihbarının, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının işlendiğinin resmi makamlar tarafından öğrenilmesinden önce yapılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Suçun haber alınmasından veya ortaya çıkarılmasından sonra yapılan ihbar nedeniyle cezasızlık nedeni uygulanmayacak, bu durumda diğer şartlar da varsa cezayı hafifletici neden uygulanabilecektir⁵³⁴.

Resmi makamlar ifadesinden, bir suçla ilgili olarak soruşturma ve kovuşturma yapmakla görevli adli, idari veya askeri merciler anlaşılmalıdır⁵³⁵. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesinde; ihbar ve şikâyetin, nereye ve nasıl yapılabileceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre; ihbar, yazılı veya sözlü beyanların tutanağa geçirilmesi şeklinde olacaktır. Fakat herhangi bir nedenle tutanak

---

nedeniyle “*uyuşturucu madde ithal etmek*” suçundan dolayı TCK'nin 192/1. maddesinde düzenlenen cezasızlık halinin ortaya çıktığı, bu durum karşısında sanık hakkında “*uyuşturucu madde ticareti yapmak*” suçundan (suçun işleniş biçimini, suçun işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen tehlikenin failin kasta dayalı kusurunun ağırlığı, güttüğü amaç ve saiki dikkate alınarak) mahkûmiyet kararı verilmesi yerine yazılı şekilde uyuşturucu madde ithal etmek suçundan hüküm kurulması” şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/6353 esas, 2007/8044 karar sayılı, 28.06.2007 tarihli yayınlanmamış bir diğer kararında; “*Uşak ili Sivash ilçesinde, görevlilere 471 gram esrar maddesini satmak isterken yakalanan sanığın, suça konu uyuşturucu maddeyi 20 gün önce İrandan Türkiye'ye getirdiğini bildirmek suretiyle, ithal suçunu kendi beyanıyla ortaya çıkarmış olması nedeniyle, uyuşturucu madde ithal etmek suçundan sanık hakkında 765 sayılı TCK'nin 405/1. maddesinin uygulanması, uyuşturucu madde satmak suçundan ise mahkumiyet kararı verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması*” şeklinde belirtilmiştir. **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 1990/5-231 esas, 1990/250 karar sayılı, 22.10.1990 tarihli kararında ise, “*Sanık, suçu haber alındıktan sonra olsa bile, uyuşturucu maddeyi sağladığı kişiyi veya uyuşturucu maddenin bulunduğu yeri bildirmekle, suçlunun ve suça konu maddenin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik uyuşturucu madde temin suçuyla mücadeleye katkıda bulunmuş olacağından, olaydaki konumu itibarıyla TCY. nin 64 ve 65. maddelerinde açıklanan biçimde iştirak koşullarında olmasa bile, hakkında cezadan özel indirimi düzenleyen maddenin uygulanması gerekir*” şeklinde karar vermiştir. Bu karar için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 585.

534 Bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.653.; **KURT**, 70.

535 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 308.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 586.

düzenlenmemişse, cezasızlık nedeninden faydalanacak kişi, bu hususu her türlü delille ispat edebilir. Resmi makamların bilgi sahibi olması, haberdar olma şartı için yeterlidir, soruşturmaya başlamış olması zorunlu değildir⁵³⁶.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında üçüncü şart, “*verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması*” şeklinde belirtilmiştir. Buna göre, ihbarı yapan kişinin verdiği bilgi sonucunda; suç ortaklarının yakalanması veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi gerekmektedir⁵³⁷. Failin cezasızlık nedeninden yararlanması için, suça konu olayı, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yerini birlikte bildirmesi zorunlu değildir⁵³⁸. Failin ihbarında, maddede sayılanlardan herhangi birini yapması cezasızlık nedeninin uygulanması açısından yeterlidir⁵³⁹. Çünkü fail, suç ortaklarının tamamını bilmeyeceği gibi, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nerede imal edildiğini, gizlendiğini veya kimlere satıldığını bilmeyebilir⁵⁴⁰.

Failin cezasızlık nedeninden yararlanması için, ihbarının suçun meydana çıkarılabilmesini sağlayacak bilgiler içermesi gerekir⁵⁴¹. Yani failin verdiği bilgilerin doğru ve yararlı olması gerekir. İçeriği doğru ve yararlı olmayan ihbarın, cezasızlık nedeni olarak görülmesi mümkün değildir. Çünkü burada aranan husus, failin resmi makamlar ile işbirliği yapan bir kişi haline gelmiş olmasıdır⁵⁴².

Failin doğru ve yararlı ihbarına rağmen, suç ortakları ihbarda bulunan failin elinde olmayan nedenlerle yakalanmasa dahi cezasızlık nedeninin uygulanması

---

536 GÜNAL, s.131.

537 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun** 1999/10-286 esas, 1999/3140 karar sayılı, 14.12.1999 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*Sanık A. nin kollukta ve Sulh Ceza Hâkimliği önünde suç ortağı A.S.nin ismini vererek TCY'nın 405/1. maddesinde belirtilen biçimde onun yakalanmasına hizmet ve yardım ettiği görülmektedir. Bu itibarla Yargıtay C.Başsavcılığının itirazının kabulüne karar verilmelidir.*” şeklindedir.

538 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 309.; **GÜNAL**, s.132.; **KURT**, 70.

539 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 309.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 587.

540 **GÜNAL**, s.132.

541 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.654.

542 **ERMAN - ÖZEK**, s. 310.

gerekir. Failin ihbarı sonucunda; diğer suç ortaklarının kimlikleri belirlenmiş ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yeri tespit edilmiş ise, failin suç sonrası pişmanlık hükmünden yararlanması gerekir⁵⁴³. Failin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edilen yeri ihbar etmesine rağmen, önceden haber alınması veya bir başka nedenle imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilememiş, fakat söz konusu yerde yapılan araştırmada, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edildiğine ilişkin kesin kanıtlar varsa (uyuşturucu veya uyarıcı madde yapımında kullanılan bazı kimyasallar, cihazlar vs.) cezasızlık nedenini uygulanmalıdır.

Failin ihbarının yöneldiği kişiler açısından çeşitli durumlar söz konusu olabilir. Buna göre; fail kendi suçunu ihbar etmiş olabileceği gibi, suçla bağlantılı başka bir faili ihbar etmiş olabilir. İlk durumda failin ihbarı nedeniyle işlediği uyuşturucu veya uyarıcı madde suçu ortaya çıkmış olmalıdır⁵⁴⁴. Failin ihbar ettiği kişi kendisi değilse ne olacaktır? Bu konuda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre; sanığın ihbar ettiği kişi beraat etmiş ve bu karar kesinleşmişse cezasızlık nedeni uygulanmayacaktır⁵⁴⁵. Diğer bir görüşe; beraat kararının, ihbar edilen kişinin suçu işlemediği gerekçesine dayanması dışındaki hallerde suç sonrası pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiği şeklindedir⁵⁴⁶. **Yargıtay** bir kararında, böyle bir durumda cezasızlık nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükümlerinin uygulanmayacağını, bu durumun iftira gibi çeşitli suçlara yol açacağını ve kanunun konuluş amacına aykırı sonuçlar doğuracağını ifade etmiştir⁵⁴⁷. Kanaatimizce, bu

---

543 YAŞAR, s.331.

544 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun** 1998/10-317 esas, 1998/4 karar sayılı, 03.02.1998 tarihli kararı için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.456.

545 Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2002/14109 esas, 2002/19335 karar sayılı, 20.05.2002 tarihli yayınlanmamış bir kararı, "*sanığın, haklarındaki beraat hükümleri kesinleşen diğer sanıklar A.M. ve C.K ile teşekkül oluşturduğunun düşünilemeyeceği ve onların adını vermesi nedeniyle de TCK'nın 405/2. maddesi ile indirim yapılamayacağını gözetilmemesi* " şeklindedir. **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun** 1999/10-2 esas, 1999/11 karar sayılı, 09.02.1999 tarihli yayınlanmamış bir kararı, "*...Sanıklar A. O. ve A. haklarındaki kesin beraat hükmünün varlığı karşısında sanığın suç ortaklarının yakalanmasını sağladığından söz edilemez ve TCY'nın 405/2. maddesinden yararlanması olanaklı değildir.*" şeklindedir. Bu yönde değişik görüş ve açıklamalar için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 456.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.654.; **KURT**, 71.

546 **ERMAN - ÖZEK**, s. 314.

547 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun** 1993/10-301 esas, 1993/338 karar sayılı, 20.12.1993 tarihli kararı için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.593.

konuda kesin bir sonuca varmak yerine, ihbar eden kişi açısından cezasızlık nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükmlerinin uygulanmasını, kararı verecek olan mahkemenin doğru ve doyurucu gerekçelerle vereceği bir karara bırakmak doğru bir çözüm olacaktır.

bb - Cezayı Azaltan Suç Sonrası Pişmanlık (TCK m.192/3)

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında; *“Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadar indirilir”* şeklinde cezadan indirim nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükmü öngörülmüştür.

Madde gerekçesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti ya da kullanmak için satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçları ile ilgili olarak soruşturma başladıktan sonra, suç sonrası pişmanlık gösteren kişinin cezasında indirim yapılacağı belirtildikten sonra, failin bunu gönüllü olarak ve en geç hüküm verilmeden önce yapması gerektiği ifade edilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında, yetkili mercilerce haber alındıktan sonra, suç ve suç ortaklarının tam olarak ortaya çıkarılması ve yakalanmasını sağlamak amacıyla kanun koyucu tarafından cezada indirim nedeni öngörülmüştür⁵⁴⁸. Buna göre Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde öngörülen suçlardan birini işleyen failin bu maddeden dolayı cezasından indirim yapılabilmesi için, suçun yetkili makamlar tarafından haber alınmasından sonra, suçun meydana çıkmasına veya suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım edilmiş olması gereklidir⁵⁴⁹.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen cezasızlık nedeniyle, 3. fıkrasında düzenlenen indirim nedeni arasındaki fark, ihbarın zamanına ilişkindir⁵⁵⁰. Fail, ihbarı resmi makamlarca haber alınmadan önce yapmışsa,

---

548 GÜNAL, s. 132.

549 KURT, 72 vd.

550 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.654.

cezasızlık nedeni, daha sonra yapmışsa indirim nedeni söz konusu olacaktır⁵⁵¹.

Daha önce belirttiğimiz şekilde, bu maddede düzenlenen indirim nedeni, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesindeki bütün uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarına ilişkindir. Kanunda herhangi bir sınırlama öngörülmediğinden, 188. maddede suç olarak düzenlenen bütün fiiller için suç sonrası pişmanlık hükümleri uygulanabilir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasının kapsam dışında tutulduğu görüşünün isabetli olmadığını düşünüyoruz⁵⁵². Burada öngörülen cezada indirim nedeni, şahsi bir cezadan indirim nedeni olduğundan sadece ihbarı yapan fail açısından uygulanabilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen cezada indirim nedeninin uygulanabilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlar; ihbarı yapan kişinin durumuna, ihbarın zamanına ve ihbarın niteliğine ilişkin şartlardır.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında; *“gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi”* denilerek, ihbarda bulunan kişinin ihbarını, herhangi bir zorlama ve etki altında kalmadan, kendi isteğiyle yapması gerektiği ifade edilmiştir⁵⁵³. İhbarda bulunan kişi ihbarını; zorlama, baskı, vaat gibi bir nedenle

---

551 **ERMAN - ÖZEK**, s. 311.

552 **SOYASLAN**, Özel, s. 392.

553 **Yargıtay 10**. Ceza Dairesinin 2006/15487 esas, 2007/2335 karar sayılı, 27.02.2007 tarihli kararı, *“Evinde yapılan aramada kullanma sınırı içerisinde (6 gr) uyuşturucu madde (esrar) ele geçirilen sanığın, tarlasında yetiştirmiş olduğu uyuşturucu maddeleri diğer sanığa para karşılığı verdiğini söyleyerek, uyuşturucu madde ticareti yapmak suçunun ortaya çıkmasına yardım ve hizmet ettiğinin anlaşılmasına göre, hakkında TCK'nın 192/3. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmaması”* şeklindedir. Aynı yönde **Yargıtay 10**. Ceza Dairesinin 2003/5335 esas, 2004/71 karar sayılı, 19.01.2004 tarihli kararı, *“Temyiz Esrar bulundurduğu ve satmak için müşteri aradığı şekilde ihbar yapılması üzerine evinde jelatin içinde 20 gram esrar maddesi ele geçirilen sanığın elde edilen uyuşturucu madde miktarına nazaran fiilin için esrar bulundurmamak olarak kabulü ile fiili TCK'nın 404/2. maddesi kapsamında kalabilecek durumda iken kendiliğinden, kolluk güçlerine evinde 3 kilo daha esrar maddesi olduğunu beyan edip kolaylıkla bulunamayacak yerdeki uyuşturucu maddeyi teslim ederek miktar itibarıyla satmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmamak suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım etmiş olmasına göre hakkında TCK. 405/2. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi”* şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

yapmışsa, fail hakkında bu indirim nedeni uygulanmayacaktır⁵⁵⁴.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında; *“Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi”* denilerek ihbarda bulunan kişinin ihbarının, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının işlendiğinin resmi makamlar tarafından öğrenilmesinden sonra yapılması halinde indirim nedeninin uygulanacağı açıkça ifade edilmiştir⁵⁵⁵. Suçun haber alınmasından veya ortaya çıkarılmasından önce yapılan ihbar indirim nedeni değil, şartları varsa cezasızlık nedeni olabilecektir⁵⁵⁶.

Burada resmi makamlar, bir suçla ilgili olarak soruşturma ve kovuşturma yapmakla görevli adli, idari veya askeri mercilerdir⁵⁵⁷. İhbarın nereye ve nasıl yapılacağı konusunda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesindeki düzenleme gözönüne alınabilir. Resmi makamların suçu soruşturmaya başlaması, indirim nedeninin uygulanması için zorunlu değildir⁵⁵⁸.

---

554 Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesi, 2004/15985 esas, 2005/1166 karar sayılı 20.09.2006 tarihli bir kararı, *“Jandarma Birlikte yakalandıkları sanık Metin'e ait evde, uyuşturucu madde ve uyuşturucu madde içmekte kullanılan "şasal" tabir edilen düzenegin ele geçirilmesi ve dosyada mevcut Adli Tıp Kurumu tarafından düzenlenen 16.05.2002 tarihli raporlarından kendilerinden alınan idrar örneklerinde uyuşturucu madde bulunduğunun anlaşılması karşısında, sanıkların uyuşturucu madde kullandıklarını belirtmelerinin, TCK'nın 405/2. maddesi anlamında suçlarının ortaya çıkmasına yardım ve hizmet etme anlamında değerlendirilemeyeceği gözetilmeden, anılan yasa maddesi gereğince, sanıkların cezalarından indirim yapılması”* şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

555 Bu yönde bkz. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2008/7808 esas, 2008/15132 karar sayılı, 21.10.2008 tarihli yayınlanmamış bir kararı, *“ Görevlilerin yanına gelmeleri üzerine, içerisinde uyuşturucu madde bulunan poşetin parkta yan yana oturan hangisi tarafından yere atıldığının tespit edilemediği aşamada, suça konu suça konu uyuşturucu maddenin kendisine ait olduğunu söyleyerek, suçun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım eden sanık E. hakkında TCK'nın 192/3 maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi ”*.

556 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/5536 esas, 2007/6926 karar sayılı, 07.06.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı, *“Sanığın suçun resmi merciler tarafından haber alınmasından sonraki açıklamaları ile suçunun meydana çıkmasına yardım ettiği dikkate alınarak, bu sanık hakkında da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiğinin düşünülmemesi “* şeklindedir.

557 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 308.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 586.

558 **GÜNAL**, s. 131.

Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında, ihbarın zamanına ilişkin sınırlayıcı herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Madde gerekçesinde, etkin pişmanlıktan yararlanabilmek için, bunun en geç hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre; failin indirim nedeninden faydalanabilmesi için, hizmet ve yardımı en geç kovuşturma aşamasında hüküm verilmeden önce yapması gerekir.

Fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi aldığı veya bulunduğu yeri bildirmiş ve suçun meydana çıkmasına hizmet etmişse cezasından indirim yapılabilir⁵⁵⁹. Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin 3. fıkrasında; ihbarın, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna göre failin indirim nedeninden yararlanabilmesi için, ihbarın suçun ortaya çıkmasına yardım yanında, suçun failinin veya suç ortaklarının yakalanmasına da yardım etmesi gerekecektir⁵⁶⁰. Maddede ifade edilen “*hizmet*” ve “*yardım*” sözcükleri, farklı anlamlarda değil, birbirini tamamlama amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle hizmet ve yardım, sağlama ya da katkıda bulunma olarak anlaşılmalıdır⁵⁶¹.

---

559 **Yargıtay 10.** Ceza Dairesinin 2006/7977 esas, 2006/3857 karar sayılı, 15.03.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararında “*Hakkındaki beraat kararı temyiz edilmeksizin kesinleşen diğer sanığa ait evde geçici olarak kalan ve hakkında herhangi bir ihbar ve delil bulunmazken bu evde ele geçirilen suça konu uyuşturucu maddenin kendisine ait olduğunu ve satmak için İstanbul'dan aldığını kabul ederek suçunun etraflıca ortaya çıkmasına hizmet ve yardımda bulunan sanık hakkında 765 sayılı TCK'nun 405/2 maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi*” şeklinde, **Yargıtay 10.** Ceza Dairesinin 2006/7977 esas, 2007/3547 karar sayılı, 27.03.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı ise, “*İhbar ve arama tutanağı içeriği, sanık savunmaları, tanık beyanları ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın evinde ele geçirilen net 126,503 gramdan ibaret esrarın kişisel kullanım sınırları içerisinde kaldığı dikkate alındığında, suça konu uyuşturucu maddeyi satmak amacıyla bulundurduğunu söyleyip, ikrarıyla suçunun ortaya çıkmasını sağladığı gözetilerek, sanık hakkında TCK'nun 192/3. maddesinin uygulanması gerekip gerekmediğinin tartışılmaması*” şeklindedir.

560 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 588.; Bu yönde bkz. **Yargıtay 10.** Ceza Dairesinin 2006/13789 esas, 2007/421 karar sayılı, 24.01.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*Sanığın diğer sanıklar Salih M. ve Telli T. ile birlikte satmak amacıyla getirdikleri ve 34 ... plakalı otonun benzin deposunda ele geçirilen suça konu eroinlerden başka; üst aramasında numune olarak bulundurduğunu beyan ettiği 0,08 gram eroinin yanı sıra 0,25 gram afyon sakızının ele geçirildiği, sanığın afyon sakızını kullanmak için bulundurduğunu beyan ederek bu suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardımda bulunduğu anlaşılmalı; hakkında TCK'nun 192/3. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi,*” şeklindedir.

561 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 585.

Daha önce cezasızlık nedeni olan suç sonrası pişmanlık hükümlerini incelerken belirttiğimiz gibi, maddede yer alan “suç ortakları” ifadesi geniş yorumlanmalı, bu suçlardan herhangi birini işlemiş olan kişi şeklinde anlaşılmalıdır⁵⁶². Failin iştirak halinde işlenen suçlarda, suça iştirak eden bütün failleri bildirmesi zorunlu olmadığı gibi, indirim nedeninin uygulanması açısından suçun iştirak halinde işlenmesi de zorunlu değildir⁵⁶³. İhbarda fail ya da faillerin isimlerini bildirmek suretiyle suçun meydana çıkmasına ve suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmiş olmak, ceza indiriminden yararlanmak için yeterlidir⁵⁶⁴.

Maddede öngörülen hizmet ve yardım bizzat fail tarafından yapılmalıdır. Fail tarafından yapılmayan yardım nedeniyle indirim uygulanması mümkün değildir. Ancak failin hastalığı veya sakatlığı gibi bizzat başvurma olanağından yoksun olması nedeniyle bir başkasından yetkililere haber vermesini istemesi halinde indirim nedeni uygulanabilir⁵⁶⁵.

Failin ihbarı ile yapacağı yardım ve hizmetin, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarını ortaya çıkarmaya yönelik olması gerekir. Bu nedenle verilen bilginin nitelikli ve sonuca etkili olması gerekir⁵⁶⁶. Fail hiçbir delil olmamasına rağmen

---

562 Bu yönde, **Yargıtay 10 Ceza Dairesinin** 16.01.2008 tarihli, 2007/18315 esas, 2008/448 karar sayılı kararı “*Uyuşturucu madde ticareti yapmak suçuna ilişkin olarak, Hatay Ağır Ceza Mahkemesi'nde hakkında dava açıldığı anlaşılan Ali hakkındaki davanın derdest ise bu dava ile birleştirilmesi, sonuçlanmış ise sonucuna göre sanık hakkında 192/3. maddesinin uygulanması gerekip gerekmediği tartışılmadan; uyuşturucu madde kullanmak suçu ile ilgili olarak ise, sanığın esrar maddesini satın aldığı söylenildiği Veysel isimli kişinin yakalanıp yakalanmadığı, hakkında dava açılıp açılmadığı, dava açılmış ise sonuçlanıp sonuçlanmadığı araştırılmadan adı geçen hakkında hazırlık soruşturması yürütüldüğü ve yetkisizlik kararı verildiği gerekçesiyle, TCK'nın 192/3. maddesi gereğince sanığın cezalarından indirim yapılması, karşı temyiz olmadığından bozma sebebi sayılmamıştır.*” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

563 **Yargıtay 10. Ceza Dairesinin** 2000/11225 esas, 2000/15166 karar sayılı, 09.11.2000 tarihli yayınlanmamış bir kararı “*Bayan olan ve geçimini evlerde temizlik yaparak sağladığını söyleyen ksanık hakkında aleyhinde somut delil bulunmadığı halde, evine 30 metre kadar uzaklıktaki başkasına ait bir bina inşaatının önünde önünde ele geçirilen esrarın kendisi tarafından konulduğunu belirtip suçunu kabul etmesi nedeniyle TCK'nın 405/2 maddesinin uygulanması gerekip gerekmediğinin tartışılmaması*” şeklindedir.

564 **GÜNAL**, s. 132 vd.

565 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 585 vd.

566 **Yargıtay 10. Ceza Dairesinin** 2006/16570 esas, 2007/2621 karar sayılı, 06.03.2007 tarihli

suçunu ikrar etmiş, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yerini göstermiş veya ele geçirilen uyuşturucu maddeyi nasıl ve kimden elde ettiğini söylemişse, failin hizmet ve yardımından söz edilebilir⁵⁶⁷. Buna karşılık şüphe üzerine yapılan arama sırasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirileceğini düşünen failin üzerindeki uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi atıp kaçması durumunda, failin suçun meydana çıkmasına hizmet ve yardım kastı bulunmadığından ceza indiriminden yararlanması mümkün değildir⁵⁶⁸. Ayrıca yüksek miktarda uyuşturucu veya uyarıcı madde ile yakalanan bir failin, maddenin tamamının bulunmasından önce az miktarda uyuşturucu veya uyarıcının yerini göstermesi halinde de suç sonrası pişmanlık hükümleri uygulanmamalıdır⁵⁶⁹.

9 - Suçun Ortaya Çıkış Biçimleri

Suçun ortaya çıkış biçimleri başlığı altında öncelikle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında; teşebbüs, iştirak ve içtima konuları incelenecektir.

A - Teşebbüs

Bilindiği üzere teşebbüs, kasıtlı bir suçun icrasına elverişli vasıta ile başlanması ancak icra hareketlerinin veya sonucun failin elinde olmayan bir nedenden dolayı gerçekleşmemesidir⁵⁷⁰.

---

yayınlanmamış bir kararı “Şüphe üzerine durdurularak üzerinde yapılan aramada kullanma sınırı içerisinde (114 gram) uyuşturucu madde (esrar) ele geçirilen sanığın, uyuşturucu madde ticareti yaptığına ilişkin ihbar ya da başkaca delilin bulunmadığı aşamada, bu uyuşturucu maddeleri memleketi olan Mardin’den satmak için İstanbul’a getirdiğini açıklayarak, satma suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım ettiğinin anlaşılmasına göre, hakkında TCK’nın 192/3. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmaması” şeklindedir.

567 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/11497 esas, 2006/13335 karar sayılı, 28.11.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararı “ Diğer sanıkla birlikte M. ait olan otomobilin içinde olduğu sırada bagajında ele geçen uyuşturucu maddenin kendisine ait olduğunu söyleyen İ. Nin açıklamalarının kendi suçunun ortaya çıkmasına niteliğinde olup olmadığı, hakkında TCK’nın 192/3. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı karar yerinde tartışılmaması” şeklindedir.

568 **KURT**, s. 73.

569 Bu yönde **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 1990/5-363 esas, 1991/4 karar sayılı 04.02.1991 tarihli kararı için bkz. YKD, C. 17, S. 8, s. 1250.

570 Teşebbüs konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, s.262 vd.; **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.307.; **ARTUK, Mehmet Emin**, Suçun Özel

Teşebbüs, Türk Ceza Kanunu'nun 35. maddesinde düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 35. maddesi ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 61 ve 62. maddelerinde düzenlenen tam ve eksik teşebbüs ayrımı kaldırılmıştır. Madde gerekçelerinde; cezanın belirlenmesi açısından tam teşebbüs-eksik teşebbüs ayrımını tespit edebilecek belirli bir ölçütün bulunmadığı, bu nedenle uygulamada ağır sonuçların meydana geldiği ifade edilerek, bu ayrımın kaldırılmasının nedenleri açıklanmıştır⁵⁷¹.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında teşebbüs konusunda değişik görüş ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu görüş ve uygulamaların bir kısmı, aşağıda Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde belirtilen fiiller yönünden ayrı ayrı açıklanmaya çalışılacaktır.

İmal suçunun tamamlanması için, imalin sonuçlanması ve uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin elde edilmiş olması gerekir⁵⁷². Failin elinde olmayan herhangi bir nedenle icra hareketleri tamamlanmamışsa ve uyuşturucu veya uyarıcı madde elde edilememişse suç tamamlanmış olmaz⁵⁷³.

Görünüm Şekilleri, Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 242 vd.; **ÖZBEK, Veli Özer**, "5237 Sayılı YTKK'nın Teşebbüs ve Kusurluluğa İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Kazancı Hukuk Dergisi, S.5, s. 16 vd.; **SÖZÜER, Adem**, Suça Teşebbüs, İstanbul 1994, s.1 vd.; **SOYASLAN, Doğan**, Teşebbüs Suçu, Ankara 1994, s.1 vd.; **AYDIN, Devrim**, "Suça Teşebbüs", AÜHFD 2006, S.1, C.55, s. 85 vd.; **AKSOY İPEKÇİOĞLU, Pervin**, Suça Teşebbüs, Ankara 2009, s. 1 vd.

571 Bu konuda ayrıntılı açıklama için bkz. **ÖZGENÇ, Gazi Şerhi**, s. 456-457.; **TOROSLU**, Genel Kısım, s.262.; **HAFIZOĞULLARI - ÖZEN**, Genel Hükümler, s.309. Tam teşebbüs-eksik teşebbüs ayrımının kaldırılmasının olumlu olduğu yönünde ayrıntılı bilgi için bkz. **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.736.

572 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 169.

573 **Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 1992/4262 esas, 1992/7198 karar sayılı, 22.06.1992 tarihli bir kararı**, "Yukarıda ifade edildiği gibi, Besinci İhtisas Kurulu 9.9.1991 günlü kararından evde yakalanan madde ve malzemelerin eroin imaline elverişli ve yeterli olduğu ve fakat fiilen imalata başlanmamış olduğu anlaşılmaktadır. Teşebbüsleri söz edebilmek için icrai hareketlerin başlamış olması lazımdır. Cürmün icrasına başlamak ise cürmün maddi unsurunu teşkil eden veya onun işlenmesine yönelik hareketleri yapmaktır. Sanıklar, suça elverişli ve yeterli madde ve malzemeleri eve taşımakla, eroin imaline ilişkin kastlarını duraksamaya yer vermeyecek şekilde ortaya koymuş ve fiile yaklaşmış olmaları itibarıyla icraya başlanmış, ne varki elinde olmayan mani sebepler dolayısıyla icra hareketlerini bitirememişlerdir. Bu itibarla eylemleri eksik teşebbüs derecesinde kalmıştır. Sanıkların eylemlerini o şekilde değerlendirerek uyuşturucu madde imaline eksik kalkışmaktan hükümlendirilmeleri gerekirken tam teşebbüs kabulü suretiyle yazılı şekilde

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde, imal suçunun sonucu harekete bitişik bir suç olduğu, bu suça tam teşebbüsün mümkün olmadığı ifade edilmiştir⁵⁷⁴. Ancak yukarıda açıklandığı üzere, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 35. maddesi ile eksik-tam teşebbüs ayrımı kaldırıldığından imal suçunun teşebbüse elverişli bir suç olduğu söylenebilir⁵⁷⁵.

Öğretide, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasındaki düzenlemeyle, imale teşebbüs niteliğinde sayılabilecek bazı hareketlerin suç olarak tanımlandığı gerekçesiyle imal suçuna teşebbüs olanağının kalmadığı ileri sürülmüştür⁵⁷⁶. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında suçun maddî konusu, başlı başına uyuşturucu veya uyarıcı etkisi olmayan maddelerdir. Bu husus madde gerekçesinde de açıkça belirtilmiştir⁵⁷⁷. Bu fıkra imalden kastedilen uyuşturucu veya uyarıcı etkisi olmayan maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılmasıdır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasındaki imalin konusu ise, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerdir⁵⁷⁸. Örneğin imale konu morfinin eroine dönüştürülmesi veya eroinin saflaştırılması hareketlerin tamamlanamaması halinde imale teşebbüs suçunun oluşacağını kabul etmek gerekir. Burada morfin ve eroinin bulundurulmasının Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında ayrı bir suç olarak düzenlendiği, bu nedenle imale teşebbüs suçunun olmayacağı yönündeki eleştiriye de failin kastına göre cevap verilmelidir. Bu durumda failin kastı, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulundurma değil,

---

cezalandırılmaları" şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1. Aynı yönde bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 267.

574 Bkz. **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.738.

575 **SOYASLAN**, Özel, s. 389.

576 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.655.

577 Gerekçede, "uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddenin ülkeye sokulması, imal edilmesi, satılması, satın alınması, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Dikkat edilmelidir ki, bu suçun konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir ve bunlar uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmazlar; ancak bu maddelerin ithal ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olması gerekir. Söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur ve bu seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır. Ancak bunlardan birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bir suçun işlendiğini kabul etmek gerekir" denilmektedir. Bkz. **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, s.922 vd.

578 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 166.

uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imalidir. Belirtilen nedenle burada, imale teşebbüs ile bulundurma veya nakletme olmak üzere tamamlanmış iki suç oluşmaktadır. Bu nedenle Türk Ceza Kanunu'nun 44. maddesindeki fikri içtima kurallarına göre daha ağır olan imale teşebbüs suçundan ceza verilmelidir.

Türk Ceza Kanunu'nun 35. maddesi kapsamında teőebbüsten söz edilebilmesi için, doğrudan doğruya icra hareketlerine başlanması gerekir. Buna göre; imal fiili yönünden teşebbüs için failinin uyuşturucu ve uyarıcı madde imal edilebilecek bir maddeyi hazır etmesi, uyuşturucu ve uyarıcı madde imali için elverişli alet ve yöntemle imale başlaması gerekir⁵⁷⁹. İmal için hazırlanan alet ve malzeme, elverişsiz ise veya hazır edilen maddeden uyuşturucu ve uyarıcı madde elde etmek mümkün değil ise, işlenemez suç vardır⁵⁸⁰. İmal suçunda hazırlanan maddenin başlı başına uyuşturucu veya uyarıcı madde olması halinde, tamamlanmış uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçunun oluşması söz konusu olabilecektir. Fakat imal hareketine başlanmış ise, bu durumda artık failin kastına önem verilmeli ve fiilin imale teşebbüs olarak kabul edilmesi gerekir⁵⁸¹. İmal kastı ile elde bulundurulan madde, uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri elde etmeye yarayan diğer maddelerden ise, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasındaki suç oluşacaktır.

İthal fiili, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülkeye sokulması ile tamamlanmaktadır. Fail, çoğu zaman bu fiili gerçekleştirmek için gümrükte birtakım işlemler yapmak durumundadır. Failin gümrük işlemlerini yaptığı sırada uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yakalanması halinde fiilin teşebbüs aşamasında kalacağını, gümrük işlemlerinin tamamlanmasından sonra uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi halinde ise ithal suçunun tamamlandığını söylemek mümkündür. İthal fiili yönünden, uyuşturucu ve uyarıcı bir maddenin gümrük kapısı olmayan bir yerden ülkeye sokulması durumunda suç tamamlanmış suç olarak kabul edilmelidir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddenin ülke sınırından geçirilirken yakalanması halinde ise,

---

579 **ERMAN - ÖZEK**, s. 267.

580 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 169.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 267.; **ZAFER**, s.116.

581 Bu durumda Türk Ceza Kanunu'nun 44. maddesindeki fikri içtima kurallarının uygulanması gerektiği yönünde bkz. **BALCI**, s.154.; **ZAFER**, s.116.

ithale teşebbüs söz konusudur⁵⁸². Gümrük kapısı olan yerlerde, ithal suçunun tamamlanması açısından değişik görüşler öne sürülmüştür. Bir görüşe göre; ithal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde, yararlanma imkânı bulunan sahaya girmeden önce, polis veya gümrük memurları tarafından yakalanmışsa, tamamlanmış suç değil, teşebbüs derecesinde kalmış bir ithal suçu söz konusudur⁵⁸³. Başka bir görüşe göre, ithal suçu neticesi harekete bitişik bir suç olduğundan ve hareketleri bölümlere ayırmak mümkün olmadığından bu suça teşebbüs mümkün değildir⁵⁸⁴. Diğer bir görüşe göre; ithal suçu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak yabancı bir ülkeden ülke içine gümrükten saklanarak veya beyan edilmeyerek sokulması ile tamamlanacaktır. Eğer fail, gümrükten gizlediği uyuşturucu veya uyarıcı bir madde ile henüz ülkeye giriş yapmadan gümrük işlemleri sırasında yakalanmışsa, failin davranışlarına bakmak gerekir. Failin gümrüğe getirdiği uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi gümrük işlemleri sırasında beyan ettiği takdirde ithal suçu değil, nakletme veya sevk etme suçu oluşacaktır. Fail getirdiği uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi beyan etmezse, ithal fiili tamamlanacak, beyan aşamasına gelmeden önce bu madde yakalanırsa, fiil ithale teşebbüs olarak değerlendirilecektir⁵⁸⁵.

İtalya uygulamasında, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ülkenin siyasi sınırların geçilmesiyle, deniz yoluyla yapılan ithalatta ise geminin İtalya kara sularına girmesiyle ithal suçunun tamamlanacağı kabul edilmiştir⁵⁸⁶. **Yargıtay**, bir kısım kararlarında, uyuşturucu maddenin fail tarafından gümrükte beyanda bulunmasından önce mi sonra mı ele geçirildiğinin araştırılmasını istemiş, beyandan önce uyuşturucu maddenin ele geçirilmesi durumunda failin tamamlanmış bulundurma, nakletme veya sevk etme suçundan, beyandan sonra ele geçirilmesi durumunda tamamlanmış ithal suçundan cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir⁵⁸⁷. Kanaatimizce, failin gümrükte uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi gizlemek

---

582 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 181.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 271.; **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3697.

583 **GÜNAL**, s.94.

584 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 182.

585 **KURT**, s. 50 vd.

586 Bu konuda bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 268.

587 Bu yönde kararlar için bkz. **BALCI**, s.155.

suretiyle aksini beyan edip ÷lkeye giriş yapmadan ihbar üzerine yakalanması halinde, ithale teşebbüs suçu oluşacaktır⁵⁸⁸. Bu durumda, uyuşturucu veya uyarıcı bir madde ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak yabancı bir ÷lkeden ÷lkeye gümrükten saklanarak veya beyan edilmeyerek sokulması ile tamamlanacağından, failin gümrükte yapılan işlemler sırasında yakalanması halinde suçun teşebbüs aşamasında kalacağını kabul etmek gerekir⁵⁸⁹. Failin gümrükte beyanda bulunup bulunmamasının teşebbüs veya tamamlanma açısından ölçüt olarak alınması doğru bir uygulama değildir. **Yargıtay**, bir kararında; uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi ÷lke içine sokmaya yönelik icra hareketlerine başlayıp, uyuşturucu madde yüklü zulalı bir araç ile gümrüğe gelip pasaport işlemlerine başlayan, pasaportuna Türkiye'ye giriş kaşesi vurulan, daha sonra gümrüğe kaydını yaptırıp aracında yasak madde bulunmadığını beyan eden sanığın triptik ve muayene işlemlerini yaptıktan sonra uyuşturucu maddenin yakalanması durumunda ithal suçunun tamamlandığını kabul etmiştir⁵⁹⁰. Kararda, failin fiilinden geri dönme olasılığının kalmadığı gerekçesiyle ithal fiilinin tamamlandığı ifade edilmiş ise de, yukarıdaki açıklamaya göre bu gerekçenin isabetli olmadığını düşünüyörüz⁵⁹¹. Bu nedenlerle failin sorumluluğu, ithale teşebbüs suçu ile nakletme veya bulundurma suçlarına göre belirlenmelidir.

İthal suçunda olduğu gibi ihraç suçunda da, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin, gümrük kapısı olan veya olmayan bir yerden ÷lke sınırlarından dışarıya çıkarılmasıyla suç tamamlanacaktır. Uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ÷lke sınırdan çıkarılırken yakalanması halinde ise, ihraca teşebbüs söz konusu olacaktır.

---

588 Aynı yönde bkz. **ERGEN**, s.28.

589 Aynı yönde bkz. **SAVAş - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3697.; **SOYASLAN**, Özel, s. 389.; **ERGÖL**, s.142.

590 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2000/4130 esas, 2000/5035 karar sayılı, 13.04.2000 tarihli bu yöndeki kararı için bkz. **GÖNGÖR - KINACI**, s. 187 vd.

591 Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin, 2006/27117 esas, 2008/6310 karar sayılı 17.04.2008 tarihli kararı "25.12.2006 tarihli olay tutanağı, mevcut iletişim tespit tutanaklarındaki görüşme kayıtları, aksi kanıtlanamayan savunmaları ve oluşa göre sanıkların İstanbul'dan esrar alımı için geldikleri, ancak anlaşmazlık ya da başka bir sebeple esrar almaktan ihtiyari ile vazgeçtiklerinin kabulü gerekeceğı, bunun aksine ise aleyhlerine Sungurlu'ya gitmelerinden önceki olaylara ilişkin telefon görüşme kayıtları dışında, mahkumiyetlerine yetecek her türlü şüpheden uzak somut ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilmeden, beraatleri yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine karar verilmesi" Bkz. MEşE AB İctihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

Yargıtay da, çeşitli kararlarında, ihrac suçunu açısından teşebbüsü kabul etmiş ve failin gümrükteki beyanından sonra ele geçirilen uyuşturucu veya uyarıcı madde nedeniyle failin ihraca teşebbüs suçundan cezalandırılabilceğini belirtmiştir⁵⁹². **Öğretide**, ihrac suçunun teşebbüse elverişli olmadığı, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin ülke sınırlarından dışarı çıkılmasıyla suçun tamamlandığı, ülke sınırından geçilmemiş ise teşebbüsün değil o aşamaya kadar tamamlanmış fiiller yönünden bulundurma, sevk etme ya da nakletme suçunun oluşacağı ifade edilmiştir⁵⁹³. Kanaatimizce, uyuşturucu ve uyarıcı bir maddenin gümrük kapısı olmayan bir sınırdan dışarıya çıkarılırken yakalanması halinde, fiil ihraca teşebbüs olarak kabul edilmelidir. Eğer fiil, o aşamaya kadar tamamlanmış olan bulundurma, sevk etme ya da nakletme olarak kabul edilirse, fail kastetmediği bir fiilden dolayı cezalandırılmış olacaktır. Aynı şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük kapısı olan yerlerden ülke dışına çıkarılması sırasında beyan edilmeden yakalanması durumunda da ihraca teşebbüs suçunun oluştuğu kabul edilmelidir⁵⁹⁴.

Bir görüşe göre; uyuşturucu veya uyarıcı bir madde gümrük memurlarına beyan edilmeden önce ele geçirilirse, teşebbüs değil, bulundurma, sevk etme ya da nakletme suçu oluşmakta, beyandan sonra ele geçirilirse ihraca teşebbüs suçu oluşmaktadır⁵⁹⁵. **Yargıtay**, bu durumda, ihraca teşebbüs ve tamamlanmış bulundurma veya nakletme olmak üzere iki suçun oluştuğunu, Türk Ceza Kanunu'nun 44. maddesindeki fikri içtima kurallarına göre daha ağır olan suçtan ceza verilmesi

---

592 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/13993 esas, 2007/4791 karar sayılı, 18.04.2007 tarihli yayımlanmamış bir kararında bu husus,“ *Suç konusu uyuşturucu maddenin sanığın gümrük görevlilerine beyanda bulunulmasından önce mi, sonra mı ele geçirildiği araştırılarak beyandan sonra ele geçirilmiş olması durumunda; sanık, biri ihraca teşebbüs diğeri tamamlanmış bulundurma ya da nakletme olmak üzere iki suç işlemiş olacağından, 5237 sayılı TCK'ya göre; a-İhraca teşebbüs suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, b- Tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, belirlenen sonuçlardan bu Kanun'un 44. maddesine göre daha ağır olanının saptanması ve buna göre hüküm kurulması gerekirken belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan yazılı biçimde karar verilmesi,*” şeklinde açıklanmıştır.

593 Bu görüş için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 194.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 271.; **KURT**, s. 53.

594 Bkz. **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3697.; **ERGÜL**, s.145.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 194.; **ERGEN**, s.365.

595 Bkz. **KURT**, s. 52.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 194.; **SAVAŞ - MOLLAMAHMUTOĞLU**, C.3, s.3697.

gerektiğini kabul etmiştir⁵⁹⁶. Kanaatimizce, failin gümrük işlemlerini yaptığı sırada uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yakalanması halinde, teşebbüs aşamasında kalmış ihraç suçu, gümrük işlemlerinin tamamlanmasından ve ülke sınırlarından dışarıya çıkıldıktan sonra uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi halinde ise, tamamlanmış ihraç suçu oluşacaktır⁵⁹⁷. İthal suçunda olduğu gibi gümrükte beyanda bulunup bulunmamanın teşebbüs açısından ölçüt olarak alınması isabetli değildir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen satma, satın alma, sevk etme, bulundurma, nakletme ve depolama suçlarına da teşebbüs mümkündür⁵⁹⁸.

Satmak suçu, tarafların iradelerinin uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin alım ve satımı konusunda birleşmesi ve bu maddeler üzerindeki zilyetliğin devriyle gerçekleşeceğinden teşebbüse elverişlidir⁵⁹⁹. Örneğin alım satımın konusunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alıcıya verilirken ele geçirilmesi veya failin satış için pazarlık yaparken yakalanması durumlarında satma suçuna teşebbüs söz konusu olabilecektir. Fakat bu durumda satma suçu teşebbüs aşamasında kalmış

---

596 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/13027 esas, 2007/2185 karar sayılı, 26.02.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*Olay yakalama, arama, zaptetme tutanaklarına, sanıkların savunmaları ile incelenen tüm dosya kapsamına göre sanıkların eyleminin ihraca teşebbüs aşamasında kalmış olduğu değerlendirildiğinde, sanıkların biri teşebbüs aşamasında kalan ihraç diğeri tamamlanmış bulundurma ya da nakletme olmak üzere iki suç işlemiş olacaklarından, A) 765 sayılı TCK’ya göre; 1- Eksik teşebbüs aşamasında kalan ihraç suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, 2- Tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, B) 5237 sayılı TCK’ya göre; 1- Teşebbüs aşamasında kalan ihraç suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, 2- Tamamlanmış nakletme suçundan uygulama yapılarak sonucun belirlenmesi, C) 765 sayılı TCK’ya göre belirlenen sonuçlardan bu kanunun 79. maddesine göre daha ağır olanı ile 5237 sayılı TCK’ya göre belirlenen sonuçlardan bu kanunun 44. maddesine göre daha ağır olanı karşılaştırılarak lehe olan kanunun saptanması ve bu kanuna göre hüküm kurulması gerekirken belirtilen nitelikte somutlaştırma ve karşılaştırma yapılmadan yazılı biçimde karar verilmesi,*” şeklindedir. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/11132 esas, 2006/14997 karar sayılı, 26.12.2006 tarihli, 2006/13228 esas, 2007/414 karar sayılı, 23.01.2007 tarihli yayınlanmamış kararları a aynı yöndedir.

597 Bu yönde bkz. **SOYASLAN**, Özel, s. 389.; **ERGÜL**, s.145.; **GÜNAL**, s. 93-94.

598 **GÜNAL**, s. 101.

599 **ERMAN - ÖZEK**, s. 273. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/10876 esas, 2007/12528 karar sayılı, 02.11.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*suça konu uyuşturucu maddenin cezaevinin müştemilatı durumundaki bahçesinde sanık A.Ü. ye verilmesi ile suçun tamalandığı halde suçun teşebbüs aşamasında kaldığından bahisle...*” şeklindedir. Satma suçunun teşebbüse elverişli olmadığı yönünde bkz. **BALCI**, s.196.

olsa dahi, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen tamamlanmış satışa arz veya bulundurma suçlarının da oluştuğu unutulmamalıdır.

Satışa arz etme, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satmaya yönelik iradeyi açığa vuran herhangi bir davranışta bulunulmasını ifade ettiğinden kural olarak bu suç teşebbüse elverişli değildir⁶⁰⁰. Ancak icra hareketleri parçalara bölünmüş ise teşebbüs söz konusu olabilecektir⁶⁰¹. Örneğin uyuşturucu maddenin satışa arz için jelatin paketlerine sarıldığı sırada yakalanması durumunda satışa arza teşebbüs söz konusu olabilecektir, ancak bu durumda tamamlanmış bulundurma suçu oluştuğu unutulmamalıdır.

Satın alma suçu, uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin alıcının hâkimiyet alanına sokulmasıyla tamamlanacağından, bu aşamaya gelmeyen, örneğin, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin teslim alınması sırasında bir engelle karşılaşılması halinde teşebbüs söz konusu olacaktır⁶⁰².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma ve depolama suçlarında da teşebbüs mümkündür⁶⁰³. Örneğin bulundurmaya veya depolamaya kabul eden ve bulundurulacak yeri veya depoyu hazırlayan failin, uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde fiili egemenliğini kurmadan önce bir engelle karşılaşması halinde teşebbüs söz konusu olabilecektir⁶⁰⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde sevk ve nakil suçlarında da teşebbüs

---

600 GÜNGÖR - KINACI, s. 230.; ERMAN - ÖZEK, s. 273.; GÜNAL, s. 101.

601 Satışa arz etme suçunun teşebbüse elverişli olmadığı yönünde bkz. BALCI, s.196.

602 ERMAN - ÖZEK, s. 273. *Yargıtay* 10. Ceza Dairesinin 2006/15487 esas, 2007/2335 karar sayılı, 27.02.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “*sanık A.A. nin henüz tasarruf alanına girmeden ele geçirildiği anlaşıldığı halde sanık hakkında uyuşturucu ticareti yapmak suçunan teşebbüs etmekten hüküm kurulması yerine...*” şeklindedir.

603 Bulundurma suçunun teşebbüse elverişli olmadığı yönünde bkz. BALCI, s.196.

GÜNGÖR - KINACI, s. 230.; ERMAN - ÖZEK, s. 273.; GÜNAL, s. 101.

604 ERMAN - ÖZEK, s. 275.; Aynı yönde *Yargıtay* 10 Ceza Dairesinin 16.12.2003 tarihli, 2003/5443 esas, 2003/22575 karar sayılı yayınlanmamış kararı “*şüpheli üzerine emanete bırakılan kolideki esrarın ele geçirilmesi nedeniyle, uyuşturucu maddenin sanık C. nin hukuksal ve eylemsel hakimiyet ya da tasarruf alanına girmediği, neticesi harekete bitişik suç olan, teşebbüse elverişli bulunmayan kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurma suçunun eksik teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden...*” şeklindedir.

mümkündür⁶⁰⁵. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkalarına verme veya kabul etme yönünden de teşebbüs bir özellik arz etmemektedir. Bu suçlara da teşebbüs mümkündür.

Belirtmek gerekir ki; Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen suçların teşebbüs aşamasında kaldığı hallerde, fiilin ayrıca fıkroda öngörülen diğer suçu oluşturduğu durumlarda, tamamlanan bu suçtan dolayı ceza verilmesi gerekecek, teşebbüs nedeniyle indirim yapılmayacaktır⁶⁰⁶.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddenin imal ve ticareti suçlarına da teşebbüs mümkündür. Bu konu ilgili olarak 188. maddenin 1. ve 3. fıkralarında teşebbüsü incelerken yaptığımız açıklamalar bu suçlar için de geçerlidir.

B - İştirak

Suç, tek kişi tarafından işlenebileceği gibi birden fazla kişi tarafından da işlenebilir. Niteliği gereği tek bir kişi tarafından işlenebilen suçun, birden fazla kişinin aralarında yaptıkları anlaşma gereği birlikte işlenmesi halinde, failer arasında iştirakin varlığından söz edilir ve bu şekilde işlenen suçlara iştirak halinde işlenen suçlar denir⁶⁰⁷.

Daha önce belirtildiği gibi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının özgülü (mahsus) suç olmaması nedeniyle, bu suçların faili herkes olabilir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının genellikle birden fazla kişi tarafından işlendiği hususu göz önüne alındığında, suçun örgüt kapsamında işlenmesi hali dışında bu suçlara iştirak söz konusu olabilecektir⁶⁰⁸. Türk Ceza Kanunu'nun

---

605 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 281 vd.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 280.

606 **ERMAN - ÖZEK**, s. 282.

607 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **TOROSLU**, Genel Kısım, 272 vd.; **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.754.; **ÖZGENÇ, İzzet**, Suça İştirakin Hukukî Esası, İstanbul 1996.; **EREM, Faruk**, " Suça İştirak", AÜHFD 1946, S.1, C.3, s. 62 vd.; **AYDIN, Devrim**, Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara 2009, s.1 vd.

608 **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 26.02.2007 tarihli, 2006/15510 esas, 2007/2182 karar sayılı kararında "*Soyut olarak sanık sayısının üç kişi veya daha fazla olması örgütün varlığı için yeterli olmayıp bu durumda iştirak ilişkisinden söz edilebilir. Somut olaya bakıldığında; henüz haklarındaki*

188. maddesinin 5. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı ifade edildiğinden, suçun örgüt oluşumu içerisinde işlenmesi halinde iştirak hükümleri yerine bu madde hükümleri uygulanacaktır⁶⁰⁹.

İştirak durumlarında, Türk Ceza Kanunu'nun 37 ila 41. maddeleri arasında düzenlenen hükümler uygulanacaktır. Bu kapsamda; fiili birlikte gerçekleştiren kişiler fail gibi sorumlu olacaktır⁶¹⁰. Bu suçlara azmettiren kişi, Türk Ceza

---

hazırlık soruşturması tefrik edilen sanıkların ele geçirilip savunmalarının alınmamış olması, sanıkların aralarında hiyerarşik ilişki ve suç işleme iradesinde devamlılık saptanmamış bulunması karşısında, sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nin 188/5. maddesinin uygulanması koşulları bulunmadığının gözetilmemesi...” şeklinde belirtilmiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.; **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 30.03.2006 tarihli, 2006/1090 esas, 2006/4781 karar sayılı yayınlanmamış bir kararı da “ 5237 sayılı TCK'nin 220. maddesinde düzenlenen “suç işlemek için örgüt kurmak” suçunun işlendiğinin ve örgütün varlığının kabul edilebilmesi için, üye sayısının en az üç kişi olması, üyeler arasında soyut bir birleşme değil gevşek de olsa hiyerarşik bir ilişkinin bulunması, suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşmenin olması, örgütün yapısı sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması da aranmalıdır. Örgüt yapılanmasında işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibariyle somutlaştırılması mümkün, ancak zorunlu değildir. Soyut olarak sanık sayısının üç kişi veya daha fazla olması örgütün varlığı için yeterli olmayıp bu durumda iştirak ilişkisinden söz edilebilir...” şeklindedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için örgüt faaliyeti çerçevesinde işleme başlığı altında yapılan açıklamalara bakılabilir.

609 **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 03.04.2007 tarihli, 2006/16098 esas, 2007/3999 karar sayılı yayınlanmamış bir kararı “ Olay, yaklama,fiziki takip ..ve tüm dosya kapsamından, sanık R.nin temin ettiği uyuşturucu maddeleri sanık Y. ile otogarda çalışan ve hakkındaki dava yakalanamadığı için tefrik edilen sanık H. Aracılığı ile kendisinden uyuşturucu madde isteyen il içindeki müşterilere bir çok kez sattığı, il dışından istemde bulunan alıcılara ise otobüs firmalarına ait kargoları kullanmak suretiyle yine sanıklar H. ve Y. nin yardımıyla bir çok defa uyuşturucu madde sevk ettiği, sanık R. nin önderliğinde sanıklar arasında hiyerarşik ilişki ve hareketlerinde devamlılık bulunduğu, böylece sanıkların teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesi içerisinde uyuşturucu madde ticareti yaptıkları dikkate alınarak lehe yasanını buna göre belirlenip uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi ...” şeklindedir.

610 **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 01.01.2009 tarihli, 2008/10895 esas, 2009/4064 karar sayılı yayınlanmamış bir kararı “Olay, fiziki takip, iletişim tespit tutanakları, sanıkların savunmaları ve dosya içeriğine göre; diğer sanık Özkan Bayram'ın eşi olan aynı evde birlikte yaşayan ve olay günü fiziki takip sonrasında Özkan Bayram ve Şenay Toktaş ile oturdukları çay bahçesinde yakalandığı sırada el çantası içerisinde satışa hazır dört paket halinde esrar ele geçirilen sanık Döndü Bayram'ın eylemi eşi Özkan Bayram ile birlikte fiili gerçekleştiren kişi olduğu halde, suçun işlenmesine yardım eden kişi olarak kabul edilerek cezasından TCK'nin 39. maddesi ile indirim yapılması” şeklindedir.

Kanunu'nun 38. maddesinde düzenlenen azmettirmeden sorumlu olacak, suçun işlenmesi için kusur yeteneği olmayan kişileri kullanan kimseler, 37. madde gereğince fail gibi cezalandırılacaktır. Bu durumların dışında 39. maddede belirtilen suç işlemeye teşvik etme, suç işleme kararını kuvvetlendirme veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etme, suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösterme veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlama ve suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırma durumunda bu madde hükümlerine göre cezai sorumluluk belirlenecektir⁶¹¹.

Burada aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinden birinin uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi evde bulundurması durumunda diğer aile bireylerinin sorumluluğuna değinmek gerekir. Suça iştirakten cezalandırılabilmek için iştirak iradesinin varlığı gerekir, ailesinden birinin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi birlikte yaşadığı evde bulundurduğunu bilmeyen kişiyi bu suçtan sorumlu tutmak mümkün değildir. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi birlikte yaşadığı evde saklamasına veya bulundurmasına imkân tanıyan ve buna rıza gösteren kişinin eyleminin derecesine ve kastına göre iştirakten sorumlu tutulması mümkündür.

C - İçtima

Fail, ceza kanununu birden çok ihlal ettiğinde ve dolayısıyla birden çok suçtan sorumlu olduğunda, suçların içtimaı söz konusu olmaktadır⁶¹².

Bu durum; birden çok fiil ile kanunun aynı hükmünün ihlal edilmesi veya kanunun birden çok hükmünün ihlal edilmesi şeklinde olabileceği gibi, bir fiil ile kanunun birden çok hükmünün ihlal edilmesi şeklinde de ortaya çıkabilir. Normal olarak kanunun ihlali sayısınca suç vardır ve her suç için ayrı ceza verilir ve bu cezalar gerçek içtima kurallarına göre belirlenir. Ancak kanun, bazen birden çok ihlali tek suç saymakta ve faile tek bir ceza verilmesini öngörmektedir. Bu türlü

---

611 Bkz. ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU, s.781.

612 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İÇEL, İçtima, s. 9 vd.; DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. III, 12. Bası, İstanbul 1997, s. 100 vd.; TOROSLU, Genel Kısım, 310 vd.; CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT, s. 477 vd.; DEMİRBAŞ, Ceza, s.622 vd.

hukukî birleşmeler; *bileşik (müekkep) suçu, zincirleme (müteselsil) suçu* ve *fikri içtimayı* oluşturmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının seçimlik hareketli suçlar olduğunu daha önce ifade etmiştik. Seçimlik hareketli suçlarda suç olarak öngörülen hareketlerden birinin veya birden fazlasının yapılması halinde tek bir suç oluşmaktadır. Buna göre; Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen suçun seçimlik hareketlerinden olan imal, ithal veya ihraçtan yalnızca birinin veya birden fazlasının gerçekleştirilmesi suçun oluşması açısından yeterlidir⁶¹³. Aynı şekilde Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen satma, satışı arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme, bulundurma ve 7. fıkrasında belirtilen imal, ithal, ihraç, satma, satın alma, sevk etme, nakletme, depolama hareketlerinden yalnızca birinin veya birden fazlasının gerçekleştirilmesi suçun oluşması açısından yeterli olacaktır⁶¹⁴. Fail Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında öngörülen hareketleri birlikte gerçekleştirirse her iki fiilden sorumlu omalı, yani burada, gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır⁶¹⁵. Çünkü Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde, her fıkra için öngörülen hareketler kendi içinde seçimliktir, ayrı fıkralardaki hareketler kendi içinde seçimlik değildir. İmal edilen uyuşturucu veya uyarıcı bir madde satıldığında, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin hem 1. fıkrası hem de 3. fıkrası ihlal edilmiş olmaktadır. Bu husus, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkra gerekçesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretine ilişkin çeşitli fiillerin, ayrı bir suç olarak düzenlendiği ve 3. fıkradaki hareketlerin işlenmesiyle meydana gelen bir suçun, bir ve ikinci fıkralara göre ayrı bir suç oluşturacağı şeklinde açıkça ifade edilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen seçimlik hareketlerin birden fazlasının aynı zamanda yapılması halinde suçun tek olarak kabul edilebilmesi için hareketlerin konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin aynı

---

613 Bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.644.; **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.778.; **ERMAN - ÖZEK**, s. 314 vd.

614 Bu yöde bkz. **ARSLAN - AZİZAĞAOĞLU**, s.782.

615 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 315.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.644.

olması gerekir⁶¹⁶. Örneğin imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin aynı olmaması halinde iki ayrı suç oluşacaktır.

Öğretide, ithal edilen uyuşturucu veya uyarıcı bir maddenin satılması halinde, failin daha ağır cezayı gerektiren ithal suçuna göre sorumlu olması gerektiği ifade edilmiştir⁶¹⁷. **Yargıtay** da, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesini gerekçe göstererek, failin cezası ağır olan suçtan cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir⁶¹⁸. **Yargıtay**'ın aksi yönde kararları da bulunmaktadır⁶¹⁹.

---

616 Bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s. 283.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 665.

617 **GÜNGÖR - KINACI**, s. 184.

618 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2005/17549 esas, 2006/1699 karar sayılı, 08.02.2006 tarihli yayınlanmamış kararı, "19.12.2002 tarihli olay tutanağı içeriğine sanığın savunmasına ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın yurt dışından, on gün önce getirdiği suça konu uyuşturucu maddeyi görevli polis memuruna satmak isterken yakalandığı olayda, daha ağır cezayı gerektiren ithal suçuna ilişkin normun satma suçuna ilişkin normu tükettiğinin ve ithal etmek fiili gerçekleştirilirken ticaret kastının da oluştuğunun kabul edilmesi, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesi gereğince ithal suçundan cezalandırılması, satmak suçuna ilişkin eylemin cezalandırılmayan sonraki fiiller olduğu kabul edilmekle; aradan geçen süre de nazara alınarak, sanığın ithal fiilinden sonra eyleminin hukuki ve fiili kesintiye uğramadığı, ithal eyleminden sonra satmak suçuna yönelik yenilenen kastının bulunmadığının anlaşılmasına göre; açılan kamu davasının 5271 sayılı CMK'nın 223/7. maddesi (1412 sayılı CMUK'nın 253. maddesi uyarınca reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde satmak suçundan da ayrıca hüküm kurulması," **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/6353 esas, 2007/8044 karar sayılı, 28.06.2007 tarihli yayınlanmamış bir diğeri kararı "Olay tutanağı, sanık savunmaları ve dosya kapsamından, sanık Feysel'in ismini verdiği ancak kimliği belirlenemeyen İran uyruklu kişinin suçuna iştirak ederek, "uyuşturucu madde ithal etmek" ve sanık Mehmet Erdil ile birlikte "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçlarına ilişkin eylemleri gerçekleştirdiğinin anlaşılması karşısında, daha ağır cezayı gerektiren ve eylemine uyan "uyuşturucu madde ithal etmek" suçundan dolayı cezalandırılması gerekmekte ise de; sanık Feysel'in "uyuşturucu madde ithal etmek" eylemini, ithal eylemine ilişkin başkaca bir delil bulunmadığı safhada ve resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce açıklamış olması nedeniyle "uyuşturucu madde ithal etmek" suçundan dolayı TCK'nin 192/1. maddesinde düzenlenen cezasızlık halinin ortaya çıktığı, bu durum karşısında sanık hakkında "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan (suçun işleniş biçimini, suçun işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen tehlikenin failin kasta dayalı kusurunun ağırlığı, güttüğü amaç ve saiki dikkate alınarak) mahkûmiyet kararı verilmesi yerine yazılı şekilde uyuşturucu madde ithal etmek suçundan hüküm kurulması," şeklindedir.

619 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin aynı yönde 2001/19555 esas, 2001/10927 karar sayılı, 03.04.2001 tarihli kararı "Sanığın suç konusu uyuşturucu maddeler ile uyuşturucu madde içeren çok sayıda Extacy haplarını, farklı tarihlerde yurtdışından izinsiz olarak ithal ettikten sonra ithal amacının dışında yenilenen kasıtlı satışa arz ettiği ve satarken yakalandığı sabit olmasına nazaran gerçekleşen iki ayrı fiilin uyuşturucu madde ithal etmek ve uyuşturucu maddeyi satışa arz etmek suçlarını oluşturduğu, bu nedenle sözü edilen suçlardan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği gözetilmeden

Yukarıda ve teşebbüs konusunu incelerken ifade ettiğimiz gerekçelerle, bu görüşe katılmıyoruz ve bu yöndeki kararların isabetli olmadığını düşünüyoruz. Çünkü bu şekilde hem kendi arasında seçimlik olmayan Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında öngörülen suçlar seçimlik suç haline getirilmekte, hem de failin yenilenen kastı ile işlemiş olduğu diğer suçun cezasız bırakılması söz konusu olmaktadır. Bu durumlarda, Türk Ceza Kanunu'nun 44. maddesinde belirtilen fikri içtima hükümleri yerine gerçek içtima hükümleri uygulanmalıdır.

Fail aynı suç işleme kararı altında, uyuşturucu madde imal ve ticareti suçları için öngörülen ve seçimlik olarak belirlenen hareketleri birden fazla gerçekleştirdiğinde zincirleme (müteselsil) suç hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı da tartışılmalıdır⁶²⁰. Örneğin; fail aynı suç işleme kararı altında uyuşturucu veya uyarıcı bir maddeyi önce imal, sonra ithal etmişse ya da satın aldığı uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satmışsa, zincirleme suç söz konusu olabilecektir⁶²¹.

Burada içtima kurallarının uygulanması açısından, iftira suçu ile uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları arasındaki ilişkiye de değinmenin yararlı olacağını düşünüyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun iftira başlıklı 191. maddesinin 2. fıkrası, “ *Fiilin maddî eser ve delillerini uydurarak iftirada bulunulması hâlinde, ceza yarı oranında*

---

olayda uygulama yeri bulunmayan TCK'nun 79 maddesinin (m. 44) dayanılarak sadece uyuşturucu madde ithal etmek suçundan hüküm kurulması” şeklindedir. Bkz. **GÜNAY**, s. 94. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 1997/9466 esas, 2000/5403 karar sayılı, 22.06.2000 tarihli yayınlanmamış bir kararı “*ele geçirilen uyuşturucu maddelerden önce üç ay içinde iki kez imal ettikleri kabul edilen maddelerin ele geçirilememiş ve niteliğinin saptanamamış olduğu nazara alınmadan haklarında TCK'nun 80. maddesinin uygulanması sonucu fazla ceza tayini...*” şeklindedir.

620 Bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s. 680 vd.; **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.656 vd.

621 Bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.656. Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2002/25908 esas, 2002/23368 karar sayılı, 03.10.2002 tarihli yayınlanmamış bir kararı “*sanığın 20.07.1998 tarihinde M.Ç.ye bireysel olarak 2,722 gram kokain sattığı, yaklaşık 1 ay sonra 19.08.1998 tarihinde diğer sanık M.N. ile teşekkül halinde 1,34 gram kokaini X muhbirine satarken yakalandığı... böylece aynı suç işleme kararı uyarınca yaklaşık 1 ay ara ile gerçekleştirdiği iki eylemin tümüyle müteselsil suç oluşturduğu dikkate alınarak ...cezaların saptanması gerekirken... iki ayrı suçtan yazılı biçimde hüküm kurulması...*” şeklindedir.

artırılır.” hükmünü içermektedir⁶²². Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları için öngörülen yaptırımların ağır olması nedeniyle, kimi zaman bu maddelerin düşmanlık veya öç alma amacıyla kullanıldığına rastlanılmaktadır⁶²³. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılarak işlenen ve maddenin 2. fıkrasında öngörülen iftira suçunun nitelikli hali açısından, failin hangi suçlardan sorumlu tutulacağı hususu önem kazanmaktadır.

Yargıtay, bu konuyla ilgili olarak verdiği eski tarihli kararlarında failin kastının iftira amacına yönelik olması nedeniyle, failin sadece iftira suçundan cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir⁶²⁴. **Öğretide** de, bu karara benzer görüşleri sürülmüştür⁶²⁵. Bu sorun daha sonra **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** bir başka kararına konu olmuş ve tedarik ettiği uyuşturucu bir maddeyi hasmının evine koyup polise ihbarda bulunan sanığın hem uyuşturucu suçundan hem de iftira suçundan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiğine karar verilmiştir⁶²⁶. Kararda, bu durumda bir suç işlemek için diğer bir suç işlendiği, bu suçlardan birinin diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olmadığı, fikri içtima yerine gerçek içtima kurallarının uygulanması gerektiği belirtilmiştir. **Öğretide** de, bu karara paralel olarak, bu tür durumlarda gerçek içtima kurallarının uygulanması ve failin iki suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmiştir⁶²⁷. Biz de, bu durumda failin iki ayrı kasıtlı iki ayrı fiil gerçekleştirdiğini, failin hem uyuşturucu veya uyarıcı madde suçundan hem de iftira suçundan gerçek içtima kuralları gereğince ayrı ayrı sorumlu tutulmasının doğru olduğunu düşünüyoruz.

---

622 İftira için bkz. **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Özel Hükümler, s.819.

623 Bkz. **KURT**, s. 63.; **ERGÜL**, s.152.

624 **Yargıtay 5. Ceza Dairesinin** 1961/2757 esas, 1961/3616 karar sayılı, 21.09.1961 tarihli ve **Yargıtay 5. Ceza Dairesinin** 1961/13 esas, 1961/884 karar sayılı, 23.02.1961 tarihli kararı için bkz. **GÜNAL**, s.107 vd.

625 Bu görüş için bkz. **GÜNAL**, s.107 vd.

626 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun** 1973/5-80 esas, 1973/317 karar sayılı, 02.04.1973 tarihli kararı için bkz. **KURT**, s. 63-64.

627 Bkz. **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.802.; **GÜNGÖR - KINACI**, s. 246.; **KURT**, s. 63. SevükYokuş, iftira suçu ile korunan hukuksal değerın adliye ile kişinin şeref ve onuru olduğu hususu göz önüne alınarak failin her iki suçtan dolayı cezalandırılması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. **SEVÜK YOKUŞ**, s.170.

İçtima açısından değinilmesi gereken diğerk bir sorun, Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinde düzenlenmiş bulunan infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak suçu ile Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesi arasındaki ilişkidir. Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinin 1. fıkrası; “İnfaz kurumuna veya tutukevine silâh, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun konusunu oluşturan eşyanın, temin edilmesi veya bulundurulması ayrı bir suç oluşturduğu takdirde; fikrî içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılır.” hükmünü içermektedir. Madde gerekçesinde, silâhın, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin temin edilmesi ya da bulundurulmasının esasen suç teşkil ettiği, bu durumda fikri içtima hükümlerine göre failin daha ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacağı, ancak bu şekilde belirlenen cezanın, fıkroda belirtilen oranda artırılacağı ifade edilmiştir. Buna göre fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi infaz veya tutukevine sokarken yakalanırsa veya hükümlü veya tutuklu bir kişide uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilirse, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki ceza, 297. maddedeki cezadan daha ağır olduğundan, fail fikri içtima kuralları gereğince 188. maddenin 3. fıkrası gereğince cezalandırılacak, ancak bu ceza 297. maddedeki hüküm gereğince yarı oranında artırılacaktır⁶²⁸. Burada dikkat edilmesi gereken husus, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin infaz veya tutukevine kullanma amacı dışında bir nedenle sokulması veya bulundurulmasıdır. Eğer uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ceza infaz kurumuna sokan veya bulunduran hükümlü veya tutuklu, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı ise fikri içtima Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi ile 297. maddesi arasında yapılmalıdır. Bu durumda cezası daha ağır olan 297. maddeye göre belirlenecek ceza yarı oranında

---

628 Bu husus, **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 27.11.2007 tarihli, 2007/96 esas, 2007/13851 karar sayılı kararında “İncelenen dosya içeriğine göre, Yalova Kapalı Cezaevinde tutuklu bulunan kardeşi Nurullah'ı ziyaret etmek için cezaevine geldiğini belirten sanık Yavuz'un beraberinde getirdiği eşyalar üzerinde jandarma görevlileri tarafından yapılan arama sonucunda, ayakkabı topuğunun iç kısmı oyulmak suretiyle oluşturulan bölümde net 3.016 gram esrar içeren hint keneviri bitkisinin ele geçirildiğinin anlaşılması karşısında, sanığın eyleminin cezaevine uyuşturucu madde sokmaya kalkışmak ve uyuşturucu madde nakletmek suçlarını oluşturduğu dikkate alınarak, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5237 sayılı TCK'nın 297/1. fıkrasının son cümlesi ile aynı Kanun'un 44. maddesi hükmü birlikte değerlendirilip, daha ağır cezayı içermesi nedeniyle uyuşturucu madde nakletmek suçundan dolayı TCK'nın 188/3. maddesi gereğince belirlenecek cezanın, aynı Kanun'un 297/1. maddesinin son cümlesi uyarınca 1/2 oranında artırılması gerektiği gözetilmeden, yazılı biçimde karar verilmesi...” şeklinde belirtilmiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

artırılacaktır⁶²⁹. Bu uygulama sırasında karşımıza yeni bir sorun çıkmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinin 2. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedavi veya denetimli serbestlik tedbirine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. İnfaz veya tutukevine kullanma için uyuşturucu veya uyarıcı madde soğan veya buralarda bu amaçla uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunduran fail hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen bu tedbir uygulanabilir mi? Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinin gerekçesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcılarının tedaviye muhtaç kişiler olduğu belirtilmektedir. Failin ceza infaz kurumunda olması nedeniyle hakkında bu tedbirlerin uygulanmaması adaletsiz bir sonuca neden olmaktadır. Bu durumda fail hakkında fikri içtima hükümleri yerine gerçek içtima hükümlerine göre Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesine göre ceza verilerek ayrıca 191. madde gereğince tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine hükmetmek uygun bir çözüm olabilir. Ancak bu sorunun tam olarak çözümlenmesi için Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinde bir düzenleme yapılmasının uygun olacağını düşünüyoruz.

Burada 2007 yılında yürürlüğe giren 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu⁶³⁰ hükümlerine de değinmek gerekir. Kanun, 3. maddesinde; kaçakçılık fiillerini ve bu fiillerin karşılığı olan cezai yaptırımları belirlemiştir. Bilindiği üzere kaçakçılık fiillerinin konusunu her türlü eşya oluşturabilmektedir, dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddeler de, kaçakçılık fiilinin konusu olabilirler. Kanun'un

---

629 Bu husus, **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 11.12.2007 tarihli, 2007/8647 esas, 2007/14614 karar sayılı yayınlanmamış bir kararında “*Dosya kapsamına göre; başka bir suçtan tutuklanarak cezaevine getirilmesi üzerine cezaevi infaz koruma memurları tarafından yapılan üst aramasında, sol ayakkabısının burun kısmında net 1.96 gram esrar içeren hint keneviri bitkisi ele geçirilen sanığın, eylemine uyan kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak ve cezaevine uyuşturucu madde sokmaya kalkışmak suçlarından dolayı, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5237 sayılı 44. maddesi hükmüne göre fikri içtima kuralları dikkate alınarak daha ağır cezayı içermesi nedeniyle TCK 297/1. maddesi gereğince cezalandırılmasına ve aynı maddenin son cümlesi uyarınca cezasının yarı oranında artırılmasına karar verildiğinin anlaşılması karşısında, tebliğnamedeki (1) numaralı bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.*” şeklinde belirtilmiştir. Aynı yönde **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 02.11.2007 tarihli, 2007/10876 esas, 2007/12528 karar sayılı yayınlanmamış bir kararında “*cezaevinde uyuşturucu madde bulundurmak ve kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçlarından dolayı sanılar A. ve S. Hakkında fikri içtima hükümlerine göre TCK'nın 297/1. maddesinin birinci cümlesi gereğince belirlene cezanın ikinci cümlesi uyarınca yarı oranında artırılması gerektiğinin gözetilmemesi*” şeklindedir.

630 R.G., T. 31.03.2007, S. 26479.

3. maddesinin 7. ve 12. fıkralarında, yasak eşyanın ithal veya ihracı halinde “*fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği hallerde*” denilerek, ithali veya ihracı yasak olan maddenin başka kanunlarda daha ağır yaptırımlara tabi tutulduğu durumlarda, o kanun hükümlerinin uygulanacağını belirtilmiştir. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal ve ihracının kaçakçılık fiili olarak nitelendirildiği durumlarda, bu fiiller hakkında daha ağır yaptırım öngören Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesi uygulanacaktır⁶³¹.

Son olarak belirtmek gerekir ki; uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları, bir başka suçla birlikte de işlenebilir. Örneğin uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imalinden elde ettiği parayı aklamaya yönelik faaliyetlerde bulunan fail, hem uyuşturucu veya uyarıcı madde imal suçu, hem de kara paranın aklanması suçunu işlemiş olabilir. Bu tür durumlarda fail, her iki suçtan ayrı ayrı sorumlu olacaktır⁶³².

10 - Yaptırım

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinde düzenlenmiş bulunan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için kanun koyucu, hem hapis hem de para cezası öngörmüştür. Maddedeki fıkralarda belirtilen suçlar için öngörülen hapis ve adli para cezaları seçimlik değildir. Türk Ceza Kanunu’nun 189. maddesinde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine de hükmolunacağı belirtilmiştir.

Bu başlık altında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için öngörülen cezalar ve tüzel kişiler hakkındaki güvenlik tedbirleri üzerinde durulduktan sonra, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin müsadere ve imhası konusu ele alınacak, ayrıca Türk Ceza Kanunu’nun 188/2. maddesindeki mahsup

---

631 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nun 9. maddesinde; kaçak eşya, her türlü silâh, mühimmat, patlayıcı ve uyuşturucu maddelerin bulunduğu şüphelenen her türlü kabin, ambalaj veya taşımaya yarayan diğer araçların ve kişilerin üzerinde yapılacak aramanın ve elkoymanın Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre yapılacağı düzenlenmiş, 23. maddesinde ise; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yakalanmasını veya ele geçirilmesini sağlayan kişilere verilecek ikramiyenin usulü ve miktarları belirlenmiştir.

632 Bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.657.; **ZAFER**, s.119.; **BALCI**, s.201.

düzenlemesiyle ilgili açıklamalara yer verilecektir.

A - Ceza

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ithal veya ihraç suçu için hem hürriyeti bağlayıcı ceza hem de adli para cezası öngörülmüştür. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrası; *“Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır”* şeklindedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için de kanun koyucu hem hapis hem de para cezası öngörmüştür. 3. fıkrada; *“Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışı arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”* denilmiştir.

Aynı şekilde Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için de kanun koyucu hem hapis hem de para cezası öngörmüştür. 7. fıkraya göre bu suçlar için; *“dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası”* öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesine göre; süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesine göre ise; adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir. 52. maddenin 2. fıkrasında; en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurularak takdir edilir hükmü bulunmaktadır⁶³³.

---

633 Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/27274 esas, 2008/8301 karar sayılı, 26.05.2008

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1 fıkrasında öngörülen imal, ithal ve ihraç suçları için kanun koyucu, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörmüştür. Burada hürriyeti bağlayıcı cezanın alt sınırı, adli para cezasının ise üst sınırı belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 49. ve 52. maddeleri göz önüne alındığında 1. fıkra için "**10 yıldan 20 yıla kadar**" hapis cezası ve "**beş günden yirmi bin güne kadar**" adli para cezasına hükmetmek gerekecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3 fıkrasında ise hürriyeti bağlayıcı cezanın hem alt hem de üst sınırı belirtilmiş, adli para cezasının ise sadece üst sınırı belirtilmiştir. 3. fıkraya göre adli para cezası açısından alt sınır beş gün olduğundan, "**beş günden yirmi bin güne kadar**" adli para cezasına hükmetmek gerekecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 7. fıkrasında hürriyeti bağlayıcı cezanın alt sınırı, adli para cezasının ise üst sınırı belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 49. ve 52. maddeleri göz önüne alındığında 7. fıkra için "**4 yıldan 20 yıla kadar**" hapis cezası ve "**beş günden yirmi bin güne kadar**" adli para cezası verilebilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasına göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının *örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi* durumunda ve suçun maddî konusunun *eroin, kokain, morfin veya baz morfin* olması durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. Aynı şekilde bu suçların *tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi* tarafından işlenmesi hâlinde de, verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Belirtmek gerekir ki, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının nitelikli halleri için Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesindeki üst sınır geçerli değildir. Bu nedenle Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrası kapsamında suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi veya Türk Ceza

---

tarifli yayınlanmamış bir kararı“ *Temel ceza belirlenirken 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 141/3 ve 5271 sayılı CMK'nın 34/1. maddeleri gereğince gösterilen gerekçenin; TCK'nın 61. maddesinde öngörülen suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlike ile failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saik göz önünde bulundurulurak...*" şeklindedir.

Kanunu'nun 188. maddesinin 4. fıkrasında suçun maddî konusunun eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması durumunda temel ceza tayin edildikten sonra artırım yapılacağından üst sınır aşılabilecektir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için öngörülen yaptırımların caydırıcılık açısından yüksek olduğu söylenebilir. Kanun koyucu bu maddelerin toplum için oluşturduğu tehlikeyi göz önüne alarak cezaların alt ve sınırını yüksek tutmuş, hâkime cezanın belirlenmesi konusunda geniş bir takdir hakkı tanımıştır⁶³⁴.

Hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezasına hükmedilirken, her iki ceza arasında bir denge kurulması gerekir. Temel hapis ve gün para cezası belirlenirken de Türk Ceza Kanunu'nun 3. maddesinin 1. fıkrasında belirtildiği şekilde suçun ağırlığıyla orantılı bir denge kurulması gerekmektedir.

Yargıtay, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için hükmedilen hapis ve adli para cezaları arasında bir denge olması koşulunu aramaktadır⁶³⁵.

---

634 Bu konuda bkz. **BALCI**, s.261.

635 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun** 2007/10-108 esas, 2007/152 karar sayılı, 19.06.2007 tarihli kararında bu husus, “*Yasa koyucu, ... cezaların kişiselleştirilmesinin sağlanması bakımından hâkime, olayın özelliği, failin kişiliği ve işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı bir şekilde gerekçesini göstererek iki sınır arasında temel cezayı belirleme yetki ve görevi yüklemiştir. Hâkimin temel cezayı belirlerken dayandığı gerekçe, suçun işleniş biçimi, işlenmesinde kullanılan araçlar, işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saiki ile ilgili dosyaya yansıyan bilgi ve belgelerin isabetle değerlendirildiğini gösterir biçimde yasal ve yeterli olmalıdır. 5237 sayılı Yasanın 188/3. fıkrası kapsamında bulunup “beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezasını” gerektiren eylemde, Yerel Mahkemece suçun işlenme şekli, uyuşturucu maddenin miktarı, sanıkların konumları, suçun işleniş biçimi ve suçun işlendiği yerin küçük bir ilçe olması, uyuşturucunun devamını temin edebileceklerine dair alıcı-satıcı teması sırasındaki beyanları, suçun önemi ve bu tip suçlara taviz verilmemesi gerektiği gerekçeleriyle, hapis cezası alt sınırdan tayin edilmiş olmasına karşın, alt sınırı beş gün olan adli para cezası alt sınırın ikiyüz kırk kat üzerinde 1200 gün olarak tespit edilmiştir, yasa koyucunun ayrıca adli para cezası öngördüğü suçlarda, hapis cezasının alt sınırdan tayini halinde mutlak surette adli para cezasının da alt sınırdan tayini gerektiği yönünde bir zorunluluk bulunmamakta ise de, bunun gerekçelerinin gösterilmesi dayanan gerekçelerin de yasal ve dosya içeriğiyle örtüşmesi gerekmektedir. Yerel Mahkeme gerekçesi bu açıdan değerlendirildiğinde, bir kısım gerekçelerinin yasal olmadığı ve dayanan teşdit gerekçelerinin dosya içeriğiyle de bağdaşmadığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki, uyuşturucunun miktarı, suçun işleniş biçimi ve işlendiği yer biçimindeki teşdit gerekçesi ele geçen tüm uyuşturucu miktarının 1154 gramdan ibaret bulunması, suçun işlendiği yerin Sivas-Kayseri karayolundaki bir petrol istasyonu olması,*

Yargıtay, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları için temel cezanın belirlenmesi sırasında, işlenen suçun ağırlığını da göz önüne almaktadır⁶³⁶.

Hem temel cezanın belirlenmesi sırasında hem de cezalar arasında suçun ağırlığıyla orantılı bir denge gözetilmesi şeklindeki uygulamanın ceza adaletinin sağlanması açısından doğru olduğunu düşünüyoruz.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/1. maddesindeki imal, ithal ve ihraç fiilleri ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/1-2. maddelerindeki imal, ithal ve ihraç fiilleri ilgili düzenlemelerde öngörülen yaptırımlar karşılaştırıldığında; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/1. maddesi failer için daha lehe bir düzenlemedir, ancak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/2. maddesindeki ihraç fiili için öngörülen yaptırım, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/1. maddesinde ihraç fiili için öngörülen

---

kendilerinin de şehir merkezinde oturuyor olmaları gerçeği karşısında, dosya içeriğiyle bağdaşmamaktadır. Diğer yönden bu tip suçlara taviz verilmemesi yönündeki gerekçe, yasal olmadığı gibi, uyuşturucu satıcılarının okul önlerini mesken tuttuklarına ilişkin genel gerekçe de, somut olayda böyle bir saptamanın bulunmaması karşısında cezaların bireyselleştirilmesi ilkesine de aykırıdır.” şeklinde belirtilmiştir. Benzer husus **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/11128 esas, 2007/12884 karar sayılı, 07.11.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararında “Sanıklar hakkında hapis cezası alt sınırdan tayin edildiği halde, farklı uygulamanın gerekçesi gösterilmeden adli para cezasının orantısız olarak alt sınır aşılarak belirlenmesi”, aynı Dairenin 2007/10991 esas, 2007/12602 karar sayılı, 05.11.2007 tarihli yayınlanmamış bir diğer kararında “Suç konusu uyuşturucu maddenin 1318 gram esrardan ibaret olduğu, suçun işleniş biçimi ile sanığın kastına dayalı kusurunda bir ağırlık bulunmadığı gözetilmeden, 5237 sayılı TCK'nın 3/1. maddesinde öngörülen “orantılılık” ilkesine aykırı olarak, temel gün para cezasının alt sınır çok aşılacak suretiyle sanık hakkında 6000 gün olarak belirlenmesi” şeklinde belirtilmektedir.

636 Bu husus, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2007/5728 esas, 2007/6548 karar sayılı, 30.05.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararında, “Sanıklardan ele geçirilen net 430 gramdan ibaret esrar miktarına göre hak ve nesafet kuralları gözetilerek sanıkların cezasının tayini gerektiği gözetilmeden; 5237 sayılı TCK'nın 3/1 ve 61. maddelerinde öngörülen ölçütlerle orantısız biçimde sanıklar hakkında temel hapis cezasının 8 yıl hapis, temel gün adli para cezasının ise 6000 gün olarak belirlenmesi”, 10. Ceza Dairesinin 2007/11815 esas, 2007/12756 karar sayılı, 06.11.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararında “Suç konusu uyuşturucu maddenin 6933 gram esrar olduğu, suçun işleniş biçimi ile sanıkların amacında, saikinde ve kastlarına dayalı kusurlarında bir ağırlık bulunmadığı gözetilmeden, 5237 sayılı TCK'nın 3/1. maddesinde öngörülen “orantılılık” ilkesine aykırı olarak, temel hapis ve gün para cezasının alt sınır çok aşılacak suretiyle tayin edilmesi”, 10. Ceza Dairesinin 2007/6328 esas, 2007/6922 karar sayılı, 06.06.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararında “950 gramdan ibaret suça konu uyuşturucu maddenin sanığın evinde bulunduğu ve irtibatlı olduğu kabul edilen kişiler hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararının da bulunmadığı gözetilmeden; temel hapis ve adli para cezasına esas gün sayısının orantısız biçimde alt sınırın çok üzerinde belirlenmesi” şeklinde açıklanmıştır.

yaptırmadan daha azdır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/3. maddesindeki satmak, satışı arz etmek, başkalarına vermek, nakletmek, sevk etmek, depolamak, satın almak, kabul etmek veya bulundurmak fiilleri ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/5. maddesindeki benzer fiiller için öngörülen yaptırımlar karşılaştırıldığında; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/3. maddesi failer için daha aleyhe bir düzenlemedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/4. maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması hâlinde öngörülen yarı oranında artırım 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/6. maddesindeki benzer fiiller için öngörülen bir kat artırımdan daha lehe bir düzenlemedir. Suçun örgüt kapsamında işlenmesi halinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188/5. maddesinde yarı oranında artırım öngören düzenleme, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/10. maddesindeki düzenlemeden daha aleyhedir. Ancak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun örgüt için aradığı unsurlar göz önüne alındığında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun daha lehe bir düzenleme içerdiği söylenebilir.

B - Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbiri Uygulanması

Türk Ceza Kanunu'nun 189. maddesinde; *“Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur”* denilerek, tüzel kişiler açısından da yaptırım öngörülmüştür.

Tüzel kişilerin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının faili olup olamayacağı sorununa değinirken belirttiğimiz üzere; bu suçların faili ancak gerçek kişiler olabilir. Ancak tüzel kişilerin faaliyetlerini organları aracılığıyla yürüttüğü esnada; faaliyet alanıyla ilgili bir suç işlenmesi halinde, tüzel kişiler suçun faili olamasalar da haklarında güvenlik tedbirine hükmedilebilecektir⁶³⁷.

Tüzel kişiler hakkında uygulanacak güvenlik tedbirleri Türk Ceza

---

637 Tüzel kişilerin cezalandırılmasının ceza hukukundan çıkarılıp idari ceza hukuku alanına taşınarak idari yaptırımlar ile karşılanmasının mevcut hukuk sistemimize ve suç siyasetine uygun düşeceği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZEN**, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, s. 85.

Kanunu'nun 60. maddesinde; “[1] Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet hâlinde, iznin iptaline karar verilir. [2] Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.[3] Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hâkim bu tedbirlere hükmetmeyebilir[4] Bu madde hükümleri kanunun ayrıca belirttiği hâllerde uygulanır” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre tüzel kişiler için, **faaliyet izninin iptali** ve **müsadere** olmak üzere iki yaptırım türü öngörülmektedir⁶³⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun 60. maddesinin gerekçesinde; ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının gereği olarak sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedileceği, fakat bu ilkenin, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilmesine engel olmadığı belirtildikten sonra, maddede öngörülen ilk güvenlik tedbirinin, faaliyet izninin iptali olduğu elirtilmiştir. Gerekçede; faaliyet izninin iptali tedbirine hükmedilebilmesi için ilk koşulun, özel hukuk tüzel kişisine, belirli bir faaliyette bulunabilmesine ilişkin bir kamu kurumunca verilen bir iznin varlığı, diğer koşulun bu iznin sağladığı yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına kasıtlı bir suç işlenmesi olduğu ifade edilmiş, ayrıca bu iki koşul arasında nedensellik bağının olması ve özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin bu suçun işlenmesine iştirak etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Gerekçede; bu yaptırımın uygulanmasına ilişkin örnek olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimi ve ticareti suçuna yer verilmiştir.

Bu düzenlemelere göre, tüzel kişi, bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan bir tüzel kişi olmalıdır. Bu nedenle, tüzel kişinin, tüzüğünde gösterdiği faaliyet alanını bildirilmesi, tüzel kişinin varlık kazanması için bildirimde bulunulması izin değildir. Burada, izin; ilgili kamu kurum veya kuruluşunun, tüzel kişinin göstereceği faaliyet alanında faaliyette bulunmasına müsaade etmesidir.

---

638 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **HAFIZOĞULLARI, Zeki**, 5237 s. Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, <http://www.abchukuk.com/makale/makale308.html> (e.t. 08.03.2009).

İzinin verdiği yetki kötüye kullanılarak, tüzel kişinin organının veya temsilcisinin iştirak etmiş olduğu kasıtlı bir suç işlenmiş olmalıdır. Organ veya temsilcinin işlemiş olduğu suç taksirli ise izinin iptaline hükmedilemez.

Organ veya temsilci, işlenmesine katıldığı suçtan mahkûm olmalıdır, ancak bu halde, izinin iptaline hükmedilebilir. Cezanın ertelenmesi halinde de mahkûmiyet mevcut olduğundan, bu durum güvenlik tedbirine hükmedilmesini etkilemez⁶³⁹.

Organ veya temsilci, kasıtlı suçu, tüzel kişinin yararına işlemiş olmalıdır. Eğer suç, tüzel kişinin yararına işlenmemişse bu hüküm uygulanmaz.

Yukarıda sayılan bütün bu koşulların varlığı halinde, mahkeme, tüzel kişinin faaliyette bulunmasına izin veren idari işlemin iptaline karar verir. Kanun, bunu, "*izinin iptaline karar verilir*" şeklinde ifade etmiştir.

İzin iptaline karar verilmesi, kanunun ayrıca belirttiği hallerde mümkündür(TCK m. 60/4). Kanun hangi suç için tüzel kişiye güvenlik tedbiri verileceğini öngörmüşse, ancak o suç için izinin iptaline karar verilebilir. Hâkim, bu tedbirin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, tedbire hükmetmeyebilir(TCK m. 60/3).

Türk Ceza Kanunu'nun 60. maddesinin gerekçesinde özel hukuk tüzel kişileri bakımından öngörülen ikinci güvenlik tedbirinin müsadere olduğu, tüzel kişi yararına işlendiği belirlenen suç bakımından, müsadere hükümlerindeki koşullar gerçekleşmiş ise, o suçla bağlantılı olan eşya ve maddî çıkarların müsaderesine hükmedileceği, fakat iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarının korunacağı ifade edilmiştir. Müsadere, Türk Ceza Kanunu'nun 54 ve 55. maddelerinde düzenlenmiş ve nelerin müsadere konusu olduğu kanunda belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesinde eşya müsaderesi, 55. maddesinde ise kazanç müsaderesi düzenlenmiştir.

C - Müsadere ve İmha

Bir güvenlik tedbiri olan müsadere⁶⁴⁰; işlenen bir suç sebebiyle kişilerin

---

639 HAFIZOĞULLARI, Zeki, 5237 s. Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, <http://www.abchukuk.com/makale/makale308.html> (e.t. 08.03.2009).

640 Müsaderenin ceza müeyyidesi olmadığı ve güvenlik tedbiri olduğu yönünde bkz.

mallarının bir kısmına veya tamamına elkonulması, zor alıma tabi tutulması ve bunların mülkiyetinin veya bedelinin hazineye geçirilmesi veya bir kimsenin taşınır veya taşınmaz malının rızası olmaksızın devlet güçleri tarafından elinden alınması olarak tanımlanabilir⁶⁴¹. Müsadere; genel veya özel olmak üzere iki şekilde olabilir. *Genel müsadere*; kişinin malvarlığının bütünü üzerindeki mülkiyet hakkının devlete geçmesidir⁶⁴². Anayasamıza göre, genel müsadere cezası verilemez(m. 38/7). *Özel müsadere*; suçta kullanılan, kullanılmak üzere hazırlanan veya suçtan meydana gelen, yani suçla doğrudan ilgili olan bir eşya veya değer mülkiyetinin devlete geçmesidir⁶⁴³.

Müsadere; Türk Ceza Kanunu'nun 54 ve 55. maddelerinde düzenlemiş olup, kanun koyucu 54. maddede eşya müsaderesini, 55. maddede ise kazanç müsaderesini düzenlemiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun eşya müsaderesi başlıklı 54. maddesi; “[1] *İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükümlenir. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlâk açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir.* [2] *Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkânsız kılınması hâlinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir.* [3] *Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir.* [4] *Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.* [5] *Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir.* [6] *Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükümlenir.*” hükmünü içermektedir.

HAFIZOĞULLARI - ÖZEN, Genel Hükümler, s.480.

641 **ARTUK - GÖKÇEN - YENİDÜNYA**, Genel Hükümler, s.154.

642 **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 587.

643 **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s. 750.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 587.

Madde gerekçesinde; bu düzenlemeyle getirilen temel değişikliğin, müsaderecinin hukukî niteliğinin güvenlik tedbiri olduğunun kabul edilmesi olduğu, bu nedenle müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı bir kimsenin cezaya mahkûm edilmesinin zorunlu olmadığı ifade edilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre, eşya müsaderesinin konusunu; 1- *Suçun işlenmesinde kullanılan eşya*, 2- *Suçun işlenmesine tahsis edilen eşya*, 3- *Suçtan meydana gelen eşya*, 4- *Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya* oluşturmaktadır.

Maddeye göre bir eşyanın müsadere konusu olması için; suçun kasten işlenen bir suç olması ve eşyanın iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmaması gerekir⁶⁴⁴.

Suçun işlenmesine tahsis edilen eşyanın müsadere edilebilmesi için, suçun icra hareketlerine başlanılmış olması gerekir. Ancak bir suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanmış eşyanın müsadere için, icra hareketlerine başlanması zorunlu olmayıp hazırlık aşamasında kalınması halinde de eşyanın müsadere mümkün olabilir⁶⁴⁵.

Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre; “[1] *Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddî menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsadere kararına karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddî menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir.*[2] *Müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlere elkonulmadığı veya*

---

644 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZTÜRK - ERDEM, s.306.; CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT, s. 752.; ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s.692.; ÖZBEK, Veli Özer, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, C. I, 3. Baskı, Ankara, 2006, s. 595.; Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 2006/5364 esas, 2006/8497 karar sayılı, 22.06.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararında bu husus, “Üzerine satılamaz şerhi konulan 14. pafta, 4881 parsel olarak bildirilen sanık Yusuf’un üvey annesi Hasibe adına kayıtlı taşınmazın kayıt maliki olan Hasibe, dinlenerek iyi niyetli olup olmadığı saptanmadan, ele geçirilen uyuşturucu madde miktarına göre taşınmazın oransal değerinin tespiti yapılmadan ve uyuşturucu madde ticaretinden elde edilen para ile alındığı konusunda delillerin nelerden ibaret olduğu da açıklanmadan uyuşturucu madde imalatında kullanıldığı da kabul edilerek eksik soruşturmaya dayalı olarak müsadere kararı verilmesi” şeklinde belirtmiştir.

645 Bkz. CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT, s. 751.

bunların merciine teslim edilmediği hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilir.”. Kazanç müsaderesi, hukukumuzda ilk kez bu madde ile düzenleme altına alınmıştır⁶⁴⁶. Madde gerekçesinde düzenlemenin amacı; suç işlemek yoluyla kazanç elde edilmesini engellemek şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca gerekçede, müsaderenin; kara para aklama, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, dolandırıcılık, kaçakçılık, ihaleye fesat karıştırma gibi ekonomik çıkar elde etme amacıyla işlenen suçlara karşı etkin biçimde caydırıcılık özelliği olan bir yaptırım niteliğine kavuşturulduğu özellikle belirtilmiş, bir yenilik olarak kaim değerın müsaderesi kapsamında, müsadere konusu ekonomik değerin harcama, imha, tüketme gibi hareketlerle müsaderesinin imkânsız kılınması hâlinde, karşılığı olan para tutarının müsaderesine de karar verilebileceği açıklanmıştır.

Maddeye göre, kazanç müsaderesinin konusunu; 1- *Suçun işlenmesi ile elde edilen maddî çıkarlar*, 2- *Suçun konusunu oluşturan maddî çıkarlar*, 3- *Suçun işlenmesi için sağlanan maddî çıkarlar*, 4- *Yukarıda sayılan maddî çıkarların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların oluşturduğu* anlaşılmaktadır.

Suçun işlenmesi suretiyle elde edilen maddî çikara, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satılması sonucu elde edilen maddî çıkarlar örnek verilebilir. Bu maddî çıkar; para olabileceği gibi, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin karşılığı olarak verilen herhangi bir başka değer de olabilir. Suçun işlenmesi suretiyle elde edilen maddî çıkarlar, aynı zamanda suçun maddî konusunu da oluşturabilir. Örneğin uyuşturucu veya uyarıcı madde suçunun imal suretiyle işlenmesi halinde, elde edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçun maddî konusunu oluşturur.

Suçun işlenmesi için sağlanan maddî çıkarlar, suçun işlenmesini teşvik veya suçun işlenmesinden dolayı ödüllendirme amacıyla, suçu işleyen kişilere sağlanmış olan maddî çıkarlardır⁶⁴⁷. Maddî çıkarlarının değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlar ise, suçun işlenmesiyle elde edilen maddî çıkarın (örneğin bankaya yatırılması, hisse senedi alınması gibi) yapılan bu işlemlerden dolayı meydana gelen değer artışını ifade etmektedir.

---

646 ÖZBEK, Ceza, s.599.

647 ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s.697.

Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen kaim değer; kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan eşya veya çıkarlara elkonulmadığı veya bunların merciine teslim edilemediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerdir ve bu değerlerin de müsaderesine hükmedilebilecektir⁶⁴⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre; kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan çıkarların müsadere edilebilmesi, ancak bu çıkarların suçun mağduruna iade edilememesi halinde mümkün olacaktır⁶⁴⁹. Suçun işlenmesi suretiyle veya suçun işlenmesi dolayısıyla elde edilen malvarlığı değerlerinin müsadere edilebilmesi için, işlenen fiilin suç olması yeterlidir⁶⁵⁰. Müsadere, güvenlik tedbiri olduğundan mahkûmiyet şart değildir. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, failin çocuk veya akıl hastası olması nedeniyle cezalandırılmadığı durumlarda dahi, suç eşyasının müsaderesine hükmedilebilecektir.

Müsadere usulü, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 256 ilâ 259. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu maddelere göre; müsadereye ilişkin karar verme yetkisi yargılamayı yapan mahkemeye aittir. Mahkeme, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili yaptığı yargılama sonunda, cezayla birlikte müsadereye de hükmedebilecektir⁶⁵¹. Ancak asıl dava ile birlikte karar verilmeyen hallerde, ayrıca müsadere davası açmak gerekecektir⁶⁵². Bu durumda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 256. maddesi gereğince, müsadere kararı verilmesi gereken hâllerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bir karar verilmemişse; karar verilmesi için, Cumhuriyet savcısı veya katılan, davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurabilecektir. Bu konuda yetkili mahkeme, esas davayı görmeye yetkili mahkemedir(CMK m.256/2). Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 256. maddesine göre; mahkeme, müsadere ile ilgili vereceği kararları duruşmalı olarak verecektir.

---

648 **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 514.

649 Bkz. **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s.757.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 514.; **ÖZBEK**, Ceza, s.600.; **ÖZTÜRK - ERDEM**, s.308.

650 **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s.696.

651 Bkz. **EREM, Faruk - DANIŞMAN, Ahmet - ARTUK, Mehmet Emin**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara, 1997, s.911; **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s. 760.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 514.

652 Bkz. **EREM - DANIŞMAN - ARTUK**, s.911.; **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s. 760.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 514.

Müsadereye tabi eşya üzerinde hakkı olanlar duruşmaya çağrılacak ve sanığın sahip olduğu hakları kullanabileceklerdir(CMK m. 257/2). Ancak, bu kişilerin çağrıya uymamaları ve duruşmaya katılmamaları müsadere kararı verilmesini etkilemeyecektir(CMK m. 257/3). Duruşmalı olarak verilen müsadere kararlarına karşı savcı, katılan ve müsadere veya iade olunacak eşya veya diğer malvarlığı değerleri üzerinde hakkı olan kimseler kanun yoluna gidebileceklerdir(CMK m.258)⁶⁵³. Suç konusu olmayıp sadece müsadereye tâbi bulunan eşyanın müsaderesine ise, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 259. maddesi uyarınca, sulh ceza hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilecektir. Bu karara karşı ilgililer itiraz yoluna başvurabileceklerdir⁶⁵⁴.

Müsadere edilecek eşyaya soruşturma aşamasında elkonulması şart değildir. Elkoyma, mahkûmiyet halinde müsaderenin gerçekleşebilmesini sağlama amacıyla başvuru bir tedbirdir⁶⁵⁵. Elkonulmamış olsa dahi, müsadere kararı yerine getirilebilir⁶⁵⁶. Türk Ceza Kanunu'nun kazanç müsaderesini düzenleyen 55. maddesinin 2. fıkrasında, müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlere elkonulmadığı veya bunların merciine teslim edilmediği hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedileceği belirtilmiştir.

Burada değinilmesi gereken bir husus, yabancı ülkede uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili olarak verilmiş olan müsadere kararının ülkemizde uygulanması sorunudur⁶⁵⁷. Suç faaliyetleri ve bunlarla mücadele

---

653 Müsadere muhakemesine karşı konu yolu konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZTÜRK, Bahri - TEZCAN, Durmuş - ERDEM, Mustafa Ruhan - SIRMA, Özge - SAYGILAR, Yasemin F. - ALAN, Esra**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010, s.658.

654 Ayrıntılı bilgi için bkz. **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 514. **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s.761.; **DEMİRBAŞ**, Ceza, s. 514.; **ÖZBEK**, Ceza, s.597-598.

655 Elkoyma konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZTÜRK - TEZCAN - ERDEM - SIRMA - SAYGILAR - ALAN**, s.444 vd.

656 **CENTEL - ZAFER - ÇAKMUT**, s.760.

657 Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarından elde edilen gelirlerin müsaderesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ERGÜL, Ergin**, Milletlerarası Ceza Hukukunda Uyuşturucu Gelirlerinin Zapt ve Müsaderesi, AD, S.13, s.1 vd.; **KAYA, Mustafa**, Uyuşturucu Madde Suçlarında Muhbirin Dinlenmesi, Davaya Müdahale ve Suçta Kullanılan Eşyanın Müsaderesi, Yargıtay Dergisi, C. 24, Sayı 4, Ankara 1998.; **YILMAZ, Zekeriya**, Teori ve Uygulamada Müsadere, Ankara 2003.

açısından suçluları kazançlarından, servetlerinden ve lojistik desteklerinden mahrum etmek etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç gelirleri alanındaki uluslararası cezaî işbirliği, adlî ve idari kolluk birimlerine etkili araçların sağlanmasını gerektirir. Suçla mücadele eden makamların gerekli tedbirleri alabilmeleri için hızlı hareket etmeleri önem taşır. Suçlular, müsadere alanındaki yasalardan paralarını başka bir ülkeye transfer etmek suretiyle kolayca kurtulabilirler. Bu durumda, bu alanda uluslararası işbirliği kaçınılmaz hale gelmektedir. Suçluların yasa dışı servetlerinden yoksun bırakılması, son yirmi yıldan beri uyuşturucu maddeler alanındaki ceza politikasının öncelikli eksenlerinden birisini oluşturmaktadır.

Uyuşturucu madde kaçakçılığıyla ve kaçakçıların bu suçlardan elde ettikleri gelirlerden mahrum edilmeleri, 1988 yılında Viyana’da kabul edilen Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Avrupa Konseyinin himayesinde 8 Kasım 1990 tarihinde Strazburg’da kabul edilen Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, Zaptedilmesi ve Müsaderesine İlişkin Sözleşmenin temel amaçlarından birisidir.

Türkiye’nin de taraf olduğu 1988 tarihli *Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin*⁶⁵⁸ 1. maddesinin e bendinde “*müsadere*”, p bendinde “*kazanç*” kavramları tanımlanmış, 5. maddesinde ise müsadere usulü açıklanmıştır. Sözleşmenin 5. maddesine göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından elde edilen kazanç veya malvarlıklarının bulunduğu ülke, bu suçla ilgili yargı yetkisine sahip ülkenin talepte bulunması halinde, müsadere kararı alınması için yetkili makamlara başvuracak ve bu makamlarca verilen kararın uygulanmasını sağlayacak veya bu suçla ilgili yargı yetkisine sahip ülke tarafından alınmış müsadere kararının uygulanması için yetkili makamlara iletilecek ve müsadere kararının uygulanabilmesi için bu suçlardan elde edilen kazançların, mal varlığının, senetlerin veya başka her şeyin belirlenmesini, izlenmesini, bloke edilmesini veya bunlara elkonulmasını sağlayacak önlemleri alacaktır. Öngörülen karar ve işlemler, talepte bulunulan tarafça kendi iç hukuku ve usul kurallarına veya talepte bulunan taraf ile aralarında yürürlükte bulunan ikili veya çok taraflı sözleşme veya düzenlemelere uygun olarak yerine getirilecektir.

---

658 R.G., 11.02.1996, S. 22551.

Türkiye, 27.09.2001 tarihinde Strazburg'da yapılan *Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, Zaptedilmesi ve Müsaderesine İlişkin Sözleşmesini* de imzalamış, ancak henüz onaylamamıştır. Türkiye, 20 Nisan 1959 tarihli *Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesine* de taraftır⁶⁵⁹.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanununun 21. maddesinde ve 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte⁶⁶⁰ de müsadere ve imha ile ilgili özel düzenlemeler bulunmaktadır. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanununun 21. maddesi; “ *Müsaderesine karar verilen uyuşturucu maddeler, valinin görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığındaki ve il savcısının veya yardımcısının nezaretçi olarak katıldığı heyet huzurunda imha edilir.*” şeklindedir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 1. maddesinde, yönetmeliğin amacını ve kapsamını; “*2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanununun 21. Maddesine göre çıkarılan bu Yönetmelik; kanun kapsamında olup da imali, ithali, ihracı, satılması, devri, bulundurulması, kullanılması, tedariki suç teşkil eden uyuşturucu madde ve müstahzarlardan gerek analiz için, gerekse hükmün kesinleşmesine kadar saklanmak üzere örnek alınması, tahlil için gönderilmesi, uyuşturucu maddelerin zaptı ve imhası, uyuşturucu madde örneğinin hükmün kesinleşmesine kadar saklanması, imhada hazır bulunacak heyetin kuruluşu, imhanın ne şekilde yapılacağı ve teslim usulü ile ilgili hususları düzenler.*” şeklinde açıklamaktadır. Yönetmelik 2. maddesinde, zapta yetkili olanları; “ *Zabıta ile görevlerini ifa sırasında veya görevleri gereği olarak; Gümrük ve Tekel Memurları, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müfettiş ve Müdürleri, Hükümet Tabipleri, Sağlık Ocağı Tabipleri, Hudut ve Sahiller Sağlık Teşkilatı Memurları 1. maddede belirtilen uyuşturucu madde ve müstahzarlar ile suç eşyasını zapta yetkilidirler.*” şeklinde belirledikten sonra, 3. maddesinde; uyuşturucu madde ve müstahzarlarının zapt edildiğinde nasıl bir tutanak düzenleneceğini ayrıntıları ile açıklamaktadır.

---

659 Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesinin 5. maddesi; elkoymanın uluslararası istinabe yoluyla talep edilebileceğini, ancak talep edilen tarafın talep edilen eşya ya da belgelerin teslimini kendi ülkesinde yürütülen bir ceza kovuşturması için gerekli ise erteleyebileceğini öngörmektedir.

⁶⁶⁰ R.G., T. 21.11.1982, S. 17875.

Yönetmelik 4 ilâ 10. maddelerinde; uyuşturucu madde ve müstahzarlarından örnek alınmasını, 11. maddesinde; bu maddelerin muhafazanın suç eşyası emanet dairesinde yapılacağını, 12. maddesinde ise; numune alındıktan sonra yapılacak işlemleri düzenlemektedir. Yönetmeliğin “*müsaderesine karar verilen maddeler*” başlıklı 13. maddesi; “*Mahkemeler, soruşturma ve kovuşturma sırasında uyuşturucu madde ve müstahzarların müsaderesine ilişkin olarak verdikleri kararın iki örneğini dosyadaki emanet makbuzu ile birlikte hemen Cumhuriyet Savcılığına tevdi ederler. Bu karar üzerine Cumhuriyet Savcılığınca keyfiyet zaptolunan eşya defterine kaydedilir. Karar örneği uyuşturucu madde ve müstahzarın imhasını temin için emanet memurluğuna gönderilir. Şu kadar ki esasa ilişkin kararın kesinleşmesine kadar ambalaj içindeki örnek emanet dairesinde muhafaza edilir. Emanet memuru bu kararın tarih ve numarası ile özetini emanet esas defterindeki ilgili sütuna işler ve bu kararı özel kartonlarında saklar. Uyuşturucu madde ve müstahzarlar ile suç eşyasının müsaderesine, esasa ilişkin hüküm ile birlikte karar verilmiş ise, karar örneği hükmün kesinleşmesinden itibaren en geç bir hafta içinde bu madde ve örneğin tasfiyesini temin maksadıyla dosyadaki emanet makbuzu ile birlikte Cumhuriyet Savcılığına verilir. Soruşturma ve kovuşturma sırasında müsaderesine karar verilen uyuşturucu madde ve müstahzarlar hakkında sonradan verilen esasa ilişkin kararın kesinleşmesini müteakip iki örneği aynı süre içinde numunenin imhası için Cumhuriyet Savcılığına tevdi edilir, karara emanet makbuzu da eklenir.*” şeklinde olup, “*Müsadere kararından sonra yapılacak işler*” başlıklı 14. maddesi ise; “*13 üncü madde gereğince yapılan işlemlerden sonra uyuşturucu madde ve müstahzarlar emanet memurluğunca gereği yapılmak üzere mahalli mülki amirliğine teslim edilir ve işlem emanet eşyası esas defterin ilgili bölümüne yazılır. Mülki amirliğin alındı yazısının gün ve sayısı, emanet esas defterine işaret edilir. Kaymakamlığa teslim edilen koliler imha için vilayet makamına gönderilir. Uyuşturucu madde ve müstahzarlar dışında kalıp müsaderesine karar verilen suç eşyası da merciine teslim edildikten sonra emanet esas defteri kaydı kapatılıp alındı belgeleri kartonunda saklanır.*” hükmünü içermektedir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 18. maddesinde imha heyetini; “*İmha heyeti Valinin görevlendireceği yetkilinin başkanlığında; a) İl Jandarma Alay Komutanlığı ile Emniyet Müdürlüğünün görevlendirecekleri birer yetkili, b) İl Sağlık Müdürünün*

görevlendireceği bir tabip, c) Varsa Toprak Mahsulleri Ofisinin görevlendireceği bir yetkiliden oluşur. İmha işleminde ayrıca, başkan tarafından görevlendirilecek yeteri kadar memur bulundurulur.” şeklinde düzenlemiştir. Yönetmelik, 19. maddesinde imha heyetinin görevlerini; “İmha heyetinin görevleri şunlardır: a) Gönderilen uyuşturucu madde ve müstahzarların imhasına kadar muhafazası için gerekli önlemler ile imha yerinde güvenlik tedbirlerini almak, b) İmhayı bizzat gerçekleştirecek personelin sağlığı açısından ve çevre sağlığı yönünden gerekli önlemleri almak, c) 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 27. maddesinin (f) fıkrasına göre Toprak Mahsulleri Ofisine gönderilmesi gereken uyuşturucu maddelerden olup, yanlışlıkla imha için gönderilmiş bulunan maddelerin, Toprak Mahsulleri Ofisi Afyon İşleri Şube Müdürlüğüne gönderilmesini sağlamak, d) İmhanın usulüne uygun olarak gerçekleştirilmesini temin etmek”, 22. maddesinde imhayı; “Heyet huzurunda koli açılır. Uyuşturucu madde ve müstahzarın miktarı ve nitelikleri tesbit edildikten sonra imha işlemi yapılır ve durum bir tutanakla tesbit edilir. Tutanağın bir nüshası dosyasına konulmak üzere mahalli Cumhuriyet Savcılığına gönderilir.”, 23. maddesinde imha işlemine nezareti; “İmha işlemi Cumhuriyet Savcısı veya yardımcısının nezaretinde yapılır. Savcılığın nezaret görevini yerine getirebilmesi için kolinin açılacağı ve imhanın yapılacağı gün ve saat valilikçe bildirilir.” şeklinde düzenlemiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imhası konusunda bir başka düzenleme de Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmelik⁶⁶¹ ile yapılmıştır. Yönetmeliğin 7. maddesinde, kaçak ekim sayılma halleri ve imha şekilleri; “*Haşhaş ekim bölgeleri içerisinde izin belgesi almadan veya belgesinde yüzölçümünü kayıtlı alandan fazla yere yahut izin belgesinde kayıtlı yerden başka yere ekilen haşhaşlar kaçak sayılır. Bu gibi hallerde Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı hapis veya para cezaları hükmolunur. Kaçak olarak ekilen haşhaşlardan kemale ermiş olanlarla çizilen haşhaş kapsülleri ve bunlardan elde edilen ham afyon toplatma veya imha masrafları ekiciye ait olmak üzere mülki idare amirlerince ofis teşkilatından da yararlanılmak suretiyle zapt edilerek Ofise verilir. Zapt edilen haşhaş kapsülleri ve ham afyonun yararlanılmayan kısmı Ofisce imha edilir. Yasak olan bölgelerde veya*

---

⁶⁶¹ R.G., T. 04.05.1988, S. 19804.

izin verilen yerlerde kaçak olarak ekilen ve kemale ermeden kolluk kuvvetlerince veya Ofis tarafından yapılan duyurma sonucu yakalanan haşhaşlar mahalli mülki idare amirlerinin emri ile mahalli emniyet ve jandarma kuvvetleri ve Ofis teşkilatından yararlanmak ve masrafları ekici tarafından karşılanmak suretiyle sürülmek, biçilmek, ezilmek, gömülmek veya yakılmak suretiyle imha ettirilir. (Ek fıkra: 12.05.1991 - 91/1848 K.) Ayrıca, kaçak oldukları için zor alımına karar verilen afyon ile afyondan elde edilen ve tıbbi kullanımı olan uyuşturucu maddeler de Ofise teslim edilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

D - Mahsup (TCK m.188/2)

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 2. fıkrasında, “Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.” hükmüyle mahsup konusunda düzenleme yapılmıştır. Bu hükmün konulmasındaki amaç; failin aynı fiil nedeniyle iki defa cezalandırılmasının önüne geçmektir⁶⁶².

Bu şekilde çağdaş ceza ve ceza muhakemesi hukuku prensiplerine uygun olarak bir suçun faili aynı suçtan dolayı iki defa cezalandırılmayarak ortaya çıkması muhtemel mağduriyetler önlenmiş olmaktadır⁶⁶³.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 2. fıkra gerekçesinde bu düzenleme; “Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla ilgili olarak bir

---

662 **ERMAN - ÖZEK**, s. 318. ; **BALCI**, s.276.

663 Bu konuda ayrıntılı açıklama ve bilgi için bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.657.; **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2003/4881 esas, 2004/4251 karar sayılı, 04.03.2004 tarihli kararı, “Temyiz konusu davanın, sanıkların Türkiye’de işledikleri iddia olunan uyuşturucu madde ihrac etmek, İngiltere Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonunda sanıklar Adnan Levent ve Bülent hakkında verilen beraat hükümlerinin ise aynı uyuşturucu madde olmakla birlikte bu ülkede işlenen uyuşturucu madde ithal etmek ve bulundurmaya dayanan eylemine dayanması nedeniyle aynı fiilden dolayı iki kez yargılamadan söz edilemeyeceğine; İnsan Haklarını ve Temel Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi’ne ek 7 Numaralı Protokol’ün 4/1. maddesi, Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 14/7. maddesi ve Suçluların ladesine dair Avrupa Sozlesmesi’nin 9. maddesi hükümlerinin bu durumda Türkiye’de yeniden yargılama yapılmasını engelleyici nitelikte bulunmamasına...” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

milletlerarası ceza hukuku kuralına yer verilmiştir. Buna göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilecektir. Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı, karşı ülke açısından ithal oluşturmaktadır. Bu ülkede uyuşturucu veya uyarıcı madde ithali nedeniyle yargılama yapılması veya bir cezaya mahkûm olunması, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yargılama yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Böylece, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarıyla ilgili olarak non bis in idem kuralına milletlerarası sahada geçerlilik tanınmamıştır. Ancak, Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı karşı ülke açısından ithal oluşturduğu için, bu ülkede yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasının kurumda infaz edilen kısmının, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasından mahsup edilmesi gerekmektedir” şeklinde açıklanmıştır.

Maddede, fail tarafından ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin götürüldüğü ülke açısından ithal suçunu oluşturduğu, bu sebeple o ülkede fail açısından uyuşturucu veya uyarıcı madde ithali suçundan yargılama yapıp hükmolunan cezanın infaz edilen kısmının, Türkiye’de ihraç suçundan hükmonulacak cezadan indirilmesi öngörülmüştür.

Mahsubun yapılabilmesi için; failin uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç etmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç edilen ülkenin bu fiili ithal olarak nitelendirmesi ve faile bu suçtan dolayı ceza vermesi, bu cezanın infaz edilmesi veya infazına başlanması ve son olarak failin ülkemizde ihraç suçundan dolayı mahkûm olması gerekir. Bu şartlardan herhangi birinin gerçekleşmemesi halinde bu hüküm uygulanmaz⁶⁶⁴.

Yabancı ülkede hükmedilen cezanın, Türkiye’de infazı mümkün olmayan (kırbaç cezası, el kesme gibi) bir ceza olduğu durumlarda da hükmün uygulanması

---

664 BALCI, s.280.

mümkün değildir⁶⁶⁵.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 2. fıkrasındaki anlatım biçiminden ve gerekçesinden mahsubun yapılması için, Türkiye'den ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, diğer ülke açısından ithal olarak kabul edilmesi ve ithal suçu nedeniyle bir ceza verilmesi ve infaz edilmesi gibi bir sonuç çıkmaktadır. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 403/4. maddesinde bu şekilde bir sınırlandırma bulunmamaktaydı⁶⁶⁶. Madde metninin hazırlandığı aşamada, TBMM Adalet Alt Komisyonu'nda görüşme sırasında, bu düzenlemenin isabetli olmadığı ve failin aynı fiil nedeniyle iki kez cezalandırılacağı ifade edilmiştir⁶⁶⁷.

Biz, mahsup konusunda uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal edilen ülkenin bu suçlara ilişkin düzenlemeleri açısından bir değerlendirme yapılmasının zorunlu olduğunu düşünüyoruz. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal edilen ülkenin ceza hukuku mevzuatında, ithal suçunun karşılığı olarak bir ceza öngörülmüşse, bu durumda mahsup için bir sorun olmayacaktır. Failin o ülkede ithal suçundan dolayı aldığı cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'deki ihraç suçundan aldığı cezadan mahsup edilecektir. Fakat uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal edilen ülkenin ceza hukuku mevzuatında, failin bu fiili ithal olarak düzenlenmemişse, bu durumda fiilin ne şekilde cezalandırıldığına bakılması gerekir. Eğer o ülkenin ceza kanunlarında ithal fiilinin karşılığı olarak düzenlenen bir suç varsa, bu suçun cezasının infaz edilen kısmı, ülkemizde işlenmiş olan ihraç suçunun cezasından indirilmelidir. Bu kabulün

---

665 KURT, s.82.

666 Bu yönde ayrıntılı bilgi için bkz. BALCI, s.280 vd.

667 Bu madde üzerinde komisyon çalışmalarındaki tartışmalar için bkz. GÜNEY - ÖZDEMİR - BALO, s.519. Maddenin hazırlık aşaması sırasında Ali Kınacı; " 2 numaralı fıkroda, uyuşturucu madde ihracının diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi ibaresine yer verilmesi kanımızca isabetli değildir; çünkü, bir kişinin uyuşturucu maddeyi Türkiye'den ihraç ederek yabancı bir ülkeye sokmasıyla orada satarken yakalanması durumunda yabancı ülkede gerçekleşen eylem nedeniyle o ülke mevzuatı ithal suçunu öngörmemiş olabilir. O zaman, ticaretten, satmaktan hüküm vermiş, cezalandırmış ve cezasını çekmişse, fıkradaki tabire sıkı sıkıya bağlı kaldığımız takdirde, bunun cezası, ihraç suçuyla verilen cezadan indirilemeyecektir; böyle bir anlam çıkacaktır. Bu nedenle, o ülke açısından ithal sayılması sözcüğü yerine Türkiye'den ihraç edilmiş uyuşturucu madde nedeniyle yabancı bir ülkede hüküm verilmişse ibaresinin yer alması daha uygun olur diye düşünüyoruz" diyerek maddedeki bu anlatımın hatalı olduğunu ifade etmiştir.

ceza adaleti açısından uygun olacağını düşünüyoruz⁶⁶⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun cezadan mahsup başlığını taşıyan 16. maddesinde, “Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye’de verilecek cezadan mahsup edilir” denilmektedir. Buna göre; ülkemiz açısından ihraç olarak kabul edilen suç, diğer ülke açısından ithal, nakil veya başka bir suç olarak düzenlenmiş olsa dahi, Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 2. fıkrasındaki hükmün geniş yorumlanması ve ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçundan dolayı, maddenin ithal edildiği ülkenin ceza kanunlarına göre verilen bir hüküm ve cezanın infazının mahsubun yapılması açısından yeterli kabul etmek gerekir.

Burada bir hususu daha açıklamakta yarar görüyoruz. Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 2. fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla mahsup yapılacağı belirtilmektedir. Ancak bu durumda uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal fiilinin diğer ülke açısından ihraç olarak nitelendirilmesi dolayısıyla mahsup yapılamayacaktır. Kanantimize bu anlayış eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle, maddede uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal fiilinin diğer ülke açısından ihraç olarak nitelendirilmesi durumunda da mahsubun yapılacağına dair düzenleme getirilmesinin yerinde olacağını düşünüyoruz.

11 - Soruşturma ve Kovuşturma

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 1, 3 ve 7. fıkrasında düzenlenmiş bulunan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının yargılama görevli mahkeme ağır ceza mahkemeleridir. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun⁶⁶⁹ 5328 sayılı Kanunla değişik 12. maddesine göre; “Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m.148), irtikap (m. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (m.204/2), nitelikli

---

668 Benzer görüş için bkz. **BALCI**, s.276.

669 R.G., T. 07.10.2004, S. 25606.

dolandırıcılık (m. 158), hileli iflas (m. 161) suçları ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir”.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkrasında düzenlenmiş bulunan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında yetkili mahkeme, 5. fıkrada düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâli hariç olmak üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 12. maddesinde belirtildiği şekilde “suçun işlendiği yer” mahkemesidir. Suçun işlendiği yer belli değilse, yetkili mahkemeyi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun özel yetkiyi düzenleyen 13. maddesine göre tespit etmek gerekir. Bu maddeye göre; suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, şüpheli veya sanık yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi, şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi, mahkemenin bu şekilde belirlenmesi olanağı yoksa ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir. İhraç ve ithal suçu açısından suçun işlendiği yer, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin Türkiye'den dışarı çıkarıldığı veya sokulduğu sınırın bulunduğu yerdir⁶⁷⁰.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâli düzenlenmiştir. Bu suçların bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin 1. fıkrasının a bendine göre; görevli ve yetkili mahkeme, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemeleridir⁶⁷¹. Kanaatimizce toplum için tehlikeliği ve sayısı gün geçtikçe artan

---

670 GÜNGÖR - KINACI, s. 784.

671 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/1086 esas, 2006/5960 karar sayılı, 24.04.2006 tarihli yayınlanmamış bir kararı, “Uyuşturucu madde ticareti yapmak suçunun topluluk oluşturarak ya da teşekkül halinde işlenmesi durumunda yargılama görevinin suç tarihine göre 5190 sayılı Kanunla 1412 sayılı Kanuna eklenen 394/a maddesinde belirtilen ağır ceza mahkemelerine ait olduğu, yargılama ve hüküm tarihinde ise;01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Bazı suçlara İlişkin Muhakeme” başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 250. maddesinin 1.fıkrasının (a) bendine göre Türk Ceza Kanununda yer alan “Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu” dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının

uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için ihtisas mahkemelerinin kurulması, bu suçların soruşturulması için de özel görevli Cumhuriyet savcılarının görevlendirilmesi gerekmektedir⁶⁷².

Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesinin 1. fıkrasının e bendinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi hâlinde, Türk kanunlarının uygulanacağını belirttiikten sonra, 2. fıkrasında; bu suçlardan dolayı Türkiye'de yargılama yapılmasının Adalet Bakanının talebine bağlı olduğu belirtilmiştir⁶⁷³. Benzer bir hüküm 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 4. maddesinde yer almıştı⁶⁷⁴.

---

*teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek ağır ceza mahkemelerine aittir. Kanunun bu hükmüne göre kurulan İzmir 8. Ağır Ceza Mahkemesi, İzmir, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Manisa, Muğla ve Uşak İllerinde örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından yargılamaya yetkili ve görevli mahkemedir. İddianamedeki anlatıma ve suç tarihine göre sanığın eyleminin "teşekkül veya topluluk halinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu oluşturup oluşturmadığının tartışılmasının özel görevli mahkemesince yapılması gerekir. Delilleri tartışıp eylemi nitelendirme görevinin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun'unun 250. maddesi uyarınca "Bazı suçlara ilişkin muhakemeye yetkili İzmir 8. Ağır Ceza mahkemesine" ait olması karşısında görevsizlik kararı verilmesi yerine yazılı şekilde hüküm kurulması" şeklindedir. **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2004/7454 esas, 2005/14613 karar sayılı, 09.11.2005 tarihli yayınlanmamış bir diğer kararı "Uyuşturucu madde ticareti yapmak suçunun topluluk oluşturarak ya da teşekkül halinde işlenmesi durumunda, yargılama görevinin suç tarihine göre 2845 sayılı Kanununun 9/b maddesi gereğince Devlet Güvenlik Mahkemesince, yargılama tarihinde 5190 sayılı Kanunla 1412 sayılı Kanuna eklenen 394/a maddesinde belirtilen Ağır Ceza Mahkemelerine ait olduğu, hüküm tarihinde ise; 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun "Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme" başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 250. maddesinin 1.fıkrasının (a) bendine göre Türk Ceza Kanununda yer alan "Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu", dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek ağır ceza mahkemelerine aittir." şeklindedir.*

672 Organze suç muhakemesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZTÜRK - TEZCAN - ERDEM - SIRMA - SAYGILAR - ALAN**, s.176 vd.

673 29.06.2005 tarihli 5377 Sayılı Kanununun 3.maddesi ile Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesine 2. fıkra olarak "İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerde yer alanlar hariç; birinci fıkra kapsamına giren suçlardan dolayı Türkiye'de yargılama yapılması, Adalet Bakanının talebine bağlıdır." ifadesi eklenmiştir. Öğretide bu fıkra eklenmeden önce Türkiye'nin altından kalkamayacağı bir yük ile karşı karşıya kaldığı ifade edilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.641 vd.

674 06.06.1991 tarihli 3756 sayılı Kanununun 1.maddesi ile değiştirilen 765 sayılı Türk Ceza

Ülke dışında işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında yetki, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 14. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; yabancı ülkede işlenen ve kanun hükümleri uyarınca Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlarda yetki, 13. maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre belirlenecektir. Bu genel kuralın yanında; Cumhuriyet savcısının, şüphelinin veya sanığın istemi üzerine Yargıtay, suçun işlendiği yere daha yakın olan yer mahkemesine yetki verebilir. Ayrıca bu gibi suçlarda şüpheli veya sanık Türkiye'de yakalanmamış, yerleşmemiş veya adresi yoksa yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvurusu üzerine Yargıtay tarafından belirlenecektir. Yabancı ülkelerde bulunup da diplomatik bağışıklıktan yararlanan Türk kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı yetkili mahkeme Ankara mahkemesi olarak belirtilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, açık denizlerde veya yabancı liman ve karasularında Türk bayrağı taşıyan deniz ve hava ulaşım araçlarında işlenmişse, yetkili mahkeme Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 15. maddesine göre, geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan mahkemedir.

Kanunu'nun 4. maddesinin 15.04.1987 tarihli 3354 sayılı Kanunla değişik önceki halinin uygulamada meydana getirdiği sıkıntılar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.641 vd. ; Bu değişiklikten sonra verilmiş olan **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 1992/14669 esas, 1992/13273 karar sayılı, 22.12.1992 tarihli bir kararı, "*Sanık hakkında 14.6.1991 tarihinde yürürlüğe giren 3756 sayılı Kanunla değişik TCK.nun 403/4. maddesinde belirtilen ihraç keyfiyetinin gerçekleşmediği gozetilmeden, yazılı olduğu şekilde mahkumiyet kararı ittihazında isabet görülmediğinden bahisle; CMUK.nun 343. maddesi uyarınca, anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadeli 26.11.1992 gün ve 46766 sayılı yazılı emirlerine müsteniden ihbar ve mevcut evrak C. Başsavcılığı'nun 1.12.1992 gün ve YE-94236 sayılı tebliğnamesiyle Dairemize gönderilmekle incelendi ve aşağıdaki karar tesbit edildi: Federal Almanya'nın Reichenberger Str. 8 Kenti'nde bulunan Stübchen Lokali'nde alıcı kılığındaki Alman Polisi Baum'a ticaret amacıyla bulundurduğu ve Türkiye'den ihraç edilmediği anlaşılan 100 gram kokaini satın bayanlar tuvaletinde teslim ettikten sonra yakalanan sanık Faruk'un, Federal Almanya Berlin Bölge Mahkemesi Tiergarten Mahkemesi'nin 31.8.1988 gün ve (267) 2 OPJS 642/87 Ls (361/88) sayılı kararı ile 2 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildiği dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmış ve olay mahkemelerce de bu şekilde kabul edilmiş olmasına göre, yabancı ülkede T.C. Yasasının 4. maddesinde yazılı suçlar dışında bir suc işlemiş ve hakkında o ülkede hüküm verilmiş kişinin Türkiye'de yeniden yargılanacağı hususunda anılan Yasanın 5. maddesinde açıkça bir hüküm bulunmadığı cihetle; "Non bis in idem" kuralı uyarınca sanığın Türkiye'de yeniden yargılanması mümkün değildir.*" şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili yargılama usulü; 765 sayılı Türk Ceza Kanunu döneminde, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 27. maddesi yollamasıyla 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun⁶⁷⁵ hükümlerine göre yapılıyordu. 1918 sayılı Kanun yerine önce 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu⁶⁷⁶, bu kanunun yerine ise 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu⁶⁷⁷ yürürlüğe girmiştir. 5607 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinde, diğer kanunlardan 1918 sayılı Kanuna yapılan atıfların bu kanuna yapılmış sayılacağı ifade edilmiş ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili yargılama usulünün 5607 sayılı Kanuna göre yapılacağı belirtilmiştir. Ancak 5607 sayılı Kanunda yargılama usulüne ilişkin bir düzenleme olmadığı gibi, yargılama usulüne ilişkin Kaçakçılık Kanununa atıf yapan 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 27. maddesi 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun⁶⁷⁸ 578. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu açıklamalara göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili yargılama usulü, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında düzenlenen örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâli hariç olmak üzere genel hükümlere tabidir⁶⁷⁹. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, kanun koyucu Ceza Muhakemesi Kanunu'nda özel bir yargılama usulü öngörmüştür. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 251. maddesinde soruşturma, 252. maddesinde ise kovuşturma ile ilgili olarak usuller belirtilmiştir. 252. maddede; bu suçların acele işlerden sayılacağı ve bunlarla ilgili davalara adli tatilde de bakılacağı belirtildikten sonra yargılama usulüne ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

---

675 R.G., T. 12.01.1932, S. 2000. 19/07/2003 tarih ve 25173 sayılı R.G.'de yayımlanan, 10/07/2003 kabul tarihli 4926 sayılı "Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu"nun 38. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

676 R.G., T. 10.07.2003, S. 25173. 31/03/2007 tarih ve 26479 S. R.G. de yayımlanan 21/03/2007 tarih ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 25. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

677 R.G., T. 31.03.2007, S. 26479.

678 R.G., T. 08.02.2008, S. 26781.

679 Bkz. **BALCI**, s.287.

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının meydana getirdiği tehlikeyi bertaraf etmek, bu suçları ortaya çıkarmak ve işlenmesini önlemek amacıyla Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Türk Ceza Kanunu'nda soruşturma ve kovuşturma ile ilgili özel düzenlemeler öngörmüştür.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait; taşınmazlara, kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına, banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba, gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara, kıymetli evraka, ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına, kiralık kasa mevcutlarına, diğer malvarlığı değerlerine elkonulabileceği ve bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işleminin yapılabileceği belirtilmiştir⁶⁸⁰.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 133. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddî gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkimin veya mahkemenin, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabileceği, 135. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan dolayı yapılan soruşturma nedeniyle sanığın veya şüphelinin telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişiminin tespit edilebileceği, dinlenebileceği ve kayda alınabileceği⁶⁸¹, 139. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi halinde, hâkimin veya gecikmesinde sakınca bulunan

---

680 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 17. maddesi de, uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarından elde edilen gelirin aklanmasına ilişkin kuvvetli şüphe bulunan hallerde, Ceza Muhakemesi Kanununun 128. maddesine göre malvarlığına elkonulabileceğini düzenlemiştir.

681 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun 13. maddesinde ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 7. maddesinde de polis ve jandarmanın kendi görev alanı içinde örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının işlenmesini önlemek amacıyla, belirli usullerle, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespit edilebileceği, dinlenebileceği, sinyal bilgilerinin değerlendirilebileceği, kayda alınabileceği belirtilmektedir.

hallerde Cumhuriyet savcısının kararı ile kamu görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebileceği, 145. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilecek, ses veya görüntü kaydı alınabilecek, 248. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına amaçla orantılı olarak mahkeme kararıyla el konulabileceği ve gerektiğinde idaresi için kayyım atanacağı düzenlenmiştir⁶⁸².

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesinde düzenlenen iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması, 139. maddesinde düzenlenen gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, 145. maddesinde düzenlenen teknik araçlarla izleme tedbirleri ve delil elde etme araçları uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında yoğun şekilde kullanılmaktadır⁶⁸³.

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, araya bir vasıta sokulmak suretiyle gerçekleştirilen her türlü haberleşmenin gizlice dinlenmesini, buradan elde edilen bilgilerin kaydedilmesini ve değerlendirilmesini kapsamına almaktadır. Söz konusu tedbir, Almanya'da 1968, Avusturya'da 1974, İsviçre'de 1979, İngiltere'de 1985, İtalya'da 1988, Fransa'da 1991 yılından beri yasal düzenlemeye kavuşturulmuş bulunmaktadır⁶⁸⁴. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesine, ceza muhakemesi dışında önleyici amaçla ve istihbarat amacıyla da başvurulabilmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda söz konusu tedbirin uygulanması, “*bir suç dolayısıyla*” ceza soruşturması yapılması koşuluna bağlı tutulduğu için, ceza muhakemesi hukuku açısından bu yetkinin, delil elde etmek amacıyla halen işlenmiş olan bir suçun soruşturma ve kovuşturmasıyla sınırlı olduğu söylenebilir. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi tedbirin haberleşme özgürlüğüne ağır müdahale oluşturması nedeniyle, oranlılık

---

682 Bkz. **BALCI**, s.289.

683 Telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme konusunda geniş bilgi için bkz. **ÖZTÜRK - TEZCAN - ERDEM - SIRMA - SAYGILAR - ALAN**, s.467 vd.

684 Bu konuda geniş bilgi için bkz. **ERDEM, Mustafa Ruhan**, Ceza Muhakemesinde Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri, Ankara 2001, s. 99 vd.

ilkisinin somut bir görünümü olarak ikinci derecede uygulanabilirlik koşuluna yer verilmektedir. Bu koşul, aynı amaca hizmet eden iki tedbir arasında öncelik-sonralık ilişkisini ifade eder. Ceza Muhakemesi Kanunu 135. maddesinde, bu tedbire başvurmak için “*başka suretle delil elde edilmesi olanağının bulunmaması*” koşuluna yer verilmek suretiyle bu tedbirin diğer tedbirlere göre ikincil olduğu vurgulanmak istenmiştir⁶⁸⁵. Bu koşul gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçlarla izleme tedbirleri için de aranmaktadır. İletişimin denetlenmesi yoluyla elde edilen deliller ile mahkûmiyet verilir verilemeyeceği, destekleyici ve yan delillere ihtiyaç olup olmadığı hususu tartışılmıştır. **Öğretide** iletişimin denetlenmesi yoluyla elde edilen ikrar delilinin mahkûmiyet için yeterli olmadığı ifade edilmiştir⁶⁸⁶. **Yargıtay**’ın da bu yönde kararları bulunmaktadır⁶⁸⁷. Öğretide ifade edilen ve yargı kararlarında belirtilen gerekçeler dğrultusunda usulüne uygun dinleme tedbiri sonucunda elde edilen delillerin mutlaka somut ve yan delillerle desteklemesi görüşüne katılıyoruz. Ayrıca belirtmek gerekir ki; iletişimin denetlenmesi yoluyla elde edilen kayıtların delil olması için usule uygun şekilde elde edilmiş olması ve üzerinde herhangi bir değişiklik veya tahrifat yapılmamış olması gerekir. Hukuka aykırı şekilde iletişimin denetlenmesi ile elde edilen veya üzerinde değişiklik yapılan deliller hukuka aykırı delil sayılacağından hükme esas alınamayacaktır⁶⁸⁸.

---

685 Bu konuda geniş bilgi için bkz. **ŞEN**, Telefon Dinleme, s. 260 vd.

686 Bu konuda geniş bilgi için bkz. **ŞEN**, Telefon Dinleme, s. 159 vd.

687 Bu husus, **Yargıtay** 8 Ceza Dairesinin 22.06.2009 tarihli, 2009/4080 esas, 2009/9471 karar sayılı yayınlanmamış bir kararı “*Oluşa ve tüm dosya içeriğine göre; sanığın, suçsuz olduğuna ilişkin savunmasının aksine, dava konusu ruhsatsız silahların ticaretini aynı suçtan mahkum olan diğer sanıkla birlikte yaptığına ilişkin, içeriği maddi bulgularla desteklenemediğinden bu suçta katılımını gösterir kanıt niteliğinde sayılamayan cep telefonu görüşme kayıtları dışında, her türlü kuşku dan uzak, kesin ve inandırıcı kanıt elde edilemediği, sanığın üzerinde ve evinde yapılan aramalarda başkaca herhangi bir suç unsuruna da rastlanmadığı gözetilmeden, beraati yerine yazılı biçimde mahkûmiyetine karar verilmesi*” şeklinde, **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 18.06.2009 tarihli, 2009/4849 esas, 2009/11873 karar sayılı yayınlanmamış bir kararı “*Sanıklarda herhangi bir uyuşturucu madde ele geçirilemediği gibi ele geçirilen uyuşturucu maddelerle ilgilerinin kanıtlanamadığı, haklarında içeriği tam olarak belirlenemeyen telefon görüşmelerinden başka uyuşturucu madde ticareti ile ilgili diğer sanıklarla irtibat ve işbirliği içerisinde olduklarını belirten her türlü şüpheden uzak mahkûmiyetlerine yeterli kesin ve inandırıcı somut delil bulunmadığı gözetilmeden, sanıkların beraatleri yerine yeterli olmayan gerekçelerle yazılı şekilde mahkûmiyetlerine karar verilmesi*” şeklindedir. Bu yönde diğer kararlar için bkz. **ŞEN**, Telefon Dinleme, s. 165 vd.

688 Bu yönde ayrıntılı açıklama ve **Yargıtay** kararları için bkz. **ŞEN**, Telefon Dinleme, s. 165 vd.

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 139. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı kararı ile kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilecektir. Kanun bu tedbirin sınırlı olarak sayılan bazı suçlarla ilgili olarak uygulanabileceğini öngörmektedir. Bu suçlar; a) Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 2. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220), 3. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315). b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları. c) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlardır. Bu düzenlemeden önce mülga 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6, 14 ve 20. maddelerinde *muhbir* ve *suçların aydınlatılmasına yardımcı olanlar* ifadesi kullanılmıştır. *Gizli soruşturmacı* kavramı ceza hukukumuzda ilk kez Ceza Muhakemesi Kanunu tarafından açıkça düzenlenmiştir. Gizi soruşturmacının elde ettiği delillerin hukuki değeri nedir? **Öğretide**, kanunun gizli soruşturmacının kamu görevlisi olması şartını aradığı gerekçesiyle kamu görevlisi olmayan muhbirlerin beyanlarının delil olma özelliğinin bulunmadığı ve bu delilin hukuka aykırı delil kapsamında olduğu ifade edilmiştir⁶⁸⁹. **Yargıtay**, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce muhbir kullanılabileceğine, muhbir tarafından verilen bilgi ve belgelerin delil olarak kullanılabileceğine karar vermiş, yeni tarihli kararlarında ise henüz bu konuyu net olarak açıklığa kavuşturmamıştır⁶⁹⁰. Gizli soruşturmacı kanun tarafından kışkırtıcı ajan kavramından farklı olarak ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Gizli soruşturmacı ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 58. maddesinde düzenlenen tanıklığı da birbirinden ayırmak gerekir. Kanunun 58. maddesinde tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları bakımından ağır bir tehlike oluşturacaksa kimlikleri gizli tutulabilecektir. Bu kapsamda 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu çıkarılmış ve yürürlüğe konulmuştur. Ceza Muhakemesi

---

689 Bkz. ŞEN, Telefon Dinleme, s. 215 vd.

690 Bu yönde ayrıntılı açıklama ve **Yargıtay** kararları için bkz. ŞEN, Telefon Dinleme, s. 216 vd.

Kanunu'nun 58/3. maddesine göre kimliği gizli tutulan tanığın beyanı sanık ve müdafinin yokluğunda alınabilecektir. **Öğretide**, bu durumun savunma hakkını kısıtladığı ifade edilmiştir⁶⁹¹. Kanaatimizce sanığın ve müdafinin yokluğunda tanık dinlenmesi ve savunma hakkının bu şekilde kısıtlanması uygulamasından vazgeçilmeli, tanıkların gizli değil *korumalı* olarak dinlenmesinin yolu açılmalıdır.

Türk Ceza Kanunu'nun geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma başlıklı 34. maddesine göre; iradî olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişi hakkında cezasızlık nedeni olan birinci fıkra hükmü uygulanmayacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlar başlıklı 58. maddesine göre; yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler tekerrüre esas olmayacak, ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile ilgili yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler tekerrüre esas kabul edilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 57. maddesine göre; suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin, güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verilecektir.

Bu kişilerin tedavisi, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtulmalarına kadar devam edecek, bu kişiler, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca bu yönde düzenlenecek rapor üzerine mahkeme veya hâkim kararıyla serbest bırakılabilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun tutuklama tedbirini düzenleyen 100. maddesinde; tutuklamanın şartlarından olan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığının kabul edilebileceği suçlar arasında, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesindeki uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları da sayılmıştır⁶⁹².

Adli kontrolü düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 109. maddesine göre; adli

---

691 Bkz. **ŞEN**, Telefon Dinleme, s. 234 vd.

692 Tutuklama tedbiri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZTÜRK - TEZCAN - ERDEM - SIRMA - SAYGILAR - ALAN**, s.400 vd.

kontrol olarak şüphelinin tabi tutulacağı yükümlülüklerden birisi de uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığında arınmak amacıyla, hastaneye yatmak, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmektir⁶⁹³.

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun⁶⁹⁴ 8. maddesinde; polis tarafından kesin delil elde edilmesi halinde, mevzuata aykırı bir şekilde uyuşturucu madde imal edilen, satılan, kullanılan, bulundurulmuş yerlerin, mahallin en büyük mülki amiri tarafından kapatılabileceği düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 13. maddesinde; uyuşturucu bağımlılarının yakalanabileceği, bu durumda yakalanmış kişinin yakalanma anındaki sağlık durumunun doktor raporuyla tespit edileceği ifade edilmiştir. Ayrıca Kanun'un ek 5. maddesinde; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili önemli olayları takip etmek, gerektiğinde müdahale etmek ve soruşturmasını yapmak üzere görevlendirme yapılabileceği belirtilmiştir.

IV - Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Diğer Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ile Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarının Karşılaştırılması

Bu başlık altında, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile Türk Ceza Kanunu'nun diğer maddelerinde düzenlenen bazı uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları arasındaki ilişkiye değinilecektir.

Bu kapsamda; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanılmasını alenen özendirme suçu (m. 190), kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçu (m. 191) ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin infaz kurumuna veya tutukevine sokulması ya da bulundurulması suçu (m. 297) ile ilgili açıklamalara yer verilecektir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının düzenlendiği Türk Ceza Kanunu'nun, İkinci Kitap, Toplum Karşı Suçlar başlıklı Üçüncü Kısım, Kamu Sağlığına Karşı Suçlar başlıklı Üçüncü Bölümünde yer alan kişilerin hayatını ve

---

693 Adli kontrol tedbiri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZTÜR - TEZCAN - ERDEM - SIRMA - SAYGILAR - ALAN, s.422 vd.

694 R.G., T. 14.07.1934, S. 2751.

sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilâç yapma veya satma (m.187), zehirli madde imal ve ticareti (m.193) ve sağlık için tehlikeli madde temini (m.194) suçları ile ilgili kısa açıklamalar yapılacaktır.

1 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma ve Alenen Özendirme Suçu

Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları arasında, 190. maddede düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanılmasını alenen özendirme suçu yer almaktadır.

Türkiye'nin de imzaladığı 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşmenin 3. maddesi; taraf devletlere, uyuşturucu ve psikotrop maddelere ilişkin suçların işlenmesine yardımcı olunmasını, kolaylık sağlanmasını ve yol gösterilmesini, bu maddelerin kaçak olarak kullanmaya açıkça yöneltilmesini ve teşvik edilmesini iç hukuklarında suç olarak düzenleme yükümlülüğünü getirmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasını kolaylaştırmaya yönelik hareketler, bu maddelerin kullanılmasının özendirilmesi, kişide uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma hususunda bir isteğin doğmasına neden olabileceği gibi, var olan kullanma isteğinin hayata geçmesine de neden olabilir. Bu maddelerin kullanılması, uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticaretini de yaygınlaştırmaktadır⁶⁹⁵. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasını önlemek için, bu maddelerin kullanılmasını kolaylaştıracak dış etkenlerin yasaklanması gerekir. Bu bağlamda; özel yer sağlama, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına yarayacak donanım ve malzemeleri temin etme, kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alma ve kullanma yöntemleri hakkında başkalarına bilgi verme, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirme gibi fiillerin yasaklanması gerekir.

Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinde yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanılmasının alenen özendirilmesi suçu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ilk metninde, 403. maddesinde düzenlenmiş, 1953 tarihinde 6123 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine

---

695 KURT, s.201.

Dair Kanunla 404/1. maddesi içerisine alınmıştır⁶⁹⁶. Bu şekilde uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanmak isteyen kişilerin, bu maddelere ulaşmasını çabuklaştırmak veya güvenilir hale getirmek yasaklanmıştır⁶⁹⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasının önlenmesi amaçlanmıştır⁶⁹⁸. Maddede **uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma** (TCK m.190/1) ve **uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirme** (TCK m.190/2) olmak üzere iki ayrı suç tipi düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinin 1. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu düzenlenmiştir. Fıkra; “ (1) *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için; a) Özel yer, donanım veya malzeme sağlayan, b) Kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alan, c) Kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi veren kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” şeklindedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunun faili herhangi bir kişi olabilir⁶⁹⁹. Failin kendisinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, bu suçun oluşmasında önem taşımamaktadır⁷⁰⁰. Ancak kendi kişisel kullanımını için uyuşturucu madde bulduran ve bunu rahat kullanabilmek için kendine özel bir yer tahsis eden ya da kendisinin yakalanmasını zorlaştıracak önlem alan kişi bu suçun faili olmaz. Burada failin bir başkasının uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına yönelik olarak kolaylık sağlaması gerekmektedir. Failin, belli meslek ve sanatı icra eden kişiler tarafından işlenmesi, Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinin 3. fıkrasında suçun nitelikli hali olarak öngörülmüştür.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunun maddi

---

696 Bu maddede düzenlenen uyuşturucu maddelerin küçüklere, akıl hastalarına ve müptelalara verilmesi şeklindeki fiiller, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 190. maddesine alınmamıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNAY**, s.126.

697 Bu konuda bkz. **ERMAN - ÖZEK**, s.257.

698 Bu suçun bağımsız bir suç olarak düzenlenmesinin nedeni hakkında bkz. **GÜNAY**, s.129.

699 **KURT**, s.202.

700 **KURT**, s.202.

unsurunu oluşturabilecek seçimlik hareketler kanunda somut olarak belirlenmiştir⁷⁰¹. Türk Ceza Kanunu'nun 190/1. maddesinde seçimlik olarak; *özel yer, donanım veya malzeme sağlamak, kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler almak ve kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi vermek* sayılmıştır. Bu hareketlerden herhangi birinin yapılmasıyla suç oluşur⁷⁰².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için özel yer, donanım veya malzeme sağlanması halinde, sağlanan kişinin ya da kişilerin kullanmak üzere uyuşturucu veya uyarıcı maddeye sahip olup olmaması, suçun oluşumunda etkili değildir⁷⁰³. Örneğin; uyuşturucu madde kullanıcısına bu amaçla bir enjektör verilmiş olması halinde, kullanıcının kullanmak için bu maddeye sahip olup olmaması, kullanıcının enjektörü kullanıp kullanmaması failin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz⁷⁰⁴. Eğer fail uyuşturucu madde kullandığı gibi başkalarına yer, donanım veya malzeme sağlıyorsa iki ayrı suçtan sorumlu olmalıdır.

Türk Ceza Kanunu'nun 190/1. maddesindeki özel yerden kastedilen; uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kolaylıkla kullanmaya elverişli herhangi bir yerdir⁷⁰⁵. Bu yerin maddenin kolayca kullanılmasına uygun olması gerekir. Tahsis edilen yerin, kapalı, açık, gizli ya da özel bir yer olması önemli değildir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasını kolaylaştırma; bir yerin tahsis edilmesi şeklinde olabileceği gibi, buna rıza gösterilmesi, izin verilmesi şeklinde de olabilir⁷⁰⁶. Böyle bir yerde madde kullananlardan herhangi bir ücret alınıp alınmamasının da bir önemi yoktur.

Türk Ceza Kanunu'nun 190/1. maddesinde yer alan donanım ve malzeme sağlamak; uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin kullanıma hazırlanmasını ya da kullanılmasını sağlayan araçların tedarik edilmesidir⁷⁰⁷. Örneğin, enjektörün veya

---

701 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.658.

702 KURT, s.202.

703 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.661.

704 SEVÜK YOKUŞ, s.241.

705 GÜNAY, s.126.

706 KURT, s.202.

707 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.660.

esrarın hazırlanacağı ısıtılmış özel platin tabakanın temini gibi kişinin madde kullanılmasının kolaylaştırılmasıdır⁷⁰⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun 190/1. maddesinde ifade edilen kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler almaktan kastedilen; yasak maddeleri kullanmış olan kimselerin çeşitli tıbbi yöntemler aracılığıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullandıklarını belirlemeyi mümkün kılan fiziksel, fizyolojik vb. belirtileri yok etmek veya kullanmanın maddî delillerini ortadan kaldırmaktır. Örneğin, kullanılan maddenin kandaki izini azaltmaya ya da tıbben tespitini zorlaştırmaya yönelik maddelerin temin edilmesi veya kullanılan enjektörlerin yok edilmesi gibi fiiller yakalanmayı zorlaştıran önlemlerdendir⁷⁰⁹.

Türk Ceza Kanunu'nun 190/1. maddesindeki kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi vermek ifadesinden kastedilen; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nasıl kullanıma hazır hale getirileceği veya kullanılacağı konusunda bilgi sağlamaktır⁷¹⁰. Bu bilgi, maddenin kullanımına ilişkin olabileceği gibi etkisinin artırılmasına yönelik de olabilir⁷¹¹. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin daha etkili kullanılmasına yönelik bilgi vermek veya tavsiyede bulunmak da bu kapsama girer⁷¹².

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunun manevi unsuru kasttan ibaret olup, bu suçun taksirle işlenmesi söz konusu değildir. Bu bakımdan fail, uyuşturucu madde kullanılacağını bilerek ve isteyerek ona özel yer, donanım veya malzeme sağlamalı veya kullanma yöntemleri hakkında bilgi vermeli ya da yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler almalıdır. Maddede yer alan hareketlerin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için yapılması gerektiğinden, bu suç ancak özel kastla işlenebilir⁷¹³.

---

708 Bkz. GÜNAY, s.127.; SEVÜK YOKUŞ, s.244.

709 Bkz. KURT, s.202.; SEVÜK YOKUŞ, s.244.

710 GÜNAY, s.127.

711 KURT, s.204.

712 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.659.

713 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.660.

Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinin 1. fıkrasında yasaklanan ve suç olarak düzenlenen husus, kişiye uyuşturucu veya uyarıcı madde verilmesi değildir. Kişilere uyuşturucu veya uyarıcı madde verilmesi söz konusu olduğunda, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkalarına verilmesi suçu oluşur.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirme suçu, Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinin 2. fıkrasında, “*Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendiren veya bu nitelikte yayın yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunda olduğu gibi bu suç da seçimlik hareketli bir suçtur. Bu seçimlik hareketler; ***uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirmek*** ve ***uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirecek nitelikte yayın yapmaktır***⁷¹⁴.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirmek; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılması konusunda kişileri teşvik etmek, onları isteklendirmektir⁷¹⁵. Burada kişiyi uyuşturucu almaya teşvik ve tahrik ederek, kişide uyuşturucu veya uyarıcı maddelere karşı sıcak duygular uyandırmak, kullanılmasına etki etmek söz konusudur⁷¹⁶. Hareketin madde kullanılmasını özendirici nitelikte olması ve alenen yapılması yeterli olup, bunun başkalarınca nasıl algılandığı ya da bunun sonucunda kişilerin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmamalarının bir önemi yoktur⁷¹⁷. Buradaki aleniyet, suçun temel şekline ilişkin bir unsur niteliğindedir, bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasını özendirmenin aleni olmaması halinde suç oluşmaz.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirme, kişileri kullanma hususunda teşvik edecek söz veya sözleri duymalarını sağlayan herhangi bir araç kullanmak suretiyle işlenebilir. Yayın yoluyla uyuşturucu veya uyarıcı madde

---

714 Yayınlarda ceza sorumluluğu konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZEN, Muharrem**, “ Türkiye Cumhuriyeti’nde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Süreli ve Süresiz Yayınlarda Ceza Sorumluluğu ” AÜHFD 2001, S.3, C.50, s. 63 vd.

715 **TEZCAN - ERDEM - ÖNOK**, s.659.

716 **SOYASLAN**, Özel, s. 396.

717 **KURT**, s.205.

kullanılmasını özendirme suçunda fail; yazıyı veya haberi yazan, çeviren, resim veya karikatürü yapan, görsel yayınlarda yayını yapan ve beyanda bulunan kişidir. Failin belirlenmesinde, Basın Kanunu'nun 11. maddesi esas alınabilir⁷¹⁸. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirecek nitelikte yayın yapmak için kullanılan araçlar; yazılı, görsel, işitsel araçlar olabilir⁷¹⁹.

Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesinin 3. fıkrasına⁷²⁰ göre; “*Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.*” Bu hüküm ile hem 1. hem de 2. fıkra da yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirme suçu bakımından cezayı ağırlaştırıcı bir neden düzenlenmiştir⁷²¹. Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması için suçun işlendiği tarihte failin mensup olduğu meslekle olan bağlantısının devam etmesi gerekir. Meslek veya sıfat, suç tarihinde kaybedilmişse veya fiilen icra edilmiyorsa ağırlaştırıcı neden uygulanmaz⁷²².

2 - Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak Suçu

Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi; “[1] *Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. [2] Bu suçtan dolayı açılan davada mahkeme, birinci fıkraya göre hüküm vermeden önce uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine karar verebilir.*” hükmünü

---

718 KURT, s.206.

719 KURT, s.205.; SOYASLAN, Özel, s. 396.

720 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girdikten sonra, 190. maddede 5377 sayılı Kanunun 23. maddesi ile yapılan değişiklik ile ikinci fıkra üçüncü fıkra, üçüncü fıkra ise ikinci fıkra olarak değiştirilmiştir.

721 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.662.

722 KURT, s.206.

içermektedir.

Madde gerekçesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, aslında tedaviye ihtiyaç duyan bir kişi olduğu, bu nedenle Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde, kişinin öncelikle tedavi edilmesini ve tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaktan korunmasını sağlamaya yönelik olarak hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasını öngören bir düzenleme yapıldığı belirtilmiştir⁷²³.

Kanun koyucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçunun oluşması için, failin fiilini “*kullanım için*” gerçekleştirmiş olmasını aramaktadır⁷²⁴. Buna göre; uyuşturucu maddenin satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması, kullanım amacına yönelikse, fail, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde öngörülen imal veya ticaret suçlarından değil, 191. maddede düzenlenen kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçundan sorumlu olacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesindeki suçun maddî unsurunu oluşturan, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın almak, kabul etmek veya bulundurmak aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının da maddî unsurunu oluşturmaktadır. Bu nedenle bu fiillerin hangi maddedeki suç oluşturduğunun belirlenmesi hususu önem kazanmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde düzenlenen suçla, 188. maddesinde düzenlenen suç birbirinden ayıran en önemli kıstas failin kastı olarak karşımıza çıkmaktadır⁷²⁵.

Failin kullanma kastı nasıl belirlenecektir? Türk Ceza Kanunu'nda failin kastının nasıl belirleneceğine ilişkin herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Daha önce bulundurma suçu açıklanırken ayrıntılı olarak değinildiği üzere uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı, ihtiyaç sınırı ve bulundurulduğu yerin özellikleri, ele geçiriliş şekli, bulundurulduğu şekil, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma

---

723 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.662.

724 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.665.

725 TEZCAN - ERDEM - ÖNOK, s.649.

alışkanlığının bulunup bulunmadığı, failin sosyal ve ekonomik durumu göz önüne alınmalı ve failin kastı her somut olayın özelliğine göre mahkemece değerlendirilmelidir.

3 - Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeyi İnfaz Kurumuna veya Tutukevine Sokmak Suçu

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 307/a maddesinde öngörülen suça benzer bir suç olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 297/1. maddesinde, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin infaz kurumuna veya tutukevine sokulması ya da bulundurulması suçü düzenlenmiştir. Madde; “(1) İnfaz kurumuna veya tutukevine silâh, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun konusunu oluşturan eşyanın, temin edilmesi veya bulundurulması ayrı bir suç oluşturduğu takdirde; fikrî içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılır. (2) Birinci fıkrada sayılanların dışında kalıp da yetkili makamlar tarafından infaz kurumuna veya tutukevine sokulması yasaklanmış bulunan eşyayı, bu yasağı bilerek, infaz kurumuna veya tutukevine sokan veya bulunduran ya da kullanan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan suçların hükümlü veya tutukluların muhafazasıyla görevli kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat artırılır.(4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan suçların konusunu oluşturan eşyayı yanında bulunduran veya kullanan hükümlü veya tutuklu, bunu kimden ve ne suretle elde ettiği hususunda bilgi verirse, verilecek ceza yarı oranında indirilir.” şeklindedir.

Hükümlü veya tutukluların cezalarını çektikleri veya buldukları infaz kurumlarına uyuşturucu veya uyarıcı madde sokulması ya da bulundurulması bu madde kapsamına girmektedir⁷²⁶. Burada suçun maddî unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin infaz kurumuna veya tutukevine sokulması ya da bulundurulmasıdır⁷²⁷.

Bu suçun bir bedel karşılığında ya da hatır için işlenmiş olması önemli

---

726 BALCI, s.45.

727 KURT, s.294.

değildir. Kuruma sokulan ya da kurumda bulundurulan uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı da suçun oluşumu açısından önem taşımamaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin infaz kurumuna veya tutukevine sokulması ya da bulundurulması suçunun manevi unsuru, failin bilerek ve isteyerek uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi kuruma sokması veya bulundurmasıdır⁷²⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinde düzenlenmiş bulunan infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak suçu ile Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu madde ticareti suçu arasındaki ilişkiye daha önce içtima konusunu incelenirken değinmiştik. Bu açıklamalara göre özetle; fail, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi infaz veya tutukevine sokarken yakalanırsa veya hükümlü veya tutuklu bir kişide uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilirse, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki ceza, 297. maddedeki cezadan daha ağır olduğundan, fail fikri içtima kuralları gereğince 188. maddenin 3. fıkrası gereğince cezalandırılacak, ancak bu ceza 297. maddedeki hüküm gereğince yarı oranında artırılacaktır. Eğer uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ceza infaz kurumuna sokan veya bulunduran hükümlü veya tutuklu, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı ise fikri içtima Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi ile 297. maddesi arasında yapılmalı, bu durumda cezası daha ağır olan 297. maddeye göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılmalıdır⁷²⁹.

---

728 KURT, s.294.

729 Bu husus, **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 11.12.2007 tarihli, 2007/8647 esas, 2007/14614 karar sayılı yayınlanmamış bir kararında “*Dosya kapsamına göre; başka bir suçtan tutuklanarak cezaevine getirilmesi üzerine cezaevi infaz koruma memurları tarafından yapılan üst aramasında, sol ayakkabısının burun kısmında net 1.96 gram esrar içeren hint keneviri bitkisi ele geçirilen sanığın, eylemine uyan kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurmak ve cezaevine uyuşturucu madde sokmaya kalkışmak suçlarından dolayı, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5237 sayılı 44. maddesi hükmüne göre fikri içtima kuralları dikkate alınarak daha ağır cezayı içermesi nedeniyle TCK 297/1. maddesi gereğince cezalandırılmasına ve aynı maddenin son cümlesi uyarınca cezasının yarı oranında artırılmasına karar verildiğinin anlaşılması karşısında, tebliğnamedeki (1) numaralı bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.*” şeklinde belirtilmiştir. Aynı yönde **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 02.11.2007 tarihli, 2007/10876 esas, 2007/12528 karar sayılı yayınlanmamış bir kararında “*cezaevinde uyuşturucu madde bulundurmak ve kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmak suçlarından dolayı sanılar A. ve S. Hakkında fikri içtima hükümlerine göre TCK'nın 297/1. maddesinin birinci cümlesi gereğince belirlene cezanın ikinci cümlesi uyarınca yarı oranında artırılması gerektiğinin gözetilmemesi*” şeklindedir.

İnfaz veya tutukevine uyuşturucu veya uyarıcı madde sokan veya buralarda uyuşturucu veya uyarıcı madde bulunduran fail veya failler hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen tedbirler uygulanabilir mi? Daha önce ayrıntılı olarak ifade edildiği gibi, madde kullanan failin ceza infaz kurumunda olması nedeniyle hakkında bu tedbirlerin uygulanmaması adaletsiz sonuçlara neden olmaktadır. Bu sorunun kesin olarak çözümü için, Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinde düzenleme yapılmasının uygun olacağını düşünüyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinin 3. fıkrasına göre; 1 ve 3. fıkarda tanımlanan suçların hükümlü veya tutukluların muhafazasıyla görevli kişiler tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza bir kat arttırılacaktır. Burada hükümlü veya tutukluların muhafazasıyla resmi olarak görevli kişi veya kişiler suçun faili olmaktadır. Kurumun mutfağında çalışan sivil bir görevlinin veya kuruma kontrol için gelen bir doktorun bu suçu işlemesi durumunda üçüncü fıkra ile ceza arttırılmaz⁷³⁰.

Türk Ceza Kanunu'nun 297. maddesinin 4. fıkrasında, suç sonrası pişmanlık hükmüne yer verilmiştir. Buna göre; maddenin 1 ve 2. fıkralarında tanımlanan suçların konusunu oluşturan eşyayı yanında bulunduran veya kullanan hükümlü veya tutuklu, bunu kimden ve ne suretle elde ettiği hususunda bilgi verirse, verilecek ceza yarı oranında indirilecektir. Bilgi verecek olan fail, uyuşturucu maddeyi kurum içinde yanında bulunduran ya da kullanan tutuklu veya hükümlü sıfatını haiz olan kişidir. Bu fıkarda herhangi bir sınırlama yapılmadığından, fail soruşturma veya kovuşturma aşamasında hüküm verilinceye kadar bilgi verdiği bu indirimden yararlanabilir⁷³¹.

4 - Diğer Suçlar

Türk Ceza Kanunu'nun 187. maddesinde kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapma veya satma suçu düzenlenmiştir. Bu maddede;
“ (1) *Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç üreten veya satan*

---

730 Bkz. GÜNAY, s.223.; KURT, s.295.

731 KURT, s.296.

kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezası verilir. (2) Bu suçun tabip veya eczacı tarafından ya da resmi izne dayalı olarak yürütülen bir meslek ve sanatın icrası kapsamında işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.” hükmü yer almaktadır⁷³². Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilâç yapma veya satma suçu arasındaki fark suçun maddî konusudur. Görüldüğü üzere Türk Ceza Kanunu’nun 187. maddesinde kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilâç üretmek veya satmak suç olarak düzenlenmiştir. Daha önce değinildiği üzere bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ilâç özelliği bulunmaktadır. İlâç özelliği bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler üretilip suça konu edildiğinde, Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesine göre uygulama yapılmalıdır⁷³³.

Türk Ceza Kanunu’nun 193. maddesinde zehirli madde imal ve ticareti suçu düzenlenmiştir. Bu maddede; “ *İçeriğinde zehir bulunan ve üretilmesi, bulundurulması veya satılması izne bağlı olan maddeyi izinsiz olarak üreten, bulunduran, satan veya nakleden kişi, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” hükmü yer almaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile zehirli madde imal ve ticareti suçu arasındaki fark suçun maddî konusudur. Türk Ceza Kanunu’nun 193. maddesinde zehirli madde imal etmek ve ticaretini yapmak suç olarak düzenlenmiştir. Zehir, kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde anlamına gelmektedir⁷³⁴. Belirtmek gerekirken; bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin zehir özelliği bulunabilir. Zehir niteliğinde olduğu tespit edilen bir uyuşturucu veya uyarıcı maddeler üretildiğinde veya ticarete konu edildiğinde, fikrî içtima kurallarına göre Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesi uyarınca uygulama yapılmalıdır⁷³⁵.

Türk Ceza Kanunu’nun 194. maddesinde sağlık için tehlikeli madde temini suçu düzenlenmiştir. Bu maddede; “ *Sağlık için tehlike oluşturabilecek maddeleri*

---

732 Bu suç için bkz. **DÖNER, İsa**, İlaç Sahtekârlığı Suçları, I. Sağlık Hukuku Sempozyumu, Mayıs 2009, s.363 vd.; **KOCA, Mahmut**, İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan Cezai Sorumluluk, I. Sağlık Hukuku Sempozyumu, Mayıs 2009, s.353 vd.

733 **BALCI**, s.40 vd.

734 Bkz. **ŞEN, Ersan**, Zehirli Madde Katma Suçu, Sağlık Alanında Etik ve Hukuk Uluslararası Sempozyumu, Nisan 2008, s.451vd.

735 **BALCI**, s.43 vd.

çocuklara, akıl hastalarına veya uçucu madde kullananlara veren veya tüketimine sunan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” hükmü yer almaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile sağlık için tehlikeli madde temini suçu arasındaki fark suçun maddî konusudur. Türk Ceza Kanunu'nun 194. maddesinde sağlık için tehlike oluşturabilecek çeşitli maddeleri çocuklara, akıl hastalarına veya uçucu madde kullananlara vermek veya tüketime sunmak suç olarak düzenlenmiştir. Bu maddenin gerekçesinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin suça konu edilmesi durumunda bölümde özel olarak düzenlenen suç hükümlerinin uygulanacağı belirtilildiğinden Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesi uyarınca uygulama yapılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL KANUNLARDA

UYUŞTURUCU veya UYARICI MADDE SUÇLARI

I - Genel Olarak

Anayasamızın ve uluslararası sözleşmelerin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kötüye kullanımını önleme hususunda devlete yüklediği sorumluluğun gereği olarak, bu maddelerin kaynağı olan bitkilerin ekimini, bu bitkilerden uyuşturucu madde imalini, bu maddelerin kaçakçılığını, ticaretini ve kullanımını denetleyici ve yasaklayıcı birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeler, ikinci bölümde ayrıntılı olarak açıklanan Türk Ceza Kanunu'nda yer alan hükümler yanında birçok özel kanun çıkarılarak yapılmıştır. Böylece, birey ve toplum sağlığı için birçok zararı olan bu maddelerin kullanımı ve yasa dışı dolaşımı önlenmek istenmiştir.

Doğal uyuşturucu olarak adlandırılan bazı bitkilerin ekimi, izin usulleri ve yasaklamalar, özellikle 2313 ve 3298 sayılı kanunlar tarafından düzenlenmiştir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda kenevir ekiminin denetimine ilişkin hükümler yer almaktadır. 2313 sayılı Kanunun 3. maddesinde, kenevir ekimi yasaklanmıştır. Kenevir ekimi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın iznine tabi kılınmıştır. İzin belgesi almadan, izin belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka bir yerde ekim yapanlar hakkında çeşitli cezalar öngörülmüştür. 2313 sayılı Kanuna 4208 sayılı Kanunla eklenen ek 1. madde uyarınca; 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin ek I ve II numaralı tabloları ile bu tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerin imali, ithali ve ihracı, nakli, bulundurulması, alım ve satımı, Sağlık Bakanlığının iznine bağlanmış, bu maddeleri izinsiz olarak imal, ithal ve ihraç edenlerin, nakledenlerin, bulunduranların, alan veya satanların cezalandırılacakları öngörülmüştür. Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde kullanılmak amacıyla veya kullanılacağı bilinerek gerekli teçhizat ve diğer malzemeyi imal, ithal veya ihraç etmek, nakletmek, bulundurmak,

almak veya satmak da suç olarak öngörülmüştür.

3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda ise, haşhaş ekimine ilişkin kontrol hükümleri yer almaktadır. Ekim yapılacak bölgeler, her yıl Bakanlar Kurulu'nca belirlenerek Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. Haşhaş ekimi ve ürünün işlenmesi gibi konular, Toprak Mahsulleri Ofisince düzenlenmektedir. Belirlenen bölgelerde haşhaş ekimi yapacak olanlar, izin belgesi almakla yükümlüdürler. Kanunda izin belgesi almadan veya izin belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde ekim yapanlar için hapis ve para cezaları öngörülmüştür. Kanun, uyuşturucu maddelerden olan ham afyonu izinsiz üretenler hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun uyuşturucu maddelere ilişkin hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.

2313 ve 3298 sayılı Kanunlar ile koka yaprağı gibi doğal uyuşturucuların ithali ve ihracı ile ülke dışındaki satışı da Sağlık Bakanlığı'nın denetimine tabi tutulmuş, bu tür bitkilerin ülke içinde ekimi izne bağlanmıştır⁷³⁶.

Uyuşturucu madde ve bu maddeleri içeren ilaçların kötüye kullanımına ilişkin olarak da çeşitli kanunlarda düzenlemeler yapılmıştır. Eczacılık kurallarına göre önceden hazırlanarak eczanede satılan bu türden ilaçların üretimi, pazarlanması, ihraç ve ithali, tüketimi konularında çeşitli kurallar konulmuştur. Daha önce birinci bölümde açıklandığı üzere, uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının konusu olan maddelerin bir kısmını, ilaç adı verilen bu tür maddeler oluşturmaktadır. Psikiyatride ruhsal rahatsızlıkların tedavisinde kullanılan ve alışkanlık yapan bu ilaçların kullanımı denetime tabi tutulmuştur. Türkiye'de, Sağlık Bakanlığı tarafından bu tür ilaçların eczanelerde satılması kırmızı ve yeşil reçeteye bağlanmıştır. 1985 yılından itibaren uyuşturucu madde ve müstahzarları için *kırmızı*, 1986 yılından itibaren psikotrop madde ve müstahzarları için *yeşil reçete* sistemi uygulamasına başlanılmış olup, bu uygulama halen devam etmektedir. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 984 sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli, Müessir ve Uyuşturucu Maddelerin Satıldığı Dükkânlara Mahsus Kanun⁷³⁷, 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında

---

736 Haşhaş ve kenevir ekimine izin verilen yerler için bkz. SOLGUN, s.59 vd.

737 R.G., T. 12.03.1927, S. 575. 28 maddeden oluşan 984 Sayılı Kanun, tıbbi eczalar ile kimyevi

Kanun⁷³⁸ bu konuda çeşitli hükümler öngören yasal düzenlemelerdir.

II - 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

1 - Genel Olarak

1933 yılında yürürlüğe giren 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun⁷³⁹ 23, 24, 25 ve ek 1. maddelerinde, 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla⁷⁴⁰ değişiklikler yapılmış, yine aynı Kanunla 27, 28 ve 29. maddeler yürürlükten kaldırılmıştır. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 21.11.1982 tarihinde, Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkındaki Yönetmelik ise, 21.10.1990 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanunun 31.05.1933 tarihli gerekçesinde kanunun çıkarılış amacı; “*Bu layihanın esas ve ruhu yukarıda arz edildiği gibi beynelmilel afyon mukavelenamelerinin hükümleridir ve burada teşekkül eden inhisar idaresi bir hükmî şahsiyet addedilerek bu idarenin ithalât ve ihracat ve satışı murakabe altına alınmıştır. Çünkü bu tahditlerden maksat, uyuşturucu maddelerin tıbbi ve ilmî maksatlar haricinde kullanılmasına ve imaline mani olmaktır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

---

maddelerin, zehirli ve etkili diğer maddelerin satışını yapacak eczane ve ecza depolarının kimler tarafından ve nasıl açılacağını, bu maddelerin satışına ilişkin usulleri ve buraları işletenlerin uyması gereken kuralları düzenlemiştir. 984 Sayılı Kanun’un 1. maddesinde; bu işlemlerin Sağlık Bakanlığının iznine tabi olduğu belirtilmiş, 21. maddede 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanun ile yapılan değişiklikle, bu kanuna aykırılık halinde sorumlulara idari para cezası verileceği öngörülmüştür.

738 Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun’un 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanun’un 171. maddesi ile değiştirilen 43. maddesine göre; zehirli veya kimyevi maddelerle tıbbî ecza ve müstahzarların müsaadesiz satılması yasaktır, bunları müsaadesiz satan veya satmak üzere dükkânında bulunduranlar hakkında Türk Ceza Kanununun 193. maddesi uygulanacaktır. Kanunun değiştirilmeden önceki 43. maddesinde; 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 409. maddesinin uygulanacağı belirtilmişti.

739 R.G., T. 12.06.1933, S. 2435.

740 R.G., T. 08.02.2008, S. 26781.

2313 sayılı Kanununun 1. maddesinde; bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeler sayıldıktan sonra, 19. maddesinde; zararlı ve alışkanlık yaptığı tespit edilen maddelerin Bakanlar Kurulu kararıyla kanun kapsamına alınacağı, bu maddelerin imali, ithali ve ihracının Sağlık Bakanlığı'nın denetiminde olduğu ifade edilmiştir.

2313 sayılı Kanununun 2 ve 3. maddelerinde; afyon, afyon türevleri ile esrar elde etmek için kenevir ekme ve her ne şekilde olursa olsun esrar ithali ve ihracı ve satışı yasaklanmıştır. Kanununun 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13. maddelerinde; bazı uyuşturucu maddelerin yalnızca devlet kontrolünde bulunan tekel idaresince imal, ithal veya ihraç edilebileceği, bunlara ilişkin izinlerin Sağlık Bakanlığı tarafından verileceği belirtilmiştir. Kanununun 23. maddesinde, kenevir ekiminin Tarım Bakanlığı'nın iznine bağlı olduğu belirtilerek ve bu izne aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar düzenlemiştir.

2313 sayılı Kanununun ek 1. maddesinin 1. fıkrasında, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek I ve II numaralı tablolar ile bu tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerin imali, ithali ve ihracı, nakli, bulundurulması, alımı ve satımının Sağlık Bakanlığı'nın iznine tabi olduğu belirtildikten sonra, 3. ve 4. fıkralarında cezai müeyyideler düzenlenmiştir.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanununun 3. maddesi, münhasıran esrar elde etmek amacıyla kenevir ekilmesini ve her ne şekilde olursa olsun esrarın ihzar, ithal, ihraç ve satışını yasaklamıştır. Kanununun 23. maddesinde; lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla kenevir ekimi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın iznine tabi tutulmuş, bu gibi amaçlarla kenevir ekiminin kontrolünün ve uygulama esaslarının çıkartılacak bir yönetmelikte belirleneceği açıklanmıştır. 21 Ekim 1990 tarihinde yürürlüğe giren Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik; kenevire bağlı olarak uyuşturucu madde üretiminin önlenmesi amacıyla, kenevir ekimi yapılacak bölgelerin tespiti ve ekimlerin izne bağlanması, gerekli kontrollerin yapılması ve izinsiz ekimlere ilişkin yapılacak işlemlere ait usul ve esasları düzenlemiştir. 2313 sayılı Kanununun 23/2. maddesi, her ne maksatla olursa olsun izinsiz kenevir yetiştirmeyi yasaklamış, izinsiz yetiştirilen kenevir bitkisinin imha edilmesini hükme bağlamıştır.

2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanunun 15. maddesinde; uyuşturucu maddelerin ülke içinde perakende ve reçete karşılığında satışının, sadece eczacılar tarafından, Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanuna göre açılmış eczanelerde yapılacağı belirtilmiştir. Kanuna göre ecza ticarethaneleri, uyuşturucu maddeleri yalnız eczanelere, resmi kuruluşlara ve laboratuvarlara toptan satış suretiyle satabilirler. Kanun koyucu, ecza ticarethanelerinin uyuşturucu madde satabileceği yerleri tek tek sayarak bunlar dışında bir kuruma veya kişiye satış yapılmasını yasaklamıştır. Kanunun, 23.01.2008 tarihli 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 78. maddesi ile değişik 24. maddesinde; uyuşturucu maddeleri 15. maddede zikredilenlerden başkalarına satan ecza ticarethaneleri sahip ve mesul müdürleri ile tabip reçetesi olmadan satan eczane sahip veya mesul müdürlerinin, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca cezalandırılacağı belirtilmiştir.

2 - Esrar Elde Etmek İçin Kenevir Ekme Suçu

Esrar elde etmek için kenevir ekilmesi suçunu düzenleyen 2313 sayılı Kanunun 5728 sayılı Kanunla değişik 23. maddesinin 5. fıkrası; “*Münhasıran esrar elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapan kişi bir yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu madde kapsamında ekim yapma ibaresinden, tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki süreç anlaşılır.*” hükmünü içermektedir.

Kenevir; saplarından lif, kâğıt ve yakacak ham maddesi, tohumlarından ise yağ elde edilen bir bitki olduğundan, ülkemizin bazı bölgelerinde izinli olarak üretimine imkân tanınmakla birlikte, içeriğinde herhangi bir işleme tabi tutulmasa bile esrarın etken maddesi olan delta-9-tetrahidrocannabinol (THC) bulunması nedeniyle, esrar elde etmek amacıyla da ekilmektedir. Bu nedenle kanun koyucu, bu bitkinin uyuşturucu madde olan esrar elde etmek amacıyla ekilmesini yasaklamış ve ceza yaptırımını getirmiştir.

Esrar elde etmek için kenevir ekilmesi suçunun maddî unsuru, izinsiz kenevir ekilmesidir. 21.10.1990 tarihli Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinde; lif, tohum veya her iki amaca yönelik kenevir ekimlerine izin verilecek il ve ilçeler sayılmış ve bu il ve ilçelerin dışında her ne amaçla olursa olsun kenevir ekiminin yasak olduğu belirtilmiştir. Yönetmeliğin 6.

maddesinde; ekim bölgelerinin azaltılması veya çoğaltılması konusunda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yetkili olduğu belirtilmiş, 7. maddesinde; kenevir ekimi yapılmasına müsaade edilen yerlerde iznin İl veya İlçe Müdürlüklerinden alınacağı, 8. maddesinde ise; bunun esas ve usulleri açıklanmıştır.

Esrar elde etmek için kenevir ekmek suçunun manevi unsuru, esrar elde etme amacını taşıyan özel kasttır. Esrar elde etmek için kenevir ekilmesi suçunun oluşması için, ekmenin esrar elde etme amacına yönelik olması gerekmektedir. Failin bu amacı ve kastı tespit edilemiyorsa, bu suç oluşmaz⁷⁴¹.

Kenevirin esrar elde etmek amacıyla ekilip ekilmediğini, dolayısıyla failin kastını tespit etmek için kenevir ekilen yerin özellikleri, ekilen kenevirin miktarı, bitkinin ayıklanıp ayıklanmadığı, failin davranışları, başka bitkiler arasında ekilmiş ise gizleme veya görülmesini engellemeye yönelik çalışma ve çaba olup olmadığı gibi çeşitli ölçütlerden yararlanılabilir⁷⁴².

Failin esrar elde etmek için kenevir ekilmesi suçundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için, kenevir bitkisinin ekilmesi gerekir⁷⁴³. Bu durumda Türk Ceza

---

741 Bu husus, **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 30.10.2003 tarihli, 2003/3630 esas, 2003/9454 karar sayılı kararında “ *Sanığın, hint kenevirlerini ekim bölgesinde izinsiz ekerken esrar elde etmek amacı güttüğüne dair delil bulunmadığı ve eylemin 2313 sayılı kanunun 23/4 maddesinin ilk cümlesindeki suçu oluşturdığı cihetle TCK.nun 119. maddesi uyarınca sanığa önödeme onerisinde bulunulup sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi,...*” şeklinde belirtilmiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

742 Bu husus **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2003/1980 esas, 2003/5691 karar sayılı, 02.07.2003 tarihli yayınlanmamış bir kararında, “*Sanığın ikamet ettiği ve kenevir yetiştirdiği Rize ili ve ilçelerinin 21.10.1990 günlü Resmi Gazetede yayımlanan kenevir ekim sahası içinde bulunduğu, sanığın savunması, ekim şekli ve ekili hint kenevirinin sayısı nazara alınarak sanığın eyleminin munhasıran esrar elde etmek olmadığı anlaşılmış olup, kenevir ekim bölgelerinde izin belgesi almadan veya izin belgesinde belirtilen alandan fazla veya bir başka yerde lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla ekim yapılması halinde 2313 sayılı yasanın 23/4 madde fıkrasına göre sanığa sadece ağır para cezası verilebileceği...*” şeklinde belirtilmiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

743 Bu husus **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/9757 esas, 2008/15162 karar sayılı, 21.10.2008 tarihli yayınlanmamış bir kararında, “*Dosya kapsamına göre... dikili durumda bulunan 60 kök kenevir bitkisinden ne kadar esrar elde edileceği araştırılarak buna göre sanığın eyleminin... 2313 sayılı kanunun 23/son maddesinde düzenlenen izinsiz hint keneviri suçunun oluşturup oluşturmadığı...*” şeklinde, **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 1997/2627 esas, 1997/3077 karar sayılı, 11.03.1997 tarihli kararında “*Dosya kapsamından dikili olarak elde edildiği anlaşılan 880 kök kenevirin 2313 sayılı kanunun 23/son maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden...*” şeklinde

Kanunu'nun 191 veya 188. maddesinde düzenlenen imal ve ticaret suçlarının uygulama imkânı yoktur⁷⁴⁴.

Esrar elde etmek amacıyla kenevir eken fail, yetiştirdiği keneviri tamamen veya kısmen sökmüşse; esrar elde etmek amacıyla kenevir ekmekten sorumlu olacağı gibi, fail eğer bu keneviri kendi kişisel kullanımı için ekip sökmüşse kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmaktan suçundan (TCK m.191), kullanma amacı dışında ekip sökmüşse Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasındaki uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmaktan suçundan da sorumlu olacaktır⁷⁴⁵.

Esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçunun faili, herhangi bir kimse olabilir. Kanun, failde bazı özelliklerin bulunmasını aramadığı gibi, meslek veya sayı yönünden de ayrıksı bir düzenleme öngörmemiştir. Kenevir ekimi yapılan yerin faile ait olup olmamasının önemi olmadığı gibi, bu yerin ziraî bir alan olması da gerekmemektedir.

Esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçu, kenevir tohumunun toprağa ekilmesiyle tamamlanır. Suça teşebbüs mümkün olup, ekim için hazırlık yapıldığı aşamada, örneğin; tohum bulunmuş, tarla ekime hazır hale getirilmiş ancak ekime henüz başlanmamış ise, suç teşebbüs aşamasında kalmış sayılmalıdır⁷⁴⁶.

Kenevirin esrar elde etmek amacıyla ekildiği tespit edildiğinde, ekimin

---

belirtilmiştir. Bu son karar için bkz. **GÜNGÖR - KINACI**, s.915.

744 **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/12859 esas, 2008/15571 karar sayılı, 03.11.2008 tarihli yayınlanmamış bir kararında “*Sanığın ekili ve dikili durumda ele geçirilen hint keneviri bitkisinin 98 kök olması, ve bundan 2517 grma esrar elde edileceğinin ekspertiz raporuyla belirlenmiş olması karşısında, sanığın bu bitkiyi “kendisi tarafından kullanılmak üzere” yetiştirdiğinin kabul edilemeyeceği, sanığın eyleminin 2313 sayılı Kanun’un 23. maddesinin 4. fıkrasının son cümlesinde yazılı “izinsiz hint keneviri ekme” suçunu oluşturduğu...*” şeklindedir.

745 Bu husus **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/4978 esas, 2008/1717 karar sayılı, 04.02.2008 tarihli yayınlanmamış bir kararında “*İzinsiz kenevir ekme ve kullanmak için esrar bulundurmaktan suçlarının iki ayrı suçu oluşturduğu; sanıkların yetiştirdikleri kenevirlerin 81 kök olması, 9 kökünü söküp kurumaya bırakmaları ve kriminal polis laboratuvarı tarafından düzenlenen raporda kenevirlerin tamamından net 1344 gram esrar elde edileceğinin belirtilmesi, bu miktar esrarın kullanma sınırlarının üzerinde bulunması nedeniyle, sanıkların kenevirleri, elde edecekleri esrarı kullanmak için yetiştirdikleri kabul edilemeyeceğinden...*” şeklinde belirtilmiştir. Bu yönde bkz. **KURT**, s.305.; **GÜNGÖR - KINACI**, s.903.

746 **KURT**, s.305.; **BALCI**, s.50.

izinli veya izinsiz olması, suçun oluşumuna etkili olmayacaktır⁷⁴⁷.

2313 sayılı Kanununun 5728 sayılı Kanunla değişik ek 1. maddesinin 4. fıkrasında; “*Birinci fıkrada belirtilen maddelerden herhangi birini, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imalatında kullanılmak amacıyla imal, ithal veya ihraç edenler, nakledenler veya bulunduranlar, satın alan veya satanlar, Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesine göre cezalandırılır.*” hükmü bulunmaktadır. Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen ve suçun konusunu oluşturan maddeler, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek I ve II numaralı tablolar ile bu tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerdir. Bu duruma göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde imalatında kullanılan bu maddelerin imali, ithali veya ihracı, nakli, bulundurulması, satın alınması ve satılması halinde, Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesine göre sorumluluk söz konusu olacaktır⁷⁴⁸. Tablo I’de yer alan maddeler; Ephedrine, Ergometrine, Ergotamine, Lysergic acid, I-phenyl-2-propanone, Pseudoephedrine ile varsa tuzlarıdır. Tablo II’de yer alan maddeler ise; Acetic anhydride, Acetone, Anthranilic acid, Ethyl Ether, Fhenylacetic acid, Piperidine ile varsa tuzlarıdır. Bu tablolarda değişiklik yapıldığı takdirde, tablolara eklenen yeni maddeler değişikliğin Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren suçun maddî konusunu oluşturacaktır⁷⁴⁹.

Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddenin 7. fıkrasında “*Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye*

---

747 Bu husus, **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 18.03.2004 tarihli, 2003/5711 esas, 2004/3877 karar sayılı kararında “ *Saniğin kenevir bitkisini esrar elde etmek amacıyla ektiğini gösteren delillerin neler olduğu karar yerinde açıklanmadan ve tartışılmadan, kenevir ekim bölgesi içinde gerçekleşen izinsiz ekim nedeniyle hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmolunması,...*” şeklinde belirtilmiştir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

748 08.02.2008 tarih ve 26781 S.R.G. de yayımlanan 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı kanununun 80. maddesi ile değiştirilen fıkra metni “ *Üçüncü fıkrada belirtilen suçların, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin imalatında kullanılmak amacıyla veya kullanılacağını bilerek işlenmesi halinde faile, eylemleri daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, iki seneden dört seneye kadar ağır hapis cezası verilir. Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde kullanılmak amacıyla veya kullanılacağını bilerek gerekli teçhizat ve sair malzemeyi imal, ithal ve ihraç edenler, nakledenler veya bulunduranlar, alanlar veya satanlar hakkında da aynı cezaya hükmolunur.*” şeklindeydi.

749 **GÜNGÖR - KINACI**, s.944.

ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” denilmektedir. Bu hüküm gözönüne alındığında; 2313 sayılı Kanunun ek 1. maddesinin 4. fıkrasına aykırılık Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddenin 7. fıkrasına karşılık gelmektedir. Bu husus, Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin TBMM Adalet Alt Komisyonunda görüşülmesi sırasında da ifade edilmiştir⁷⁵⁰. 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun⁷⁵¹ 80. maddesiyle 2313 sayılı Kanunun ek 1. maddesi değiştirilerek fıkra bugünkü halini almış ve Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin 7. fıkrası ile uyumlu hale getirilmiştir.

3 - İzinsiz ve İzne Aykırı Kenevir Ekme Suçu

Esrar elde etme dışında bir amaçla kenevir ekme suçu, 2313 sayılı Kanunun 23/4. maddesinde yaptırım altına alınmıştır. 2313 sayılı Kanunun 5728 sayılı Kanun ile değişik 23/4. maddesi “*İzin belgesi almadan ya da izin belgesi almasına rağmen bilerek belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde kenevir ekimi yapan kişi, elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.”* şeklindedir.

İzinsiz olarak esrar elde etme dışında bir amaçla kenevir ekilmesi suçunun konusu, izinsiz kenevir ekilmesidir⁷⁵². İzinsiz kenevir ekilmesi suçunun faili herhangi

---

750 Maddenin hazırlık aşamasında 7. fıkradaki suçun 2313 sayılı yasanın ek 1. maddede çok daha ayrıntılı biçimde düzenlendiği, bu nedenle bu fıkradaki suçla ilgili olarak, ek 1. madde dikkate alınarak düzenlenme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜNEY - ÖZDEMİR - BALO**, s.521.

751 R.G., T. 08.02.2008, S. 26781.

752 **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 18.03.2004 tarihli, 2003/6536 esas, 2004/3826 karar sayılı kararı, “*İzmir ili ve tüm ilçelerinin 21.10.1990 günlü Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelikte kenevir ekim sahası içinde bulunduğu dosya içinde mevcut Foça ilçe Tarım Müdürlüğü’nün 23.7.2001 günlü yazılarında ise hint kenevirinin ilcede ekiminin yasak olduğunun bildirilmesi karşısında Tarım ve Koyisleri Bakanlığından İzmir ili ve ilçelerinin kenevir ekimine izin verilen iller listesinde çıkarılıp çıkarılmadığı sorularak, ekim bölgesi içinde kaldığının anlaşılmaması halinde ekim bölgesi içinde izin belgesi olmadan kenevir ekimi yapanlar hakkında yalnızca para cezasına hükmolunabileceği gözetilerek sanığın tarlasında tesbit edilen kenevirlerin munhasıran esrar elde etmeye yönelik olarak ekilip ekilmediği araştırılıp tartışılarak hüküm tesisi gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde*

bir kimse olabilir. İzinsiz kenevir ekilmesi suçunun maddî unsuru, izinsiz kenevir ekmeye yönelik icrai hareketlerdir. 23.01.2008 tarihli 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 77. maddesi ile değiştirilmeden önce ekim bölgesi olmayan yerde esrar elde etme dışında bir amaçla kenevir ekenler hakkında 2313 sayılı Kanunda herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir⁷⁵³.

Öğretide, ekim bölgesi olmayan yerde, esrar elde etme dışında bir amaçla kenevir ekenler hakkında 2313 sayılı Kanunda bir ceza yaptırımını bulunmadığı gerekçesiyle kanunun 4. fıkrasının son cümlesinin uygulanamayacağını ileri sürülmüştü⁷⁵⁴. Bu görüşün aksine esrar elde etme dışında bir amaçla kenevir ekenler hakkında 2313 sayılı Kanunun 23. maddesinin 4. fıkrasının son cümlesinde belirtilen cezanın uygulanacağı da ifade edilmişti⁷⁵⁵. 2313 sayılı Kanunun 23/4. maddesinde 5728 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle “*kenevir ekim bölgesi*” ve “*kenevir ekim bölgesi dışı*” ayırımından vazgeçilmesi bu tartışmaları ortadan kaldırmıştır.

III - 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

1 - Genel Olarak

1986 tarihinde yürürlüğe giren 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun⁷⁵⁶ toplam 7 maddeden ibarettir. Kanunun 4. maddesinde, 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile önemli değişiklikler yapılmıştır.

Kanunun 1. maddesinde; bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeler sayıldıktan

---

karar verilmesi...” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

753 08.02.2008 tarih ve 26781 sayılı R.G. de yayımlanan 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanunun 77. maddesi ile değiştirilen fıkra metni “*Kenevir ekim bölgelerinde izin belgesi almadan veya izin belgesi almasına rağmen belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde ekim yapanlar hakkında ellibin liradan beşyüzbin liraya kadar adli para cezasına hükmolunur. 3 üncü maddedeki yasak hilafına kenevir ekenler bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar.*” şeklindeydi.

754 **GÜNGÖR - KINACI**, s.925.

755 **KURT**, s.308.

756 R.G., T. 19.06.1986, S. 19139.

sonra, bu maddelerin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracının; Bakanlar Kurulu'nun tespit edeceği esaslara göre yürütüleceği, zararlı ve alışkanlık yaptığı Sağlık Bakanlığınca tespit edilen tabii ve sentetik maddelerin de, bu Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla kanun kapsamına alınacağı ifade edilmiştir.

3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanununun 2. maddesinde ise; 1. maddede sayılan bitkilerin ekiminin izne bağlı olduğu, haşhaş ve haşhaş kapsülünün ekim yerlerinin Bakanlar Kurulunca belirleneceği belirtilmiştir. Kanununun 4. maddesinde; ham afyon, tıbbi afyon ve afyon türevlerinin, ceza kanunu uygulamasında uyuşturucu madde sayılacağı belirtildikten sonra, izinsiz ham afyon üretenler hakkında Türk Ceza Kanunu hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiş ve bazı fiiller hakkında yaptırımlar öngörülmüştür.

2 - İzinsiz ve İzne Aykırı Haşhaş Ekimi Yapma

3298 sayılı Kanununun 5728 sayılı Kanunla değişik 4. maddesi; “[1]Ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbî afyon ve bunların müstahzarları Türk Ceza Kanununun uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılır. [2]İzinsiz olarak haşhaş ekimi yapan kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır. Bu madde kapsamında ekim yapma ibaresinden, tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki süreç anlaşılır. [3]İzin almış olmakla birlikte, bilerek belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde haşhaş ekimi yapan kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır. [4]İzinsiz ham afyon üretenler, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılır. [5]İzin belgesinde tespit edilen miktardan az ham afyon veya kapsül teslim eden üreticilere, fiil suç oluşturmadığı takdirde, mahallî mülkî amir tarafından eksik teslim edilen miktarların teslim anındaki baş alım fiyatının iki misli kadar idarî para cezası verilir. [6]Kontrol ve denetim görevini yerine getirmeyen muhtarlar ve kolluk görevlileri, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılır.” hükmünü içermektedir.

Burada iki ayrı suç düzenlenmiştir. Birincisi, izinsiz haşhaş ekimi yapma, ikincisi ise, izin almış olmakla beraber bilerek belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka bir yerde haşhaş ekimi

yapılmasıdır⁷⁵⁷.

İzinsiz veya izne aykırı haşhaş ekimi suçunun maddî konusu, afyon elde etmeye yarayan haşhaş bitkisidir⁷⁵⁸.

İzinsiz veya izne aykırı haşhaş ekimi suçunun faili herhangi bir kimse olabilir. Failin özel bir meslek mensubu olması veya bazı özelliklerinin bulunması gerekmeyp, sayısının da bir önemi yoktur. İzinsiz veya izne aykırı haşhaş ekimi suçu, haşhaş tohumunun toprağa ekilmesiyle tamamlanır. Bu suça teşebbüs mümkün olup, ekim için hazırlık yapıldığı aşamada örneğin, tohum bulunmuş, tarla ekime hazır hale getirilmiş ancak ekime henüz başlanmamış ise suç teşebbüs aşamasında kalmış sayılmalıdır.

İzinsiz veya izne aykırı haşhaş ekimi suçunun manevi unsuru kasttır. Failde izinsiz veya izne aykırı haşhaş ekme kastının varlığı yeterlidir. Failin haşhaşı hangi amaçla ektiği ve saiki önemli değildir⁷⁵⁹.

Haşhaş kullanmak amacıyla ekebileceği gibi, başka bir amaç için de ekilebilir⁷⁶⁰. Failin haşhaş ekme kastı, bitkinin ekim şekli, ekildiği yer ve miktarı ile belirlenebilir⁷⁶¹.

---

757 **Yargıtay 7.** Ceza Dairesinin 01.03.2010 tarihli, 2007/14665 esas, 2010/3941 karar sayılı yayınlanmamış bir kararı, “3298 Kanununun 4/2 maddesine göre izin bölgesinde izinsiz haşhaş ekiminin suç olduğu gözetilerek... birlikte ekim yaptıklarını söyleyen sanıkların ifadeleri arasındaki çelişki giderildikten sonra sanıkların hukuki durumlarının değerlendirilmesi yazılı şekilde karar verilmesi ...” şeklindedir.

758 **Yargıtay 10** Ceza Dairesinin 22.03.2002 tarihli, 2002/2410 esas, 2002/3627 karar sayılı kararı, “3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanununun 1.maddesi gereği afyon ve uyuşturucu maddelerinin elde edildiği bitkilerin ekimi ve araştırmasının izne tabi olduğu ve Bakanlar Kurulunca Afyon ili ve tüm ilcelerinde haşhaş ekiminin izne tabi olduğuna dair karar verildiği, anılan yasanın 4/2. maddesi uyarınca haşhaş ekim bölgesinde izinsiz haşhaş ekimi yapmanın yasaklandığı ancak sanığın ekim izin belgesi almaksızın haşhaş ekimi yaptığı cihetle haşhaş bitkilerinin bulunduğu yer, ekim şekli ve miktarı itibarıyla suçun oluştugu gözetilerek izinsiz haşhaş bitkisini eken ve yetiştiren sanığın atılı suçtan cezalandırılması yerine yazılı şekilde hüküm kurulması...” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

759 **KURT**, s.26.; **GÜNGÖR - KINACI**, s.956.

760 **SEVÜK YOKUŞ**, s.175.

761 **Yargıtay 10** Ceza Dairesinin 16.12.1999 tarihli, 1999/11799 esas, 1999/12551 karar sayılı

3298 sayılı Kanununun 4. maddesinin 4. fıkrasında, ham afyon üreticilerinin Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılacakları belirtilmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde çeşitlerini incelerken açıkladığımız gibi, afyon, haşhaşın olgunlaşmamış kapsüllerinin çizilerek akan sütün katılmış halinden elde edilmektedir. Ham afyon uyuşturucu madde olarak kabul edilmektedir⁷⁶². İzinsiz veya izne aykırı haşhaş ekimi yapılarak bitki yetiştirildikten sonra kapsülünden ham afyon elde edildiği takdirde, fail hem izinsiz haşhaş ekimi suçundan, hem de izinsiz ham afyon üretme suçundan ayrı ayrı sorumlu olur⁷⁶³. Buna göre, izinsiz olarak ham

---

kararı, “Sanığın tarlasının batısında bulunan sınırın iç kısmında 25 kok haşhaş bitkisinin dağınık bir şekilde 100 ile 130cm arasında değişen boylarda ele geçirildiği, sanığın Eskişehir’de oturduğunu, tarlanın kendisine ait olup nadasa bırakarak ara sıra ilçeye gidip geldiğini, haşhaş bitkilerinin nasıl çıktığını bilmediğini beyan ettiği dosyada bulunan imha tutanağı yeminli şahit ve bilirkişi beyanlarıyla anlaşılmış olup 3298 sayılı Uyuşturucu maddelerle ilgili Kanununun 1. maddesi gereği afyon ve uyuşturucu maddelerin elde edildiği bitkilerin ekimi ve araştırılmasının izne tabi olduğu ve Eskişehir İli Sarıcakaya İlcesi ve Köylerinde Bakanlar Kurulunca verilmiş haşhaş ekim izninin de bulunmadığı cihetle haşhaş bitkilerinin bulunduğu yer, ekim şekli ve miktarı itibarıyla suçun oluştuğu gözetilerek izinsiz haşhaş bitkisini eken ve yetiştiren sanığın müsned suçtan tecziyesi yerine yazılı şekilde hüküm tesis...” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

762 Bu yönde **Yargıtay** 10. Ceza Dairesinin 2006/6353 esas, 2007/2183 karar sayılı, 26.02.2007 tarihli yayınlanmamış bir kararında, “3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’un 4/1. maddesinde “ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbi afyon ve müstahzarları Türk Ceza Kanununun uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılır” denmiş olduğu dikkate alınarak; suç konusu maddenin ham afyon, hazırlanmış afyon veya tıbbi afyon olup olmadığı konusunda Adli Tıp Kurumu’ndan ek rapor alınması, sonucuna göre sanığın **hukukî** durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik rapora dayanılarak yazılı biçimde hüküm kurulması” şeklindedir. Aynı yönde **Yargıtay** 10 Ceza Dairesinin 26.02.2007 tarihli, 2006/15510 esas, 2007/2182 karar sayılı kararı “3298 sayılı Kanunla “afyon”un 765 sayılı TCK’nın 403 ve 404.maddesi kapsamında uyuşturucu madde olduğunun belirlendiği, 13.1.1964 gün 1963/2, 1964/2 sayılı İctihadı Birleştirme Kararı uyarınca “765 sayılı TCK’nın 403/6.maddesinde sayılmayan uyuşturucu maddelerin bu bent kapsamında değerlendirilemeyeceği,” yine Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20.3.1995 gün 1994/10-378 Esas, 1995/73 sayılı kararlarında açıklandığı üzere 765 sayılı TCK’nın 403/6.maddesinde şiddet sebebi olarak sadece, eroin, kokain, morfin, baz morfin sayılmış olup benzeri ibaresine yer verilmediği nazara alınarak, “afyon”un 765 sayılı TCK’nın 403/6.maddesine sayılan uyuşturucu maddelerden olmadığı bu güne kadar yapılan uygulamalar ile Dairemizce de benimsenmiş olması ve 1.6.2005 tarihinde 765 sayılı TCK’nın yerine yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK’nın 188/4.maddesinde de 765 sayılı TCK’ye benzer bir şekilde düzenleme yapıp şiddet sebebi olarak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması halinde artırım yapılacağı belirtilmiş olmasına göre;dosya içinde mevcut Adli Tıp Kurumu 5.İhtisas Kurulunun 30.05.2005 raporunda suç nedeniyle ele geçirilen maddenin ham afyon olduğu “morfin” içerdiğinin belirtilmesi karşısında “afyon”un ayrıştırılması ile ortaya çıkan içerdiği maddenin değil,kendisinin dikkate alınması gerekir...” şeklindedir. Bkz. MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

763 **KURT**, s.318.

afyon üretenler hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesi uygulanacaktır.

İzinsiz ham afyon üretme suçunun faili herkes olabilir. Suçun maddî unsuru, izinsiz ham afyon üretmeye yönelik icra hareketleridir. Suçun manevi unsuru ise, genel kasttır. Ham afyonu, hazırlanmış veya tıbbi afyon haline getirenler ile bunları ithal veya ihrac edenler Türk Ceza Kanunu'nun 188 maddesinin 1. fıkrasına göre, bulunduranlar, satışa arz edenler, satanlar, satın alanlar, kabul edenler, başkalarına verenler, depolayanlar, sevk veya nakledenler ise Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasına göre cezalandırılacaktır⁷⁶⁴.

Haşhaş bitkisinin kapsülünden ham afyon üretilmesi, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imali sayılmaz⁷⁶⁵. 1961 tarihli Tek Sözleşmesi hükümlerine göre de, bu işlem imal olarak nitelendirilmemiştir⁷⁶⁶.

Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmeliğin 17. maddesi uyarınca; köy ve mahalle muhtarları haşhaş ekimi için izin isteyen ekicilerin dilekçelerinin doğruluğunu tasdikle, izin belgesi almadan haşhaş ekenleri tesbit etmekle, üretilen haşhaş kapsüllerinin izin belgesinde gösterilen alım yerleri haricindeki mahallere sevk edilip edilmediğini incelemekle, kontrol ve itiraz heyetlerine doğru bilgi vermekle, bu heyetlerin görevlerini kolaylaştırmakla ve kanun ve yönetmelik hükümlerine aykırı bir durumu mahalli mülki idare amirleri ile ofise bildirmek zorundadır. Yönetmeliğe göre aynı şekilde kolluk teşkilatı ile orman muhafaza memurları, kır bekçileri, ihtiyar heyeti üyeleri ve köy korucuları da bu hususların tatbikinde kanunlara aykırı bir işlemle karşılaştıkları takdirde, keyfiyeti bağlı buldukları merciiilere haber vermek zorundadırlar. 3298 sayılı Kanununun 4. maddesinin 6. fıkrasına göre; kontrol ve denetim görevini yerine getirmeyen muhtarlar ve kolluk görevlileri, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılır.

---

764 GÜNGÖR - KINACI, s.971.

765 KURT, s.318.

766 GÜNGÖR - KINACI, s.971.

Sonuç

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımı, üretimi, imali ve ticareti; geçmişten günümüze gelen bir sorun olmanın yanında, bireysel ve toplumsal anlamda geleceğimizi etkileyen, sadece belirli bir ülkeye değil bütün dünyaya yönelmiş bir tehdit olarak, çağımızın en büyük problemlerinden biri olarak karşımızda durmaktadır. Önceleri sadece doğal yoldan elde edilen ve sınırlı sayıda olan bu tür maddelerin hemen her gün bir yenisi ortaya çıkmakta, kullanım alanı giderek genişlemektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin insanlık için önemli bir tehlike oluşturması nedeniyle, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tedbirler alınması gerekmiş, bu maddelerin üretimi, imali ve dolaşımı yasal prosedürlere bağlanmış, illegal olarak üretimini, imalini, ticaretini ve dolaşımını engellemek için her ülke kendi mevzuatında caydırıcı önlemler öngörmüştür.

Gelişen teknoloji ve bilimin getirdiği yenilikler ile iletişim ve ulaşım araçlarında sağlanan ilerleme nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımının ve dolayısıyla bu maddelere bağımlılığın da hızla arttığı, kullanım yaşının giderek düştüğü yapılan araştırma ve çalışmalarla ortaya konulmuştur. Ulusal ve uluslararası boyutu itibarıyla kullanımının düzenli olarak arttığı, ekonomik olarak pazar değerinin inanılmaz rakamlara ulaştığı hususları göz önüne alındığında, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nasıl bir tehdit olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Özellikle terör örgütleri ve diğer organize suç örgütleri, bu büyük pazardan pay alabilmek ve illegal amaçlarına finansal destek sağlamak için uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretini yönlendirmektedirler. Bu nedenlerle uyuşturucu veya uyarıcı maddeler bütün insanlığa karşı büyük bir tehlike oluşturduğundan, ortaya çıkan sorunla mücadele dünyada bütün ülkeleri yakından ilgilendirmektedir. Özellikle uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin üretiminden ve imalinden kullanıcıya ulaştırıldığı ana kadar geçirilen süreçler dikkate alındığında, her ülkenin bir şekilde bu sorunla yüz yüze geldiği ve bu süreçlerin birbirinden bağımsız olmadığı açıkça görülmektedir. İşte, bu uluslararası boyutu nedeniyle, 20. yüzyılın başından itibaren uyuşturucu veya uyarıcı maddelere karşı mücadele için çeşitli çalışmalar, toplantılar, konferanslar ve sözleşmeler yapılmıştır.

1961 tarihli Tek Sözcüşmesi, 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözcüşmesi ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözcüşmesi, bu maddelerle mücadele adına son dönemlerde yapılan en önemli sözcüşmelerdir. Birleşmiş Milletler öncülüğünde yapılan bu sözcüşmelerin yanında, sözcük konusu sözcüşmelerin uygulanmasını ve denetimini sağlamak için kurulan örgütler, bu alanda etkin bir mücadele vermektedirler. Türkiye, bu sözcüşmeleri onaylayarak iç hukukunun bir parçası haline getirmiş ve bu alanda kurulan örgütlere katılmıştır.

Türk hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Özel hükümler kitabının "*Topluma Karşı Suçlar*" üçüncü kısmının, "*Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*" başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu madde kavramı yanında, "*uyarıcı madde*" kavramına ayrıca yer verilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun sistematığı doğrultusunda, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlar; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları (TCK m. 188) ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlar (TCK m.190, m.191, m.297) olarak iki grupta toplanabilir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde yer alan fiillerin ortak özelliği, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanım dışı amaçla suça konu olmasıdır. Her ne kadar, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesindeki suçların oluşması için failde kullanma dışı bir amaç ve kasıt aranmamışsa da, failin kullanma dışındaki kast ve amacı, bu suçu Türk Ceza Kanunu'nun diğer maddelerinde yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlardan ayırmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde bu suçlar için getirilen yaptırımların suçun işlenmesini engelleme yönünde yeterli ağırlıkta olduğu söylenebilir. Kanunda yaptırım olarak hem *hapis* hem de *adli para cezasının* öngörülmesini, genellikle büyük miktarda kazanç elde etmek amacıyla işlenen bu suçlarda, elde edilen kazancın çoğu zaman belirlenememesi veya bu kazancın müsaderesinin genelde mümkün olmaması nedeniyle yerinde bir düzenleme olarak görüyoruz. Ayrıca hapis ve adli para cezasının alt ve üst sınırları arasındaki oranın geniş tutulması suretiyle somut olayın özelliğine göre, cezanın belirlenmesi açısından hâkime takdir hakkı bırakılmasını önemli buluyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesindeki “*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları*”, başlığı maddede suç olarak öngörülen bütün fiilleri kapsamamaktadır. Bu nedenle madde başlığının ticaret yerine “*sağlama*” şeklinde veya madde metnindeki bütün fiilleri kapsayacak bir başka sözcük ile değiştirilmesi kanun bütünlüğü açısından yerinde olacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 2. fıkrasının anlatımından, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarından dolayı yabancı ülkelerde verilen ve infaz edilen cezanın Türkiye’de verilen cezalardan mahsup edilmesi için, failin uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesinin zorunlu olduğu gibi bir sonuç çıkmaktadır. Bu sakıncanın giderilmesi ve haksız sonuçlara sebebiyet verilmemesi için, 2. fıkraya “*ihraç edilmiş uyuşturucu veya uyarıcı madde suçu nedeniyle yabancı bir ülkede verilen bir hüküm ve infaz edilen ceza varsa*” ibaresinin eklenmesinin, mahsubun düzenlenme amacına uygun düşeceği ve haksız sonuçları önleyeceği kanaatindeyiz. Ayrıca eşitlik ilkesinin sağlanması açısından, uyuşturucu veya uyarıcı madde ithal fiilinin diğer ülke açısından ihraç olarak nitelendirilmesi durumunda da mahsubun yapılabileceği yönünde düzenleme yapılmasını öneriyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında, bulundurma yanında *depolama* fiilinin de suçu oluşturan seçimlik hareketler arasında sayılmasını bir tekrar olarak görmekteyiz. Her ne kadar, madde gerekçesinde; depolamanın çok büyük miktardaki uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satışından önce saklanması biçiminde gelişen durumlar için düzenlendiği ifade edilmiş ise de, her iki fiilin aynı unsurlara sahip olduğu ve aynı yaptırıma tabi tutulduğu hususu dikkate alındığında, düzenlemenin hukuk tekniği açısından yerinde olmadığını ve fazla kazuistik düşünüyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 4. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türünün *eroïn, kokain, morfin ve baz morfin olması* hali, cezayı artıran bir neden olarak öngörülmüştür. Kanun koyucuya göre uyuşturucu veya uyarıcı maddenin türü bakımından öngörülen bu ağırlatıcı nedenin gerekçesi; eroïn, kokain, morfin ve baz morfinin sağlık bakımından zararlarının daha yüksek olması düşüncesine dayanmaktadır. Bazı uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri, sağlık açısından daha tehlikeli olduğu gerekçesiyle cezayı artıran bir neden olarak görmenin

kanun koyucunun amacı ile çeliştiğini ve hukukî yararlar bağdaşmadığını düşünmekteyiz. Özellikle, maddede sayılanlardan daha tehlikeli olduğu bilimsel çevrelerde kabul edilen bazı uyuşturucu maddelerin bu kapsama alınmaması, bu eleştirimizi doğrulamaktadır. Günümüzde gelişen teknolojik imkânlar nedeniyle, neredeyse her gün yeni bir uyuşturucu ve uyarıcı maddenin üretildiği hususu göz önüne alındığında, kanunilik ilkesine aykırı olmayacak ve yorumla genişletilemeyecek şekilde bu tür maddelerin özellikleri itibariyle genel çerçevesinin belirlenmesini, cezayı ağırlaştırıcı neden açısından sayma yönteminden vazgeçilmesini, bu ağırlaştırıcı neden açısından, cezanın belirlenmesi için hâkime takdir hakkı tanınmasını öneriyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, *suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâli*, cezayı artıran bir neden olarak kabul edilmiştir. Bu düzenleme, örgüt hali hariç, birden fazla kişi tarafından toplu olarak işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında cezada artırım yapılmasına imkân vermemektedir. Niteliği itibariyle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, genelde birden fazla kişi tarafından toplu olarak işlenmektedir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu döneminde, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, aralarında teşekkül olmaksızın birden ziyade kimse tarafından toplu olarak işlenmesi hali cezayı artıran bir neden olarak öngörülmüştü(765 sayılı TCK m. 403/8). Fakat 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu düzenlemesinde; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında suçun birden fazla kişi tarafından toplu olarak işlenmesi hali, cezayı artıran nedenler arasında sayılmamıştır. Türk Ceza Kanunu'nda, çeşitli suçlar açısından, suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesi cezayı artıran bir neden olarak öngörülmüştür(m. 102/3-d, m. 106/2-c, m. 109/3-b, m. 116, m. 117, m. 118, m. 149/1-c, m. 265/3). Kanun koyucunun sayılan bu suçlar açısından, suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesini cezayı artıran bir neden olarak öngörüp, genelde suçun işlenmesini kolaylaştırdığı için, çoğu zaman birden fazla kişi tarafından işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında bu hususu görmezden gelmesini bir çelişki olarak görüyoruz. Kanaatimizce, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesine, cezayı artıran bir neden olarak "*suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi*" halinin getirilmesi bu suçlarla etkin mücadele açısından yerinde bir düzenleme olacaktır.

Uygulamada uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde fail, hem imal ve ticaret suçlarından hem de suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan ayrı ayrı cezalandırılmaktadır. Madde gerekçesi de buna imkân tanımaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrasında iki ayrı suç bulunmaktadır, suçlardan birincisi uyuşturucu ve uyarıcı madde imal veya ticareti suçu, diğeri ise suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçudur. Bu suçlardan suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun cezayı artıran bir nedeni olarak öngörülmüştür. Kanaatimizce, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 5. fıkrası bileşik suç haline dönüştürülmelidir. Böylece fail ya da faillerin tek fiil nedeniyle iki defa cezalandırılmasının önüne geçilebilecektir. Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, ayrıca artırım yapılması şeklindeki düzenlemeden vazgeçilmesini, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesine, cezayı artıran bir neden olarak “suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi” halinin getirilmesinin yeterli olacağını düşünüyoruz. Böylece hem Türk Ceza Kanunu'nun 42. maddesindeki düzenleme ile uyum sağlanmış olacak, hem de örgütlü veya toplu olarak işlenen suçların cezasız kalmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında, suçun maddî konusunu oluşturan “uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde” ifadesi, belirsiz bir ifadedir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarındaki suçların konusunu oluşturan “uyuşturucu veya uyarıcı madde” ile bu ifade karşılaştırıldığında, her ikisinin aslında aynı nitelikte olduğu görülmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasında bu tür maddelerin *üretimini resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde* olduğu belirtilmişse de, bu ifade de fıkranın düzenlenme amacını tam olarak açıklamamaktadır. Kanaatimizce burada kast edilen maddeler, tedavi amaçlı olarak üretilen ve reçete ile satılan ilaçlardır. Belirtmek gerekir ki; uyuşturucu bir madde olarak kabul edilen morfin, hem Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 1. ve 3. fıkralarının konusu olan bir maddedir, hem de tıpta tedavi amaçlı kullanılmakta ve doktor kontrolünde kırmızı reçete ile satılabilmektedir. Bu nedenlerle Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 6. fıkrasındaki ifade, uygulamada karışıklığa yol

açabilecek nitelikte olup, bu ifadenin madde metninden çıkarılmasını veya diğer fıkralarla uyumlu hale getirilmesini öneriyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin 8. fıkrasında cezayı artıran bir neden olarak öngörülen meslek grupları arasında “sağlık hizmeti veren” ifadesini, kanunilik ilkesi açısından sakıncalı buluyoruz. Fıkroda, ifadeden ne anlaşılması gerektiği ve kapsamı belirlenmemiştir. Çok geniş bir anlam içeren bu ifade, farklı yorum ve uygulamalara yol açabilecektir. Bu nedenle, fıkroda cezayı ağırlaştırıcı neden olarak öngörülen sağlık hizmeti veren ifadesinden ne anlaşılması gerektiğinin açıkça belirlenmesinin ve kapsamının ortaya konulmasının yararlı olacağını düşünüyoruz.

Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesinde düzenlenen kazanç müsadereci ile 60. maddesinde düzenlenen, tüzel kişiliğin faaliyetinin iptal edilmesi ve tüzel kişinin malvarlığının müsadereciğine imkân tanınmasının, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile mücadelede etkinliği arttıracaklarını düşünüyoruz.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesindeki; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait; taşınmazlara, kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına, banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba, gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara, kıymetli evraka, ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına, kiralık kasa mevcutlarına, diğer malvarlığı değerlerine elkonulabileceği ve bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işleminin yapılabileceği, 248. maddesindeki; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun sanığının duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla, Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına amaçla orantılı olarak mahkeme kararıyla elkonulabileceği ve gerektiğinde idaresi için kayyım atanacağı, 133. maddesindeki; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddî gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkimin veya mahkemenin, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabileceği şeklindeki düzenlemelerin, failere maddî açıdan büyük kazanç

sağlayan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile mücadelede, etkili olacağını belirtmek istiyoruz. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesindeki; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan dolayı yapılan soruşturma nedeniyle, sanığın veya şüphelinin telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişiminin tespit edilebileceği, dinlenebileceği ve kayda alınabileceği ve 139. maddesindeki; uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi halinde, hâkimin veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararı ile kamu görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebileceği gibi düzenlemelerin de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile mücadelede etkili olacağını düşünüyoruz.

Türk hukukunda, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile mücadele alanında temel kanun niteliğindedir. Başta 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun olmak üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu ve birçok özel kanunda da uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Kanaatimizce, parçalı bir hukuk karmaşasının önlenmesi için, bütün bu düzenlemelerin bir çatı altında toplanması ve özel bir kanunda düzenlenmesi yoluna gidilmesi gerekirken bu imkân kullanılmamış, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun konuya ilişkin maddeleri birçok eksiklik ile kanunlaşmış ve uygulamaya konulmuştur. Çağın ve ülkemizin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde, inceleme konumuzu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile etkin bir mücadele için, Türk Ceza Kanunu ve özel kanunlarda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarına ilişkin bütün düzenlemelerin, çalışmamızda açıklanan ve yukarıda özetlenen eleştiri ve öneriler doğrultusunda, tek bir kanunda toplanmasını temenni ediyoruz.

KAYNAKÇA

AKBULUT, İlhan, "Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu", İstanbul Barosu Dergisi, C.76, S.2,2002, s. 407- 423.

AKBULUT, İlhan, "Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu", İÜHFM, Türkan Rado'ya Armağan Sayısı, 1997, C.LV, S.3, s.111-141.(Uyuşturucu Maddeler)

AKÇASU, Alaaddin, "Esrar", Uyuşturucu Maddeler Sorunu, İstanbul, 1972.

AKÇASU, Alaaddin, "Uyuşturucu Madde Sorunları", I. Ulusal Adli Tıp Günleri-Panel ve Serbest Bildiriler, İstanbul 1987.

AKGÜN, Nejat, Adli Psikiyatri, Ankara 1987.

AKSOY İPEKÇİOĞLU, Pervin, Suça Teşebbüs, Ankara 2009.

ALACAKAPTAN, Uğur, Suçun Unsurları, Ankara 1970. (Suçun Unsurları)

ALACAKAPTAN, Uğur, "Genel Olarak ve Bazı suçlar Bakımından Cürüm İşlemek İçin Örgüt Meydana Getirme Suçu", Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s.25-44.

ALTINDAL, Aytunç, "Take Tea And Sea / Take LSD And Be", Uyuşturucu Maddeler Sorunu, İstanbul 1972.

ARKAN, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, 8. Bası, Ankara 2006.

ARSLAN, Çetin - AZİZAĞAOĞLU Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2005.

ARTUK, Mehmet Emin, Suçun Özel Görünüm Şekilleri, Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

ARTUK, Mehmet Emin - GÖKÇEN, Ahmet - YENİDÜNYA, A. Caner, 5237 Sayılı Yeni TCK.'ya Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I, Yeniden Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 2006.(Genel Hükümler)

ARTUK, Mehmet Emin - GÖKÇEN, Ahmet - YENİDÜNYA, A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler II ,(Yaptırım Hukuku), Ankara 2003.(Yaptırım Hukuku)

ARTUK, Mehmet Emin - GÖKÇEN, Ahmet - YENİDÜNYA, A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8. Bası, Ankara 2007. (Özel Hükümler)

AYDIN, Devrim, Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara 2009.

AYDIN, Devrim, " Suça Teşebbüs", AÜHFD 2006, S.1, C.55.

AYDINALP, Kemal, "Gençliğin Ruhunu Kemiren Uyuşturucular", Bilim ve Teknik, Ocak 1988, C.21, S. 242, s.22-25.

BAKICI, Sedat, "Uyuşturucu Madde Suçları", AD, Yıl.75, S.6, Kasım-Aralık 1984, s.1580-1588.

BAKTIR, Mustafa, "Afyon" , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1988.

BALCI, Murat, Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Ankara 2009.

BAYRAKTAR, Köksal, "Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı", İÜHFM, 1984, C.L, S. 1-4, s.197-212.

BAYRAKTAR, Köksal, "Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti", İÜHFM, C. LI, S. 1-4, 1985,s. 45-64.(Uyuşturucu)

BİLMEN, Ömer Nasuhi, Büyük İslam İlmihali, Ankara 1997.

BOLLİNGER Lorenz, "Drug Law and Policy in Germany and the European Community: Recent Developments", Journal of Drug Issues, Volume:34, Issue:3, Dated: Summer 2004, Pages:491 to 510.

BOLLİNGER Lorenz, "Recent Developments Regarding Drug Law and Policy in Germany and the European Community: The Evolution of Drug Control in Europe", Journal of Drug Issues, Volume:324, Issue:2, Dated: Spring 2002, Pages:363-378.

BRECHER, Edward M. & Consumer reports editors, Licit and Micit Drugs, The Consumers Union Report on Narcotics, Stimulants, Depressants, Inhalants, Hallucinogens, and Marijuana-including Caffeine, Nicotine and Alcohol, Boston, 1972, Little, Brown and Company

BÜYÜK LAROUSSE, Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 23, Milliyet Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1992.

CASEY, Elaine, History of Drug Use and Drug Users in the United States, Kasım 1978.

CENTEL, Nur, "Uyuşturucu Madde Kullanma ve Bulundurma Suçu", Nuri Çelik'e Armağan, C.1, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 2001, s.147-192.

CENTEL, Nur - ZAFER, Hamide - ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Beşinci Bası, İstanbul 2008.

CEYLAN, M. Emin - TÜRKCAN, Ahmet, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları, 2. Bası, İstanbul 2003.

CEYLAN, Ümit, Organize Suçluluk ve Çıkar Amaçlı Örgüt Suçu, Ankara 2003.

CİHAN, Erol, "Demokratik Bir Toplumda Suç Siyaseti Kavramı", Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.

CİHAN, Erol - YENİSEY, Feridun, " Ne Bis İn İdem İlkesi", Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s.219-224.

COGLIOLO, Pietro, Completo Trattato Teorico e Pratico di Diritto Penale, Milano, 1890, Vol. 1.

ÇAĞLAYAN, Muhtar, "Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehirler) Üzerine Bir İnceleme", TİD, S.297, Kasım-Aralık 1965, s.13-36.

ÇAKMUT, Özlem, "Türk Ceza Kanunu'na Göre Uyuşturucu Madde Kullanımının Yasal Sonuçları ve İptila Halinde Verilecek Hüküm" Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, s. 225-238.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası, Ankara 2009. (Ceza)

DEMİRBAŞ, Timur, Kriminoloji, 2. Baskı, Ankara 2005. (Kriminoloji)

DÖNER, İsa, İlaç Sahtekârlığı Suçları, I. Sağlık Hukuku Sempozyumu, Mayıs 2009.

DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. I, 12. Bası, İstanbul 1997. (C. I)

DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. II, 12. Bası, İstanbul 1999. (C. II)

DÖNMEZER, Sulhi- ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. III, 12. Bası, İstanbul 1997. (C. III)

DÖNMEZER, Sulhi, "Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri", İÜHFİM, C. XXXVI, S.1-4, İstanbul 1971, s.1-14. (Bazı Yönler)

DÖNMEZER, Sulhi, "Uyuşturucu ve Tutku Yapan Maddeler Konusuna Sosyo-Politik Yaklaşım", İÜHFİM, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S.1-4, İstanbul 1982, s.1015-1043.

DÖNMEZER, Sulhi, "Uyuşturucu ve Tutku Yapan Maddeler Konusunda Avrupa Mukayeseli Mevzuatında Yeni Gelişmeler", İÜHFİM, Kubalı'ya Armağan, Yıl.8, S.1 1, 1974, s.189-216.

DÖNMEZER, Sulhi, Kriminoloji, 8. Bası, İstanbul 1994. (Kriminoloji)

ERDEMİR, Ayşegül D., Afyon ve Tıbbî Etik ve Diğer Bağımlılık Yapan Maddeler, Bursa 1996.

ERDEM, Mustafa Ruhan, Ceza Muhakemesinde Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri, Ankara 2001.

ERDEM, Mustafa Ruhan, Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

EREM, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, C.3, 3. Baskı, Ankara 1985. (Özel)

EREM, Faruk, " Suça İştirak", AÜHFD 1946, S.1, C.3, s. 62 -107.

EREM, Faruk - TOROSLU, Nevzat, Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Ankara 1973.

EREM, Faruk - DANIŞMAN, Ahmet - ARTUK, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara, 1997.

ERGEN, Cengiz, Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1988.

ERGÜL, Ergin, "Milletlerarası Ceza Hukukunda Uyuşturucu Gelirlerinin Zapt ve Müsaderesi", AD, S.13.

ERGÜL, Ergin, Hukukî, Adli, Tıbbı, Kriminolojik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Uyuşturucu Maddeler ve Suçları, Ankara 1997.

ERMAN, Sahir, "Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri", İÜHFM, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, İstanbul 1982, s.1061-1080.

ERMAN, Sahir - ÖZEK, Çetin, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamunun Selametine Karşı Suçlar (TCK. 369-413), İstanbul 1995.

EVİK, Vesile Sonay, Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu, İstanbul 2004.

FEYZİOĞLU, Metin - GÜNGÖR, Devrim, " Bir Suç İçin Bir Ceza Verilir İlkesinin İhlâli", AÜHFD 2007, S.1, C.56, s. 139-143.

GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Polat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, C. III, 5. Bası, İstanbul 1989.

GÜLTAŞ, Veysel, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu ve Etkin Pişmanlık - T.C.K. 220-221, Ankara 2008.

GÜNAL, Yılmaz, Uyuşturucu Madde Suçları, Ankara 1976.

GÜNAY, Erhan, Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Ankara 2005.

GÜNAY, Erhan, Etkin Pişmanlık ve Gönüllü Vazgeçme, Ankara 2006.

GÜNDOĞMUŞ, Naci, Adli Amaçlarla Eroin, Morfin, Kodein Analizi ve Bu Maddelere Bağlı Ölümelerde Otopsi Bulguları, İstanbul 1990.

GÜNEY, Niyazi - ÖZDEMİR Kenan - BALO, Yusuf Solmaz, Gerekçe ve Tutanaklarla Karşılaştırmalı Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara, 2005.

GÜNGÖR, Şener- KINACI, Ali, (Öğreti ve Uygulama Boyutu ile) Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Ankara 2001.

GÜRELLİ, Nevzat, Hukuk Açısından İlaç Alışkanlıkları, İÜHFİM, 1975, C.XLI, S.1-2, s.1-14.

GÜVEN, Hülya, Gençlerde Bağımlılık, Ankara 1987.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Fail. (<http://www.abchukuk.com/makale/makale308.html>)

HAFIZOĞULLARI, Zeki, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri. (<http://www.abchukuk.com/makale/makale308.html>)

HAFIZOĞULLARI, Zeki - GÜNGÖR, Devrim, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi” TBBD, 2007, S. 69, s. 21-50.

HAFIZOĞULLARI, Zeki - ÖZEN, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2010. (Genel Hükümler)

HAFIZOĞULLARI, Zeki - ÖZEN, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2010. (Özel Hükümler)

HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Temel Bilgiler, Ankara, 2006.

İÇEL, Kayıhan, Uyuşturucu Madde Kavramı, II. Ulusal Adli Tıp Günleri- Panel ve Serbest Bildirileri, İstanbul 1986.

İÇEL, Kayıhan - AKINCI SOKULLU, Füsün, Suç Teorisi, 2. Kitap. 2. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, 2000.

İÇEL, Kayıhan, Suçların İçtimaı, İstanbul, 1972. (İçtima)

İÇLİ, Tülin Günşen, Kriminoloji, Ankara 2004.

İÇLİ, Tülin, “Uyuşturucu Madde Bağımlıları ile İlgili Sosyolojik Bir Çalışma”, HÜEFD 1984, C.2, S.2, s.77-87.

İÇLİ, Tülin, “Uyuşturucu Madde Suçlarında Bazı Sosyal Faktörler”, HÜEFD 1985, C.3, S.2, s.115-127.

İNAN, Ali Naim, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, AÜHFD 1995, C. 44 S. 1-4, s. 765-778.

İslam İlmihali, TDV Yayınları, C. II, Ankara, 2003.

KAĞITÇI, Mehmet Ali, Afyon, İstanbul 1960.

KATOĞLU, Tuğrul, Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, Ankara 2003.

KAYA, Mustafa, Uyuşturucu Madde Suçlarında Muhbirin Dinlenmesi, Davaya Müdahale ve Suçta Kullanılan Eşyanın Müsaderesi, Yargıtay Dergisi, C. 24, Sayı 4, Ankara 1998.

KAYAALP, Oğuz, Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji, C.I, Ankara 1987.

KAYMAKÇALAN, Şükrü, "İlaç Alışkanlıklarında Genel Bir Bakış", İlaç Alışkanlıkları Sempozyumu, Ankara 1974.

KERİMOĞLU, Cumhur, "Uyuşturucu Alışkanlığı ve Gençlik", Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, Ankara 1987.

KILIÇ, Meral - AMANVEREZ PEKER, Pınar - ÇULHALIK Mesut, Türkiye'de Uyuşturucu Suçu, Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Araştırma Merkezi, Rapor.

KIZILYALIN, Arif Ahmet, Uyuşturucu Zehirleri ve Toksimani, İstanbul 1970.

KİNG, Leslie A, Misuse of Drugs Act, A Guide for Forensic Scientists, Hampshire 2003.

KOCA, Mahmut, İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan Cezai Sorumluluk, I. Sağlık Hukuku Sempozyumu, Mayıs 2009.

KOPTAGEL, Günsel, "Uyuşturucu ve Tutku Yaratıcı Maddeler Kullanımının Sosyal-Psikolojik Dinamizması", İÜHFM, Atatürk'e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, İstanbul 1982,s.1045-1059.

KÖKNEL, Özcan, Genel ve Klinik Psikiyatri, İstanbul 1989.

KÖKNEL, Özcan, İnsanlık Tarihi Boyunca Dünyada ve Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları, İstanbul 1976. (Uyuşturucu Madde Sorunları)

KÖKNEL, Özcan, "Türkiye'de İlaç Alışkanlıktan", İlaç Alışkanlıkları Sempozyumu, Ankara 1974.

KUNTER, Nurullah, Fikrî İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi, İ.Ü. H. F. M., C. XIV-XV, S. 1-2, s. 359-375.

KURT, Şahin - KURT, Ela, Uygulamada Uyuşturucu Madde veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Ankara 2007.

LETIZIA, Paoli, Illegal Drug Trade in Russia, A Research Project Commissioned by the United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention, Freiburg, Edition iuscrim, 2001.

MALINVERNİ, Alessandro, Circostanze del Reato; Encic. del Dir., Vol. 2.

MALKOÇ, İsmail, Açıklamalı- İçtihatlı 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Madde 188-345), 2. Cilt, Ankara 2007.

MEŞE AB İçtihat ve Mevzuat Bankası, Ver.2.1.

MEYDAN LAROUSSE, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C.12, İstanbul 1973.

MIHÇAK, Muhittin, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ve Cürüm İşlemek İçin Teşekkül Oluşturmak Suçları, Ankara 2003.

MUSTO, David F.,The History of the Marihuana Tax Act of 1937, Volume 26, New Haven, 1972.

ÖZBEK, Veli Özer, “5237 Sayılı YTCK’nın Teşebbüs ve Kusurluluğa İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Kazancı Hukuk Dergisi, S.5, s. 16 - 39.

ÖZBEK, Veli Özer, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, C. I, 3. Baskı, Ankara, 2006. (Ceza)

ÖZDABAKOĞLU, Erdiñç Hakan, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Ankara 2007.

ÖZDEN, Salih Yaşar, Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, İstanbul 1992.

ÖZEL, Cevat, Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İçtihatları, İstanbul 1988.

ÖZEN, Cahit, "Uyuşturucu Maddelere Karşı Mücadele", Uyuşturucu Maddeler Sorunu, İstanbul 1972, s.121-134. (Uyuşturucu Maddeler Sorunu)

ÖZEN, Cahit, Tartışmalar, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK'nın 50 Yılı ve Geleceği, İstanbul 1977, s.630-631.

ÖZEN, Muharrem, “ Türk Ceza Kanunu Tasarısının Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerine Bir Bakış” AÜHFD 2003, S.1, C.52, s. 63-88. (Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu)

ÖZEN, Muharrem, “ Türkiye Cumhuriyeti’nde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Süreli ve Süresiz Yayınlarda Ceza Sorumluluğu ” AÜHFD 2001, S.3, C.50, s. 63-88.

ÖZGENÇ, İzzet, Suça İştirakin Hukukî Esası, İstanbul 1996.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2009. (Genel Hükümler)

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara 2005.(Gazi Şerhi)

ÖZTÜRK, Bahri - ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2008.

PARLAR, Ali - HATİPOĞLU, Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.II, Ankara 2007.

POLAT, Oğuz, Klinik Adli Tıp, Ankara 2004.

POROY, Reha - YASAMAN, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, 8. Basım, İstanbul 1998.

SAKA, Reşat, Uyuşturucu Maddeler, Afyon-Morfin-Eroin-Esrar-Kokain Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukukî ve Sosyal Durum, İstanbul 1948.

SANCAR, Türkan Yalçın, Müteselsil Suç, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995.

SANCAR, Türkan Yalçın, “Ensest ve Tartışmada Genel Ahlak Engeli”, Güncel Hukuk, Aralık 2008, s. 24-27.

SAVAŞ, Vural - MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık, Türk Ceza Kanununun Yorumu, C.3, Ankara 1998.(C.3)

SEVÜK YOKUŞ, Handan, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, Ankara 2007.

SOLGUN, Sertaç, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2002.

SONGAR, Ayhan, Haşhaş Meselesi ve Türkiye, İstanbul 1974.

SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2006.(Özel)

SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Güncelleştirilmiş 3. Bası, Ankara 2005.(Genel)

SOYASLAN, Doğan, Teşebbüs Suçu, Ankara 1994.

SÖZEN, Hayri, Analitik Toksikoloji, İstanbul 1966.

SÖZER, Sabri, Uyuşturucu Madde Tutkunluğunun Tespiti, TİD, Yıl 32, Mart-Nisan 1962, S.275, s.96-107. (Tespit)

SÖZER, Sabri, Uyuşturucu Maddeler ve Problemleri, Ankara 1956.(Problemler)

SÖZÜER, Adem, Suça Teşebbüs, İstanbul 1994.

ŞEN, Ersan, Zehirli Madde Katma Suçu, Sağlık Alanında Etik ve Hukuk Uluslararası Sempozyumu, Nisan 2008.

ŞEN, Ersan, Türk Hukukunda Telefon Dinleme Gizli Soruşturmacı X Muhbir, 4. Bası, Ankara 2010. (Telefon Dinleme)

TEKİN, Nurullah, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal veya İhraç Etmek İle Satmak, Satın Almak, Kabul Etmek ve Bulundurmak Suçları, Terazi Hukuk Dergisi, S.37, Eylül 2009.

TEZCAN, Durmuş - ERDEM, M. Ruhan - ÖNOK, R.Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

TEZCAN, Durmuş - ERDEM, M. Ruhan - ÖNOK, R.Murat, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 4. Bası, Ankara 2008.

TEZCAN, Durmuş, "Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri", AÜSBFD 1981-1982, C.36-37, S.1-4, Eylül-Aralık 1982, No.3-4, s.205-215.

TEZCAN, Durmuş, "Uyuşturucu Maddelerin Yasa Dışı Ticaretini Önleyici Tedbirler", TİD, Yıl.59, C.59, S.374-377, Aralık 1987, s.39-61.(Yasa Dışı Ticaret)

TEZCAN, Durmuş, "Türk Ceza Kanunu'ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları", AÜSBFD, Prof. Dr. Yılmaz Günel'a Armağan, C.49, No.3-4, Haziran-Aralık 1994,s.429-437. (Tedarik Suçları)

TOROSLU, Nevzat, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2008. (Genel Kısım)

TOROSLU, Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukukî Konusu, Ankara 1970. (Suçun Hukukî Konusu)

TOROSLU, Nevzat - FEYİZOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2008.

TURGUT, Hüseyin, "Türk Hukukunda Uyuşturucu Maddeler", AD, Ekim 1985.

TUTANAKLARLA TÜRK CEZA KANUNU, Ankara 2005.

TÜRKÇE SÖZLÜK, C.I, II, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1988.

ÜLGEN, Hüseyin - TEOMAN, Ömer - HELVACI, Mehmet - KENDİGELEN, Abuzer - KAYA, Arslan - NOMER ERTAN, N. Füsün, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2006.

ÜNVER, Yener, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003.

VURAL, Nevin, Toksikoloji, Ankara 2005.

YAŞAR, Yusuf, Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2004.

YILMAZ, Niyazi, Ceza Hukuku Açısından Uyuşturucu Madde Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Diyarbakır 1998.

YILMAZ, Zekeriya, Teori ve Uygulamada Müsadere, Ankara 2003.

YÜCEL, Mustafa T., "İlaç Alışkanlığının Çeşitli Yönleri Üzerine", TİD, Yıl.43, S.336, Mayıs-Haziran 1972, s.51-63.

ZAZA, Carlo, Le Circostanze del Reato, CEDAM, Milano, 2002, Vol.1.

ZAFER, Hamide, "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.185)", İlaç Hukuku ve Etik Anlayışı, Sempozyum, 2007.

RAPORLAR

2004 World Drug Report, Volume 1, Analysis, Vienna 2004.

2005 World Drug Report, Volume 1, Analysis, Vienna 2005.

2006 World Drug Report, Volume 1, Analysis, Vienna 2006.

2007 World Drug Report, Volume 1, Analysis, Vienna 2007.

Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, TBMM, Kasım 2008.

İNTERNET ADRESLERİ

- <http://bubl.ac.uk/journals/soc/jhasp/v08n0397.htm#1dutch>. (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.bag.admin.ch/sucht/f/index.htm>(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.cedro-uva.org/lib/boekhout.france.html> (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.cedro-uva.org/lib/boekhout.france.html> (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.cfdp.ca/drug.htm> (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.china.org.cn/e-white/1/1.I.htm> (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.china-embassy.org/eng/xw/t268036.htm>(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.china-embassy.org/eng/zt/mzpkz/t36387.htm>.(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.china-embassy.org/eng/zt/mzpkz/t36387.htm>.(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.druglibrary.org/schaffer/History/CASEY1.htm> (e.t. 07.03.2009)
- <http://www.drugpolicy.org/global/drugpolicyby/westerneurop/germany/>.(e.t. 08.03.2009)
- http://www.drugpolicy.org/news/12_27_02france.cfm (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/collin1-e.htm>
(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/dolin1-e.htm>.(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/com-e/ille-e/library-e/france-e.htm>
(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/com-e/ille-e/library-e/france-e.htm>
(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.parl.gc.ca/37/1/parlbus/commbus/senate/Com-e/ille-e/library-e/kingdom-e.htm>.(e.t. 08.03.2009).
- <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> (e.t. 08. 03. 2009).
- <http://www.turksam.org/tr/a1221.html>. (e.t. 24.04.2010).
- <http://www.gutbat.com/rusyada-uyusturucu-ile-ilgili-kirmizi-alarm/> (e.t. 24.04.2010).
- <http://www.usdoj.gov/dea/history.htm> (e.t. 07.03.2009).
- <http://www.abchukuk.com/makale/makale308.html> (e.t. 08.03.2009).
- <http://www.caginpolisi.com.tr/12/44.htm> (e.t. 10.04.2009).
- <http://www.bighaber.com/rusyada-15-milyon-uyusturucu-bagimlisi-var/>. (e.t. 24.04.2010).

Öner, Mehmet Zülfü, Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Doktora Tezi, Danışman : Doç. Dr. Muharrem Özen, 250 s.

ÖZET

Çalışmada, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları incelenmiştir. Bu kapsamda suçun maddî konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler açıklandıktan sonra, 5237 sayılı TCK'nun 188. maddesinde düzenlenen fiiller açıklanmıştır. Çalışmada, bu suçlarla ilgili manevi unsur, teşebbüs, iştirak, içtima konularında özellik arz eden hususlar öğreti ve yargı kararları ışığında irdelenmeye çalışılmış, bu konudaki görüşlerimiz dile getirilmiştir. Daha sonra, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunun bu suçlar ile olan ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Öner, Mehmet Zülfü, Crimes Of Narcotic Drugs Under Turkish Penal Law, Doctora Thesis, Advisor : Assoc. Prof. Muharrem Özen, 250 p.

ABSTRACT

In this study, crimes of narcotic drugs under Turkish Penal Code (TPC) No. 5237, which promulgated on June 1, 2005, have been examined. Within this context, after an examination of narcotic substances as the objective elements (actus reus) of the crime as defined in Art. 188 of TPC have been explained. Several peculiar areas such as subjective element (mens rea), attempt, complicity, concurrence as regards these crimes have been explicated in the light of legal doctrine and case - law. Furthermore, as regulated in Law No. 2313 on Surveillance of Narcotic Substances and Law No. 3298 on Narcotic Substances have also been examined.